

T.C.
NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
ORTAÖĞRETİM SOSYAL ALANLAR EĞİTİMİ ANABİLİM
DALI
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI EĞİTİMİ BİLİM DALI

NECATİ CUMALI'NIN TİYATRO OYUNLARINDA YER
ALAN KADIN KAHRAMANLARIN EĞİTİMİ

Maviş Umay GÜMÜŞ
YÜKSEK LİSANS TEZİ

DANIŞMAN
Dr. Öğr. Üyesi METİN OKTAY

KONYA-2019

T.C.
NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ
Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğü

BİLİMSEL ETİK SAYFASI

Öğrencinin	Adı Soyadı	Maviş Umay Gümüş
	Numarası	158308041005
	Ana Bilim Dalı	Ortaöğretim Sosyal Alanlar Eğitimi
	Bilim Dalı	Türk Dili ve Edebiyatı Eğitimi
	Programı	Tezli Yüksek Lisans
	Tezin Adı	Necati Cumalı'nın Tiyatro Oyunlarında Yer Alan Kadın Kahramanların Eğitimi

Bu tezin proje safhasından sonuçlanmasına kadarki bütün süreçlerde bilimsel etiğe ve akademik kurallara özenle riayet edildiğini, tez içindeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edilerek sunulduğunu, ayrıca tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda bilimsel kurallara uygun olarak atıf yapıldığını bildiririm.

25/07/2019

Öğrencinin
Adı Soyadı İmzası

Maviş Umay Gümüş

T.C.
NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ
Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğü

YÜKSEK LİSANS TEZİ KABUL FORMU

Öğrencinin	Adı Soyadı	Maviş Umay Gümüş
	Numarası	158308041005
	Ana Bilim Dalı	Ortaöğretim Sosyal Alanlar Eğitimi
	Bilim Dalı	Türk Dili ve Edebiyatı Eğitimi
	Programı	Tezli Yüksek Lisans
	Tez Danışmanı	Dr. Öğr. Üyesi Metin Oktay
	Tezin Adı	Necati Cumalı'nın Tiyatro Oyunlarında Yer Alan Kadın Kahramanların Eğitimi

Yukarıda adı geçen öğrenci tarafından hazırlanan Necati Cumalı'nın Tiyatro Oyunlarında Yer Alan Kadın Kahramanların Eğitimi başlıklı bu çalışma 05/07/2019 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda oybirliği/oyçokluğu ile başarılı bulunarak, jürimiz tarafından yüksek lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

	Ünvanı Adı Soyadı	İmza
Danışman	Dr. Öğr. Üyesi Metin Oktay	
Jüri Üyesi	Dr. Öğr. Üyesi Gülsün Koçer	
Jüri Üyesi	Dr. Öğr. Üyesi Arif Çerci	

ÖNSÖZ

Türk edebiyatının önemli isimlerinden Ahmet Necati Cumalı'nın biri uyarlama olmak üzere oluşturduğu yirmi dokuz oyununun yirmi sekizinde yer alan kadın kahramanların eğitim odaklı değerlendirilmesine yer verilen çalışmamızda Necati Cumalı'nın ulus olma bilinci ve bu sürece kadının katkılarına olan inancı çıkış noktası olmuştur. Necati Cumalı, oyunlarının pek çoğunda Anadolu insanına, halk kültürüne yer vermiştir. Çeşitli konularda yazdığı oyunlarında kadın, önemli bir yere sahiptir. Necati Cumalı'nın oyunlarındaki kadınlar, gerçek kadınlardır. Anadolu coğrafyasında yaşayan, halkın içinden doğmuş kadınlar, kent yaşamında karşılaşılan eğitim olanaklarına sahip ancak baskılanan kadınlar, toplumsal şartların ezdiği, sömürülen çaresiz kadınları sahneye çıkararak izleyicinin karşısına gerçek kadınları getirir.

Çalışmada Necati Cumalı'nın oyunlarındaki kadın oyun kişilerinin değerlendirilmesi, eğitim durumları, fiziksel ve ruhsal özellikleri, yaşları ve kimlikleri temele alınarak yapılmıştır. Çalışmam sırasında yardımları ve yönlendirmeleriyle benden desteklerini esirgemeyen, sayın Hocam Dr. Öğr. Üyesi Metin OKTAY'a teşekkürü bir borç bilirim.

T.C.

NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ

Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğü

Öğrencinin	Adı Soyadı	Maviş Umay GÜMÜŞ	158308041005
	Ana Bilim/Bilim Dalı	Ortaöğretim Sosyal Alanlar Eğitimi/ Türk Dili ve Edebiyatı Eğitimi	
	Program	Tezli Yüksek Lisans	
	DANIŞMAN	Dr. Öğretim Üyesi Metin OKTAY	
Tezin Adı	Necati Cumalı'nın Oyunlarında Yer Alan Kadın Kahramanların Eğitimi		

ÖZET

Necati Cumalı'nın tiyatro oyunlarında yer alan kadın kahramanların incelemesi yapılırken, kadının toplum hayatındaki yeri, aile ve çalışma hayatında kadına bakış, ataerkil toplumlarda kadının karşılaştığı güçlükler, anne, eş, sevgili, kız kardeş olarak kadının rolleri, kırsal kesimlerde ve kent hayatı içinde kadın kimliği, toplumsal cinsiyet kavramı üzerinden değerlendirilmeye çalışılmıştır. Bu doğrultuda toplumun kadına biçtiği rol, töre baskısı, erkek baskısı, kadının ikincil varlık olarak geride bırakılışı, zulme uğrayan ve direnen kadının durumu ve duruşu tespit edilmiştir. Eğitimin önemi, özellikle kırsal kesimlerde yaşayan kadınların töreler doğrultusunda yetiştirilmeleri, okuma yazma bilmemelerinin doğurduğu olumsuzluklar, erkeklerin hatta hemcinslerinin onlara biçtiği rol ve bunu kabullenişleri eğitim ve eğitimsizlik noktasında ele alınmıştır. Kent yaşamında yer alan ve eğitim olanaklarına sahip kadınların yeri ve durumu kadının ve etrafındakilerin algısına göre değişiklik gösterebilmektedir.

Çalışmanın amacı, Necati Cumalı'nın oyunlarında yer alan kadın oyun kişilerinin tespiti, değerlendirilmesi ve eğitim noktasında ele alınmasıdır. Bu

bakımdan oyunlardaki kadın kahramanların değerlendirilmesi yapılırken yaş grupları, fiziksel ve ruhsal özellikleri, eğitim durumları, medeni durumları belirtilmiştir. Sosyal, kültürel, psikolojik açılardan ve toplumsal cinsiyet açısından kadın kimliklerine yönelik saptamalar yapılmaya çalışılmış ancak bazı oyun kişileri, oyunun başkişisini yansıtacak özellikler dışında herhangi bir nitelik göstermediğinde genel bir değerlendirmeye ele alınabilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Necati Cumalı, kadın eğitimi, cinsiyet.

T.C.

NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ

Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğü

Student's	Name Surname	Maviş Umay GÜMÜŞ	158308041005
	Department/Field	Ortaöğretim Sosyal Alanlar Eğitimi/ Türk Dili ve Edebiyatı Eğitimi	
	Programme	Tezli Yüksek Lisans	
	Advisor	Dr. Öğr. Üyesi Metin Oktay	
Research Title	Education Of Female Characters On Necati Cumalı's Dramas		

SUMMARY

In the study of analysing the heroines in the dramas of Necati Cumalı, the position of the women in the society, the view of women in family and working life, the difficulties faced by women in patriarchal societies, roles of women as mother, wife, lover, sister, women's identity in rural areas and urban life have been tried to be evaluated through gender concept. The concept of gender at social level refers to the patterns of femininity and masculinity as socially established, learnt phrases. In this respect, the role provided to women by society, the pressure of honour, the pressure of men, the women being left behind as a secondary entity, the situation and position of women who are persecuted and resisting have been determined. While determining, the importance of education, especially in rural areas, the training of women in accordance with morals, the negativity resulted from illiteracy, the role of men and even the people of the same race, and acceptance of it have been taken into consideration in the point of education and non-education. The location and status of women in urban life with educational facilities may vary according to the perception of women and surroundings.

The aim of this study is to identify, evaluate and discuss the women's play persons taking part in the plays of Necati Cumalı at the point of education. In this respect, when evaluating female heroines in plays, age groups, physical and spiritual/mental characteristics, educational status, marital status were specified, social, cultural, psychological aspects and in terms of social gender the identities of women were tried to be determined, but some play characters have been dealt with by a general assessment when they show no qualification other than the features that reflect the play's main character.

Keywords: Necati Cumalı, female education, gender.

İÇİNDEKİLER

BİLİMSEL ETİK SAYFASI	i
YÜKSEK LİSANS TEZİ KABUL FORMU.....	ii
ÖNSÖZ	iii
ÖZET	iv
SUMMARY.....	vi
İÇİNDEKİLER	viii
GİRİŞ	1
BİRİNCİ BÖLÜM - 1. NECATİ CUMALI'NIN HAYATI ve DİĞER ESERLERİ	3
İKİNCİ BÖLÜM - 2. NECATİ CUMALI'NIN OYUNLARI.....	6
2.1. Boş Beşik	6
2.1.1. Konusu.....	6
2.1.2. Oyunun Kadın Kişileri	7
2.1.2.1. Fatma	7
2.1.2.2. Ana.....	13
2.1.2.3. Gelince	14
2.2. Kaynana Ciğeri.....	15
2.2.1. Konusu.....	15
2.2.2.1. Gelin.....	17
2.2.2.2. Görümce.....	24
2.2.2.3. Kaynana	25
2.3. İş Karar Vermekte	26
2.3.1. Konusu.....	26
2.3.2. Oyundaki Kadın Kişiler.....	27
2.3.2.1. Oya.....	27
2.3.2.2. Meral	32
2.4. Mine	33
2.4.1. Konusu.....	33
2.4.2. Oyunun Kadın Kişileri	37
2.4.2.1. Mine	37
2.4.2.2. Perihan	51
2.4.2.3. Nurten	52

2.5. Nalınlar.....	55
2.5.1. Konusu.....	55
2.5.2. Oyunun Kadın Kişileri	56
2.5.2.1. Seher Akkuzulu.....	56
2.5.2.2. Döndü Bacı	63
2.5.2.3. Esmâ Akkuzulu.....	63
2.6. Aşk Duvarı	66
2.6.1. Konusu.....	66
2.6.2. Oyunun Kadın Kişileri	67
2.6.2.1. Colette.....	67
2.6.2.2. Michele	72
2.7. Derya Gülü.....	73
2.7.1. Konusu.....	73
2.7.2. Oyunun Kadın Kişisi	76
2.7.2.1. Meryem.....	76
2.8. Susuz Yaz.....	86
2.8.1. Konusu.....	86
2.8.2. Oyunun Kadın Kişileri	87
2.8.2.1. Bahar	87
2.8.2.2. Esmâ Ölmez.....	93
2.8.2.3. Şehnâz Kaya	94
2.9. Masalar	94
2.9.1. Konusu.....	94
2.9.2. Oyunun Kadın Kişileri	96
2.9.2.1. Gülen.....	96
2.9.2.2. Meral.....	97
2.9.2.3. Esin	97
2.9.2.4. Şaziye Hanım	97
2.10. Vur Emri.....	98
2.10.1. Konusu.....	98
2.10.2. Oyunun Kadın Kişileri	99
2.10.2.1. Ana.....	99
2.10.2.2. Hacer.....	103

2.11. Yeni Çıkan Şarkılar Ya Da Juliette.....	103
2.11.1. Konusu.....	103
2.11.2. Oyunun Kadın Kişisi	104
2.11.2.1. Genç Kız	104
2.12. Tehlikeli Güvercin	108
2.12.1. Konusu.....	108
2.12.2. Oyunun Kadın Kişileri	110
2.12.2.1. Nişanlı (Avukatın nişanlısı, sonra karısı)	110
2.12.2.2. II. Ana (Avukatın Anası)	116
2.12.2.3. Deli Kız.....	117
2.12.2.4. I. Ana	118
2.12.2.5. I. Kadın (Kaymakamın karısı) - II. Kadın (Belediye Başkanının karısı)	118
2.13. Ezik Otlar	119
2.13.1. Konusu.....	119
2.13.2. Oyunun Kadın Kişileri	121
2.13.2.1. Gülsüm İnce.....	121
2.13.2.2. Ayşe İnce	128
2.13.2.3. Binnaz İnce	128
2.14. Zorla İspanyol	129
2.14.1. Konusu.....	129
2.14.2. Oyunun Kadın Kişisi	130
2.14.2.1. Kadın.....	130
2.15. Ahmetlerim	134
2.15.1. Konusu.....	134
2.15.2. Oyunun Kadın Kişisi	135
2.15.2.1. Türkân.....	135
2.16. Gümü.....	144
2.16.1. Konusu.....	144
2.16.2. Oyunun Kadın Kişileri	145
2.16.2.1. Sıdika Beyaz	145
2.16.2.2. Gülsen	150
2.16.2.3. Letafet Şakır.....	151

2.17. Bakanı Bekliyoruz.....	152
2.17.1. Konusu.....	152
2.17.2. Oyunun Kadın Kişileri	153
2.17.2.1. Hatice Kocamaz.....	161
2.17.2.2. Safinaz Şengezer.....	161
2.18. Yürüyen Geceyi Dinle.....	161
2.18.1. Konusu.....	161
2.18.2. Oyunun Kadın Kişileri	163
2.18.2.1. Kadın.....	163
2.18.2.2. Komşu.....	171
2.19. Yaralı Geyik	172
2.19.1. Konusu.....	172
2.19.2. Oyunun Kadın Kişileri	174
2.19.2.1. Fatma Sarıca	174
2.19.2.2. Seyran Sarıca	176
2.19.2.3. Güldü	177
2.19.2.4. Bahar.....	177
2.19.2.5. Hatice Çakır	180
2.20. Şafak Karakolu.....	181
2.20.1. Konusu.....	181
2.20.2. Oyunun Kadın Kişileri	183
2.20.2.1. Hürriyet Abla	183
2.20.2.2. I. II. ve III. Orospu.....	191
2.20.2.3. Genç Kız – Yaşlı Kadın	191
2.21. Dün Neredeydiniz	192
2.21.1. Konusu.....	192
2.21.2. Oyunun Kadın Kişileri	194
2.21.2.1. I. Kadın	194
2.21.2.2. II. Kadın	197
2.21.2.3. III. Kadın.....	198
2.22. Bir Sabah Gülerek Uyan	200
2.22.1. Konusu.....	200
2.22.2. Oyunun Kadın Kişileri	202

2.22.2.1. Suna Say	202
2.22.2.2. Gönül Eren	207
2.22.2.3. Feriha Tokbay	207
2.22.2.4. Nazife Işık	208
2.23. Vatan Diye Diye	210
2.23.1. Konusu	210
2.25.2. Oyunun Kadın Kişileri	213
2.23.2.1. Nesime Hanım	213
2.23.2.2. Oyunun Diğer Kadın Kahramanları	219
2.24. Gel Evlenelim Yürü Boşanalım	219
2.24.1. Konusu	219
2.24.2. Oyunun Kadın Kişileri	221
2.24.2.1. Sevil Okatan	221
2.24.2.2. I. Tanık	230
2.25. Devetabanı	230
2.25.1. Konusu	230
2.25.2. Oyunun Kadın Kişileri	232
2.25.2.1. Güzin Subaşı	232
2.25.2.2. Güliz Subaşı	240
2.25.2.3. Müzeyyen Subaşı	241
2.26. Kuyu	241
2.26.1. Konusu	241
2.26.2. Oyunun Kadın Kişileri	243
2.26.2.1. Zühre Çakır	243
2.26.2.2. Sevdican Ceylan	250
2.26.2.3. Selime Öksüz	252
2.27. Yalnız Ölü	253
2.27.1. Konusu	253
2.27.2. Oyunun Kadın Kişileri	255
2.27.2.1. Ülker Kilerci	255
2.27.2.2. Gülizar Sarıdal	257
2.27.2.3. Yeşim Meriçten	259
2.27.2.4. Özlem Gökçek	260

2.28. Kristof Kolomb'un Yumurtası	261
2.29. Çalığışu.....	261
2.29.1. Konusu.....	261
2.29.2. Oyunun Kadın Kişisi	263
2.29.2.1. Feride	263
SONUÇ.....	265
KAYNAKÇA.....	271

GİRİŞ

Necati Cumalı'nın tiyatro oyunlarında çizdiği kadın karakterler, eğitim kavramı çerçevesinde incelenirken eğitim almış veya eğitimsiz olan kadının toplum hayatındaki yerinin, aile ve çalışma hayatında kadına bakışın, ataerkil toplumlarda kadının karşılaştığı güçlüklerin, kadın rollerinin ve kimliğinin esas alınarak, toplumsal cinsiyet kavramı üzerinden bu unsurların ve kadın oyun kişilerinin değerlendirilmesine çalışılmıştır. Toplumsal cinsiyet kavramı, kadınlık ve erkekliğin toplumsal olarak kurulan, öğrenilen kalıplar olduğunu ifade eder. Türkiye'de toplumsal cinsiyet eşitsizliği ve ayrımcılığı; eğitimden çalışma yaşamına, sağlıktan karar mekanizmalarına katılıma kadar yaşamın her alanında ciddi boyuttadır. (Özaydınlık, 2014: 93, 94). Cumalı oyunlarında çizdiği kadın karakterler aracılığıyla bu eşitsizliği yansıtmayı ve doğru eğitim almış kadınların hem kendi yaşam standartlarını iyileştirecek hem de toplumu şekillendirebilecek kudrete sahip olacaklarını topluma göstermeyi amaçlamıştır.

Necati Cumalı'nın tiyatro yapıtlarında yer verdiği kadın kahramanlar Türk toplumunun her alanında görülebilen gerçekçi kahramanlardır. Kimileri kırsal kesimde veya kasabalarda yaşayan kimileri aydın kesim içinde karşımıza çıkan bu kadın kahramanlar, toplumsal hayat içerisinde yer alan, halk içerisinde yetişmiş, eğitimini yetiştiği toplumdan almış kadınlar; eğitim olanaklarına sahip, bu olanakların getirisini toplumsal yaşantısına ve sosyal ilişkilerine yansıtabilen aydın kadınlar, eğitilmiş de olsa toplumsal baskı altında kendisi olmayı başaramamış kadınlar olarak farklı yönleriyle oyunlarda belirginleşirler.

Kadının eğitimine çok önem veren yazar, toplumların şekillenmesinde kadına düşen görevin ne kadar büyük ve zorlu olduğunun bilincindedir. Çocuğun ilk eğitimini aileden ve çevreden aldığı düşünülürse kadının anne olarak iyi bir eğitici olması onun da iyi ve doğru bir eğitim almış olmasıyla doğru orantılıdır, toplumların geri kalmışlığının en önemli sebeplerinden biri kadınlara tanınan eğitim olanaklarının yetersizliğidir. Kadının eğitilmesinin toplumsal gelişime katkısının büyük olacağını düşünen, oyunları ile toplumda kendisinin sahip olduğu bu bilinci benimseyecek kadınlar görme isteğini yansıtan yazarın kadına bakışı çalışmamıza yön veren

unsurdur. Necati Cumalı'nın yazdığı yirmi dokuz tiyatro oyunun yirmi sekizinde yer alan kadın oyun kişilerini temele alarak hazırlanan çalışmada karakter ve karakter uzantısı tipler olarak çizilmiş oyun kişileri, fiziksel özellikleri, ruhsal özellikleri, yaşları, eğitim durumları ve sosyal, kültürel, psikolojik ve cinsiyet açısından kadın kimlikleri esas alınarak değerlendirilmiş, kadının eğitilmiş veya eğitimsiz olmasının onun toplumsal yaşantısına, sosyal ilişkilerine, psikolojilerine, çevrelerine olan etkisi de eğitim başlığı altında ayrıca ele alınmıştır. İkincil ve fon kişiler durumundaki kadınlar genel değerlendirmeye tâbi tutulmuşlardır. Necati Cumalı'nın hayatına yer verildikten sonra eserlerin iki cilt şeklinde yayınlanmış olan sıralamasına bağlı kalınmıştır. Sadece ilk kitapta yer alan Kristof Kolomb'un Yumurtası adlı oyunda kadın oyun kişisi olmadığı ve yine ilk kitapta yer alan Çalığı oyunu, uyarlama bir oyun olduğu için bu iki oyuna çalışmanın sonunda yer verilmiştir. Çalışmadaki başlıklar oyun adlarına göre verilmiştir. Souç bölümünde Necati Cumalı'nın oyunlarında kadın kişilere yer verme sebepleri ve bu kadınları hangi noktalarda ele aldığı değerlendirilmiştir. Necati Cumalı'nın yarattığı oyun kişileri kadınlardan yola çıkarak Türk kadınından beklentilerinin neler olduğu ifade edilmiştir. Kaynakça bölümünde çalışma sırasında yararlanılan kaynaklara yer verilmiştir.

BİRİNCİ BÖLÜM

1. NECATİ CUMALI'NIN HAYATI ve DİĞER ESERLERİ

Türk edebiyatının önemli isimlerinden Ahmet Necati CUMALI, 1921 yılında bugün Yunanistan sınırları içinde bulunan Florina’da doğmuştur. Hattat olan büyükbabasının elyazması Kuran’ın arka sayfasına yazmış olduğu “Ahmet doğdu 31 Kanun-u evvel 1336” ifadesinden doğum tarihinin 13 Ocak 1921 olduğunu ifade eder. (O.Akbal ve M. Gürpınar ile Konuşmalar, 13 Ocak 1992). Üç yaşını bitirdikten sonra 1924 yılında mübadele sebebiyle Florina’dan Urla’ya göç etmişlerdir. Çocukluk yılları Urla’da geçmiştir. Yazarın göç sırasında şahit oldukları, Urla’da geçen çocukluğu ve bu sıralarda dünyada yaşanan ekonomik buhranın getirdiği sefalet, açlık, yazarın sosyal duygularını ve siyasi kanılarını etkileyen olaylardır. (O.Akbal ve M. Gürpınar ile Konuşmalar, 13 Ocak 1992). İlkokulu Urla’da bitirdikten sonra İzmir’de avukat olan dayısının yanında ayrıcalık olarak gördüğü eğitime devam etmiştir. 1938 yılında İzmir Atatürk Lisesi’ni bitirmiştir. Ekonomik buhranın yanı sıra, Cumhuriyet’in ilânından, Atatürk’ün ölümüne kadar süren bir inanç döneminin umutlarını, coşkusunu paylaştığını, bu dönemi öteden beri toplumumuzun “ulus olma” dönemi olarak adlandırdığını belirtir. Bu çabasını Atatürkçülük olarak nitelmiştir. (Cumalı, 1992; 50- 54).

O dönemde ulusal kimlik arayışı ile dile sahip çıkma bilinci yerleşmiştir. Folklor araştırmaları, dil ve edebiyat alanında yapılan çalışmalar hız kazanmıştır. 1930’ların ilk yarısı içinde yaşanan siyasi, ekonomik ve toplumsal değişiklikler sonucunda resmi ideoloji, kendi programını sivil toplum alanında karşılık bulacak ve ondan beslenecek bir biçimde tercüme etmeyi ve örgütlemeyi önemsenmeye başlamıştır. (Başbuğ, 2013: 37). Bu konunun somutluk kazanması Türk Dil Kurumu, Türk Tarih Kurumu ve Halkevleri, okullar, enstitüler gibi kurumların açılmasıyla sağlanmıştır. Necati Cumalı, bu dönemde Urla Halkevi’ndeki zengin kitaplıktan faydalandığını belirtir. Bu kitaplıkta Türk ve Dünya edebiyatının seçkin kitaplarını okumuş ve kendisini folklor tutkunu olarak bulmuştur. Yine bu ortam içinde sosyalist eğilimlerinin oluştuğunu söyleyerek kendisini, Türkiye’nin “Ulus Olma” sürecinin şairi olarak niteler. (Cumalı, 1992; 50- 54).

1938 yılında İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesine kaydolur ancak yaşamının çıkmaza girdiği ve tekdüze hale geldiği bu dönemde bir yol ayrımındadır ve buradaki eğitimini yarıda bırakarak 1939 yılında eğitimi üç yıl olan Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi'ne başlar ve yükseköğrenimini burada tamamlar. Tam bu sıralarda şiirin etkisi altına girdiğini ifade eder. Yedek subaylık dönemini yaşamında ikinci bir üniversite olarak kabul etmiştir. Bu durumu şöyle anlatmıştır: “Ezine’de ilk işim bir posta kutusu kiralamak, ilk aylığımdan ‘Adımlar’ ‘Yurt ve Dünya’ dergilerine abone olmak, Remzi Kitabevi’ne on kitaplık bir sipariş vermek oldu.”(Cumalı, 1990: 237).

Askerliğinden sonra ilk şiir kitabı olan Harbe Gidenin Şarkıları yayımlanır. 1945 ve 1948 yılları arasında Millî Eğitim Bakanlığı’na bağlı Yayın Müdürlüğü ve Güzel Sanatlar Müdürlüğü’nde görev yapar. Varlık, Ülkü, Ankara gibi dergilerde şiirleri yayımlanır. 1945 yılında ilk hikâyesi Aysız Geceler, Yücel dergisinde yayımlanır. 1949 yılının başında Ankara’daki görevinden ayrılıp İzmir’e gider. Aynı yıl İzmir’de ilk oyunu “Boş Beşik” sahnelenir. 1950 ve 1957 yılları arasında İzmir ve Urla’da avukatlık yapar, buradaki yılları ve avukatlığı yazar için toplumun sorunlarını sergileyen bir laboratuvar gibidir. Oyunlarına konu olacak çatışmaların, sorunların özünü bu laboratuvarda tespit eder. (Taş, 2001: 8). Tiyatro oyunlarında genellikle kırsal kesimi mekân olarak kullanmasında Urla’daki avukatlık günlerinin etkisi olacaktır. 1951- 1957 yılları arasında ardı ardına şiir ve hikâye kitapları yayımlanır. “Değişik Gözle” kitabıyla 1957 yılında Sait Faik Hikâye armağanını kazanır.

Avukatlığı bırakarak Paris’e yerleşen yazar, on sekiz ay kaldığı Paris’te yaşadığı zamanlarda edindiği izlenimlerle Zoraki İspanyol, Aşk Duvarı gibi oyunlarını ve bazı hikâyelerini oluşturmuştur. 1959’da Paris’ten ayrılmış, 1960 yılında Berin Teksoy’la evlenmiştir. Eşinin görevi dolayısıyla 1963 yılında Tel-Aviv’e, 1964 yılında Paris’e gitmişlerdir. 1966 yılında Necati Cumalı’nın yazdıkları sebebiyle eşi görevden alınır ve İstanbul’a dönerler. Bu süreçten sonra çeşitli ülke ve şehirleri dolaşan sanatçının yaşadıkları ve izlenimleri, eserlerine kaynaklık etmiştir. Eserlerinin bazılarını o dönemlerde oluşturmuştur. Necati Cumalı, yakalandığı kanser dolayısıyla 2001 yılında hayata veda etmiştir.

Necati Cumalı, sanat yaşamı boyunca çeşitli türlerde eserler oluşturmuş çok yönlü bir sanatçıdır. Daha çok şair kimliği ile ön plana çıkan Cumalı, tiyatro oyunu, roman, hikâye ve deneme gibi türlerde eserler oluşturmuştur.

İKİNCİ BÖLÜM

2. NECATİ CUMALI'NIN OYUNLARI

2.1. Boş Beşik

2.1.1. Konusu

Yazarın bir halk türküsünden esinlenerek oluşturduğu oyunda temel olay, töre baskılarına maruz kalan gelinin dramıdır. Yörük Beyi Ali ile evli olan Fatma'nın evliliklerinin üzerinden yedi yıl geçmesine rağmen çocuğu olmamıştır. Yörük Beyi'nin anası ile obanın yaşlılarının aldığı karar, Fatma'ya kuma getirilmesidir. Karısını seven ve kuma istemeyen Yörük Beyi de törelere karşı fazla direnemez, obanın ileri gelenleri de ana gibi düşünmekte ve kuma getirilmesi konusunda 'âdet böyledir' diyerek beye baskı yapmaktadırlar. Yörük Beyi, anasından ve diğerlerinden mühlet ister ancak ona da razı edemez, bir güne bile razı olmayacaklarını söylerler. Törelere karşısında obanın beyi dahi duramaz. Ali, kuma getirilmesi kararını Fatma'ya kendisinin söyleyeceğini belirtir. Dördüncü tablonun başında Fatma dere kıyısında Hasan isimli bir çocukla söyleşmektedir. Ali de büyüklerin kararını açıklamak üzere Fatma'nın yanına gelir aynı tabloda Fatma'nın yüklü olduğunun anlaşılması oyunun ilk perdesinin olumlu sonuçlanmasına sebep olacaktır.

Oyunda ikinci perdenin ilk tablosu beklenen çocuğun doğumu ile tamamlanır, çocuk kırkını doldurunca göç başlayacaktır. Töre gereği Yörük Beyi'nin kervanı önünden gidecek ve bey, obanın konaklayacağı yeri belirleyecektir. Bu defa Dayı ve Emmi, Fatma'nın bebekle geride kalmaması için kervanın sırasının değişmesini söylerler ancak Ana buna da razı gelmez ve törelere göre hareket edilmesi gerektiğini belirtir. Fatma, bebeği ile kervanın en sonunda yol alır, böylece kervan yola çıkar. Bu karşı çıkış oyunun felaketli sonunun başlangıcı olacaktır. Üçüncü tablo başında obadan iki oyun kişinin kendi aralarındaki konuşmalarına yer verilir, onlardan biri kundaklı gelinin kervanın gerisinde bırakılmasının iyi olmadığını dile getirir, tablonun sonunda Çiçek Dağı'ndaki konak yerine geldiklerinde bebeğin beşiğinde olmadığı Fatma'nın feryadı ile anlaşılır. Bebeğini kaybeden Fatma'nın da çaya atladığı haberciler aracılığı ile duyurulur.

2.1.2. Oyunun Kadın Kişileri

2.1.2.1. Fatma

Oyunun başkişisidir. Töre baskısının oyunda hissettirildiği kısımlarda Fatma'nın dramı ön plana çıkar. Ancak bu baskıyla karşı karşıya kalan sadece Fatma değildir. Yörük Beyi kuma istemez ancak anasının ısrarlarına daha fazla dayanamayarak razı olur. Oyunun ikinci perdesinde de içinde bir sıkıntı bulunmasına rağmen yine töreler gereği karısının ve bebeğinin kervanın arkasında gitmesine sessiz kalacaktır. Töre baskısı ile karşılaşan Fatma'nın çaresizliği oyunun felakete sonuçlanmasına sebep olacak ve çocuksuz kadının itibarsız kabul edildiği toplumda evliliğinden yedi yıl sonra doğan oğlunu kaybetmesiyle Fatma, kendini çaya atacaktır.

Fiziksel Özellikleri

Fatma, fiziksel olarak kuvvetlidir, obada yaşamaya uyum sağlaması, üzerine düşen her işi yerine getirmesi genç ve dayanıklı olduğunu göstermektedir. Kâhya, Fatma'yı "Gelin yaman maşallah! Ovalı ama obalıları bastırdı!" sözleriyle över. (Cumalı, 2004: 47). Gelin olarak, yaşadıkları evde yapılması gereken tüm işler de Fatma'nın omzundadır.

Ruhsal Özellikleri

Oyunun başkişisi Fatma, sessiz ve dayanıklıdır, obalı değildir, bu yüzden de obalılar tarafından horlanır ancak zorlu şartlarda yaşamaya katlanır, boyun eğmez, kendini savunmaz, çocuğu olmadığı için obada herkes tarafından kusurlu kabul edilir. Çocuk özlemiyle yanar, eşini sevdiği ve onun da aynı baskılarla karşılaştığını bildiği için kendisine kuma getirilmesine razı olur. Fatma'nın yaşadıkları karşısında hissettiklerini sadece Gelince ile yaptığı konuşmalardan anlarız. Gelince ile dertleşirken anasının ve obalıların iğneleyici sözlerinden, asık suratlarından bıktığını söyler. Bir araya gelen iki kadının kendini çektiğinden, ters giden işlerden onu sorumlu tuttuklarından yakınıdır. Ovadan gelip Yörük Beyi'ne eş olmasını kabullenemediklerini söyler, oysa geldi geleli elinden geleni yaptığını kimselere yaranamadığını anlatır. Sessizdir, denileni yapar, zorluklara katlanır, artık dayanacak

gücü kalmadığından yakınmasını sadece Gelince ile konuşurken duyarız, bu sebeple kuma getirilmesine de razıdır, hatta kocasına da kuma fikrini kabul ettirmeyi düşünür. Burada Fatma'nın başkaları tarafından kendisine biçilen rolleri kabul ettiği görülür. Fatma, karşısındakilere direnemez buna hem gücü yoktur hem de onları haklı görmektedir. Oyunun başkişisi Fatma, bu bakımdan sindirilmiş ve karşı koymayan bir yapıya sahiptir. Fatma'nın çaresizliği ve kendi durumunu kabullenışı Gelince'yle yaptığı konuşmalarla verilmiştir.

Fatma – Dayanamam gayrı! Bekleyemem! Obada yedi yıldır kısır dediler söz sırası komadılar! Yedi yıldır herkesle bir gülüp söylemedim! Herkesle bir oturup kalkmadım! Yedi yıldır Ali'den, senden gayrı tatlı sözünü duyduğum bir kimsem yok!

.....

Dayanamıyorum. Düşünemiyorum! Civan ömrüm çürüdü, tatlı canımdan usandım! Sade dilsiz gibi yaşamak olsa neyse, çilemiş derim katlanırım! Beni öldüren ananın, bütün obanın asık suratı, iğneli sözleri! Nerde iki kadın baş başa verse beni çekiştiriyor! Hangi iş ters gitse benden biliniyor! (Cumalı, 2004: 31).

.....

Yaşı

Fatma'nın evlendiği yaş ve olay zamanındaki yaşı oyunda belirtilir. Ali'nin anası, dayısı ve emmisi yedi yıldır çocuğu olmadığı için Fatma'yı kısır olmakla suçlarlar, Ali ise Fatma'nın henüz genç olduğunu bir iki yıl daha bekleyebileceklerini söylerken Fatma'nın yaşını da öğreniriz.

Ali – Fatma daha ne ki Dayı? Gelin aldığımızda ön dördündeydi. Daha yaşı yirmi (Cumalı, 2004: 23).

...

Fatma ve Ali henüz yedi yıllık evlidirler, evlilik süresinin belirtilmesinin sebebi çocuklarının olmayışının süresini uzun göstermektir.

Eğitim Durumu

Fatma'nın eğitimi ile ilgili bilgi verilmez, onun eğitimi çevresel bir eğitimidir. Toplumun kendine biğtiği rolleri kabul eder çünkü aynı beklenti içinde olanlar tarafından eğitilmiştir. Bu yüzden yaşadıkları ona ağır gelse de isyan etmez. Her toplumda cinsiyete, toplumsal katmanlara, kişilerin görevlerine göre yapılmış genellemeler vardır. Boş Beşik oyununun baş kişisi Fatma, güçlükleri göğüslemek zorunda kalmış köy kadınlarından. (Şener, 1990: 467-473). Çocuğu olmadığı için horlanır, hemcinslerinden baskı görür. Güçlü bir kadın olsa da baskıların üstesinden gelmesi, kendi mücadelesinin dışında gelişecektir. Fatma'nın gebe kalması ile oyun kişisi kadının üzerindeki baskı hafifler.

Kimlikleri

a. Sosyal Açıdan Kadın Kimliği

Fatma, ovalıdır bu sebeple obanın yaşam şartlarına sonradan uyum sağlamıştır. Ancak töreyi benimser karşı çıkmaz. Toplumun kadına biğtiği roller bellidir ve Fatma bunları kabul eder. Evli bir kadının önceliği çocuk doğurmak, kocasının rahatını ve mutluluğunu temin etmek, kaynana gibi ileri gelenlerin yol göstericiliği doğrultusunda davranmaktır. Fatma, davranışta hiçbir şeyi sorgulamaz. Kendisinden yapmasını istenen veya beklenen her şeyi yerine getirir. Ancak çocuğunun olmaması herkes için bir kusur sayılır ve bundan ötürü horlanır. Kadının çocuğunun olmaması kendisi için de bir ayıp sebebidir ve Fatma bunu da kabullenir. Bu sebepten kuma getirilmesine ses çıkarmaz. Toplumsal normların belirlediği kadınlık görevini tam anlamıyla yerine getiremediği için kendisi de üzölmektedir. Çocuk özlemi çeker ancak bu sadece çocuk sevgisinden kaynaklanmaz. Çocuk sahibi kadın toplumda itibar görecektir. Oyunun sonunda çocuğunu kaybedince kendini suya atmasının sebeplerinden biri bu itibar kaybı olacaktır.

b. Kültürel Açıdan Kadın Kimliği

Toplumda kadının da erkeğin de konumu ve yeri bellidir, herkes cinsiyetlerinin gerektirdiği rollere uygun davranmalıdır. Bu, kadının da erkeğin de yaşadığı toplumdan aldığı eğitimidir. Fatma, çevresel baskının etkisiyle toplumun kadından beklentisini bilir ve buna uygun davranır, bu algının karşısında olmak veya isyan etmek, aklından dahi geçmez. Sadece Gelince'yle yaptıkları konuşmalarda acısını dile getirir. Yörük beyi, baskılardan uzaklaşmak için ava çıkar ancak Fatma, hep evde, kaynanası ile birliktedir. Kaçacağı bir alan yoktur. Üzerine düşen görevleri yerine getirir ve çocuklarının olmamasından dolayı horlanan da hep o olur. Bu toplumda erkek egemenliğinin, cinsiyetçi tutumların ve kadının kabullenmiş olmasının göstergesidir. Fatma, yüklü olduğunun anlaşılmasına kadar geçen süreçte dışlanmış konumdadır. Doğrudan toplumdan itilmiş değildir ancak kısır olduğu gerekçesi ile horlanır, küçük ve yetersiz görülür. Üstelik obada Ali ve Gelince dışında herkes davranışlarıyla bunu Fatma'ya yansıtırlar.

c. Psikolojik Açıdan Kadın Kimliği

Fatma çocuğu olmadığı için toplum tarafından hor görülür. Kadın ve eş olarak içinde yer aldığı toplumun ondan beklentisi Yörük Beyi'ne bir evlat vermesidir. Toplumun kendisine yüklediği 'kusurlu' anlayışını sessizce kabul eder. Bu kabulleniş onu yıpratmaktadır ancak toplumun karşısında durabilecek bir konumu ve eğitimi yoktur. Ana ile Yörük Beyi'nin konuşmalarında kısır kadının Tanrı tarafından bile hor görülerek kısır yaratıldığı bu sebeple toplumun da onu hor göreceği ve kadının da bunu kabullenip kendisine bir kuma seçmesi gerektiği ifade edilir. Fatma'da da bu kabulleniş görülür, kendisine kuma getirilmesi fikrine Yörük Beyi'nden önce kendisi razı gelmiştir. Olayların seyrini değiştirmek için herhangi bir müdahalede bulunmaz, edilgen konumdadır.

İlk perdenin sonunda Fatma'nın yüklü olduğunun anlaşılması ile problem kendiliğinden çözüme ulaşır. Buradaki çözümde Fatma'nın doğrudan hiçbir etkisi yoktur. Fatma, kumaya razıdır, itiraz etmez, edemez çünkü kusurludur. Bunu kendisinin de kabul ettiğini Gelince ile yaptığı konuşmalardan çıkarırız. "Bir kusurum

bin oldu, diken gibi gözlerine battı!” “Sade dilsiz gibi yaşamak olsa neyse, çilemiş derim katlanırım!” ifadelerinden Fatma’nın toplum tarafından kendine biçilen rolü kabul ettiğini ve toplumsal cinsiyetçiliğin çizdiği kadın imajını da görürüz. İkinci perdenin ve oyunun sonunda yaşanan felaketin dönüşü olmayacaktır. Fatma, çözümü kendisini suya atmakla gerçekleştirir. Bu yine bir kabul ediştir. Çocuğunu kaybeden kadın, daha önce yaşadıklarını tekrar yaşamaya katlanamayacaktır ve ölümü tercih eder. Burada kadının kendini ifade edişi vardır ancak olumlu bir çözüm değildir.

d. Cinsiyet Açısından Kadın Kimliği

Fatma, Yörük Beyi Ali’nin eşidir, eş olarak kendinden beklenenleri yerine getirir. Eşini sever, evine bağlıdır, eşini sevdiği için zorlu oba şartlarında yaşamaya uyum sağlamıştır. Gelin olarak da hem aile içinde hem toplum içinde üzerine düşenleri yerine getirir. Ancak çocuğu yoktur, içinde yer aldığı toplumun ondan beklentisi anne olmasıdır. Ana, Dayı ve Emmi, Yörük Beyi’ni kuma getirilmesi konusunda ikna etmeye çalışırken kadın olarak Ana’nın kurduğu cümleler, kadının kendi cinsel kimliğine bakışını göstermek bakımından dikkate değerdir.

Ana – Ben kendimi bildim bileli böyle gördüm, böyle işittim! Kadın kısmı gelin oldu mu doğurana kadar söz sahibi değildir. Doğurursa söz sırasına geçer, itibar görür. Kısır kadını herkes hor görür! (Cumalı, 2004: 24).

Oyunda Fatma ve Ali’nin çocuklarının olmayışının sebebi olarak Fatma görülür. Bu durum, Fatma’ya dayatılan cinsiyetçi anlayışın göstergesidir. Evlilikte çocuk yoksa bu kadının kusurudur. Fatma, Yörük Beyi’ne bir çocuk özellikliğitime bir erkek çocuk vermelidir, bu sayede kabul ve itibar görebilecektir. Oyun olayını başlatan ve olaya devinim kazandıran, Fatma’nın üzerinde hissettirilen toplumsal baskıdır. Fatma’nın gebe kalmasıyla üzerindeki baskı hafifleyecektir. Ancak ataerkil düzende kadının ikincil planda kalması halen söz konusudur. Aile içinde gelinden önce söz sahibi olan kadın olarak kaynana vardır.

Eğitim

Oyunun baş kadın kişisi Fatma, eğitimsizdir. Fatma'nın eğitimi çevresel bir eğitimidir. Bu sebeple hayatı algılayışı, kadına bakışı da içinde bulunduğu toplumsal şartlara göre şekillenmiştir. Eğitim olanaklarına sahip olmayan kimse, sahip olduğu hakların neler olduğunu bilmez, bu hakları nasıl kullanabileceğinin farkında değildir. Oyunda Fatma ocuk sahibi olamayışlarının tek suçlusunu olarak görülür, böyle bir durumda kusurlu olan kadın olacaktır. Fatma da diğer oyun kişileri gibi düşünür ve durumu kabullenir, çocuklarının olmayışının gerçek sebebini öğrenmeyi düşünmez. Bu suçluluk duygusunun etkisiyle kocasının başka bir kadını kuma olarak getirmesine bile razı olduğunu belirtir.

Fatma'nın içinde bulunduğu toplum, onun aile içindeki yerini belirler. Kadın, ataerkil toplumda ikincil konumdadır. Evliliği hakkında alınan kararlarda dahi, söz hakkına sahip değildir. Çevresel kültürle eğitilmiş kadın, buna karşı koymayı da düşünmez. Fatma, çocukları olduktan sonra da töre gereği g sırasında bebeğiyle birlikte kervanın en arkasında bırakılır ve yaklaştığı hissedilen felket böylece gerçekleşir. Fatma, toplumsal konumu gereği en arkada gitmelidir, alınan kararlarda yine söz sahibi olmayacaktır. Fatma'nın kaderini belirleyen trelerdir, çünkü ikincil konumdaki eğitimsiz kadın toplumsal şartlara ve çevresine karşı koyamaz.

Fatma, aile hayatı içinde bütün sorumlulukları da yüklenmiş kişidir. Yörük Beyi'nin karısı olan Fatma, güçlü yönleriyle ne çıkar. Tüm işlerin üstesinden gelir, kadının ve erkeğin rolleri toplum tarafından belirlenmiştir ve Fatma da üzerine düşen tüm görevleri yerine getirir. Ovalı olan Fatma, zorlu oba şartlarına da ayak uydurmuştur ve durumundan şikayet etmez, kadının aile hayatı içindeki görevi ev işlerini yapmak, tarlada çalışmak ve ocuk yetiştirmektir. ocuklarının olmayışının baskısını taşıyan da Fatma'dır. Trelerle yönetilen toplumda kadın, sadece anne olma vasfıyla kabul görebilecektir. Anne olamayan kadın eksik olarak görülür ve eğitimi içinde bulunduğu toplumdan alan kadın da toplumun diğer fertleri gibi düşünür. Bu algıyı reddetmez veya değiştirmeye çalışmaz. Topluma karşı koyacak eğitime sahip değildir.

2.1.2.2. Ana

Oyunda yer alan çatışmaların ortaya çıkmasını sağlayan en büyük etkidir. Yörük beyinin anasıdır. Kararlı, güçlü, otoriter, töreleri bilen bir kadındır. Ana, oyunda töre baskısının temsilcisidir.

Ana - “ Dünyada olmaz! Obanın düzenini bozurmam! Doğduk, büyüdük, nasıl gördükse gene öyle! Önden obalılar ardından Emmi’nin Dayı’nın yükleri, en son Fatma ile ben...” (Cumalı, 2004: 44).

İfadeleri bu baskıyı gösterir. Yörük Beyi’nin anası olduğu için itibarlıdır ve sözü dinlenir. Kadınların itibar kazanması, sözü geçer hale gelmesi için erkek evlat sahibi olmak önemlidir ve ana bu bakımdan da sözü geçer hale gelmiştir. Elli yaşlarındadır. En büyük isteği kendini insanların dilinden kurtaracak bir torun, bir erkek torundur. Oyunun ilk bölümünde gelinini horlayan, oğluna kuma almak isteyen ana, ikinci perdede erkek torunu olduğu için geliniyle övünür. Oyunun sonunda yaşanan felaketin sorumlusudur ve bunu kabul edecektir.

Ana, oyundaki en güçlü karakter olarak görünür. Hem yaşı gereği tecrübe sahibidir, hem de törelerin yaşatıcısı konumundadır. Obanın beyine dahi sözü geçen kişidir. Ananın gücü oba beyi Ali’nin annesi oluşundan gelir. Eş ve anne olarak kadının toplumsal yerini gösterir. Kadının eş ve anne kimliklerini Fatma’ya baskılayan kişidir.

Sevda Şener, Cumhuriyet sonrasında yazılan oyunları incelediği “Tiyatro Eserlerimizde Kadın İmajı” başlıklı yazısında oyunlardaki kadınları sınıflandırırken yazarlarımızın köy kadınının ve kızının karşılaştığı sorunları ele alırken diğer yandan bu sorunların üstesinden gelen güçlü köylü kadınına yücelttiğini söyler. Çetin bir yaşam deneyimi ile akıl ve sağduyusu bilenmiş köylü anası, olaylara yön veren kahraman olmuştur. (Şener, 1990: 474, 475). Boş Beşik’teki Ana, güçlü köylü kadınına temsil eden özellikler taşır ancak töre baskısının yansıtıcısı olarak Fatma’yı yıkıma götürecek olayı yönlendiren olmuştur. Böylece bu oyunda kırsal yaşamdaki kadınların karşılaştığı sorunların üstesinden gelen değil, bu sorunların kaynağı işlevindedir.

Toplumumuzda kadın, yerini kendi cinsleri aracılığıyla da öğrenip kabulleniyor. Kadın, rolünün ne olduğu hakkında eğitimini yine kadınlardan alıyor ve kabulleniyor. Ana da oyunda bu eğitici rolü üstlenen kişidir. Oğluyla yaptığı konuşmalarda, “Oğlum, âdet böyle, Allah’ın emri böyle! Sen bana karşı değil Allah’ın emrine karşı geliyorsun! Ben kendimi bildim bileli böyle gördüm, böyle işittim! Kadın kısmı gelin oldu mu doğurana kadar söz sahibi değildir. Doğurursa söz sırasına geçer, itibar görür. Kısır kadını herkes hor görür! Tanrı Teâlâ hor görmüş kısır yaratmış, kul niye hor görmesin? Benim bildiğim kadın kısmı kısır çıktı mı ya boş düşer, ya ortağını kendi bulur, kocasını kendisi everir.” (Cumalı, 2004: 24). der, böylece hem oyundaki eğitici rolünü gösterir hem de kadının toplumsal cinsiyet noktasında yerini bildirir.

Eğitim

Oyundaki Ana, olayların seyrini şekillendiren unsurdur. Törelerin temsilcisidir. Otoriter ve sabit fikirlidir. Onun eğitimi de çevresel olduğu için törelerin dışına çıkmaz. Oyunun sonundaki felâkete sebep olan unsur Ana’dır. Yaşanabilecekler oyunda hissettirilir ancak Ana, fikrini değiştirmez. Ana’nın eğitimsizliği olayları çok yönlü değerlendirmesine engel teşkil eder.

2.1.2.3. Gelinçe

Gelinçe Yörük Beyi’nin küçük amcasının karısıdır. Oyunda, Fatma’nın sıkıntılarını dile getirebilmesi, yaşadıklarını yansıtmaya için tamamlayıcı konumdadır. Orta yaşlıdır, bu sebeple Fatma’ya göre tecrübelidir, Töre baskısı ile itilmiş olan Fatma’nın yanındadır, Fatma’yı genç olduğu ilerde çocuk sahibi olacağı gibi ifadelerle teselli etmeye çalışır ancak toplumun beklentisine karşı çıkmış değildir. Çocuklarının olmaması onun için de kabul edilemez ancak Gelinçe’ye göre zaman beklenileni verecektir. Fatma’yla olan konuşmalarında Ali’nin töre karşısında duracağını ifade eder, kendisi ise pasiftir. Kadın olarak Gelinçe de toplum tarafından belirlenmiş kadın rollerini kabul etmiştir.

2.2. Kaynana Ciğeri

2.2.1. Konusu

Necati Cumalı'nın ilk dönem oyunlarından olan Kaynana Ciğeri, tek perdelik bir töre komedisidir, 1954 yılında kaleme alınır. Bazı oyunlarında folklorik unsurlara yer veren Necati Cumalı, Kaynana Ciğeri adlı oyununu düğünlerde söylenen bir halk türküsünden esinlenerek yazmıştır. Eserin konusu türküden alınmıştır.

Bir sabah erken gelin hanım kalktı,

Baktı ki ciğeri kediler yemiş.

Biraz daha sonra kaynata geldi,

Nedir bu hâlin gelin hanım dedi

-Kaynata ciğeri kediler yedi

-Sağlıklar olsun gelinciğim, dedi.

Biraz sonra kaynana geldi.

Nedir bu hâlin gelinciğim dedi.

-Kaynana ciğeri kediler yedi

-Sağlıklar olsun gelin hanım, dedi.

Biraz daha sonra görümce geldi,

Nedir bu hâlin yengeciğim dedi.

-Görümce ciğeri kediler yedi,

-Ağabeyim gelsin hâlleşin, dedi.

Biraz daha sonra efendi geldi

Getirin ciğeri yiyelim dedi.

-Efendi ciğeri kediler yedi

-Çağırın gelsin imamcığı, dedi.

Biraz daha sonra imamcık geldi,

Nedir bu hâlin gelin hanım dedi.

-İmamcık ciğeri kediler yedi

-İki kuruş on para nikâhınız, dedi.

O kediyi kesivermeli

Darağacına asıvermeli.

Oyun, sabahleyin mutfığa giren gelinin, bir akşam önce beyinin getirdiği ciğeri kedinin kaparak pencereden kaçmasını görmesiyle başlar. Gece tel dolabı açık unuttuğu için kedinin ciğeri kaptığını düşünen gelin, efendisinin kendisini boşayacağını düşünür ve bundan korkar. Gelinin dövünmelerini duyan kaynata sahneye gelir ve bir süre neler olduğunu anlamaya çalışarak geline sorular sorar. Kedinin açık kalan tel dolaptan ciğeri aldığını öğrenince, geceden iki kere çişe kalktığını ama mutfakta kedi görmediğini söyler. Gelini teselli etmeye çalışır. Bu sırada kaynananın sesi duyulur ve kaynata sahneden çıkar. Kaynana, gelinin konuşmasına fırsat vermeden onun gece gördüğü rüyayı sorar ve yorumlamaya başlar. Görümcenin de konuşmaya dâhil olmasıyla olaylar devam eder. Gelin ve görümce tartışmaya başlarlar ve sahneye efendi girer. Evdeki kadınlardan itaat ve hizmet

beklediğini söyler, içerdeki gürültülerden rahatsız olmuştur. Tartışma esnasında efendi, gelinin ciğeri kediye kaptırdığını öğrenir ve öfkelenip imamı çağırır. Böylece gelinin korktuğu başına gelmiştir. İmam geldiği sırada gece dolapta bulunan baklavalardan yemek için kalkan kaynatanın tel dolabı açık bıraktığı anlaşılır, böylece gelin de boş düşmekten kurtulmuş olur.

Oyunda ataerkil aile düzeni içerisinde erkek ve kadın rollerine yer verilmiştir. Evlilik kurumundaki otorite ve karar mercii erkektir. Eserde oldukça basit bir mesele yüzünden kadın boşamanın kolaylığı eleştirilmiştir.

2.2.2. Oyunun Kadın Kişileri

2.2.2.1. Gelin

Oyun kişilerinden olan gelin, olayda yer alan çatışmaların taraflarından biridir bu sebeple oyundaki en önemli kişidir. Gelin, Sevda Şener'in evli köylü kadın tipi altında yaptığı değerlendirmeye dâhil edilebilir. Çalışkan, erkeğin ezdiği, dayanıklı fakat direnmesini bilmeyen, hakkını arayamayan bir tiptir. Gelin, gece yatarken dolabın kapağını açık unutmadığını bilir, suçsuzdur ancak bunu açıklayamaz. Bu davranış biçimi, gelinin sömürülen ve ezilen kadın tipini karşıladığını da göstermektedir. Ataerkil düzen ve şeriat baskısı kadını insan haklarından yoksun bırakmıştır. (Şener,1972: 70). Kadının, kahvesini geciktirdiği için efendiye göre itaatsiz olan davranışı, ciğere sahip olamayışı boş düşmesine sebep olabilecek davranışlardır ve bu konuda kararı verecek olan imamdır. Oyunda yerilen temel mesele ataerkil aile düzeni içerisinde yer alan bu haksızlıktır. Gelin, efendinin tartışmasız yetkisi altındadır. Erkeğin ailesi ile yaşayan gelin, sadece kocasının değil, kocasının ailesinin de buyruğu altındadır. Hemcinsi ve yaşıtı olan görümceye karşı ise sözünü sakınmaz.

Fiziksel Özellikleri

Gelinin fiziksel özelliklerini kaynanası ve görümcesi ile gördükleri rüyalara dair konuşurlarken kendi ağzından öğreniriz. Kaynana, kendi gördüğü rüyayı yorumlayarak kızına görücü çıkacağını söyler. Evden iki araba eşya çıkmıştır ve yukarı

tarafa giderler. Gelin, bu eşyaların kendi çeyizi olduğunu ve efendisinin onu boşayacağını söyler. Kaynana da eşyaların Menekşelizade'lerin konağına gittiğini, oğullarının kızına talip olacağını söyler. Bunun üzerine gelin, komşusu olan Menekşelizade'lerin oğlunu tanıdığını ve onun görünüşü gibi bir kızdan hoşlanmayacağını söyler. Onun beğeneceği kızı tarif ederken kendi özelliklerini sıralar.

...

Gelin- (Kendi biçimini tanımlar.) Menekşelizade'lerin oğlu, uzun boylu, esmerlerden hoşlanır!..

Kaynana- Ee?

Gelin- Karakaşlı, kara gözlü, ince belli ister... (Cumalı, 2004: 96, 97).

...

Ruhsal Özellikleri

Gelin, erkek- kadın çatışması içinde sergilenen oyunda zayıf tarafı temsil eder. Ataerkil düzene içinde kocasının ailesi ile yaşamaktadır, bu düzene bağlı, sorgulamadan itaat eden bir tiptir. Yeni evlidir ancak evdeki işlerden sorumlu olan kişidir. Efendisinin emirlerini yerine getirmenin dışında yemek yapmak gibi görevler üstlenerek tüm ev halkının beklentilerini de yerine getirmek zorundadır. Ev içinde kadın, evin düzenini kuran ve bu düzeni devam ettiren bir rol üstlenir ama ev içinde alınacak kararlarda söz sahibi olmadığı gibi kendi hakkında verilecek kararlarda da tasarrufu yoktur. Gelin, suçsuz olduğunu bilir ancak bunu söyleyemez hatta efendisinin bu durumda kendisini boşayacak olması ona göre normal bir davranıştır. Bundan korkar ama haksızlığa uğradığını düşünmez.

Gelin- Ah, ben şimdi ne yapayım?

Kaynata- Ne diyeyim bilmem ki!..

Gelin- Efendime ne diyeyim?

Kaynata- Bir şeyler söyle işte... Bir şeyler söyle... (Cumalı, 2004: 91).

...

Gelin- Efendim beni boşar!..

Kaynata- Elmas kızım, ciğerparem üzülme!..

Gelin- (Yapmacıklı) Vallahi boşar!..

Kaynata- (Okşar) Sersem! Aklına doymasın!..

Gelin- Hemen boşar...Görürsün bak!.. (Cumalı,2004: 92).

...

Kaynana- Ne olmuş senin çeyizine?..

Gelin- Efendim çeyizimi sokağa atıp, beni boşayacak!.. (Cumalı,2004: 96).

Yaşı

Gelinin yaşıyla ilgili oyunda bilgi verilmez ancak ataerkil düzenin yansıtıldığı, geleneklere bağlı bir yaşamın sergilendiği oyunda yeni evli gelinin yaşı küçük olmalıdır.

Eğitim Durumu

Gelinin eğitim durumu da bildirilmez ancak onu aldığı eğitim içinde yetiştiği toplumdan aldığı eğitimidir. Evli kadın rolünü de bu geleneksel toplumdan öğrenmiştir. Sorumluluklarını bilir, çalışkandır. Evdeki otorite unsurunun erkek olduğunu bu eğitimle öğrenmiş ve bu doğrultuda davranış biçimleri geliştirmiştir. Kadının aldığı bu geleneksel eğitim yine kadınlar aracılığıyla aktarılır. Kaynana oyunda rüya yorumlayıcıdır. Ne taraftan yatmaları ve kalkmaları gerektiği buna bağlı olarak günlerinin iyi veya kötü geçeceğini söyler.

Kimlikleri

a. Sosyal Açıdan Kadın Kimliği

Oyundaki gelin, geleneksel aile yapısı içinde yer alan gelin tipidir. Ataerkil aile düzeni içinde, kadın erkek ilişkilerinin örf ve âdetlere göre belirlendiği bu yapıda gelin toplumun kendinden beklediği davranış kalıplarına uygun hareket eder. Bu oyunda eski zaman evlilik düzeni eleştirilmiş, eski usûl evliliklerde kadın boşamanın kolaylığı ele alınmıştır. Efendi, karısının itaatsizliğinden, ciğere sahip olamamasından, kahvesini zamanında getirmemesinden gibi sebeplerle gelinin boş düşebileceğini düşünür. Erkeğin koşturup, taban teperek zorluklara kazanıp getirdiği rızık gelin keyfi uğruna hiç etmiş veya kediye kaptırmıştır, bu elbette boş düşmesi için yeterli bir sebep olacaktır. Gelin ve evin diğer fertleri de farklı düşünmezler. Gelin ve görümce arasında yaşanan çatışmada da çatışmayı sonlandıracak otorite yine efendidir. Aralarında yaşanan tartışmada birbirlerinin hakkında söylediklerini efendiye ileterek hem karşılarındakini efendinin gözünde suçlu duruma düşürmek hem de kendilerini aklamaya çalışırlar, bu çatışmada kaynana ise arabulucu durumundadır. Efendinin sinirlendiğinde yaşanabileceklerden çekinir. Toplumun kadına ve erkeğe aile içinde yüklediği roller bellidir.

...

Efendi- Ben itaat isterim!..

Kaynana- (Cezvenin başına kendi geçer.) Şimdi oğlum!..

Efendi- Saygı isterim!..

Kaynana- Az kaldı oğlum, az kaldı!..

Efendi- Geçimsizlik istemem! Surat istemem!..

Kaynana- Köpürdü! Köpürdü! Köpürdü!..

Efendi- Şu halde? Sebep?

Görümce- Mercan'a hırsız dedi!

Efendi- (Geline) Mercan'a hırsız mı dedin?

Gelin- Elbette...Şe.. şe.. şey...

Efendi- Ne şeyi? Sebep?

Gelin- Ciğeri yemiş!

Görümce- Hiç de değil!

Efendi- Hangi ciğeri? Akşam getirdiğim ciğeri mi?

Gelin- Akşamki ciğeri!..

Görümce- Kim bilir kime yedirdi!..

Efendi- (Öfkeyle) Akşamki ciğeri ha?

Görümce- (Geline nispet verir) Akşamki ciğeri!..

Efendi- Hanım! Gelin hanım! Biz kime koşuyoruz? Kime taban tepiyoruz? Ha? Kedilere mi? Senin keyfine mi? Bir okka ciğere de sahip olamazsan işin ne bu evde? Ha? Ne diye seni aldım? Ne diye seninle evlendim? Ha? (Kaynanaya, görümceye) Çağırın imamı, seslenin imam gelsin! Kahve isteriz pişmez, ciğer getiririz kediler yer! Kavganız, gürültünüz dinmez! Çağırın imamı da ne diyecekse desin!.. (Cumalı,2004: 103).

Evlilik kurumunun içinde söz sahibi erkek olduğu gibi aynı zamanda evliliğe karar veren, kadını alan da erkektir. Erkeğin evlenmekteki amacı kendi rahatını temin içindir ve bu rahatı sağlayamadığı zaman kadını boşamak onun hakkıdır.

b. Kültürel Açıdan Kadın Kimliği

Gelin, görümce, kaynana ve efendiyle yaşadığı çatışmalarda evli kadın rolüne uygun davranışlar sergiler. Görümce ve kaynana ile çatıştığı noktalarda özellikle

görümceyle anlaşılamayan tipik bir gelindir. Karşılıklı konuşmalarında birbirlerinin açığını ortaya dökerler. Gelin kaynana çatışmasında görümcenin dâhil olduğu yerlerde kaynana taraf olur, ancak genelde çatışmayı yatıştırıcı taraftır.

Görümce- Ne bileyim?!.(Geline taş atarak) Ben başkaları gibi görmediğim rüyaları gördüm diye uydurmam da!.. Olur da inanmazsınız sandım!.. (Cumalı,2004: 98).

...

Gelin- Daha ne olsun? Bir de kolumdan tutun da dışarı atın bari! Sana kalsa bir gün bu evde oturduğumu istemezsin! ... (Cumalı,2004: 99).

...

Görümce- (Tel dolabı açık görür. Boş ciğer tabağını alır.) Kim yedi bunu?

Kaynana- (Telaşla) Ne? Kim, kim kim yedi?..

Gelin- Kedi!

Görümce- Kedi mi?

Kaynana- Hangi kedi?

Gelin- Hangi kedi olacak? Sizin açgözlü Mercan!

Görümce- Affetmişsin sen! Mercan hiç de açgözlü değildir anladın mı?

Gelin- Açgözlü olmasa kapalı dolaplara atılmazdı!..

Görümce- Kim bilir, akşamdan dolabı kendin açık bıraktın! Şimdi de Mercan'a kabahati yükleyeceksin, öyle değil mi? Yağma yok anladın mı? Anne bak, Mercan'a aç gözlü dedi!..

Gelin- Ha ha hay! Dolabı açık bırakmışım!.. kayınvalideciğim bak bana dolabı açık bırakmışsın dedi!..

Kaynana- Demedi kızım, demedi! Sana öyle gelmiş!.. (Cumalı,2004: 99,100).

...

Kaynana- Dur kızım, sakın ol!.. öyle hemen alınma!.. Yavaş yavaş anlat bakalım!..

Görümce- (Kaynanaya) Aşk olsun anne! Ondan taraf çıkıyorsun! (Geline) Sanki ben senin evlenmeden önce abimle yaptıklarını bilmem değil mi? Oynak! Şıllık!

Gelin- Hanımanneciğim, hep kızını tutuyorsun! (Görümceye) Senin mahallede mektuplaşmadığın adam kalmadı! Hâlâ bir koca bulamadın ya! Fındıkçı! Lanet! (Cumalı,2004: 100,101).

c. Psikolojik Açıdan Kadın Kimliği

Evli kadın tipini karşılayan gelin bu kimliği kabullenmiştir ve onun gereklerine uygun davranışlar sergilemektedir. Evin düzenini sağlamak, efendisine hizmet etmek, kaynana, kaynata ve evlenmemiş görümceyle yaşamak gibi görevlerini sorgulamadan yerine getirir. Evli olduğu için kendini evde kalmış olarak nitelediği görümcesinden daha üstün bir konumda görmektedir. Evli olmak ataerkil toplumda kadını daha üstün bir konuma getirir. Görümce de bu durumun farkındadır evde kalmış kısmet bekleyen ve gördüğü rüyaları buna yorumlayan tipik bir genç kızdır. Evlenmek, öncelikli beklentileri belki de tek beklentileridir.

d. Cinsiyet Açısından Kadın Kimliği

Oyun kişilerinden gelin, toplumun kurduğu kadınlık kavramını yine içinde yaşadığı toplumdan almıştır ve bu role uygun davranış kalıpları göstermektedir. Kadın ve erkek cinsinin kalıplaşmış tavırları bellidir ve gelin her iki cinsiyetin de toplumsal rollerini kabul etmiştir. Efendisinin yoktan sebeplerle kendini boşayabileceğini düşünür ve suçsuz olduğunu ifade edemez, karar verme yetkisi yine erkeklerdedir.

Eğitim

Toplumsal bir eğitimden geçmiş olan Gelin'in aile hayatı içindeki yeri yine toplum tarafından belirlenir. Yeterli bir eğitim almamış olan oyun kişiisi toplumsal beklentileri karşılayacak şekilde geçen yaşta evlenmiş ataerkil düzende gerekli olan konuma gelmiştir. Bu bakımdan kendi yerinden memnundur. Eş olarak yapması gereken görevleri vardır ve bu kabul edilmiş görevleri mutlulukla yerine getirir. Kadının ve erkeğin toplumsal rolleri bellidir, kadın bu adaletsiz düzeni sorgulamayı akla getirmez. Basit bir mesele yüzünden kocasının kendini boşayabileceğini düşünür. Kadının boşama hakkı yoktur, Gelin, kadının hukuki haklarından haberdar değildir.

Eşinin ailesiyle birlikte yaşayan Gelin, kocasının yanında onun ailesinin hizmetine de bakar, bununla birlikte evin erkeklerine gösterdiği sayđı ile kadına yaklaşımı farklıdır. Grmceyle Gelin arasında eğitim noksanlığından kaynaklı bir çekişme göze çarpar. Evlenmiş olan kadın, evlenmemiş olanın yanında daha itibarlıdır. Kadını yücelten unsur, evlenmesidir, bu bakımdan evde kalmış olan Görümce'yi Gelin hor görür. Gelin'le benzer kültürel eğitime sahip Kaynana ve Görümce aynı davranış kalıplarıyla çizilmiş kişilerdir.

2.2.2.2. Görümce

Görümce evde kalmış, gelin ile anlaşamayan gördüğü rüyaları evliliğe yoran bir geçen kız tipidir. Geçen kız tiplerini şekillendiren en önemli unsur eğitim olarak kullanılmıştır bu bakımdan ataerkil düzende aile içinde eğitim almış geçen kızların öncelikli beklentileri evlenmek ve eşine hizmet etmektir. Aile kurumu içerisindeki düzeni sağlamaktır. Evlenmeyen kızlara, kendi ailesi içinde dahi ondan istenilen kalıplara giremediği için daha farklı bir tutumla yaklaşılmaktadır. Görümce, geline göre çirkin ve evde kalmıştır. Görümce için gelin kendi baba evine dışardan gelen bir rakiptir, çatışma yaşadıklarında ailenin de kendine taraf olması gerekmektedir, abisinin bunu kabul etmemesi durumun da evden gitmeleri gereken abisi ve gelin olacaktır.

...

Görümce –Ben hiç affetmem. Ölsem affetmem!.. Karısı o kadar kıymetliyse, abim alsın karısını gitsin. Bu ev babamın evi! Babamın evinde hakarete tahammül edemem!.. (Cumalı,2004: 101).

2.2.2.3. Kaynana

Oyundaki kaynana da, aile içerisinde arabulucu rolü üstlenen tiptir. Kendi dışında gelişen çatışmalarda ortamı yatıştırmaya çalışır. Kızının evde kalmış olmasından rahatsızdır, kendi rüyalarını ve kızının rüyalarını onun evleneceğine yorumlar. Kaynana da ataerkil toplumun kadın tiplerindedir. Yaşlandığı için aile içindeki konumu değişmiştir. Kaynatayı yönlendiren, kaynatanın çekindiği tiptir. Olayı çözüme ulaştıran da odur ancak oğluna söz söyleyemez.

...

Efendi- Hani kahvem? Nerede kaldı? Kemikleri mi var? Niye kaynamadı?

...

Kaynana- Şimdi oğlum, şimdi pişer! Git içeri sen, dinlen!...

...

Efendi- (Geline) Sabah sabah bir kahve içmezsem aklım başıma gelmez demedim mi? Ha? Demedim mi? (Kaynanaya) Demedim mi?

Kaynana- Dedin evlâdım, dedin paşam! Pişti işte! Bak, pişti işte!..

...

Efendi- (Geline) Demedim mi gelin hanım? Ben itaat isterim!..

...

Kaynana- Pişti oğlum! Pişti! Dur telvesi kabarsın!..

...

Kaynana- Demediler oğlum, demediler! Sen bakma onların laflarına! Deseler elbet ben de duyardım! Git içeride bekle! Kahvenin telvesi kabarsın!

Efendi- (Kaynanaya) Ben itaat isterim!

Kaynana- (Cezvenin başına kendisi geçer.) Şimdi oğlum!

Efendi- Saygı isterim!..

Kaynana- Az kaldı oğlum, az kaldı!..

Efendi- Geçimsizlik istemem! Surat istemem!.. (Cumalı,2004: 102, 103).

2.3. İş Karar Vermekte

2.3.1. Konusu

Necati Cumalı'nın hazırlık dönemi oyunlarından olan İş Karar Vermekte 1955 yılında yazılmıştır. Songül Taş, bu oyunu yazarın komedide olgunluk devresinin habercisi olarak değer kazandığını belirtmiştir. (Taş, 2001; 13). Oyun, iki sahnelik tek perdeden oluşur. İlk sahnede oyunun asıl kahramanı Oya'nın İstanbul'a gidiş kararı, ikinci sahnede Oya'nın İstanbul'dan ayrılmaya karar veriş sahnelenir.

Oyunda 19 yaşında genç bir kız olan Oya'nın ailesine haber vermeden staj için İstanbul'a taşınan sevgilisi Doğan ile gitmesi ve bu durumun yarattığı sonuçlar sahnelenir. Oya, gençlik hevesi içinde ani bir kararla valizlerini hazırlayıp, aynı günün akşamı İstanbul'a gidecek olan sevgilisi Doğan'la İstanbul'a gider. Doğan'ın İstanbul'da kalacak devamlı bir yeri ve kazancı yoktur, Oya'yı bu kararından döndürmeye çalışır ama ikna edemez, İstanbul'a gidişlerinin üzerinden az bir zaman geçmiştir. Oya ve Doğan, Cihangir'de Doğan'ın bir arkadaşının evinde kalırlar, henüz evlenmemişlerdir. Oya'nın arkadaşı Meral, üç günlüğüne İstanbul'a geldiği bir gezinin üçüncü gününde Oya'yı ziyaret eder. Meral, Oya'ya sorduklarıyla onun hayatını, Doğan'a olan sevgisini, âşık olmanın nasıl bir şey olduğunu anlatmasını ister Oya ise, Meral'e ailesinin ve arkadaşlarının o gittikten sonra arkasından neler konuştuklarını sorar. Bu sırada eve gelen bir memur, gecikmiş elektrik borcunu ertesi güne kadar

ödemezlerse elektriklerinin kesileceğini bildirir, Meral, elektrik borçlarını ödemesi için Oya'ya para verir. O akşam Ankara'ya dönecek olan Meral, kalkacağı sırada Oya, Doğan'la İstanbul'a gelmeye karar verdiği gibi ani bir kararla Meral'le birlikte Ankara'ya dönmeye karar verir, Meral'den borç para ister ve Doğan'a kısa bir mektup bırakır.

Oyunda düşünmeden alınan kararların ortaya çıkardığı sorunlar ve bu sorunların üstesinden gelemeyen genç bir kızın yine ani bir kararla geri dönüşü konu edilmiştir. Oyunun temel dokusu tozpembe hayaller ile gerçeğin çatışmasına dayanır. (Taş, 2001: 76).

2.3.2. Oyundaki Kadın Kişiler

2.3.2.1. Oya

Oyundaki aksiyonu hareketlendiren asıl kişi Oya'dır. Oya, oyunun merkezinde yer alır, oyunda hayaller ve gerçeğin çatışması Oya'nın içsel çatışması olarak verilir. Sevda Şener'in yüzeysel genç kız tipini karşılayan özellikler gösterir. Orta halli ailelerin eğitilmemiş genç kızı olan Oya, aynı değerlendirmede ifade edildiği gibi bencil ve şımarıktır.

...

Oya- Düşün Doğan. Bak düşün! İyice düşün ne güzel olacak! Akşam annem eve gelince beni bulamayacak! Bakacak dolaplarım bomboş. Valizlerim yerinde yok! Bir telâş, bir merak! Bilisin zaten her şeyi büyütürler! Meral'e haber bıraktım. Onlara her şeyi anlatacak. Ayyy! Öyle güzel olacak ki!..

Doğan- Pek güzel olacağı benzemiyor!

Oya- Oh olsun! Anlasınlar bakalım! Kıymetimi iyice anlasınlar! İmkânı yok bunu akıllarına getirmezlerdi. Beni o kadar çocuk görmeye alışmışlardı ki... Yok, süveterini giymeden yola çıkma! Yok, gecikme! Terlisin pencere kenarında durma! Neredeydin? Nerede kaldın? Beklesinler bakalım şimdi. Görürsün ne güzel olacak! Hele o şişko Meral mektubumu okuyunca ne şaşıracak kim bilir! (Cumalı,2004: 119).

Hayattaki amacı rahat ve gösterişli yaşamaktır. Bu sebeple Doğan'la gittiği vakit arkasından konuşulanları öğrenmek ister. İstanbul'da Boğazi gören bir ev tutma hayali kurar.

Oya, modern hayatı yanlış anlamış orta halli bir çevrenin kızıdır. Onun Doğan'la kaçtığını öğrendiğinde babasının ve annesinin söyledikleri sözler, yetiştiği çevre hakkında izleyiciye bilgi verir.

...

Oya- ... O akşam mektubumu verince annem ne dedi? İyice anlat.

Meral- Şaşırdı tabii. ... Doğan'dan bunu beklemezdim. Güvenimi kötüye kullandı. Bu kadar ikiyüzlü olduğunu bilmezdim, dedi.

...

Oya- Benim için bir şey demedi mi?

Meral- Ne desin? Oya daha çocuk. Doğan ona uymamalıydı, dedi. Oya'nın hislerine saygı beslerim ama bu kadarına varmamalıydı. Kaçarken hiç değilse haber verebilirdi, dedi.

Oya- Zavallı anneciğim! Neyse onun öfkesi çabuk geçer. Ya babam ne dedi?

Meral- Baban güldü. Ben Doğan'ı pısırik sanırdım ama pek pısırik değilmiş. Aferin hayırlı damat dediğin böyle olur. Beni düğün masrafından kurtaracak. Annene, ne üzülüyorsun? Nasıl olsa sonunda olacak buydu, dedi. (Cumalı,2004: 99,130).

Fiziksel Özellikleri

Oya'nın fiziksel özelliklerine dair bilgileri Meral'le yaptıkları konuşmaları sırasında öğreniriz. Oya, güzel bir kızdır, bir altmış dört boyunda elli dört kilodur.

...

Meral- Çok, çok,çok şeker olmuşsun! Eskiden de güzeldin ama görmeyeli daha da cici olmuşsun!

Oya- Ah, sahi! Zayıflamışım diyorlar, doğru mu?

Meral- Hiç de değil! Ah, ben de senin gibi olsam, hiçbir şey istemem. Kaç kilosun?

Oya- Elli dört.

Meral- Ne iyi. Boyun galiba altmış dördtü değil mi? (Cumalı,2004: 125).

Ruhsal Özellikleri

Oya, telaşlı, aceleci, sitemli, nazlı ve uçarı bir kızdır. Duygusallığı mantıklı karar vermesine engel olsa da yaşadıkları kişiliğinde reformu ifade eden değişikliklere zemin olur. Başlangıçta mutluluk için aşkın yeterli olduğuna inanan, toz pembe hayallerle yola çıkan genç kız hayal ettiği ile gerçeğin çatıştığını görünce daha mantıklı düşünmeye başlar. Yaşama sevinci ve umudu ile gençliğin canlılığını sergiler. (Taş, 2001: 78).

Oya'nın Doğan'la birlikte gitme kararında ona olan sevgisinin yanı sıra, arkadaşlarının ve çevresinin onun hakkında neler söyleyeceği de etkili olmuştur. Mektubu okuduklarında Meral'in şaşkınlığını merak etmesi, anne ve babasını mektubu okurlarken görmek istemesi gibi sebepler de hareketine yön veren etmenlerdir.

Yaşı

Oya, on dokuz yaşındadır. Bir ay sonra yirmi yaşına gireceğini kendisinden kendisi söyler.

...

Oya- Bir şey diyemezler! Ne diyecekler? Bir ay sonra on yedi ekimde yirmi yaşına gireceğim anladın mı? Tam yirmi yaşına! Çocuk değilim. Koskoca kadını! Daha fazla evde kalıp ihtiyarlamaya tahammülüm yok benim! (Cumalı,2004: 117).

Eğitim Durumu

Oya'nın eğitim durumu hakkında bilgi verilmez. Sevda Şener, yzeyeysel genç kız tipi hakkında bilgi verirken Oya'ya benzer tipleri orta halli ailelerin eğitilmemiş genç kızları olarak değerlendirmiştir. Bu sebeple Oya'nın tam bir eğitim almadığı, henz on dokuz yaşındayken tek amacının evlenmek olduğu ve yaşamına dair başka beklentilerinin olmadığı bellidir.

Kimlikleri

a. Sosyal Açıdan Kadın Kimliği

Sevda Őener, ađdaŐ Tzrk Tiyatrosunda İnsan baŐlıklı çalıŐmasında, genç kız tiplerini değerlendirirken eğitim unsurunun tipi belirleyen niteliklerin oluŐumunda baŐ etken olduğunu belirtmiŐtir. İŐ Karar Vermekte oyunundaki Oya, iyi eđitilmemiŐ genç kızdır ve orta halli bir aileye mensuptur bu bakımdan yzeyeyseldir. Herhangi bir değer yargısına hzrmeti yoktur. Ani bir kararla ailesini, çevresini bırakıp gidebilecek kadar sorumsuzdur. Hiçbir zzntz duymadan onları geride bırakır tek merak ettiği ise, hakkında ne szyleneceğidir. Yine ani bir kararla geri dšner, dšnüşündeki etken ise hayal ettiği Őartların ona sađlanamamıŐ olmasıdır. Kendi rahatından ve isteklerinden baŐka önceliği yoktur.

b. Kzltzrel Açıdan Kadın Kimliği

Sevda Őener, ađdaŐ Tzrk Tiyatrosunda Ahlák Ekonomi Kzltzr Sorunları baŐlıklı çalıŐmasında kzltzr sorunlarını değerlendirirken bireyin topluma karŐı sorumsuzluğunun yol açtığı etmenleri ele almıŐtır. İŐ Karar Vermekte oyundaki Oya, bu değerlendirme içinde ele alınabilir. Buna gšre kiŐinin içinde yaŐadıđı topluma karŐı sahip olduğu sorumlulukların farkında olmaması, gšrevini yerine getirmemesi gibi durumların bir toplum sorununa dšnüşeceđini belirtir. Bu çeŐit bir davranıŐın nedenlerinin ekonomik gšcszrlzlk ve yanlış eğitim sonucu oluŐan karakter zaafi olduğunu ifade eder. Aydın, orta halli ve zstzrn zekalı kiŐilerde tiyatro yazarları bu zaafi ayrı ayrı ele almıŐlardır. Oya, yanlış eğitim aldığı için sorumluluklarının farkında değildir. On dokuz yaŐında olduğu için kendini evlenme ağı gelmiŐ genç bir kadın

olarak görür ve daha fazla beklemeyip yaşlanmak istemediğini söyler. Ailesi, Doğan'la olan ilişkisine karşı değildir ancak işe girmesini beklemeleri gerektiğini düşündükleri ve kendisi de aile çemberinden kurtulmak istediği için beklemeye lüzum görmeden tek başına verdiği bir kararla Doğan'la birlikte İstanbul'a gider. Sorumluluk alamadığı ve Doğan işe gittiğinde İstanbul'da bir çevresi olmadığı için yalnız kaldığından birey olarak özgürleşemediğinden İstanbul'daki hayattan da sıkılır ve Ankara'ya dönme kararı alır.

c. Psikolojik Açıdan Kadın Kimliği

Oya'nın iyi bir eğitim almamış olması ve fazla genç olması onun davranışlarına yön veren etmenlerdir. Ani kararlar vermesine sebep, bireysel anlamda çıkmazda olması değil, içinde bulunduğu koşullardan rahatsız olması ve hayal ettiği hayatı yaşamak istemesidir. Ancak hayal ettiği hayat ve ikinci sahneden içinde bulunduğu koşullar örtüşmez ve çatışma burada ortaya çıkar. Her iki durumda da içinde bulunduğu şartlardan memnun olmadığı için gidiş ve dönüş yapmıştır. Modern yaşama az çok ayak uydurmuş orta halli çevrelerde eğitilmemiş genç kızlar, bir yandan ev çemberinden kaçıp kurtulmak isterken bir yandan da bağımsızlığı taşıyamayacağını hisseder. (Şener, 1972: 74).

d. Cinsiyet Açısından Kadın Kimliği

Oya, genç kız tipidir. On dokuz yaşındaki Oya, kendisini evlenme yaşı gelmiş genç kadın olarak görmektedir. Daha fazla evde kalırsa ihtiyarlayacağını düşünür. Oya, Meral ile sohbet ederlerken arkadaşları Filiz için "daha çocuktur." ifadesini kullanır. Ona göre kadın olmanın şartı sevmektir. Filiz, bir erkeği sevmediği için henüz kadın olamamıştır.

...

Oya- Sen bakma! Filiz daha çocuktur.

Meral- Neresi çocuk kuzum? O da biz akran. Hatta benden büyük bile!

Oya- Olsun. Sevmeyince çocuktur. Sevince insan bir gecede koskoca kadın oluyor. (Cumalı,2004: 131).

Eğitim

Oyunun seyrini belirleyen Oya, hem genç olması hem de doğru bir eğitim almamış olması dolayısıyla düşünmeden kararlar alır ve harekete geçer. Şımarık yetişmiş bir genç kız olan Oya, çocukça heveslerine kapılarak hareket eder.

Toplumun kadına ve erkeğe biçtiği roller bellidir. Onların geçimlerini sağlayacak olan da Doğan'dır, bu yüzden Oya, geçim kaygısı taşımaz, ancak yaşadıkları hayatın zorluğu Oya'nın yine ani bir kararla Ankara'ya dönmesine sebep olur.

Oya, henüz on dokuz yaşındadır ancak eğitim almak yerine evlenmeyi ister. Bu sebeple ortada herhangi bir baskı olmadığı hâlde Doğan'la birlikte İstanbul'a gider.

2.3.2.2. Meral

Oyundaki Meral de Oya'nın benzeri bir tiptir. Aynı çevrede yetişmiş, aşağı yukarı aynı eğitimi almış orta halli bir yüzeysel genç kız tipidir. Oya'yla onun kaçışı hakkında konuşurlarken Oya'nın gidişinden sonra ailesinin ve çevresinin neler söylediğini Meral'den öğreniriz. Meral, onlar hakkında konuşmak istemezmiş gibi görünse de konuşulanları anlatmaktan hoşlanır. Oya'ya özenmektedir çünkü aşkı tatmamıştır ve kendisi, Oya'nın ilk başta içinde bulunduğu ve rahatsızlık duyduğu aile çemberi içinden çıkamamıştır. Aynı şartlarda yaşayacağı deneyimler Oya'nın deneyimlerinden ve sonrasında duyduğu pişmanlıklardan farklı olmayacaktır çünkü ikisi de aynı sosyal ve kültürel çevrenin insanlarıdır.

Oya, çok sevdiğini söylediği Doğan' olan aşkını İstanbul macerasından sonra anlatırken aynı net ifadeleri kullanmaz. Doğan, ona arzu ettiği hayatı sağlayamamıştır çünkü. Meral de aynı tavırları sergileyecek bir alt yapıya sahiptir. Üzerinde konuştukları konular fazlaca yüzeysel meselelerdir.

2.4. Mine

2.4.1. Konusu

Necati Cumalı, ikinci oyunu olan Mine adlı dramda, küçük bir kasaba içinde çevresinin baskısı altında yaşamak zorunda kalan Mine'nin dramını anlatmıştır. Cumalı, oyunda, dar bir mekânda, dedikoducu bir çevrenin baskısı altında bunalan ve yaşlı kocası yüzünden tahrik unsuru olarak görülen genç ve güzel Mine'nin dramını sergiler. (Taş, 2001: 48). Necati Cumalı, Raik Alınacak'a yazdığı mektubunda Mine oyunu için şunları söylemiştir: "Mine" de bizde küçük yerleşim merkezlerinde yaşayanların gençliklerini, sağlıklı duygularını karartan baskıyı yansıtmaya çalıştım. (Cumalı, 1992: 52). Oyunun aksiyonuna yön veren, dar bir çevrede, tatsiz insanlar arzularına hedef olan Mine'nin, onurlu yaşama çabası ve saygıya dayalı aşk arayışıdır. (Taş, 2001: 50).

Kasabanın istasyon şefinin karısı olan Mine, çok küçük yaşta rızası olmadan evlendirilmiştir. Mine, kocasını sevmez ve ona saygı da duymaz, klâsik bir anlayışla nikâha bağlı sürdürdüğü bir evliliği vardır. Yaşça kendisinden büyük olan kocası ile her bakımdan uyumsuzdur, ayrıca dar bir çevrede dedikoducu kişilerin baskısı altında yaşamak zorunda olması, kasabadaki erkeklerin evli olduğu halde kendisine arzu duyması Mine'nin dramını sergiler. Üç bölümlük bir dram olan oyun, Gököy takma adının verildiği bir Batı Anadolu kasabasında geçer. Birinci bölümün birinci tablosu, dokuz sahneden; ikinci tablosu altı sahneden oluşur. İkinci bölümde yedi tablo vardır sadece ikinci tablo beş sahneden oluşur. Üçüncü bölüm üç tablodan oluşur ve ikinci tablosu beş sahnedir.

Oyun iki köylünün trenin gelmesini beklerken aralarında geçen konuşmanın verilmesiyle başlar. Oyunun asıl konusundan uzak olan konuşma, istasyon şefi ve güzel eşi hakkında yapılan ifadelerle sonlandırılır. İstasyon şefi Cemil, hiçbir bakımdan karısı Mine'ye denk değildir. Ayrıca Mine, pasif ve silik olan kocası yüzünden cinsel bakımdan tatsiz olan kasaba erkekleri tarafından rahatsız edilmektedir. Onu elde edemeyenlerin hakkında çıkardığı dedikodular yüzünden de içinde yaşadığı toplumdan bunalmıştır. Mine, kasabadaki erkekler yüzünden

pencereye bile çıkmadığı bir hayatın içinde sıkışıp kalmıştır. Kaymakam dâhil kasabadaki erkeklerin pek çoğu Mine'ye ilgi duymaktadır, Mine bu durumun farkındadır ancak tüm baskı ve zorlamalara direnmektedir. Gerçek bir aşkın özlemini hisseder, yaşadığı hayattan kaçıp kurtulmak umuduyla anlayışlı bir erkeğe ilgi duyan Mine, kasabada öğretmenlik yapan Perihan'ın abisi, yazar İlhan'la gönül ilişkisi yaşar. Birinci bölümün son sahnesinde İlhan kasabaya gelir ve İlhan'la Mine'nin tanışmalarıyla ilk bölüm sona erer.

İkinci tablo İlhan'ın gelişinden bir hafta sonra, istasyon şefinin evindeki bir akşam toplantısıyla başlar. Yemekte kasabasının memur kesimi olan kaymakam, doktor ve öğretmenin yanı sıra kaymakamın kızı Nurten ve İlhan da vardır. İlhan, Perihan ve Mine dışında herkes iskambil oyunu oynamaktadır. İlhan, dışarıya çıkar, ara sıra oyundan kalkanlar da onun yanına gider. Tablonun sonunda İlhan ile Mine yakınlaşırlar.

İkinci bölümde olayların üzerinden bir ay geçmiştir. Mine'yle İlhan istasyonun parkında sohbet ederler ve aralarındaki yakınlaşma ikisinin karşılıklı konuşmalarıyla verilir. Mine, İlhan'a evliliğini, kasabadaki insanları ve burada yaşamak zorunda oluşunun azabını anlatır. İkinci bölümün ikinci tablosunda yer alan sahnelerde kasaba halkının Mine ve İlhan hakkında yaptıkları dedikodulara yer verilmiştir. Üçüncü tabloda İlhan ve Perihan, Mine hakkında konuşurlar, İlhan kardeşine kasabalı ve Mine hakkında hissettiklerinden bahseder. Aynı gece Mine ve kocası Cemil de kasabada çıkan söylentiler yüzünden tartışırlar. Aynı gece İlhan, Mine'ye birlikte gitmeyi teklif eder ancak Mine, İlhan'ın duygularından emin olmadan onunla gelmeyeceğini söyler, İlhan'ın gidişiyle ikinci bölüm sona erer.

Üçüncü bölüm İlhan'ın gidişinden on gün sonra Perihan ve Mine'nin konuşmasıyla başlar. Mine, İlhan'ın dönmesinden umudunu kesmiştir ancak Perihan abisinin geleceğini söyler, onların konuşmaları sırasında Cemil eve gelir ve Perihan gider. Cemil ve Mine'nin konuşmalarıyla devam eden bölümde Mine, Kuşadası'nda bulunan halasına gitmek ve daha sonrasında da boşanmak istediğini söyler, Cemil, Mine'nin böyle bir durumda düşeceğini, kendini koruyamayacağını söyler. İkinci tablo trenin gelmesini bekleyen köylülerin konuşmalarıyla başlar, ikinci sahnede ise Nurten

ve Mine'nin konuşmalarına yer verilir. Nurten de gidecektir ve evde birlikte treni beklemektedirler. Üçüncü sahnede kaymakam, doktor ve Cemil de treni beklemektedir, Nurten'in gideceği akşam, kaymakamı yalnız bırakmamak için onun evinde toplanmayı kararlaştırırlar. Dördüncü sahnede kasabanın gençleri istasyon parkında konuşmaktadır. Mine'yi rahatsız etmek için şarkılar söylerler bu sırada yanlarına gelen kaymakam ve doktora eğlendiklerini söylerler. Kaymakam ve doktor durumu olağan karşılar. Beşinci sahnede Nurten'in gidişi; altıncı sahnede ise Cemil'in akşam kaymakamın evine gideceğini Mine'ye söylemesi verilir. Yedinci sahnede Cemil'in istasyon lojmanından çıkması ve bu sırada evin önünde, oyunun başından beri Mine'yi rahatsız eden ofisçi ile Servet'in konuşmaları yer alır. Ofisçi biraz içip buraya geri döneceğini söyler. Üçüncü tablo üç saat sonrasında başlar, ofisçi Mine'nin kapısına gelmiş ve Cemil'i taklit ederek ona kapıyı açtırmıştır. Mine çifte ile iki kez ateş ederek ofisçi genci öldürür. Kaymakamın evine telefon eder ve perde kapanır.

Necati Cumalı, Mine adlı oyununu 1957 yılında yazmıştır, 1959 ve 1986 yılında eserinde düzeltmeler yapmıştır. 1960'lar Türk Tiyatro edebiyatı için parlak bir dönem olur. Yazarlar bu dönemde, toplumsal sorunları cesurca tartışmaya açmış ve başarılı örnekler sunmuşlardır. Bireyden hareketle toplumsal çarpıklıkları işlerler. Pek çok alanda bir bilinçlenme aşamasının yaşandığı bu dönemde tiyatro, orta sınıftan ailelerin yaşadığı toplumsal ve ekonomik sorunlar, köy ve gecekondu ortamı, yaşama ve giyinme biçimi ve dil özellikleriyle sahneye getirilir. Necati Cumalı, 'Mine' adlı oyununda kadını mal gibi kullanan ve bunu doğal bir davranış sayan çevrenin yaşamını eleştirir. (Buttanrı, 2006: 203- 243).

Cumalı, 1986 yılında yaptığı düzeltmeyle oyunun sonunu değiştirmiştir. İlk baskıda oyun, ofisçiyi vurduktan sonra Perihan tarafından abisinin gelişinin Mine'ye duyurulması ile sonlandırılır.

Oyunun dekoru, Mine'nin içinde bulunduğu bunalımlı durumu ve hapsoluş hissini vermek bakımından önemlidir. İstasyonun lojmanında yer alan ev, Mine için hapisneden farksızdır. Kasabadaki erkeklerin bakışlarından dolayı pencereye bile çıkmak istemez.

Oyunun geçtiği mekân kasabadır, Necati Cumalı, kasabanın Türkiye'nin gerçeğini yansıttığını ifade etmiştir. “Kasaba, yani ne kent ne köy, ikisi karışımı bir yerleşim merkezi. Türkiye’yi en iyi yansıtan yerleşme örneğidir bence kasaba. Kasaba kültürü bütün yaşamımızı etkiler. Kasaba görgüsü egemendir bütün değer ölçülerimizde. Politika, eğitim, sanat, hoşgörü ortamını kasaba saptar bizde. (Hızlan, 1981: 8). Atila Sav da Mine üzerine yazdığı değerlendirmesinde oyunun konusunun kişilerden çok, kasaba yaşamı olduğunu ifade etmiştir. Yazar, bu küçük toplumun eksenine oturtuyor Mine’yi. İşsizlikten ne yapacağını bilmeyen gençler, kendilerine bir doğrultu bulamayan kararsız, kaypak memurlar, aydın olma bilincine ve sorumluluğuna erişememiş okuryazarlar. Tekdüze bir yaşam içinde birbirine eklenen, birbirini yineleyen günler. (Sav, 1984: 43).

Necati Cumalı, Mine adlı oyununu gerçek bir olaydan yola çıkarak yazmıştır. Dokuz- on gün içinde tamamladığı oyunu yazma fikrine ise 1949 sonbaharında, ilk oyunu Boş Beşik sahnelenirken kapıldığını belirtir. Kırıkkale’de bir köyde hakkında dedikodu çıkaran kayınpederini bıçaklayarak öldürmüş olan genç ve güzel Mine’nin cezaevinde, gazeteci Şinasi Nahit Berker’le yaptığı görüşmeden esinlenerek oyunu oluşturduğunu ifade eder. (Cumalı, 1990: 46-48). Cumalı’ya göre Mine’nin dramının yazılmaya değer gördüğü yanı, Mine’nin çevresinin üstünde yarattığı baskıya isyan ediydi. Bu baskı önce, Mine’yi üzmüş, sonra mücadeleye sevk etmiş, kayınpederini bu yüzden öldürmüştü. (Cumalı, 1959: 6,7).

Necati Cumalı, Mine’de Türk toplumunda kadının dramını, arzuları ile baskılar arasında bocalamasını, istediği şekilde yaşama fırsatı bulamamasını, sadece “Mine”de değil, “Derya Gülü”, “Bir Sabah Gülererek Uyan” gibi oyunlarında da sergileyecektir. Şiir, hikâye ve romanlarında da kadının sıkıntılarına ve cinsel sorunlarına yer veren yazar, ezilen ve horlanan kadının yanındadır. (Taş, 2001: 48).

Oyun, 1959 ve 1960 yıllarında İstanbul Şehir Tiyatroları’nda; 1983 ve 1984 yıllarında Devlet Tiyatroları’nda sahnelenmiştir. 1950 ve 1960 yılları arasında Küçük Sahne’nin ve Devlet Tiyatrosunun kurulmasıyla Mine’nin de dönem sonunda sahnelenmesine imkân sağlanmıştır. (And, 1983: 524- 530). Oyun 1982 yılında Atıf Yılmaz tarafından sinemaya da uyarlanır.

Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşunun 60. yılında Devlet Tiyatroları Türk oyun yazarlarının eserlerinden oluşturdukları oyunlar içine Mine'yi de almıştır.

2.4.2. Oyunun Kadın Kişileri

2.4.2.1. Mine

Oyunun ana karakteri Mine'dir. Toplumsal baskının üzerinde hissettirildiği unsurdur ve Mine'nin bu baskıların doğurduğu tahriklere ve saldırılara duruşu oyunu yönlendirir. Cumalı, oyunda kadının üstündeki toplumsal baskıyı ve bu baskıya olan temele alır. (Taş, 2001: 48). Saygın bir aşk beklentisi içinde bulunan Mine, kasabadaki erkeklerin kendisine duydukları arzunun farkındadır, kocasına da zaman zaman bu durumu hissettirmeye çalışır ancak Cemil de, herkes gibi Mine'yi güzel bir kadın ve cinsel bir nesne olarak görmektedir bu sebeple Mine'nin davranışlarına dikkat etmesi gerektiğini belirtir. Mine, ağırbaşlı ve mantıklı hareket eder. Aralarında sevgi ve saygıya dayalı bir ilişki olmayan Cemil'le nikâhlı olduğu için buna uygun yaşamakta ve bu yaşantının ıstırabını çekmektedir.

Oyunun dekoru da, Mine'nin içinde bulunduğu bunalımlı durumu ve hapsoluş hissini vermek bakımından önemlidir. İstasyonun lojmanında yer alan evi Mine için hapisneden farksızdır. Kasabadaki erkeklerin bakışlarından dolayı pencereye bile çıkmak istemez, dışarıya kapalı bir mekânda yaşayan Mine'nin ruh hâlini yansıtmaları bakımından dekor önemlidir. Mine'nin İlhan'la oturduğu ve yakınlaştığı park da evinin bulunduğu lojmanla iç içedir. Mine ve İlhan'ın yakınlaştığı mekân olduğu için burası Mine'nin kapalı hayatına açılan bir pencere gibidir. Ancak, kasabalı gençlerin Mine ve İlhan'ı burada görmeleri de onların haklarında dedikodular yaymaları için zemin oluşturur.

Mine'de Necati Cumalı, dar bir çevrede yaşayan bir kadının dramını yansıtmaktadır. Mine'nin içinde yaşadığı bu dar çevrenin baskısıyla bunalması, kasabadaki erkeklerin tatminsizliklerinin kışkırtıcı tavırları, saygıya dayalı bir aşk beklentisi içinde bulunan Mine'yi felakete sürükleyecektir.

Fiziksel Özellikleri

Mine çok güzel ve genç bir kadındır. Etrafındaki bütün erkeklerin gözü Mine'nin üzerindedir. Güzel olduğu için evli olduğu hâlde etrafında bulunan erkekler ona istek duymakta ve elde etmeye çalışmaktadır. Mine, bu durumun farkındadır. Ancak çaresizdir. Farkındalığını bir tartışma sırasında Cemil'e söyler.

Cemil- Sen hayatı tanımazsın daha. ...

Mine- Ben mi hayatı tanımam?

Cemil- Tabii, çok gençsin.

Mine- Annemin evinde beni görmeye geldiğin zaman, elimden suyu alırken bana nasıl baktığını unuttum mu sanıyorsun? Maksudını anlamadım mı? O zaman genç değil miydim? (Cumalı, 2004: 190).

Ruhsal Özellikleri

Mine, oyunda diğer tüm oyun kişilerinden farklı kimlik ve kişiliği ile dikkat çeken birinci kişidir. Kararlılığı, inandırıcılığı ve kendine özgü nitelikleriyle takdir ve sempati toplayan biridir. (Taş, 2001: 54). Henüz lisedeyken kendinden yaşça oldukça büyük Cemil'le evlendirilen Mine, içinde bulunduğu hayatın azabını çekse de evlilik bağı gereği mutsuz olduğu bu çevrede yaşamaya mecbur kalmıştır. Onun için yaşadığı ev, bir hapishaneden farksızdır. Hakkında yapılan dedikodular ve özellikle ofisçi gencin yıldırıcı davranışları sonucu Mine, artık pencereye bile çıkmamaktadır. Çevrenin baskısı sonucu özgürlüğü kısıtlanmıştır. Profesör Doktor Sevdâ Şener, Çağdaş Türk Tiyatrosunda Ahlâk, Ekonomi, Kültür Sorunları isimli çalışmasında kadının toplumdaki yerini Kadın – Erkek İlişkilerinde Gelenek Baskısı başlıklı yazısında şöyle ifade etmiştir: Tiyatro yazarlarımız toplumumuzda kadının erkekle eşit haklara sahip olmaması üzerine durmuşlardır. Oyunlarda kadın, yasalarla hukuk eşitliği kabul edildiği halde, erkeğin ve çevresindekilerin baskısı altındadır. Söz ve davranış özgürlüğü kısıtlanmıştır. Toplumdaki yeri erkeğin zevk aracı olmaktan ve çocuk doğurmaktan ileri gitmez. (Şener, 1971: 84).

Mine, dengi olmayan bir kişiyle evlendirilmiştir. Bu durum oyunda çatışma unsurunu ortaya çıkarır. Mine, gerçek aşkın varlığına inanır ve bunun saygıya dayalı bir birliktelik olduğunu düşünür, bu sebeple de gerçek aşkı beklemektedir. İlhan kasabaya gelene kadar, Mine'nin saygı duyulacak biri olarak gördüğü herhangi bir erkek çevresinde yoktur. Kaymakam da dâhil olmak üzere kasabanın erkekleri Mine'ye arzu edilen kişi olarak bakarlar. Kocasının silik bir karakter olması, diğer erkeklerin arzularını harekete geçirir. Mine, bunun farkındadır ve bun İlhan'a anlatır.

Mine- ... Karşıma bir takım erkekler çıktı. Hepsine de ümit veren, cesaret veren onun durumu. Hep aramızdaki yaş farkın, onun silikliğini düşünürler, beni hiç hesaba katmazlar. Kocamın hâli benim onlardan herhangi birine kendimi teslim etmem için, akıllarınca yeterli görünür. Yedi yıldır arada, bazen gönlüm kayar gibi olmadı değil... Hatırlarım öylelerinde de öyle çabuk hayâl kırıklığına uğradım ki, ne duyduğumu anlamama kalmadan, yüzlerini görmek istemedim bir daha. (Cumalı, 2004: 176).

Songül Taş, Necati Cumalı ve Oyunları isimli çalışmasında, Mine oyununda yer alan çatışmalara yer vermiştir. Dar bir çevrede kadın üzerinde yer alan baskı ile erkeğe tanınan sınırsız serbestlik oyundaki önemli çatışmalardan biridir. Böyle bir çevrede yaşamak zorunda kalmak, Mine gibi bilinçli, seviyeli ve mücadeleci bir kadını bile yıldırıştır. İlhan'da aradığı özellikleri bulan Mine, erkeklere olan güvenini yitirdiği için İlhan'ın da aşkından emin olmak ister ve onun birlikte gitme teklifini reddeder. İlhan'ın önce yalnız gitmesini, eğer yokluğunu hissedip dönerse onunla istediği yere gideceğini söyler.

İlhan- Gitmemi istemeyin! Benim de gücüm etmez buna!

Mine- Bir gün birleşmemizi, size peki dememi istiyorsanız gidin. Yoksa burada kalırsanız bir daha göremezsiniz beni.

İlhan- Gidersem?

Mine- Eski hayatınıza dönün. Hiç değilse aradan on gün, on beş gün geçsin. Eski hayatınız içinde beni ararsanız, bir yerim olduğunu anlarsanız hayatınızda, gelmeyi

kabul ederim sizinle. O zaman, gel deyin sadece! İstedığınız gibi, istediğiniz yere gelirim! (Cumalı, 2004; 194).

...

Yaşı

Mine'nin yaşı oyunda doğrudan belirtilmemiştir ancak henüz lise öğrencisiyken annesinin zoruyla on yedi yaşında evlendirilmiştir ve yedi yıldır Cemil'le evlidir. İstasyon parkında oturdukları sırada Mine'nin İlhan'a anlattıklarından Mine'nin yaşını öğreniriz.

Mine- On yedi yaşında bile değildim. Liseye yeni başlamıştım. Annem gençti, güzeldi. Süsüne, eğlencesine düşkün bir kadındı. Bütün gün komşuları toplar, ut çalar, şakı söyler eğlenirdi. Saçı başı dağınık gezdiğini, yüzünden pudrasının eksik olduğunu hiç hatırlamam. Huylarımız hiç benzemez annemle. Babamla hiç geçinemezlerdi. ... Cemil, üvey babamın arkadaşıydı. Bir akşam eve misafir geldi. Ben içeriki odada kitaplarımı topladım, saçlarımı çözdüm, yatmaya hazırlanıyordum. Annem çağırdı. Sırası değilken Cemil beye bir su ver dediler... Hikâye bu.. İki ay sonra karısıydım. Evlendiğimiz gecenin sabahı her kadının sevinçle uyandığı yatakta, o gerinirken, ben ağlıyordum.

İlhan- Demek o zamandan beri...

Mine- O zamandan beri, yedi yıldır, onun karısıyım işte! (Cumalı, 2004: 175, 176).

..

Eğitim Durumu

Mine'nin liseye başladığı sene, Cemil'le evlendirildiğini İlhan'a anlattıklarından öğreniriz.

...

Mine- On yedi yaşında bile değildim. Liseye yeni başlamıştım... Ben içeriki odada kitaplarımı topladım, saçlarımı çözdüm, yatmaya hazırlanıyordum... Hikâye bu.. İki ay sonra karısıydım. (Cumalı, 2004: 175).

...

Böylece Mine'nin lise eğitimini tamamlamamış olduğu anlaşılır ancak hayata bakışı ve yaşadıkları sebebiyle Mine, eğitimsiz bir kadın gibi değildir. Gerçek anlamda arkadaşlık kurduğu kişilere de bakılarak bu sonuca ulaşılabilir. Mine, kasabadaki memur kesimiyle görüşmektedir ancak oyunda tek olumlu memur olarak gösterilen öğretmen Perihan ve aydın erkeğin sembolü olan yazar İlhan'la ilişkisi diğerlerinden oldukça farklıdır.

Kimlikleri

a. Sosyal Açıdan Kadın Kimliği

Mine, kasaba hayatı içine sıkışmış, geleneksel değerlerin baskısı altında yaşayan kadın tipidir. Sevda Şener, Çağdaş Türk Tiyatrosunda Ahlâk, Ekonomi, Kültür Sorunları isimli çalışmasında eleştirilerin insan haklarına ve özgürlüğüne aykırı geleneklere, alışkanlıklara yöneltildiğini belirtir. Aile sorunları, töre baskısının hissedildiği en önemli unsurlardandır. Bu sorunların köylerde, il ve ilçelerde farklı şekilde ortaya çıktığını ifade eder. Tiyatro yazarlarımızın gençlere cinsel eğitim verilmemesinden, aile içinde sevgi ve anlayıştan çok yetki ve itaat gözetilmesinden doğan anlaşmazlıkları ele aldıklarını ve bu baskının öfke ve nefreti besleyerek yeni anlaşmazlıklar doğurduğunu ifade ettiklerini belirtmiştir. (Şener, 1971: 77,78). Necati Cumalı, Mine adlı oyununda, Mine'yi içinde bulunduğu çıkmaza sürükleyen kişinin onun annesi olduğunu Mine tarafından okuyucuya duyurur. Bu durumun temel sebebi, sorumsuz bir hayat yaşayan annenin çocuğunun sorumluluğundan kaçmasıdır. Evlenmeden önce Mine üzerindeki yetki ve itaat unsuru annesidir, evlenmek istemese de bunu ona söyleyemez.

Necati Cumalı'nın Susuz Yaz oyununda da Bahar'ı, kocası hapse girdikten sonra yalnız bırakan da annesidir. Kadınların hemcinslerine yaklaşımları, toplumun onlara

biçtiği rolü kabul edip onaylamış olmaları her iki oyunda göze çarpan unsurlardır. Kız çocuklarının üzerinden desteklerini çeken anne, onları felakete sürükleyecek en önemli mekanizmadır. Böylece kadını, toplumdaki yeri ve rolü şekillendirir.

Mine, ekonomik bağımlılığı yüzünden dengi olmayan, duygusal bağ kuramayacağı orta yaşlı, orta halli bir erkekle evlenmek zorunda kalmıştır. Koca, genç kadını malı gibi görmekte, onun geçimini ve güvenliğini sağlamayı yeterli bir görev saymaktadır. Gerçekte Mine'dir kocasını koruma bilincinde olan, belli bir namus kavramına bağlı kalmakta direnen. Çünkü onun da bunu bozması için neden yoktur çevresinde. Kasabalıların da ondan istediği kocasınınkinden başka bir şey değildir. Cinsellikten insanlığa geçememiş eksik bir eğitim yüzünden birbirlerinin mutsuzluk nedeni olan, mutsuzluk yükünü ağırlaştıran kişilerdir kasabalılar. (Sav, 1984: 43).

b. Kültürel Açıdan Kadın Kimliği

Oyunun başkişisi olan Mine, evli olduğu için toplumun evli kadından beklentilerini yerine getirir ve buna uygun yaşamaya dikkat eder. Kocasını sevmez, yaşça kendisinden çok büyüktür ve çocuk sayılacak yaşta evlendirilmiştir. Oldukça güzel olan Mine, kasabadaki erkekler için arzu unsuru olarak görülür. Evli olduğu ve kocasıyla bir şekilde yan yana buldukları hâlde, etrafındaki tüm erkeklerin gözü Mine'dedir. Bu erkeklerin, sataşmaları, tacizleri karşısında kadın olarak geriye çekilen Mine'dir. Toplumun evli kadına yüklediği tüm görevleri yerine getirir ve kadın olduğu için başına gelebilecek şeylere önlem alması gereken de odur. İlhan'a duyduğu masum ilgi sonucunda dedikoduların hedefi hâline gelecek ve diğer erkeklere de hak doğmuş olacaktır. Çünkü davranışlarına dikkat etmesi gereken kadındır. Mine'nin kocası, diğer erkeklerin karısına davranışlarına karşı, herhangi bir tutum sergilemezken, koca olarak karısını uyarmak gereği duyduğunu bunun kocanın ödevi olduğunu dile getirir. Toplumsal anlayış, erkeği, kadını içerde ve dışarda baskılandırıran unsur olarak kabul etmiş ve kontrol altında tutulması gerekenin kadın olduğu anlayışını belirginleştirmiştir. Yazar toplumda var olan ve kadını suçlayan bu anlayışı Mine ve Cemil'in konuşmalarıyla izleyiciye yansıtır.

Cemil- Sen değiştin Mine! Hem de çok değiştin!

Mine- Değiştim demek?

Cemil- Hem de çok!

Mine- Daha önce nasıldım acaba?

Cemil- Sen de biliyorsun ki daha önce böyle değildin!

Mine- Nasıldım? Daha önce sana âşıktım da şimdi soğudum mu?

Cemil- Ben böyle bir şey demedim!

Mine- (Çıkarken) Ya ne dedin?

Cemil- (Arkasından) Hareketlerine dikkat ederdin!

...

Mine- Değiştim! Üstüme düşen kadınlık ödevini yapmıyorum, hareketlerime dikkat etmiyorum, hepsi bu mu?

Cemil- Daha ne olsun?

...

Cemil- Güzel! Senin gözün açıldı artık! Bayrağı iyice aldın ele!

...

Cemil- ... Ben senin kocanım! Hatalarını göstermek ödevimdir. (Cumalı, 2004: 188,189).

...

Cemil- Davranışlarına dikkat et dediğim zaman, edecek olsaydın o dedikodular çıkmazdı! Kendin yol açtın!

Mine- O dedikoduları çıkaranlara karşı beni savunacağına sen de onlara uyuyorsun! Aslında sen de onlarla birliksin bana karşı! (Cumalı, 2004: 201).

c. Psikolojik Açıdan Kadın Kimliği

Necati Cumalı, Mine isimli oyununu yazarken Mine'nin, düşüncelerinde giderek Nora, Madam Bovary, Anna Karenina ile çeşitli yönlerden kıyasladığı bir kişilik kazandığını ifade etmiştir. "Madam Bovary ile Anna Karenina arasındaki ayrılığı gördüğüm kadar Mine ile Madam Bovary arasındaki ayrılığı da görüyordum. Mine gittikçe bir Türk Madam Bovary olarak tasarılarımda kişiliğini tamamladı. Onun için koca- âşık bağlantısı söz konusu olamazdı. Çeşitli zaaflarını nefsiyle boğuşarak içinde ezmek zorundaydı. Âşığından beklediği karşılığı bulursa, kocasını bırakırdı. Âşığı duygularına gereken saygıyı göstermezse, zaafını yenebilirdi. İkili bir bağlantıysa aklıdan geçmezdi." (Cumalı, 1959: 6,7).

Mine, eğitimini tamamlamamıştır ancak etrafında yaşananlar ve kişiler hakkında doğru analizler yapar, aydın kişiler olarak çizilmiş olumlu tipler olan Perihan ve İlhan'la kurduğu ilişkiler bakımından oyunun diğer kahramanlarından ayrılır. Çevresindeki erkeklerin aynı nitelikte oluşu, onu saygıya ve anlayışa dayalı bir aşk arayışına götürür. Aşk, onun için bir zaaf değildir. Her konuda mantıklı davranmaya özen gösterir. (Taş, 2001: 54).

Mine'nin İlhan'a ilgi duyması onun kendisine saygı göstermesinden kaynaklanmaktadır. İlhan, kasabadaki diğer erkeklerden farklıdır. Mine'ye duyduğu ilgi, arzu değildir. İlhan, Mine'nin aradığı özellikleri üzerinde taşıyan kişi olarak değer kazanır. Olumlu kişiliği, anlayışlı, dürüst ve saygılı tavırları ile kasabadaki erkeklerden ayrılan İlhan, yazarın oyunda sözünü emanet ettiği kişidir. (Taş, 2001: 55).

Mine, Cemil'le olan tartışma esnasında İlhan'la arasında saygının yer aldığını söyler. Bu Mine için önemlidir, çünkü diğer erkeklerin hiçbiri ona saygı duymazlar. Sadece kadın olarak görürler.

Cemil- Ne var aranızda? Söyle?

Mine- Hiçbir şey.

Cemil- Nasıl hiçbir şey?

Mine- Seni ilgilendirecek hiçbir şey.

Cemil- Beni deli etme, söyle?

Mine- Söylesem anlar mısın? Senin anlayacağın bir şey değil ki aramızda olan!

Cemil- Söyle, anlarım.

Mine- Sonra inanmazsın da! Sen hiç bana inandın mı hayatında?

Cemil- İnanırım.(Kısa bir sessizlik)

Mine- Sadece bir saygı var!

Cemil- (Hayretle) Saygı mı?

Mine- Anlamadın gördün mü? Senin de başkalarının da bana duymadığınız, benim de şimdiye kadar hiç kimseye duymadığım şey... (Cumalı, 2004: 191).

Mine'ye birlikte gitmeyi teklif eder, ancak Mine bu ilginin gelip geçici olmadığını anlaması için İlhan'a bir süre uzaklaşmasını söyler, eğer dönerse onunla nereye isterse gideceğini belirtir. Mine, İlhan'ı sevmektedir. Ancak sevgisinden emin olmadan onunla gitmez, çünkü erkeklere güvenmemektedir.

Mine, kasabadaki diğer erkeklerin kendine bakışlarının farkındadır. Kocasının bu durumun farkında olmaması veya yaşananların sorumlusu olarak Mine'nin hareketlerine dikkat etmiyor oluşunu öne sürmesi Mine için, içinde bulunduğu evliliği daha da çekilmez hâle getirir. O zaten, kendisini evli bir kadından ziyade bir okul çocuğu gibi görmektedir. İlhan gelene kadar, bu durum Mine'nin içinde bulunduğu çevreden, yaşadığı hayattan onu uzaklaştıran bir sığınak gibidir. İlhan'ın gelişiyile birlikte Mine, oyunun başından beri sürdürdüğü kapalı hâlden sıyrılarak İlhan'a içini döker.

İlhan- Biliyor musunuz? Herkesin sizi göz hapsine almış gibi bir hâli var. Belki de benim burada oturmam bile bir hata...

...

Mine- Evli bir kadın hâli var mı bende?

İlhan- Pek benzetemiyorum...

Mine- Yoktur. Hâlâ üstümde okul önlüğü var, hâlâ saçlarım örgülü sanırım kendimi... (Cumalı, 2004: 175).

...

Mine- ... Hep aramızdaki yaş farkını, onun silikliğini düşünürler, beni hiç hesaba katmazlar. Kocamın hâli, benim onlardan herhangi birine kendimi teslim etmem için, akıllarınca yeterli görünür. (Cumalı, 2004: 176).

Mine'nin yaşadığı lojman da onun içinde bulunduğu ruhsal durumu yakalamak açısından önemlidir. Lojman, Mine'nin hapisane hayatını sergileyen dört duvardan ibaret gibidir. Dış dünya ile irtibatını sağlayan pencereler de etraftaki erkeklerin göz hapsinde olduğu için, Mine boğuk, basık ve dış hayata kapalı bir mekânda yaşamak zorundadır. (Taş, 2001: 51).

d. Cinsiyet Açısından Kadın Kimliği

Susuz Yaz'daki Bahar gibi, Mine de geleneksel toplumdaki kadın algısının bir sembolüdür. Gençliği ve güzelliği dolayısıyla özellikle toplumsal baskının hissedildiği kasaba yaşantısında tüm erkeklerin tahrik unsuru olarak gösterilir. Kendisine denk olmayan istasyon şefiyle evlendirilmiştir ve içinde bulunduğu bu çevrede yaşamının acısını çeker. Kocasını Cemil de, Mine'ye diğer erkeklerin baktığından farklı bakmaz. Ona göre de Mine, arzu edilen bir nesnedir. Mine, bunu Cemil'e, oyunun farklı yerlerinde söyler ve bu durumun farkında olduğunu izleyicilere duyurur.

Mine- Annemin evinde beni görmeye geldiğin zaman, elimden suyu alırken bana nasıl baktığını unuttum mu sanıyorsun? Maksadını anlamadım mı? O zaman genç değil miydim? (Cumalı, 2004: 190).

...

Cemil- Onunla yattınız mı yatmadınız mı?

Mine- Bu değil mi bütün kafanı kurcalayan? Daha önemli bir şey yok senin için! Çünkü sen bana hep böyle yatılır kalkılır bir yaratık diye baktın! Yatak yorgan gibi baktın! Bel, kalça, göğüs olarak gördün beni yalnız! Bir kez olsun bu kadın ne düşünür, aklından ne geçer diye yordun mu kafanı? Anlamaya çalıştın mı? (Cumalı, 2004: 202).

...

Mine, toplumun evli kadına yüklemiş olduğu tüm görevleri kocasını sevmese de yerine getirir. Kaymakam dâhil, kasabadaki erkeklerin hepsinin düşüncesindedir, bunlara rağmen onurlu yaşama çabasından vazgeçmez.

Mine'nin İlhan'a olan ilgisi anlayışlı ve onurlu bir erkeğe duyulan saygıdan kaynaklanır, ancak kasabalıların özellikle İlhan'ın gidişinden sonra hakkında çıkardıkları dedikodular ve Mine'ye sahip olmak isteyenlerin rahatsızlık yaratan kıskançlıkları Mine'nin felaketini hazırlar. Kasabadaki memur kesimin olaylara bakışı ve tavırları da kasabanın diğer erkekleri gibidir. Bu memurlar, kasabalı gençlerin davranışlarını destekler şekilde hareket ederler.

...

Servet- Islık çalalım mı lan Ofişçi?

Ofişçi- Çalın! (Servet lojman penceresine doğru ıslık çalar.)

Bahri- Şarkı söyleyelim daha iyi!

Ofişçi- Söyleyin, deli edin namussuzu!

Servet- “Hani ayrılamam derdin aldattın beni bu yaz” ha?

...

Bahri- “Gitti de gelmeyiverdi...”yi söyleyelim daha iyi...

Birlikte- (Şarkıya başlarlar.) Gitti de gelmeyiverdi...(Kahkahalarla şarkıyı keserler)

Kaymakam- Ne bu şarkılar böyle?

İlyas- Gençler eğleniyorlar sayın Kaymakamım!

Doktor- Ulan İlyas sen de az kulağı kesiklerden değilsin! (Gülmeler)

Kaymakam- Hayrola?

Ofisçi- Eğleniyoruz sayın Kaymakamım!

Kaymakam- Hadi eğlenin bakalım...

...

Servet- Ulan baba adam şu kaymakam!

Bahri- Neme lâzım Doktor da baba adam! (Cumalı, 2004: 208, 209).

Yazar İlhan'ın Mine'nin hayatına girmesi onun için zor duran dengeyi bozan etkendir. Mine'nin oluşturduğu kabuk, zayıf noktasından kırılıyor ve deliniyor. Bütün denge bozuluyor. Katlandığı her şey, çekilmez bir yüke dönüşüyor genç kadın için. Ofisçi'nin artan saldırganlığı ise bardağı taşıran son damla olur. (Sav, 1984: 43).

Mine, oyunda kadın kimliğinin toplumsal açıdan değerlendirmesini yapar ve kadınla erkeğe toplumun bakışının farklı olduğunu belirtir. İlhan'la aralarında geçen konuşmada kadının ve erkeğin toplumdaki yeri, yapabilecekleri, davranışları karşısında karşılaşacağı olası durumların farklılıklarını dile getirir. Kadın, toplumsal hayatta, kendi başına yaşayabilen, kendine yetebilen bir varlık değildir. Yaşam amacı bir erkeği mutlu etmek ve onunla övünmek olacaktır.

Mine- Böyle olsa da bir şey kaybetmiş sayılmazsınız. Başka hayalleriniz var, erkeksiniz! Hayatınızın her devresinde aradığınızı bulabilirsiniz. Bir kadın için öyle mi? Bir kadının ümitle yaşadığı günler öyle azdır ki! Yüzünde kırışıklar belirmeye başlayan bir kadından geriye ne kalır? Sonra sırasında, aşk her şeydir bir kadının. Hele kendi başına bir şey yapamayan, bir şey ortaya koyamayan kadının, aşk, tek ümididir! Bir erkeğe destek olmak, bir erkeğe yararlı olmak, sonra da o erkekle övünmek, ümit

olarak kalan tek şeydir böyle bir kadına! Hiç değilse sizin kendinize yeten bir yanınız var... (Cumalı, 2004: 177).

Perihan'la olan konuşmalarında toplumun gözünde kadın algısını ifade eder. Hakkında yapılan dedikodulara ve sataşmalara karşı sessiz kalmak zorundadır, ya toplumun kabulleneceği şekilde yaşaması gerekir ya da ondan beklentileri olan erkeklerin isteklerine karşılık vermelidir. Ancak birini sevmek, kötü ilan edilmek için yeterli bir sebeptir.

...

Perihan- Sen de bunlara katlanmak zorunda kalıyorsun?

Mine- Başka ne yapabilirim?

Perihan- Kocana, Doktor'a, Kaymakam'a falan söylesen, bildirseler şunun haddini?

Mine- Kocamın ya da onların beni haklı çıkaracaklarını, beni koruyacaklarını mı sanıyorsun? Onların bana karşı davranışları daha dostça, daha yakın değil ki! Çevremdeki kim varsa beni suçlu, beni düşman gibi görüyor, bana başı açık orospuyumşum gibi davranıyor!

...

Mine- Daha ne kötülüğümüz olacak!

Perihan- Ne gibi?

Mine- Onların isteklerine peki demememiz yeterli! (Cumalı, 2004: 196,197).

...

Mine- Bütün gün dört duvar arasında kapanır, bütün yaşama isteklerimi boğarsam içimde, iyi olurum onun gözünde; beni dünyadan el etek çekmiş gibi gören, güzelliğimde gözü varsa aptal der bana. Kocama bağlı görürse acır, yazık der; benden

istediklerine karşılık verir, kendisine bağlanırsam ne iyi ama gönlümün beğendiği birini seversem taşlanacak kahpe olurum onun için... (Cumalı, 2004: 198).

Eğitim

Oyunun baş kişisi olan Mine, henüz on yedi yaşında iken yaşça kendinden büyük bir adamla evlendirilir. Evlendiğinde lise öğrencisidir, eğitimini tamamlayamamıştır ancak mantıklı ve sağduyulu davranışlarıyla dikkat çeker. Mine, eğitimini tamamlamamış olmasına rağmen büsbütün eğitimsiz olarak kabul edilemeyecek özellikler gösterir. Kasaba insanlarına benzemez, dedikodu yapan, çıkarıcı, çeşitli zaaflarıyla beliren bu insanlardan farklıdır. Onlarla arasına bir duvar örmüş gibidir. Yaşadığı hayatı benimsemez ancak değiştirecek imkânlarla da sahip değildir. Hayatını değiştirebilecek dışardan gelecek bir ele ihtiyaç duyar. O el, Mine için İlhan'dır ancak Mine, onun sevgisinden emin olmak ister çünkü İlhan'dan ve onun çevresindeki kadınlardan farklıdır.

Mine de eğitim almamış, baskılanmış her kadın gibi toplumsal normların kadına belirlediği rolleri kabul etmiştir. Sevmediği eşine karşı görevlerini yerine getirir. Hayatını sınırlandıracak şekilde davranır. Perihan'la konuşurken Ofisçi'nin sataşmalarından ötürü perdeyi bile açamaz olduğundan bahseder. Daha önce hiç dillendirmediği konular hakkında İlhan'la tanıştıktan sonra kocası Cemil'le konuşur, aslında çevresel baskının farkında olduğu, kadın olmanın getirdiği zorluklarla mücadele ettiğini dile getirir.

Çok güzel olan Mine, oyundaki erkekler tarafından arzu edilen güzel bir kadın olarak görülür, Mine'ye gerçek anlamda ilgi gösteren İlhan'dır. Oyundaki aydın kişilerden Perihan da kasabada öğretmendir, Mine'nin etrafında olup ona dostça davranan iki kişiden biridir.

On yedi yaşındayken evlendirilen Mine, bu evliliğe karşı koyacak yeterliliğe sahip değildir. Yedi yıllık evlilik hayatı boyunca dedikoducu ve baskıcı çevreye karşı kendini kontrol altında tutmuştur. Mine, çevresini değiştirecek güçte olmadığı için çevresine karşı bir duvar örmüştür. İlhan'la tanışana kadar Cemil'den ayrılmayı da

düşünmemiştir. İçinde yaşadığı topluma ayak uyduramayan Mine, zihnen aydındır, ona benzer özellikleriyle beliren oyunun diğer kadın kişisi Perihan'dır.

2.4.2.2. Perihan

Songül Taş, Necati Cumalı ve Oyunları başlıklı çalışmasında Perihan hakkında şu değerlendirmeleri yapmıştır: Mine'nin çektiklerini somutlaştırıcı kişi olarak belirir. Vaktinin çoğunu okumakla, öğrencileriyle ilgilenmekle geçirir. Abisine tutku derecesinde bağlı, aydın bir kadındır. Oyundaki tek olumlu memur tipi, öğretmendir. O da kadın olmanın çaresizliğini yaşar. (Taş, 2001: 55).

Perihan, aydın olması bakımından diğer kadın tiplerinden ayrılır. Yaşadığı hayatı seçme ve kendi hayatı üzerinde söz söyleme hakkına sahiptir. Bu, Perihan'a biri tarafından sunulmuş bir hak değildir. Eğitimli ve aydın bir öğretmen olarak, toplumun dayatmalarına ve kadına biçtiği role karşı Perihan olumlu, aydın kadın tipini temsil eder.

Abisi ziyaretine gelene kadar dar bir toplumda tek başına yaşayan Perihan da, içinde bulunduğu toplumun baskısını hissetmiştir. Aydın memur tipini temsil ettiği için kasabanın genç erkekleri, Perihan'a yaklaşamazlar, ayrıca Perihan, Mine kadar güzel değildir. Ancak kasaba gençleri, öğretmen hakkında da aralarında konuşurlar.

...

Ofişçi- (Servet'i işaretle) Bu enayi üç ay peşinde koştı öğretmene iki söz edemedi. Ben öğretmeni isteseydim, bugüne kadar ohooo! Ama daha baştan istemedim bir kere.

Bahri- Şimdi iste.

Ofişçi- Şimdi olur mu oğlum? (Pencereyi başıyla işaret ederek) Onunla işi bu kadar ilerlettikten sonra, avuç içi kadar memlekette ikisi birden idare edilir mi? Hadi İstanbul gibi, Ankara gibi bir yerde olsak neyse... (Cumalı, 2004: 148).

Sevda Şener, öğretmen tipini Cumhuriyet Dönemi'nde yazılmış hemen tüm oyunlardaki olumlu tip olarak değerlendirir. Öğretmen, çalışkanlığı, feragati, sevecenliği, dürüstlüğüyle çevresindeki çıkarıcı ve bencil kişilerin karşısındadır. (Şener, 1972: 95). Mine adlı oyunda Perihan da, tüm yaşananlara karşı Mine'nin yanında duran tek kişidir, bu bakımdan oyunun olumlu kahramanlarından biridir. Kasabadaki diğer memur türleri olumsuz memur tipini karşılarken Perihan, öğretmen kimliğinin tüm olumlu özelliklerini kişiliğinde taşır. Hem aydın ve Batılı olma fikrini doğru algılamış hem değerlere bağlı kazandığı eşitlik hakkını ve özgürlüğünü kullanabilen modern Türk kadınıdır.

Eğitim

Öğretmen Perihan, aydın kesimi temsil eden oyun kişilerindedir. Mine ve İlhan'la birlikte oyunun olumlu kişilerinden olan aydın memur tipi olarak beliren öğretmen, toplumun diğer memur kesimleriyle arasına mesafe koymasını bilir, hayatına dair kararları kendisi alan aydın kadınlardandır ancak yaşadığı kasaba onu da baskılıydır. Bu durumdan rahatsız olan Perihan da kasabadan ayrılmayı düşünür. Memur kesimin bile, kasaba gibi küçük yerleşim yerlerinde birbirine benzediği, dedikoducu, çıkarıcı, ikiyüzlü taraflarıyla belirttiği oyunda Perihan, tek olumlu memur tipidir.

2.4.2.3. Nurten

Nurten, Songül Taş tarafından yan tip olarak değerlendirilmiştir. Üniversitede İngiliz Filolojisi eğitimi almaktadır ancak kendini geliştirememiş, fikir olgunluğuna ulaşamamıştır. (Taş, 2001: 55).

Nurten, söyledikleri ve davranışlarıyla, Sevda Şener'in Çağdaş Türk Tiyatrosunda Ahlâk Ekonomi Kültür Sorunları isimli çalışmasında yer alan ve Batılılaşma ve Değer Yargılarının Değişmesi başlıklı kısmında değerlendirdiği bölüme dâhil edilebilir. Buna göre, Nurten, cinsel dürtülerini Batılı gibi yaşama görüntüsü içinde doyuran ilkel ve çıkarıcı zümreye dâhildir. Sevda Şener'in değerlendirmesine göre, yazarlarımız, Batının birey hakkı ilkesini herkesin işine geldiği gibi yorumladığını belirtir. Birey hakkının eşliğindeki sorumluluk ilkesini,

kimse benimsememektedir. Hak, sadece insanların zevke düşkünlüğünü ve tutkularını açıklamalarına yaramıştır. Süs ve gösterişe düşkünlük, zevksiz eğlence türleri, kumar, içki gibi âdetler, geleneksel ahlâka aykırı davranışlar olarak yerilmiştir. Bu davranışlara kapılanların manevi değerlerden kopmuş olduğuna, ilkel eğilimlerin tutsağı olmalarına değinilmiştir. Nurten, bu bakımdan modern yaşayışı hayatın tadını çıkarmak olarak yorumlayan, kadın- erkek ilişkilerindeki serbesti olarak algılayan bir zümreyi temsil eder. (Şener, 1972: 17-23).

Nurten, kasabalılardan biri değildir. Kaymakamın kızıdır ve yaz tatilini babasının yanında geçirmek için bu kasabaya gelmiştir. Vaktini doldurmak için eğlenceler arar, erkeklerle flört eder. Yarı aydın olarak değerlendirilebilecek Nurten, sorumsuz, dedikodu ve küçük hesaplarla ömür geçiren kasabadaki diğer yarı aydınlar gibidir. Sevda Şener, Nurten’i duygu ve bilgisi yüzeysel olarak değerlendirmiştir. (Şener, 1971: 140).

Nurten, herhangi bir değer yargısı olmayan, topluma ve çevresine ilgisiz bir genç kızıdır. Kasabadaki genç erkeklerle flört ederek vaktini geçirir. Nurten’in babası da kızının davranışları ve yaşayışı üzerinde söz söyleme hakkına sahip değildir.

...

İlhan- Küçük yer. Çok çabuk dedikodu çıkar.

Nurten- Ben dedikoduya aldırım.

...

Nurten- Lâf! Öyleyse bize gelin.

İlhan- Nasıl?

Nurten- Ne zaman isterseniz. Babam evdeyken yahut değilken. Benim için hepsi bir. Benim odam ayrı. Bana kimse karışamaz. (İşveli) Sizi odama alırım, nasıl? Hoşunuza gitmez mi? (Cumalı, 2004: 165).

...

Nurten, İlhan'ın da Mine'ye ilgi göstermesinden başlarda rahatsızlık duyar. Ancak daha sonra başka erkeklerle flört etme fırsatına daha fazla sahip olduğunu düşünerek aldırış etmediğini kendisi Mine'ye söyler.

...

Nurten- Doğrusu o zaman kıskanmıştım seni. Aramızda ne de olsa küçük bir rekabet geçti; ama sonra boş verdim! Düşündüm sen de haklısın! Bu küçük yerde her zaman ilgilenebileceğin biriyle karşılaşamazsın! Ama ben İstanbul'da nasıl olsa boş kalmam! İçin rahat etsin, sakın beni kırıldı, gücendi sanıp da kendini üzme! (Cumalı, 2004: 204, 205).

...

İlhan'la aralarında zannettiği gibi bir şey geçmediğini Mine'nin söylemesi üzerine Mine ve İlhan hakkında yapılan dedikodulara karşı Mine'yi savunduğunu söyler. Ancak Nurten, böyle küçük bir kasabada, Cemil gibi bir adamın karısı olduğu için Mine'nin başkalarıyla görüşmeye hakkı olduğunu ifade etmiştir.

Mine'yle konuşurken İlhan hakkında “ O İlhan Bey bu işlerde beceriksizin biriydi...” derken, üniversite eğitimi almakta olan ve kaymakam kızı olan Nurten'in bir kadın olarak, erkek – kadın ilişkilerine bakışı dikkat çekicidir. Evli bir kadın olmasına rağmen, Mine'ye karşı diğer erkeklerin davranışlarını garipsemez hatta İlhan beceriksizdir onun için. Nurten için evlilik kavramının herhangi bir bağlayıcılığı yoktur.

Eğitim

Kaymakamın kızı olan Nurten üniverite öğrencisidir. Eğitim olanaklarına sahip yetişmiş olan ve yüksek öğrenim gören Nurten eğitilmiş ancak aydın olamamış bir genç kızdır. Eğitimi yüzeyseldir. Herhangi bir değere inanmaz, etrafındaki her erkekle flört eder. Kaymakam kızı olmanın imkânları onu şımarık ve züppe olarak şekillendirmiştir.

2.5. Nalınlar

2.5.1. Konusu

Necati Cumalı'nın olgunluk dönemi komedi oyunlarından olan eser, 1960 yılında kaleme alınmıştır. İki bölümden oluşan eserde her iki bölüm, de iki tablodan oluşmaktadır. Eser, kız kaçırma olayı üzerine kurgulanmış bir töre komedisidir. Nalınlar oyununda Necati Cumalı, köy gerçeklerini malzeme olarak kullanarak bir komedi ortaya çıkarmıştır. Nalınlar, köy töresini yansıtır. Genç sevgililerin evlenmesine engel olmaya çalışan abini tutumu, köy göreneğini ve ekonomik kaygıları dile getirir. Abinin yardımcısı muhtar, otoritenin ve kuralların baskısını simgeler. Bununla birlikte töre eleştirisi bir düzen sorunu olarak vurgulanmaz. (Sokullu, 1997: 282). (Sokullu, 1997).

1962 yılında Kent Oyuncuları tarafından sahnelenmiş olan oyun, Necati Cumalı'nın en çok sahnelenmiş olan oyunudur. Eser, 1968'te Üsküp Türk ve Arnavut Halkları Tiyatrosu tarafından Türkçe sahnelenmiştir, 1978 yılında düzenlenen Türk Haftası sebebiyle, İngiltere Newcastle'da, Haldun Dormen'in yönetmenliğinde "Turkish Clogs" adıyla İngilizce olarak sahnelenir. Oyun 1988 yılında Yunanistan'da sahnelenir ve büyük bir ilgiyle karşılanır.

Urla dolaylarında bir köyde geçen olay, Osman Yavaş'ın Seher'in avlusundaki ayna tutmasıyla başlar. Seher ve Osman birbirlerini sevmektedir ancak beş yıl önce babası ölmüş olan Seher'i abisi Ömer, mirası paylaşmamak için Osman'la evlendirmeyi istemez. Oyundaki olumsuz kişilerden biri Ömer diğeri ise Muhtar'dır. Muhtar, Osman Yavaş'tan intikam almak ister, Osman'ın babası on beş yıl önce bir davada Muhtar'ın lehine ifade vermediği için adama kinlenir ve Osman'la Seher'in münasebetini Ömer'e duyurur. Bunun için de komşu kadın Döndü Karakuş'tan yardım ister. Döndü Kadın, genç bir duldur ve başlarda Osman'ın kendisine ilgi duyduğunu zanneder ancak Osman'ın ilgisinin Seher'e olduğunu öğrenince o da Osman'a kinlenir ve Muhtar'a yardım eder. Osman'ın Seher'in etrafında tekrar dolaşmaya başladığını Ömer'e ve annelerine haber verir. Ömer, annesine Seher'i devamlı göz hapsinde tutmasını tembihler, Esmâ Karakuş da kızına sesini duyacağı işler verir.

Esmâ Karakuş, gördüğü bir rüyayı Seher'e anlatır. Rüyasında Osman, Seher'i kaçırmıştır. Rüya, Seher'in kaçma fikrini harekete geçirir. Osman, Seher'in evinin etrafında dolaşırken Döndü ile karşılaşır ve ona Ali'nin kendisine ilgi duyduğu yalanını söyler. Bu yalana inanan Döndü, Osman'a yardım etmeye karar verir. Osman'a çamaşır günü fırsatını bulunca Seher'i kaçırmamasını söyler. İlk bölümün ikinci tablosu çeşmenin başında Seher, Esmâ ve Döndü çamaşır yıkarlarken başlar. Seher, türkü söylemektedir. Osman ve Ali, Döndü'nün evinin köşesinde gizlenirler. Esmâ'nın bakkala gittiği esnada Osman ve Ali, Döndü'nün yönlendirmeleriyle onu bağlayarak Seher'i kaçıır. Seher direnir gibi görünse de gönüllüdür ancak nalınları sürüklenerek götürüldüğünü gösterecek şekilde ayağından fırlamıştır. Seher, bohçasını da yanına almadığı için Muhtar ve Esmâ zorla götürüldüğünü düşünürler. İlk perde burada sonlanır.

Olayların üzerinden bir hafta geçtikten sonra Seher ve Osman yakalanmıştır. Osman'ı tutuklarlar, yaşananlardan sonra Seher'i kimsenin istemeyeceğini düşünen ve Seher'e çeyiz vermek istemeyen Ömer, onu kendi seçtiği taliplerden biriyle evlendirmeyi düşünür. Osman'ın abisi ve babasının Seher'i kaçıarak ikna edeceklerinden korkarlar, Muhtar, Döndü'ye Seher'in on sekiz yaşını geçtiğini bu sebeple isterse Osman'ı hapisten çıkarabileceğini ve bu yüzden Seher'in bunu öğrenmemesi gerektiğini söyler. Döndü de bu bilgiyi Seher'e söyler ve Osman'ın ailesine haber götürerek Seher'i götürmelerini söyler. Seher, annesi ve abisinin kendisi için seçtikleri adama varacağını bildirir ve dışarı çıkar. Annesi ve abisi konuşurlarken elinde havanla kapının önüne çıkar, havanı Döndü'ye verir, annesi ve abisi durumu fark ettiklerinde çoktan gitmiştir. Bu sefer bohçasını almış ve nalınlarını kapının önüne düzgünce bırakmıştır.

2.5.2. Oyunun Kadın Kişileri

2.5.2.1. Seher Akkuzulu

Songül Taş, Necati Cumalı ve Oyunları isimli çalışmasında Nalınlar'da oyunun aksiyonunu sağlayan kişilerin tip ve karakter arasında yer aldığını ifade etmiştir. Songül Taş, "Oyun kişilerinden bazıları tip vasfı taşımaktadır ancak psikolojik bazı

ayrıntılara da sahiptirler. Oyun boyunca değişmeyen kişilerin yanı sıra değişen şartlara göre, kendine özgü duygu ve düşüncelerle hareket eden kişiler de mevcuttur.” İfadelerini kullanır. Oyundaki Seher Akkuzulu bu özellikleri gösteren bir tiptir. Köyü kızıdır. Evlenmek düşüncesindedir, gönlünde Osman Yavaş vardır ve her ne kadar abisi Osman Yavaş’a karşı da olsa Seher, onu sevmektedir. Beş yıl önce babası ölmüş olan Seher, annesi ve abisiyle beraber yaşar, abisi mirası bölmek ve Seher’e çeyiz vermemek için onun Osman’la evlenmesine karşıdır. Seher, Osman’ı sever ancak onun erkekçe hareket etmediğini düşündüğünden anne ve abisinin isteğine boyun eğer. Seher’in Osman’a tekrar meylenmesinde annesinin gördüğü rüyadan etkilenmesi önemlidir. Annesi Seher’e Osman’ı kötü gösterip ondan büsbütün soğutmaya çalışırken Seher’in aklına kaçırma fikrini yerleştirir. Komşu kadın Döndü’nün de telkinleriyle Seher, Osman’ın kendisini kaçırmasına direnmez. Kaçırılma olayından sonra da değişir. Annesi ve abisinin isteklerine yine boyun eğer gibi görünse de kendi arzularının doğrultusunda hareket ederek Osman’dan vazgeçmez. Yine Döndü Bacı’nın yardımlarıyla Osman’ı hapisten kurtarmak için evden kaçır.

Fiziksel Özellikleri

Seher’in fiziksel özellikleri hakkında bilgi verilmez. Kaçırılma olayından sonra Esmâ ve Döndü’nün konuşmalarından Seher’in güzel bir kız olduğu ifade edilir.

...

Döndü- Gençtir, çabucak toparlar inşallah.

Esmâ- Ah nasıl toparlar! Bir kere olanlar olduktan sonra! Hiç gül açar da koklanmadık goncanın yerini tutar mı? Koklanmadık goncaydı benim kızım! Koklanmadık gonca gitti, yerine sararmış solmuş gül geldi...

...

Döndü- ...Seher maşallah hem genç hem de güzel! ... (Cumalı, 2004: 273, 274).

Ruhsal Özellikleri

Seher, oyunun başında ailesinin isteklerine boyun eğen bir durumdadır. Babası ölmüş olan Seher, ataerkil aile düzeni içerisinde abisinin kararları doğrultusunda hareke etmektedir. Osman'ı sever ancak ailesine karşı koyamaz. Bir yandan da erkekçe davranmadığını düşündüğü için Osman'dan da soğuduğunu söyler ancak hem annesinin gördüğü rüyanın etkisiyle hem de Döndü Bacı'nın yönlendirmesiyle Osman'a olan arzusu yoğunlaşır.

Yaşadığı ev ve etrafından ayrılmamış, ev hayatı içinde görevleri olan, annesinin verdiği işleri yerine getiren ve abisine karşı sessiz duran bir tavır sergiler. Prof. Dr. Sevdâ Şener, Çağdaş Türk Tiyatrosunda İnsan isimli çalışmasında köylü kızı tipini ele alırken Seher'i de bu gruba dâhil etmiştir. Prof. Dr. Sevdâ Şener, köylü kızı tipinin doğal sevinç, aşk, çocuksu heyecan ile birlikte güçsüzlüğü ve çaresizliği simgelediğini ifade etmiştir. Genç kız, babası veya abisi tarafından baskı altında tutulur. Direnmeyi beceremez, çalıştırılır, hırpalanır. (Şener, 1972: 99). Songül Taş ise, Seher'in aslında uyanık, dirençli ve kararlı olduğunu belirtmiştir. (Taş, 2001: 157).

Yaşı

Seher, on sekiz yaşını geçmiştir. Oyunun ikinci bölümünde hareketi hızlandıran durum, önce Döndü'nün sonra Seher'in, yaşından dolayı Osman'ı hapisten çıkarabileceği ve onunla evlenmesinin önünde engel olmadığını farkına varmalarıdır. Oyunda yer alan düğümü çözüme ulaştıran Seher'in on sekiz yaşını geçtiği için yapabileceklerini öğrenmesi ve harekete geçmesidir.

Eğitim Durumu

Oyunda Seher'in eğitimi ile ilgili bilgi verilmez, on sekiz yaşını geçmiş olan Seher'in tek düşüncesi Osman'la evlenmektedir. Kendi yaşlılarının çoktan evlenmiş olduğunu annesiyle yaptığı bir konuşmada ifade eder.

...

Seher- Onda o yürek nerde? Ben ondan boşuna mı soğudum? Yoksa ben onu daha önce çok denedim!

Esmâ- İsalet etmişsin!

Seher- Onda o yürek olsa, akranlarımın hepsi kocaya varduktan sonra ben hâlâ evde durur muydum? Öyle ağzıma mendil tıkayıp belime bıçak dayayacak adam mı o? (Cumalı,2004: 237).

...

Seher, köylü kızı tipidir bu sebeple yaşı geldiğinde evlenecektir. Seher'in eğitimi çevreden aldığı eğitimidir. Evde yapması gerekenlerin, abisine ve annesine olan vazifelerinin ve evlendikten sonra kocasına olan görevlerinin neler olacağı öğretilmiştir ona.

Seher, on sekiz yaşını geçtiği için istediği kişiyle evlenebileceğini ve kendi rızasıyla gittiğini karakoldaki ifadesinde söylese Osman'ı hapisten çıkarabileceğini dahi, Döndü'den öğrenir. Döndü'ye bunu söyleyen de Muhtar'dır. Kadınlar, kanunlardan ve haklarından habersizdir.

Kimlikleri

a. Sosyal Açıdan Kadın Kimliği

Seher, köylü kızı tipini karşılamaktadır. Kendi hakkında alınan kararlarda dahi fikri sorulmaz. Ancak Seher, ne istediğini bilir, annesi ve abisinin kararlarına boyun eğer gibi görünse de Döndü Bacı'nın da yardımıyla kendi istediğini gerçekleştirecektir. Ataerkil düzen içerisinde yaşayan Seher'in boyun eğişi, babasının ölümünden sonra ailede onun yerine geçmiş olan abisine karşı görünüşte bir boyun eğiştir. Seher'i kontrol altında tutmak için devamlı annesinin yanında olmasını tembihleyen ve Seher'in aklından Osman'ı çıkarması için onu meşgul edecek işler vermesini isteyen abi, Seher'i korkutmaz, Seher, abisini babası yerine koymamıştır.

b. Kültürel Açıdan Kadın Kimliği

Seher, köy hayatı içinde yetişmiş ve eğitimini çevresinden almış bir genç kızdır. Hayatı gördüğü çevreden ibarettir. Bu bakımdan köylü kızının üzerine düşen görevleri bilir ve bunları yerine getirir. Evlilik çağı gelmiş olan genç kızın tek düşündüğü de Osman ve onunla evlenmesidir. Annesiyle çamaşır yıkamaya evlerinin biraz ötesindeki çeşmeye gitmesi dışında evden çıkmaz. Çevresindeki kişiler de kendi gibi yetişmiş kadınlardır ve eğitimini bunlardan alır. Döndü Bacı, Seher'i yönlendiren ve yapması gerekenler hakkında onu eğiten kişidir. Annesi, Seher'i yönlendirmek için gördüğü rüyalarla onu etkilemeye çalışır. Seher, yine içinde yetiştiği toplumun etkisiyle erkek kimliğini öğrenmiştir. Bu bakımdan Osman'ın korkak olması onu soğutur. Ancak annesinin anlattığı rüyanın etkisiyle ona olan ilgisi tekrar artacaktır. Seher, annesinin zorbalık olarak anlattıklarını yüreklilik olarak ifade eder, ona göre erkek böyle olmalıdır.

...

Esmâ- ... Anladın ya o yüz­süzün ne mal olduğunu? Söyle anladın mı?

Seher- (Dalgın) Neyi?

Esmâ- O yüz­süz, o salak, o haydut Osman Yavaş'ın kaç paralık adam olduğunu...

Seher- (Göğüs geçirir) Ah, ah...

Esmâ- (Rahatlar) Anladınsa mesele yok...

Seher- Keşke Osman Yavaş senin rüyanda gördüğün gibi olsa...

Esmâ- (Birden irkilir) Ne olacaktı?

Seher- O zaman varırdım ona! Bu kadar ardımda dolanmasına sura bırakmazdım!

Esmâ- Hoppala! Kızım, ben bunları sana onun ne çirkef olduğunu anlayasın diye anlattım! O hırsız, o katil, o eli bıçaklı zorba! Gözünü açsana!..

Seher- Ah keşke öyle olsa, ama değil...

Esmâ- (Tutumunu değiştirir) Ya nasıl?

Seher- Onda o yürek nerede? Ben ondan boşuna mı soğudum? Yoksa ben onu daha önce çokook denedim.

Esmâ- İsbet etmişsin!

Seher- Onda o yürek olsa, akranlarımlın hepsi kocaya vardıkdan sonra ben hâlâ evde durur muydum? Öyle ağzıma mendil tıkayıp belime bıçak dayayacak adam mı o?

Esmâ- Tevekkeli değil, hayatta korkak olanlar rüyada hep atak olur derler...

Seher- Onun beni gördüğü yerde eli ayağına dolanır! Yüzünü gözünü ateş basar! Gözleri yerden kalkmaz. Lafını sözünü şaşırır.

Esmâ- Zaten rüyada onu öyle eli bıçaklı görünce ben de şaşım. Ne bileyim, önüne bakan yürek yakan, öylesinden kork derler.

Seher- Yok öyle onun korkulacak tarafı! Öylesine varacağıma kırk yıl evde kalırım daha iyi!

Esmâ-Aferin!

Seher- Onun adı gibi kendi de yavaş. Yavaş erkeği ne yapayım! Alıp da dama çekecek değilim ya! (Cumalı, 2004: 237, 238).

...

c. Psikolojik Açıdan Kadın Kimliği

Seher Akkuzulu, istediği erkeğe varabilmek için Döndü Bacı'yla birlikte çeşitli dolaplar çevirir. Toplumun ve ailesinin ondan beklentilerine cevap verir ancak bunları kendi lehine kullanmasını da bilir. Osman onu kaçıırken nalınlarını ayağından rastgele çıkarır, annesi, abisi ve Muhtar, Osman Yavaş'ın onu zorla kaçırdığını

düşünür. Seher, yakalandıktan sonra verdiği ifade de rızasıyla gitmediğini söyler, karakolda ifade verirken korkmuştur, daha sonra pişman olur ancak verdiği ifade Döndü Bacı ile planlarını gerçekleştirmelerini kolaylaştırır. Seher, eve döndükten sonra, annesinin ve abisinin isteklerine boyun eğer gibi görünür. Ancak yaşı on sekizi geçtiği için Osman'ı hapisten çıkarabileceğini öğrenmesiyle planlarını gerçekleştirirler. Bu bakımdan Seher, Prof. Dr. Sevda Şener'in Çağdaş Türk Tiyatrosunda İnsan adlı çalışmasında ele aldığı, yüzeysel genç kız tipini karşılayan özellik de göstermektedir. Seher, törenin kısıtlayıcı olduğu köy çevresi içinde düzensiz olmuştur.

d. Cinsiyet Açısından Kadın Kimliği

Seher, köy hayatı içinde yetişmiş ve kadın kimliğini çevresinin etkisiyle öğrenmiş genç kızdır. Evdeki görevlerini yerine getirir. Babasından kalan miras, yüzünden abisi onu kendi istediği birisiyle evlendirmeye çalışır. Kadın olarak hukuki haklarını bilmez. Hakkı olan mirasa sahip çıkacak donanımı yoktur. Kadınlık görevi neyi gerektiriyorsa onları yapar. Evde çalışır, çamaşır yıkar, annesi ve abisinin kararlarına boyun eğer veya öyle görünür. Genç kız olarak hayattan tek beklentisi Osman'la evlenmektir.

Eğitim

Eğitim almamış bir genç kız olan Seher Akkuzulu, aile baskısı altında yaşayan ve bu baskıya karşı koyamayan genç kız tiplerindedir. Bunun için çeşitli yalanlar ve oyunlarla sevdiği gence kavuşmaya çalışır. Evlenmekten başka bir düşüncesi olamayan köylü kızı tipidir. Evlenmek, eş, anne olmak dışında hayalleri yoktur. Aile içinde anneye, eşe ve kız kardeş olan kadına düşen görevleri bilir ve ona göre hareket eder. toplumun belirlediği erkek rollerine sahip bir eş istemektedir. Seher Akkuzulu'yu yönlendiren de kendi gibi bir toplumda ona benzer şartlarda yetişmiş Döndü Bacı'dır. Seher, annesine ve abisine doğrudan karşı koyamaz ancak kaderine boyun eğecek yaradılıştaki da değildir. bu sebeple Döndü Bacı'yla çeşitli oyunlar çevirirler.

Seher, eğitim almamış olduğu için yasalardan ve sahip olduğu haklardan da habersizdir. Babalarından kalan mirastaki hakkını bilmez, abisi bunu kendi için

kullanmayı istemektedir bu yüzden de Seher'i kendi belirledi biriyle evlendirmeyi düşünür ayrıca on sekiz yaşını doldurmuş olan Seher, Muhtar'ın Döndü Bacı'ya anlattıklarından sonra, Osman'ı hapisten kurtarıp onunla evlenebileceğini öğrenir.

2.5.2.2. Döndü Bacı

Oyunun hareketini hızlandıran kişi Döndü Bacı'dır. Döndü Bacı, Prof. Dr. Sevda Şener, “Çağdaş Türk Tiyatrosunda Ahlâk Ekonomi Kültür Sorunları” başlıklı çalışmasında Döndü Bacı'yı “açıkgöz teyze” olarak değerlendirmiştir. Döndü Bacı, erkeğin kaba gücüne karşı zekâsı bilenmiş kurnaz kadınlardandır. Nalınlar'ın genç sevgilileri bu açıkgöz teyzenin yardımı ile kaçmayı başarır ve muratlarına ererler. (Şener, 1971: 91). Döndü Bacı, orta yaşlı, dul kadındır. İçinde bulunduğu toplumda tek başına yaşamak zorunda kalan, uyanık ve güçlü kadın tipidir. Olayları yönlendiren kişi Döndü Bacı'dır. Döndü Bacı, Muhtar'dan öğrendiklerini kullanarak Seher ve Osman'ı kavuşturur. Oyunun ilk perdesinde de kaçma fikrini veren ve kaçmalarına yardım eden yine Döndü Bacı'dır. Oyundaki kişilerin beklentilerine göre onlarla konuşur. Erkeksiz yaşayan Döndü orta yaşlıdır ancak kasabanın gençlerinden biriyle ilişki yaşamakta sakınca görmez. Önce Osman'ın ilgisinin kendisine olduğunu düşünmüştür, daha sonra Osman'ın Ali Kınalı hakkında kendisine söylediği yalana inanır. Bu sayede Döndü Bacı ile Ali Kınalı arasında da bir ilişki başlar.

Eğitim

Döndü Bacı da tıpkı Seher gibi eğitim almamış bir kadındır, onun eğitimi de çevresel şartlarla oluşmuştur ancak Döndü Bacı kurnazdır ve hayat tecrübesinin de etkisiyle olayları kendi belirlediği çizgide şekillendirmeyi bilir. Döndü'nün eğitimi çevresel bir eğitimidir. Ayrıca kocası ölmüş olan Döndü Bacı, yalnız yaşar, aile hayatı içinde onu baskılayacak bir erkek otoritesi yoktur.

2.5.2.3. Esmâ Akkuzulu

Seher ve Ömer'in annesi Esmâ Akkuzulu, köylü anası tipini karşılar. Prof. Dr. Sevda Şener, Esmâ Akkuzulu'yu bu değerlendirme içine dâhil etmiştir. Esmâ Akkuzulu, geçimli ve yumuşaktır. Seher'e karşı sevecendir. Kurnazca davranarak bir

rüya görmüş gibi Osman'ı Seher'e kötülemeye çalışır. Ancak söyledikleri Seher'i Osman'a yaklaştırır. Esmâ, oğlunun baskılarına karşı da Seher'in yanında durmaya çalışır. Ömer'in isteklerine göre hareket ederek durumu idare etmeye çalışır. Ömer'in Seher'i vermeyi düşündüğü taliplerin ona uygun olmadıklarını söyler. Ancak sonunda oğlunun dediğine gelecektir. Erkek gücüne direnemeyen kadınlardandır. Seher'in de kendisi gibi davranması gerektiğini düşünür. Kadın, hakkında alınan karara uymalıdır. Ancak Seher, konuşulanları yanlış anlar, annesi ve abisinin onun Osman'la evlenmesine razı olduklarını düşündüğü için onlara boyun eğmiş gibi görünür, ancak kendi seçtikleri kismetlerden biriyle kendini evlendireceklerini öğrenen Seher, görünüşte olmasa da kendi verdiği kararı uygulamaya girişir.

...

Esmâ- ...Düşündük, taşındık karar verdik.

Seher- Ne gibi?

Esmâ- Seni evlendireceğiz. (Seher ilgilenir) Memnun oldun mu?

Seher- Siz bilirsiniz.

Esmâ- Abin de, ben de zaten senin böyle bir cevap vereceğinden, bizim sözümüzden çıkmayacağından emindik.

Seher- Siz benden daha iyi düşünürsünüz elbet.

Esmâ- Aferin! Bak ne güzel söyledin! Mademki bu iş bir kere başımıza geldi.(Umutlanan Seher başıyla doğrular) Mademki olanlar oldu. (Seher'in doğrulama işareti) Artık bu işi temizlemek lâzım! Ne yapalım kismet böyleymiş. Bak abin bu kadar masrafa girdi. Kaç gündür sağa sola koştu. Artık sen de abinin sözünü kırma. (Seher artan bir umutla işaretleriyle annesinin sözünü doğrular) biliyorsun, abin daha bu sabah evlenmene razı değildi. Ama ikimiz beraber düşündük taşındık, senin iyiliğin için bu işe razı olduk! Söyle, sen ne dersin? (Seher yalancıkta utanır)

Esmâ- Söylesene?

Seher- Ben sizin razı olacağınızı hiç düşünmemiştim.

Esmâ- Olduk dedim ya! Söyle, evlenir misin?

Seher- Siz izin verdikten sonra.

Esmâ- Evlenirsin öyle mi? (Seher başını evet anlamında iki defa sallar)

Esmâ- (Seher'i kucaklar) Ah benim itaatli kızım! Anasının, abisinin sözünden çıkmayan kızım! Bir ömrün bin olsun! Ebediyen hayır gör inşallah! (Seher'i bırakır) Neyse başlangıcı kötü oldu ama sonunda inşallah gülersin. Olanları biz unuttuk, artık sen de unut. Maşallah her biri öbüründen üstün ama biz karar vermeyi sana bıraktık. Kadir Çavuş mu? Satılmış Ağa mı? Uzun Hâfız mı? Lâtif Kâhya mı? Hangisini gönlün çekerse bizim kabulümüz o! Söyle! Elbet birdenbire karar veremezsin ama bana kalırsa en iyisi Lâtif Kâhya... Söyle, Lâtif Kâhya kabul mü? Hadi söyle! Benim yüreğimi de kabarttın...

Seher- (Toparlanır) Ben kararımı verdim.

Esmâ- Hayırlısı olsun! Lâtif Kâhya mı?

Seher- Ben daha abimle sana doyamadım.

Esmâ- Biz de henüz sana doyamadık ama. (Cumalı, 2004: 238, 239).

...

Esmâ, ataerkil düzenin baskıladığı kadınlardandır. Esmâ, oğlunun aldığı kararların karşısında duramaz. Mirası paylaşmak istemeyen oğluna karşı kızının hakkını savunamaz.

Eğitim

Seher Akkuzulu'nun annesi Esmâ Akkuzulu da oyunun diğer kadın kişileri gibidir. Eğitimsi olan kadın, kanunlardan ve kanunların sunmuş olduğu haklardan habersizdir. Erkek otoritesini kabul etmiş, buna karşı koymayı düşünmeyen kadınlardandır. Oğlu bile olsa erkeğe karşı gelmez, yönlendirmelerle hareket eder.

2.6. Aşk Duvarı

2.6.1. Konusu

Necati Cumalı'nın 1968 yılında yazdığı oyun, Paris'te geçer. Paris'te quartier Latin'de ucuz bir otelin çekme katında dolu dolu bir on sekiz ay yaşadığını dile getiren Necati Cumalı'nın bu yıllara ait izlenimleri, Zorla İspanyol adlı eserinde olduğu gibi Aşk Duvarı oyununa da kaynaklık etmiştir. (Taş, 2001: 8). İki bölümden oluşan eserin her bölümünde üç tablo vardır.

Paris'te yaşayan bir Türk erkeğinin biri Fransız, biri Amerikalı iki yabancı kadınla yaşadığı aşk ve bu ilişkilerin etrafında gelişen ayrılığın beraberinde getirdiği acı, kıskançlık gibi yaşantılar sergilenir. İki kadın ve bir erkek etrafında gelişen olayda, kadın ve erkeğin arasındaki ilişkinin aşk duvarını aşıp aşamayacağı sahnelenir. Paris'in baş döndürücü bir hızla değişen hayatı, bu hayat içinde yabancıların yalnızlıktan uzaklaşma arzusu ile aşka sarılmaları sergilenir. (Taş, 2004: 130).

Oyunda Paris'te yaşayan Ali adlı Türk gencinin, tiyatrodan tanıştığı Colette adında arkadaşını beklemesiyle başlar. Yaptığı hazırlıklardan misafirin geleceğini anlayan arkadaşı Sedat, bu misafirin hangi milletten olduğuna dair tahminler yürütür. Sedat'ın ayrılmasının ardından Colette gelir. Birinci ve ikinci tablo Ali ve Colette'in konuşmalarına sahne olur. Her ikisinin de aşka, birlikteliklere bakışları izleyiciye aktarılır. Colette ve Ali, daha önceki ilişkileri hakkında konuşurlar, bu konuşmalar aralarında bazı kıskançlıklara sebep olsa da birbirlerinin sevgilerine inanırlar. Üçüncü tabloda zaman ertesi sabahtır. Colette, Ali'nin kaba olduğunu söyleyerek gitmek ister, tartışırlar. Colette, aşk duvarını aşamadıklarını söyler. Ali, Colette'in hissettiklerinin pişmanlık duygusu olduğunu ve yabancı olduğu için kendisinin bir gün memleketine dönmesinden duyduğu korkuyla aşklarını yaşamaktan çekindiğini söyler. Colette ise, daha önceki ilişkisinde hayal kırıklığına uğradığı için erkeklere güven duymamaktadır. Ali'ye kendisini üç gün boyunca aramamasını söyleyerek gider.

İkinci bölüm, birinci bölümden iki saat sonrasını sahneye taşır. Ali'nin Amerikalı kız arkadaşı Michele, gelmiştir. Ali için Michele, Colette'in yerini almış gibidir. Michele ile arasında Colette'le yaşadıklarına benzer tartışma geçer. Michele,

başka bir kadının varlığını hisseder. Oyunun son bölümünde Collete gelir ve Michele ile karşılaşılır. Collete ve Michele'in ikisi de aradan çekilmek niyetindedir. Giden Michele olur, Ali ve Colette yaşananların kendilerini daha derin sevgiyle birbirlerine bağlayacaklarını söylerler, aşk duvarını açacaklarına inanırlar ve perde kapanır.

2.6.2. Oyunun Kadın Kişileri

2.6.2.1. Colette

Colette, oyunda Fransız kadını tipi olarak öne çıkar. Düşünceleri, yaşam tarzı, Ali'den beklentileriyle Fransız kadınıdır. Yirmi yaşında olan Colette, aşka ve ilişkilere yaklaşımı bakımından yaşına göre olgundur. Daha önceki ilişkisindeki deneyimleri de onun davranışlarını ve düşüncelerini şekillendirmede önemlidir. Oldukça duygusal olan genç kız, tekrar incinmemek için Ali'den uzaklaşır ancak ondan fazla ayrı kalamaz.

Fiziksel Özellikleri

Yirmi yaşında Fransız bir genç kız olan Colette, oldukça güzeldir. Genç kızın saçlarıyla ilgili sorduğu sorulara Ali'nin verdiği cevaplarla, genç kızın güzelliği izleyiciye duyurulur.

...

Ali- (Bakmadan) Saçların o kadar güzel ki, ne türlü şekil versen sana yakışır.

Colette- Bak da söyle...

Ali- (Şöminenin üstündeki aynaya bir bakış attıktan sonra, Colette'e döner) Aynadan görmüştüm. Saçların gerçekten çok güzel... Bu biçim de güzel. (Cumalı, 2004: 325).

...

Ruhsal Özellikleri

Genç kız, oyunda duygusal yönleriyle çizilmiştir. Daha önceki birlikteliğinde yaşadıkları, Ali ile yaşayacakları konusunda onu endişelendirir. Zamanla ilişkilerinin şekilleneceğini düşünür. Ali'nin hayatında başka bir kadın olduğunu hissetmesi ile hem kıskançlık hisseder hem kırılır ve gitmek istediğini söyler, ancak aslında gitmek istememektedir ve Ali'nin onu ikna etmesiyle kalır fakat ertesi sabah Ali'nin ilgisizliğinden yakınıır.

...

Ali- (Öpmek niyetiyle yaklaşır.) Haklısın canım...

Colette- (Bir omuz hareketiyle Ali'yi uzaklaştırır.)

Ali- Neyin var Allahını seversen?

Colette- Hiç!

Ali- Üzme beni, söyle!

Colette- Aklın yeni mi başına geldi?

Ali- (Bozular.) Ne oldu?

Colette- (Saçlarıyla meşgul.) Anlamadınsa mesele yok!

Ali- (Yeniden öpmek ister.) İyi uyumadın galiba...

Colette-(Çekilir, kendini öptürmez.) Onu daha önce yapacaktın!

Ali- Çocukluk etme! Uyuyordun, uyandırmak istemedim! Kalktığın zaman da ben tıraş oluyordum.

Colette- Ne kadar önemliymiş şu senin tıraşın!

Ali- Afedersin!

Colette- Affetmemin önemi yok! Kabasın... (Cumalı, 2004: 234).

...

Michele'in Colette için söyledikleri de dikkat çekicidir. Güçlü bir kadın olan Michele, Colette'i fazla toy ve romantik olarak değerlendirir.

Yaşı

Colette, yirmi yaşındadır. Fikirlerini açıkça ifade eden Colette, bu bakımdan yaşının üzerindedir. Aşka bakışı ve aşkı yorumlayışı önemlidir. Onun aşkla ve birlikteliklerle ilgili düşüncelerini şekillendiren daha önceki ilişkisidir.

...

Colette- ... Bu Pierre de üç yıldır çok kırdı beni! Üç yıldır aşka, sevgiye, başkalarına olan bütün güvenimi yıktı... (Cumalı, 2004: 332).

...

Colette, üç gün Ali'yle görüşmeden ilişkileri hakkında düşünmek ister. Daha sonra ise Ali'nin, kendisi arayana kadar onu aramamasını söyler. Kararının değişmeyeceğini söyleyen Colette, her gönül bağlılığının aşk olmadığını düşünmektedir.

Eğitim Durumu

Colette'in eğitimi hakkında bilgi verilmesi de sanattan ve şiirden hoşlanan bir genç kız tipi çizilmiştir. Ali'ye Verlaine'den bir şiir okuyan genç kız, onunla tiyatro çıkışı tanışmıştır. Yirmi yaşında olmasına rağmen düşünceleri ve hayata bakışıyla eğitilmiş bir genç kız olduğu hissettirilir.

Kimlikleri

a. Sosyal Açıdan Kadın Kimliği

Colette, yaşam tarzıyla tipik bir Batılı genç kızdır. Ailesiyle yaşadığı oyunda duyurulan genç kız, geceyi erkek arkadaşıyla birlikte onun odasında geçirir. Ailesine telefon ederek gelmeyeceğini bildirir, ancak nerede ve kiminle olduğunu söylemez. Yirmi yaşına gelmiş olan genç kız, hayatını özgürce yaşamakta serbesttir. Bunun için ailesine karşı dahi sorumlu değildir. Genç yaşına rağmen ilişkiler konusunda deneyimlidir. Daha önce üç yıllık bir birliktelik yaşamıştır.

b. Kültürel Açıdan Kadın Kimliği

Colette, hayatını kendi düşüncelerine göre yaşamayı tercih eder, yabancı bir genç erkekle birliktelikten çekinmez ancak Michele gibi de değildir. İlişkisinde devamlılık ve güven arayan Colette, daha önceki ilişkisini bitirmeden Ali'yle arkadaşlık kurmaz. Bu yüzden Ali'nin hayatında başka birinin olması onu rahatsız eder.

...

Colette- Onunla aramıza herhangi bir şey kalsaydı, herhalde bu akşam gelemezdim buraya! Sana haber verirdim, beni anlardın herhalde... İki erkeğe birden bağlanmaktan hiç hoşlanmam. (Cumalı, 2004: 316).

...

İki erkeğe aynı anda bağlanmak istemeyen Colette, Ali evli olmuş olsaydı bile onunla birlikte olmaktan çekinmeyeceğini dile getirir. Ancak Ali'ye bağlanmak istemektedir. Saçlarını onun sevdiği gibi yapacağını söyler. Ali'nin odasına asmak için getirdiği resimler vardır. Ali, odasını istediği gibi şekillendirebileceğini söylediğinde itiraz etmez.

c. Psikolojik Açıdan Kadın Kimliği

Colette, duygusaldır. Davranış ve sözleriyle Colette'in duygusal yanı sahneye taşınır. Kırıldığında davranışlarıyla kendini belli eder. Aşkta tarafların birbirine bağlı olması gerektiğini düşünür. Ali'ye bağlanmak istediğini kurduğu cümlelerle izleyiciye aktarır. Ancak Colette, aynı bağlılığı Ali'den de bekler. Bu konuda Ali'nin İstanbul'a ve ailesine olan özleminden bile rahatsızdır.

...

Colette- Bana ne? Evli de olsan bana vız gelir! Nasıl olsa seninle evlenecek değilim.

Ali- Dur bakalım, birden ümitlerimi kırma...

Colette- Oooo! Sen böyle fotoğraflarını odana astıktan sonra, nasıl olsa günün birinde İstanbul'una, yeğenine dönersin! Ben de nasıl olsa senin İstanbul'unda yaşamak için Paris'imden ayrılamam! (Cumalı, 2004: 309).

...

d. Cinsiyet Açısından Kadın Kimliği

Colette, genç yaşına rağmen kadın erkek ilişkilerinde kadına ve erkeğe yüklenen toplumsal cinsiyet normlarına karşıdır. Bunları önemsemediğini açıkça ifade eder. Bunun sebebi de kendisine göre Fransız olmasından kaynaklanır. Colette, Batılı bir kadındır. Doğulu bir erkeğin ilişkilerde kadın ve erkek rollerine bakışı ondan farklı olacaktır.

...

Colette- Bir dahaki sefere sen çiçek alma! Gelirken ben sana alır getiririm olur mu?

Ali- O zevki bana bırak! Hem...

Colette- Sakın bana âdet falan demeye kalkma! Hoşuma gitmezsin!

Colette- Öyle âdet, etiket, kadın-erkek diye konuşulanları hiç sevmem ben! Onu bil de... Âdet, etiket benim içimden ne yapmak gelirse odur! Bana ne başkalarının koyduğu kurallardan?

Ali- Doğrusunu istersen senin gibi her zaman düşündüklerimi iyi açıklayamıyorum.

Colette- Tabii! Fransız değilsin de ondan! ... (Cumalı, 2004: 306, 307).

...

Eğitim

Colette, Necati Cumalı'nın diğer oyunlarındaki kadın kişilerden farklıdır. Mensup olduğu toplum sebebiyle hem farklı bir çevresel eğitimden geçmiş hem de Türk kadınının oyunların vaka zamanlarındaki süreçlerde sahip olamadıkları pek çok imkâna sahip olarak yetişmiştir. Yirmi yaşında Fransız bir genç kız olan Colette, aldığı kültürel eğitimin de etkisiyle erkek – kadın ilişkilerine farklı açılardan bakar. Kadına ve erkeğe biçilmiş olan toplumsal ve cinsiyetçi rolleri kabul etmez. Ailesiyle birlikte yaşayan Colette, eve telefon ederek akşam eve gelmeyeceğini bildirir ve geceyi Ali'yle birlikte geçirir. Onun mensubu olduğu toplum, bu davranış biçimini yadırgamaz.

2.6.2.2. Michele

Michele, Ali'nin sevgililerinden biridir. Ali, Fransa da farklı milletlerden birçok kadınla arkadaşlık kurmuştur. Michele de onlardan biridir. Amerikalı olan Michele'in ilişkileri yorumlayışı Colette'den farklıdır. Colette'e göre daha özgürlükçü bir ülkenin vatandaşı olan Michele, aşk ilişkilerinde de bu rahatlığı devam ettirir. Ali'yle birliktelik kurmuş olan Michele, nişanlı bir genç kızdır ve nişanlıyken başka bir ilişki yaşamaktan çekinmez. Fakat nişanlısına verdiği sözün ileriye dönük bir söz olması sebebiyle Ali'yle yaşadığı ilişkiyi nişanlısına ihanet olarak görmez. Ali'yle birliktedir çünkü ona arzu duymaktadır. Colette geldikten sonra gitmesi de zor olmayacaktır bu yüzden. Ali ve Colette, yaradılış olarak birbirlerine benzemektedir, oysa Michele, onlardan farklıdır. Bu sebeple aralarında olmak istemez. Onların birbirlerine

duydukları sevgi, Michele'in evlilik kararını öne almasına sebep olacaktır. Michele, kararını açıklayarak nişanlısına gitmek için yanlarından ayrılır.

Yirmi sekiz yaşında olan Michele, Colette göre daha mantıklıdır. Aşkın geçici bir duygu olduğunu söyler. Colette'in Ali'ye dair beklentilerinin korkudan kaynaklandığını, güçsüz olduğu için aşkı yaşamaya cesaret edemediğini belirtir. Ali'ye göre Michele'in rahatlatıcı bir yanı vardır. Beklentisi olmadan Ali'yle birlikte. Michele, ilişkilerin aşk duvarına çarpmasının nedenini her iki tarafın da birbirine sahip olmayı istemesinden kaynaklandığını söyler. Böylece birbirlerini değiştirmeye de çalışacaklardır.

Michele, cinsel anlamda arzu duydukça aşkın var olacağına inanır. Nişanlısına da âşık olmadığını dile getirir, onu sevmektedir ancak âşık değildir, Michele, sevginin aşktan daha güvenilir olduğunu düşünür, evlilik bağına sağlamlaştırarak duygu da ona göre güvendir. Güven duyduğu bir erkekten çocuk sahibi olmayı istediği için nişanlanmıştır.

Eğitim

Michele de Colette gibi yabancı bir ulusa mensuptur. Davranış kalıpları Colette benzer çünkü onun toplumsal kültürü de bu tip yaşantıyı kabul etmiştir. Colette ve Michele daha çok çevresel eğitimlerini yansıtacak şekilde çizilmiş olan oyun kişileridir. Michele'in de Ali'yle ilişkisi vardır, onun evine geldiğinde geceyi Ali'yle birlikte geçirir aynı zamanda nişanlıdır. Nişanlısının kıskanç olmadığından bahseder, nişanı bağlayıcı bir unsur olarak görmez. Âşık olmadığını söylediği nişanlısının karakter özelliklerini beğendiği için çocuklarına baba olarak onu seçtiğini söyler. bu sebepl Ali'yle birlikte olarak onu aldatmış olmuyordur.

2.7. Derya Gülü

2.7.1. Konusu

Necati Cumalı, Derya Gülü'nü 1963 yılında yazmıştır. Üç bölümden oluşan oyunda birinci bölüm, dört tablo; ikinci bölüm, üç tablo; üçüncü bölüm ise iki tablo şeklinde düzenlenmiştir. Oyunda, yaşlı bir balıkçının kapatması olan Meryem'in dramı

sergilenir. Çocuk sayılabilecek bir yaşta geçim sıkıntısı sebebiyle yaşlı bir balıkçıya bir kilo yağ, yarım torba un karşılığı annesi tarafından verilen Meryem'in zaafaları, tutkuları, öfkesi ve duygularına kapılarak sergilediği davranışlar oyunun hareketini yönlendirir.

Derya Gülü'nün kadın karakteri Meryem ile Mine oyununun kadın karakteri Mine'yi birleştiren ortak unsurlar vardır. Yazar, her iki oyunda da toplum ve erkekler karşısında ezilmiş kadınların dramını sergilemeyi amaçlamıştır. Mine'de içten gelen isyanı bastıran, ancak dıştan gelen baskıyı cezalandıran Mine sergilenirken, Derya Gülü'nde çevre baskısına aldırmayan ancak içten gelen öç alma duygusu ile kocasını öldürmeyi planlayan Meryem somutlaştırılır. Mine, kendisini kurtarmak isteyen erkekle sevgisinden emin olmadığı için kaçmayı reddeder, Meryem ise, kaçmayı kurtuluş olarak görmez. Onun için kurtuluş, Haşim Kaptan'ın ölümüyle olacaktır. Ortak kaderi paylaşan bu iki kadının değerlendirmesini Songül Taş şöyle yorumlamıştır: Mine, mantıkla, Meryem ise duygularıyla hareket eder. Mine, zaaflarına hâkim olan iradeli kadını, Meryem ise zaafalarını sergilemekten çekinmeyen duygusal kadını temsil eder. (Taş, 2001. 82).

Mine'de yer alan olaylar kasabada geçerken; Meryem'deki olaylar deniz kenarında geçer. Ancak oyunlarda yer alan olaylar farklı mekânlarda gerçekleşiyor olsa da Necati Cumalı iki oyunda da Anadolu insanını anlatmıştır. Haşim'in kapatması Meryem ile Haşim Kaptan ve Haşim'in yavaşması Sinan arasında oluşan oyunda toprağın yerini deniz alır, ama gene cinsel sorunlara dönük bir öz görülür. Toprak insanın alinyazısı ile deniz insanınıninki arasındaki fark pek azdır. Burada zoraki bir evliliğin, sürdürülmesi kadına yüklenmiş bir evliliğin ve cinsel doyumsuzluğun dramı görülür. Cumalı, bunu ölçülü bir anlatıyla verir. Kişileri ve olayları ustaca geliştirir. (Uyguner, 1970: 493).

Oyun ilk olarak, 24 Mayıs 1963 tarihinde, Kent Oyuncuları tarafından sahnelenmiştir. 1970 yılında Samsun Oda Tiyatrosu tarafından da oynanan oyun için Yıldız Kenter, Kim Korkar Hain Kurttan oyunu ile karşılaştırılabilecek tek oyun olduğunu söylemiştir. (Taş, 2004: 83). Oyun, 1979 yılında Süreyya Duru tarafından sinemaya da uyarlanmıştır. Necati Cumalı, bu uyarlamanın en sadık uyarlama

olduğunu söylemiştir. 1998 yılında eser, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Şehir Tiyatroları tarafından da sahnelenmiştir.

Meryem, yirmi beş yaşlarında ve oldukça güzel bir kadındır, yaşlı bir kaptan olan Haşim'in nikâhsız karısıdır. Derya Gülü, Haşim Kaptan tarafından Meryem'e takılmış isimdir aynı zamanda Haşim Kaptan'ın kayığının da adıdır. Meryem, on beş yaşındaki iken babası ölür, bu sıralarda hayatlarına giren yaşlı kaptanın, annesi ile evlenmek istediğini düşünmektedir, kendisi de kaptanın yanında çalışan kayıkçı ile evlenmeyi planlar ancak kaptan, Meryem'in annesiyle anlaşır "bir kilo yağ, yarım torba un" karşılığında Meryem'i alır. Elli yaşını aşmış olan balıkçı Haşim Kaptan'a verildikten sonra onunla birlikte İzmir Körfezi'nin güney kıyılarına yerleşmiştir. Çok küçükken Haşim Kaptan'a verilen Meryem, daha ilk günlerden itibaren Haşim Kaptan'dan intikam almayı düşünür. Kaptan'ın tayfalarıyla ilişki kurar. Bu sebepten Haşim, tayfalardan birine yol verdiğini söyler. Köşklere temizliğe giden Meryem'in kazandıklarıyla içki alan Haşim Kaptan, Meryem'in kinin devamlı olarak besler ancak kurnazdır. Meryem, bu sebeple Haşim Kaptan'dan kurtulmanın kesin çözümünü arar. Meryem de Mine'de olduğu gibi kendisine denk olmayan bir adamla ona sorulmadan yaşamak zorunda bırakılmış, toplumsal baskıyla karşı karşıya kalmış kadınlardandır. Ancak Meryem'in yaşadıklarına ve çevresine verdiği tepki Mine'den farklıdır. Meryem için yaşadığı sıkıntılı hayatı sonlandıracak kesin çözüm Haşim Kaptan'ın ölümüdür. Bu yüzden onu iki kere zehirlemeyi dener ancak başarılı olamaz. Kaptan'ın tayfalarından Sinan isimli gençle ilişki kurmuş olan Meryem, ondan Kaptan'ı öldürmesini ister. Sinan, Meryem'in bu isteği karşısında bocalayacaktır ancak Kaptan'ı öldürmeye razı olmaz. Haşim Kaptan, geçirdiği bir kalp krizi sonucu ölür, Meryem böylece ondan kurtulmuş olur ancak Sinan, Meryem'i terk etmiştir. Buna rağmen Meryem, rahattır çünkü ev ve kayık ona kalmıştır ve Sinan'ın geri döneceğini düşünmektedir.

2.7.2. Oyunun Kadın Kişisi

2.7.2.1. Meryem

Oyunun esas kişisi Meryem'dir. Olayın aksiyonunu yönlendiren kişidir. Yaşadıkları karşısında kişiliğine uygun davranışlar sergiler. Meryem'in, kendine has özelliklerinin yanında Anadolu'da yetişmiş ve geleneksel özellikler barındıran tarafları vardır. Necati Cumalı, Meryem karakteri ile ilgili şunları söylemiştir: Meryem gerçekte kişilikli bir kadındır. Toplumun kendisini kısıncasına aldığı yaşam koşulları ile içgüdüleri arasında mutluluğunu bulmak için savaşıır. Bilinçli olarak algılayamadığı kişiliğini içgüdüleriyle dengeleyerek yaşamına, yeteneklerine yaraşır bir yön vermek ister. (Cumalı, 1992: 52). Meryem, nikâhsız olarak yaşadığı Haşim Kaptan'ı terk etmez. Tayfalardan Sinan'la kaçıp gitmez kinini besleyen unsur olan Haşim Kaptan'dan kurtulmayı düşünür ancak bu kesin bir kurtuluş olmalıdır. Çok küçük yaşta ailesinden ayrılmak zorunda kalmıştır ve onlardan haber alamaz. Meryem, ailesinden ve büyüdüğü yer olan Bodrum'dan koparılışının sorumlusu olarak da Haşim Kaptan'ı suçlar, babası yaşta adama gönülsüzce verilen kadın, intikam hisleriyle doludur. Meryem'in güzelliği, çevresindekiler tarafından dikkat çekmesine sebep olur ve Meryem, cinsel anlamda arzu edilen varlıktır, ancak o, Mine'den farklı olarak erkeklerin bu ilgisine karşılık verir, bu durumu kullanarak Haşim Kaptan'dan intikam almaktadır. Aynı zamanda erkeklerin kendine karşı gösterdiği zaafı kullanır.

Meryem, Mine gibi, Sevda Şener'in "Çağdaş Türk Tiyatrosunda İnsan" isimli çalışmasında belirttiği ezilen ve sömürülen kadın tiplerindedir. Bu oyunlarda yer alan kadınlar, daha çok kenar mahallelerde, kasaba ve köy ortamında yaşayan ve cinsel açlığın kurbanı olarak ele alınmış kadınlardır. (Şener, 1972: 70, 71). Meryem de bu kadınlardan biridir ancak onlardan farklı olarak Necati Cumalı'nın değerlendirmesiyle, "Meryem, gerçekte kişilikli bir kadındır. Toplumun kendisini kısıncasına aldığı yaşam koşulları ile içgüdüleri arasında mutluluğu bulmak için savaşıır. Bilinçli olarak algılayamadığı kişiliğini içgüdüleriyle dengeleyerek yaşamına, yeteneklerine yaraşır bir yön vermek ister."

Meryem’i en başta hayallerinden koparıp çocuk denecek yaşta nikâhsız olarak onunla yaşamaya mahkûm eden unsur ekonomik sorunlardır. Kocasını kaybetmiş bir kadının çocuklarına bakabilecek imkânlardan yoksun olması, kızını bir kilo yağ, yarım torba un karşılığı babası yaşta bir adama vermesi kadının çaresizliklerinden biridir. Meryem de aynı çaresizlikle karşı koymadan Haşim Kaptan’la gider. Cinsel açlığın ve yoksulluğun kurbanı olarak, çaresizliği ile ele alınmış kadın tiplerinden biridir. Bu tip yoksul ve eğitim görme olanağından yoksun bırakılmıştır. (Şener, 1972: 71). Ancak Meryem, bu tiplerin bazı genel özelliklerini taşımaz. Karakter özelliği gösterir. Bununla birlikte Meryem’i evli kadın tipi içinde de değerlendirmek mümkündür ancak yine bu tipin de tüm özelliklerini barındırmaz. Erkek ve yaşam koşulları karşısında ezilse de Meryem, direnmektedir. Uzlaşmacı ve uyumlu bir özellik göstermez.

Derya Gülü’nün başkarakteri Meryem, sadece çevre ile çatışan bunalımlı kişi değil, çevreden gelme özellikleri de içinde taşıyan ve ruhsal ve toplumsal yönü ile ortaya konulmuş olan kişidir. Toplum, kişiyi oluşturan ve ona damgasını vuran asal koşuldur. Kişinin ruhsal bunalımı veya özelliği, toplumsal durumun sonucu olarak belirir. Bu dönem oyunlarında insanın iç gerçeğine toplumsal tipin ruhsal gerçekleri ile ilintili ayrıntılar eklenerek ve toplumsal tipin iç çatışmaları dile getirilerek iki türlü ışık tutulduğu görülür. (Şener, 1972: 112). Sevda Şener, 1923- 1972 yılları arasını ele alarak değerlendirme yaptığı çalışmasında genel bir kanıya varmıştır. Buna göre: “Toplumsal tipin ruhsal gerçekleri ile ilintili ayrıntılar eklenerek değerlendirmeye yer verilen bölümde toplumsal tiplerin çoğunlukta olduğu belirtilmiştir. Bu dönemde yazarlar bu tipleri zenginleştirme yoluna gitmişlerdir. Bu ayrıntılar inandırıcı ve renk katıcı olmakla beraber, oyun kişisini karakter olarak bütünleyici şekilde ele alamamıştır. Tipe, zaman zaman derinlik katsa da ona üç boyutlu bir derinlik kazandırmaz. Oyun kişisinin oluşumunu aksiyon boyunca yeterli bir biçimde belirtmez. Kısaca, bu oyun kişilerine karakter değil, karakter uzantıları olan tipler demek daha doğru olur.” Songül Taş ise, Derya Gülü’ndeki tüm kişileri, kişiliklerine uygun davranışlar sergileyen üç boyutlu karakterler olarak değerlendirmiştir. Sevda Şener, iç çatışmaları ile yansıtılan toplumsal tipleri değerlendirirken bunların karakter tanımına daha çok yaklaştıklarını ifade eder. Oyun kişisi öncelikle toplumsal bir soruna ışık tutar. Derya Gülü’nde Meryem, aile ve toplum baskısı altında ezilmiş ve

söz hakkı bile olmadan Haşim Kaptan'a verilmiştir. Eğitim olanaklarından mahrum bırakıldığı için hukuksal anlamda haklarını bilmez ve nikâhsız yaşadığı erkeği terk edemez, ayrıca nikâhsız kadını koruyacak bir toplum ve adalet sistemi de yoktur. Meryem, bu noktada Sevda Şener'in işaret ettiği toplumsal anlam taşıyan kişilerden birisidir. Sevda Şener, bu kişinin ruhsal gerçekliğinin de aydınlatıldığını belirtir ancak bu gerçeklik ayrıntılı değildir. Bu bilgi, oyun kişinin toplumsal varlığından ve ruhsal özelliklerinden ileri gelen kaçınılmaz iç çatışmaları bildirir. Hem temsil ettiği toplum sorununa insansal bir anlam katar, hem de kişisel gerçekliğinin toplumsal açıklamasını yapar. Buna göre birey psikolojisi, hem çevresel etmenlerin bir ürünü, hem de o etmenlerle çatışan bir iç gerçektir. Mine gibi Meryem de değişen koşullar altında kendi gerçekliğini sergilemiştir.

Derya Gülü oyunundaki mekân ve zamana dair unsurlar da Meryem'in yönlendirdiği aksiyonu destekler nitelikte kurulmuştur. Meryem'in Haşim Kaptan'la birlikte yaşadığı balıkçı kulübesi tek odalı, kırık dökük eşyaların bulunduğu temiz ve düzenli bir yerdir. Kulübe, Meryem'in sıkıntılı ve çileli hayatını sergiler. Meryem, kulübede yaşadıklarıyla intikam hislerini besler, dünyasını elinden alan, onu nefret ettiği hayatı yaşamaya zorlayan Haşim Kaptan'la bu kulübede yaşar ve onu öldürmeyi burada planlar. Kayık ise, Meryem'in tayfalarla ilişki kurduğu ve Haşim'e ihanet ettiği mekândır. Ekonomik koşulları yansıtan bu kulübe ve kayık, Meryem için yaşamını sürdürebilmenin yoludur. Haşim Kaptan'dan kurtulmak isteyen Meryem, kulübe ve kayığa sahip olmak istediği için de onu terk etmez. Oyunun sonunda Haşim'in ölümüyle kulübe ve kayığın kendine kalması onu rahatlatacaktır.

Oyundaki zaman unsuru da Meryem'in ruhsal durumu hakkında izleyiciye bilgi verecek şekilde kurgulanmıştır. Meryem'in tayfalarla ilişki kurması sadece intikam hislerine kapılarak sergilediği bir davranış olarak değerlendirilmemelidir. Meryem, yalnız, arzuladığı hayatı yaşayamayan, baskılanmış bir kadındır. Bu bakımdan yalnızlığının daha fazla kendini hissettirdiği ve onu uyutmadığı gecelerde içinde olduğu çaresizlik ve tatminsizlik onu başka erkeklere itecektir. Sinan'ın geldiği günün gecesi, Meryem'in kararsız adımlarla Sinan'a gitme düşüncesi ve vaz geçmesi

zamanla ilgilidir. Gece yarısı Meryem Sinan münasebetinin hızlı seyri, zamandan kaynaklanır. Ayrıca gece ile ihanet arasında da ilgi kurulabilir. (Taş, 2001: 87).

Oyunu devamlılığını sağlayan olay kesitlerinde zaman genellikle akşamüstü ve gece yaşanılanları sergiler. Bu zaman kesitleri, Meryem'in duygusal yoğunluğunu, öfkesini, umutsuzluklarını ve arzularını yansıtmak bakımından özenle seçilmiş zaman dilimleridir. Haşim Kaptan'ın ölüm anı ise, yeni bir günün doğuşunda gerçekleşir. Bu, Meryem için yeni bir hayatın başlangıcına işaret eden durumdur.

Fiziksel Özellikleri

Meryem çok güzel ve genç bir kadındır. Çevresindeki erkeklerin ilgini çeker. Meryem de onların bu ilgisine karşılık verir ve Haşim Kaptan'ın tayfalarıyla birlikte olur. Haşim Kaptan, yaşça kendisine uygun olmasına rağmen Meryem'in annesine değil Meryem'e talip olur, onu annesinden aldığı Meryem henüz on beş yaşındadır. Haşim Kaptan, Meryem'i tayfalardan kıskanır.

...

Haşim- O entariyi giyemezsin, o kadar!

Meryem- Niye giyemezmişim?

Haşim- Giyemezsin!

Meryem- Etekleri iki parmak uzamak ister. İçinde payı var...

Haşim- (Entariyi Meryem'in elinden çeker alır) Kolları yok, kör müsün? (Cumalı, 2004: 484).

...

Haşim- Sen kendin gibi balıkçı karlılarına bak! Bu kayıkta yatıp kalkan adamın önünde, ben seni çıplak kolla gezdirmem onu bil! (Cumalı, 2004: 484).

...

Haşim- İnsan peygamber olsa senin karşında yüreğini bozar! Daha bu sabah senin yüzünden Dursun'a yol verdim.

Meryem- Ne yapmışım ben Dursun'a?

Haşim- Daha ne Yapacaksın? Oğlanın başında akıl bırakmadın. (Cumalı, 2004: 484).

...

Ruhsal Özellikleri

Meryem, kendine mahsus özellikleri olan ancak, Anadolu kadınının tipik özelliklerini de üzerinde taşıyan kişilikli bir kadındır. İlk gençlik yıllarında, hayat şartlarının zorlaması ile kendilerinden yaşça büyük erkeklere verilen bu kadınlar, içgüdüleri ve toplumsal şartlar altında ezilirler. (Taş, 2001: 88). Meryem de Mine gibi çocuk yaşta kendisinden yaşça çok büyük olan bir adama verilir. Meryem oldukça genç bir kadındır, gençliğini ve hayatını bu yaşlı adamdan kurtarmak ister. Oyun, Meryem'in arzularını ve dramını yansıtır. Meryem, içinde bulunduğu yaşam şartları bakımından Mine'yi andırır ancak Meryem, çaresizliğini kendi dünyasında sessizce yaşamaz. Meryem hem intikam arzusuyla hem de arzularını tatmin edebilmek için başka erkeklerle birlikte olur. Böylece öfkelerini, isyanını yansıtır.

Meryem, Haşim Kaptan'dan kurtulmak ister ancak Sinan'ın kaçma teklifini reddeder. Meryem için kurtuluş kaçmakla olmayacaktır. Onun nefretini besleyen, gençliğini ve hayatını elinden alan adamın ölmesi gerekmektedir. Bu bakımdan Haşim Kaptan'ı öldürmek için harekete geçer.

...

Sinan- Kaçalım daha iyi...

Meryem- Ben kaçamam, söyledim sana! O, bu dünyada kaldıkça rahat yok bana. Bulursa ikimizi de öldürür.

...

Meryem- Bana bak, senin karın olmamı istiyor musun yoksa istemiyor musun?

Sinan- İstiyorum.

Meryem- Öyleyse o, ölecek...

Sinan- Peki ama neden?

Meryem- İkimiz için de başka çıkar yol yok da ondan...

Sinan- Kaçalım dedim sana...

Meryem- Ben kaçamam...

Sinan- Kaçalım, Biz de yaşayalım, o da yaşasın...

Meryem- O yaşamış yaşayacağı kadar... Bıraksın da biraz da be yaşayayım...

Sinan- Kaçalım, kimse bize soru sormaz. Ne savcı ne de candarma...

Meryem- Ben kaçamam. Bunu bil! Bırakmaz, anladın mı? Bu kadar yıl ona karılık ettim, yetmez mi? Bu kadar yıl eskitti beni! Yeter kanımı kuruttuğu. Geberecekse gebersin artık! Ne varmış onun yaşayacağı! İki teneke şarap eksik içsin varsın... (Cumalı, 2004: 509, 510).

Mine de, içten gelen isyanı bastıran, ancak dıştan gelen baskıyı cezalandıran Mine sergilenirken, Derya Gülü'nde çevre baskısına aldırmayan, ancak içten gelen öz alma duygusu ile Haşim Kaptan'ı öldürmeyi planlayan Meryem somutlaştırılır. Ortak kaderi paylaşan bu kadınlardan Mine, zaaflarına hâkim olabilen iradeli kadını; Meryem ise, zaaflarını sergilemekten çekinmeyen duygusal kadını temsil eder. (Taş, 2001: 82).

Yaşı

Meryem, oyunda anlatılan olayda yirmi beş yaşındadır. On beş yaşındayken Haşim Kaptan'a verilir ve onunla birlikte İzmir Körfezi'nin güney kıyılarına yerleşir. Mine henüz on beş yaşındayken Haşim Kaptan'a verildiğini Sinan'a anlatır.

Meryem- On beş yaşında ancak vardım. Babam yeni ölmüştü daha. Benden küçük altı kardeşim vardı. Babam öldü, Haşim Kaptan bizim eve dadandı. Un getirir, yağ getirir, balık getirirdi. Ben anamı alacak sandım onu o zamanlar... (Cumalı, 2004: 516).

Eğitim Durumu

Meryem eğitimsizdir, okuma bilmediğini konuşmaları sırasında Sinan'a söyler. On beş yaşında Haşim Kaptan'a verilmiş ve onunla İzmir kıyılarına gelmiştir. Eğitim almamıştır. Meryem, eğitimsiz olduğu için nikâhsız olduğu bir adamla karı koca hayatını sürdürmektedir. Yasalardan haberdar değildir. Eğitimsiz olduğu için işleyecekleri cinayetten yakalarını sıyrabileceklerine inanır.

Kimlikleri

a. Sosyal Açıdan Kadın Kimliği

Meryem, deniz kıyısındaki bir kasaba hayatı içine sıkışmış, sevmediği ve yaşça kendisinden çok büyük bir adama verilmiş bir kadındır. Baskı altında tutulan ve iyi eğitilmemiş kadınlardan birdir Meryem. Ezilen ve sömürülen kadın tipi olarak oyundaki yerini alır. Bu kadın ataerkil aile düzeni içinde yaşayan ve bu düzenin onu çeşitli haklarından yoksun bıraktığı bir hayatı yaşar. Meryem Mine de olduğu gibi babasının ölümünden sonra annesi tarafından çaresiz ve yalnız bırakılıp Haşim'e itilir. Meryem'i de Mine gibi içinde bulunduğu çıkmaza sürükleyen unsur annesidir. Anne, babanın ölümünden sonra onun yerine geçen ataerkil baskıyı yansıtır. Meryem, İzmir'e geldikten sonra Bodrum'da yaşayan ailesinden hiç haber alamayacaktır. Necati Cumalı'nın Mine, Susuz Yaz ve Boş Beşik gibi oyunlarında aynı şekilde anne veya kaynana figürlerinin kadının hayatını ve toplumsal hayatta kadının yerini şekillendirmedeki işlevlerini görmek bakımından dikkate değerdir. Kadın, rolünü ve yerini hemcinsi aracılığıyla öğrenir. Ancak Meryem, Necati Cumalı'nın adı geçen diğer eserlerinde yer alan kadınlardan farklıdır. Onlar, kendilerine sunulanı kabul eder ve sorgulamazlar. Çaresizliklerini kendi içlerinde yaşarlar. İsyan ettikleri noktada felaketlerinin önüne geçecek anı çoktan kaçırmışlardır. Meryem ise, en baştan isyanını sesli yaşar ve kurtuluşunun Haşim Kaptan'ın ölümüyle gerçekleşeceğine inanır.

Meryem köşklere temizliğe gider. Temizlikten kazandığı paraları Haşim, elinden alıp içkiye yatırır. Kırsal kesimde veya kasabada yaşayan ve tarlada çalışan yahut beden işi yapan kadınlar, kendi hayatları hakkında bile söz sahibi değildirler. Ev içinde ve dışında üstlerine düşen görevleri yerine getirirler ancak söz hakları yoktur. Meryem de kazandığı parayı İstemese de Haşim'e verir. Ancak öç duygusunu içinde yaşatır.

Oyunun sonunda Haşim Kaptan'ın ölümü Meryem'in müdahalesi olmadan gerçekleşse de Meryem, umutlu ve rahatlamıştır.

...

Sinan- Aklın fikrin onu öldürmekti senin...

Meryem- Yaşarken öyleydi...

Sinan- Şimdi?

Meryem- Bilmem ki! Birden allak bullak oldum. Bütün kinim söndü. Ne günahım var benim? Gençtim, gencim, benim de sularım durulmadı daha. Yıllarca o içkiden sızdı, yıllarca ben onun yanında uyumadan yattım. (Cumalı, 2004: 546, 547).

...

Meryem- Ne sandın? Ölenle öleceğimi mi? Karalar giyip dünyaya küseceğim mi? Artık bu dam da bu kayık da benim! Kimsenin kölesi değilim! Dilediğim gibi yaşamak hakkım! (Cumalı, 2004: 548).

...

b. Kültürel Açıdan Kadın Kimliği

Meryem, Haşim Kaptan'la nikâhsız yaşar, isyanını dile getiren bir kadın olan Meryem, Haşim Kaptan'ı bırakıp gitmez, tek başına gitmesi toplumun kadına bakışını değiştirecektir. Kahvede kendisi hakkında erkeklerin neler konuştuklarını bilir ancak bunu önemsemez. Kadının tek başına bırakılması, içinde bulunduğu hayattan çıkıp gitmesine olanak sağlamaz. Meryem, kocasını öldürme konusunda karalı ve

cesaretlidir. Mine, Haşim Kaptan'ı aldatırken bunu hem öç alma duygusuyla hem de arzularını tatmin edebilmek için yapar. Genç olduğunu ve gençliğini yaşamak istediğini belirtir. Onun gençliğinin on yılını Haşim elinden almıştır, bu sebeple intikam almak istediği için kendini haklı görür.

...

Meryem- ... Gençliğimi mahvetti! Yanında yatarken yıllardır hep ondan intikam almayı düşünürüm. (Cumalı, 2004: 506).

...

Meryem- ... Bu kadar yıl ona karılık ettim, yetmez mi? Bu kadar yıl eskitti beni! Yeter kanımı kuruttuğu. Geberecekse gebersin artık! ... (Cumalı, 2004: 510).

...

Meryem- İyiymiş. Sen onun iyiliğini benden sor. Kendisinden başkasını düşünmez o! İyi olsa gençliğimi zehir etmezdi bana. İnsan başka türlü nasıl fena olur? (Cumalı, 2004: 518).

...

c. Psikolojik Açıdan Kadın Kimliği

Meryem, çocuk yaşta babası yaşındaki Haşim Kaptan'la evlendirilmiştir. Hem gençliğinin bu adamın elinde heba olduğunu düşünmektedir. Hem de arzuladığı hayatı yaşamasının önündeki engel olarak onu görmektedir. Bu hayattan ve Haşim Kaptan'dan kurtulmanın tek yolu onun ölmesidir. Meryem, Mine gibi yaşadığı evlilik hayatından çıkıp kurtulmak ister ama bunun için harekete geçer ve kendi çabalarıyla sonuca ulaşamayınca kendisine karşı zaafı olduğunu bildiği Sinan'ı kullanmaya karar verir. Sinan'ın Meryem karşısındaki zayıf iradesi onu Meryem'in aracı durumuna düşürür.

d. Cinsiyet Açısından Kadın Kimliği

Meryem çok güzel ve genç bir kadındır. Yaşça kendisinden büyük Haşim Kaptan'la karı koca hayatı onun arzularını ve tatminsizliğini daha baskın yaşamasına sebep olur. Meryem Haşim Kaptan'ın tayfalarıyla ilişki kurar. Erkeklerin, kendine olan arzularının farkındadır ve bunu kendi arzuları için kullanmaktan çekinmez. Meryem, Sinan'ın kaçma teklifinden sonra onu terk ettiğinde tekrar döneceğini bilir. Meryem, erkekleri etkileyen gücünün farkındadır. (Taş, 2001: 87).

Meryem- Kaldın değil mi? Kalıyorsun değil mi? Ah gidersin diye ödüm koptu. Ne oluşun dinle! Akşamdan beri ne çektiğimi ben bilirim... Gitmiyorsun değil mi?

Sinan- Gitmiyorum. (Cumalı, 2004: 526, 527).

Meryem oyunun son sahnesinde Haşim Kaptan'ın ölümünden sonra Sinan giderken onun yine kendisine döneceğine inanır.

Meryem- Hâlâ kıskanıyorsun beni! Hâlâ başkasının olurum diye için gidiyor! Hâlâ kollarına almak için deli oluyorsun! Git bakalım, git, bu sefer nereye kadar gideceksin!.. (Cumalı, 2004: 548).

Eğitim

Necati Cumalı'nın belirgin nitelikleriyle ön plana çıkan kadın kahramanlarından biri olan Derya Gülü'nün Meryem'i hiç eğitim almamış, okuma yazma bilmeyen kadınlardandır. Oyunda Sinan, Meryem'e adını yazmayı öğretir. Henüz on beş yaşındayken Haşim Kaptan'la evlendirilmiş, ondan nefret eder ve oyun boyunca intikam arzusuyla belirginleşir. Eğitim almamış olduğu için ileriye düşünmeden hareket eder, mantıklı değildir. En büyük arzusu Haşim Kaptan'dan kurtulmaktır bunun için onu öldürmeyi planlar ve polislerin de cinayeti çözemeyeceğini düşünerek Sinan'ı Haşim Kaptan'ı öldürmesi için ikna etmeye çalışır.

Hayattan beklentileri gerçekleşmemiş olan Meryem, eğitim eksikliği sebebiyle olayların gelişimini düşünmeden hareket eder. İçgüdüleriyle harekete geçer ve başka

erkeklerle ilişki kurar. Haşim Kaptan'ı Sinan'la aldatır. Sinan'ın kaçma teklifini reddeder, ancak Haşim Kaptan'ın ölümüyle mutluluğa ve huzura kavuşacağına inanır.

Meryem, civardaki köşklere temizliğe giderek biraz para kazanır ancak kazandığı paraları Haşim Kaptan içkiye yatırır. Temizliğe gittiği evlerin hanımlarının verdiği kıyafetleri giyer, onlar gibi giyinmeye özenir.

2.8. Susuz Yaz

2.8.1. Konusu

Necati Cumalı'nın Susuz Yaz adlı eseri, yazarın aynı adı taşıyan on iki bölümlük uzun hikâyesinden hareketle oluşturulmuştur. Eser, 1963 yılında Metin Erksan tarafından sinemaya uyarlanmış, 1964 yılında Berlin Film Festivali'nde Altın Ayı Ödülü'nü alarak Türk sinemasına ilk yurtdışı ödülünü getirmiştir. 1964'te üç perde olarak oyunlaştırılan hikâye, 1968 yılında tiyatro sahnesine de taşınmıştır. Su sorunu ve kardeş çatışması üzerine kurulmuş olan eserde Anadolu insanının çektiği su sıkıntısı, cinsel anlamda susuzlukla birleştirilir.

Habil ile Kabil'e atıfta bulunan oyunda, kardeşlerin çatışması ve farklılığı sergilenir. Hem değerler arasında, hem kişiler ve kavramlar arasında esas olan bu çatışma, su sorunu temeline dayanan bir olay dizisiyle başlar. (Taş, 2001: 95). Oyunun başlaması su sesini vurgulayan konuşmalarla olur. Hasan ve Osman Kocabaş kardeşlerin ilk çatışması bahçelerindeki havuzda biriken suyun kullanılması üzerine olacaktır. Hasan Kocabaş, suyu sadece kendi bahçelerinde kullanmak ister, böylelikle komşuları bahçelerini bırakıp gidecek ve Hasan onların bahçelerine sahip olacaktır. Hasan Kocabaş'ın suya, komşularının bahçelerine ve kardeşinin karısına sahip olma arzusu oyunda yer alan çatışmaların ve buna bağlı olarak merak duygusunun devamlı olmasını sağlar, oyunun merkezinde yer alan doyumsuzluk maddi ve manevi susuzlukla simgeleştirilmiştir. Hasan'ın suyu tekeline almasına komşular gibi kardeşi Osman ve Kardeşinin karısı Bahar da razı olmaz ancak her ikisi de Hasan'ı durduracak kadar güçlü karakterler değildir. Bahar, Hasan'dan rahatsızdır, ayrı bir eve çıkmak ister. Hem odaları birbirine çok yakındır hem de Bahar, Hasan'a güvenmez, ondan rahatsızlık duyar. Böyle hissetmekte haklıdır. Hasan, Bahar'ın ve Osman'ın evlilik

münasebetlerini de kıskanmakta ve geceleri onların odalarını dinlemektedir. Bahar, Hasan'ın kendilerini izlediğinden rahatsız olduğunu Osman'a her fırsatta söyler. Komşular da Bahar ve Osman'ı Hasan konusunda uyarırlar.

Bir gece, Kocabaşların köpeği kaybolur, köpek öldürülmüştür. Geceleri Hasan ve Osman artık uyumaz nöbet tutarlar. Bir gece bahçelerini bozmaya gelen köylülerle aralarında çatışma çıkar ve Hasan, köylülerden Veli'yi öldürür. İlk perde, silah seslerinin duyulması ile sona erer.

İkinci perdenin ilk tablosunda Kocabaş kardeşler, hapishanededirler. Suçu, Osman üstlenecek ve abisinin yerine hapse girecektir. Osman, Bahar'a sahip çıkması ve emanetine ihanet etmemesi şartıyla suçu üstlenmiştir. İkinci perde, Osman'ın Bahar'a olanları anlatmasıyla sonlanır. Üçüncü perde, Bahar'ın Şehnaz'a mektup yazdırmasıyla başlar, zamanla Osman'dan mektup gelmez olmuştur. Hasan, Osman'a verdiği sözünü tutmaz. Ona para göndermez, ziyaretine gitmez. Osman'ın öldüğü haberini yayar ve en sonunda gelen mektubunu da yırtar. Hasan, Osman'ın ölüm haberini verdiği günün ertesinde, oyunun başından itibaren göz koyduğu Bahar'ı elde eder. Sekiz ay sonra, Osman'ın hapisane arkadaşı gelir, Osman'ın aftan yararlanıp çıkabileceği haberini getirmiştir. Ancak Bahar, Hasan'la Osman'ın arkadaşı arasında geçen konuşmaları duyamaz, Osman'ın yaşadığından hâlâ habersizdir ve hamiledir. Üçüncü perdenin son tablosunda Osman döner aradan dört ay daha geçmiştir. Bahar, Osman'ı engellemeye çalışır, Osman ise abisini öldürmeye kararlıdır. Hasan da silahını doğrultmuştur, Bahar, duvardan çiftelyi alır ve Hasan'ı öldürür.

2.8.2. Oyunun Kadın Kişileri

2.8.2.1. Bahar

Susuz Yaz oyununda aksiyonu sağlayan kişiler Hasan, Osman ve Bahar'dır. Songül Taş, eserde, Habil ile Kabil olayının hatırlatıldığını belirtir. Bahar cinsî bakımdan arzu edileni temsil eder. (Taş, 2016: 29). Oyunda Anadolu kadınının töreler karşısında düştüğü zor durum sergilenir. Hasan, kardeşinin ölüm haberini yayarak karısına sahip olur. Hasan, Eşi ölen kadının, eşinin kardeşiyle evlendirilmesi töresini kullanır. Oyun boyunca edilgen vasfını sürdüren Bahar, oyunun sonunda beklenen

intikamı gerçekleştirerek en büyük düşmanı ortadan kaldırmış ve oyunu çözüme ulaştıran unsur olmuştur.

Fiziksel Özellikleri

Bahar, genç ve güzeldir, dayanaklıdır. Evdeki tek kadındır ve evin bütün işini üstlenmiştir. Bunun yanında bahçede de çalışır.

Ruhsal Özellikleri

Bahar oyun boyunca Osman'a bağlıdır. Sabırlı ve sadıktır, çaresizliği onun felaketine sebep olur. Osman'ın hapse düşmesinden sonra Şehnaz, Bahar'ı Hasan konusunda uyarır.

Şehnaz – Evlenmezse ne yapacaksın? Bir gün iki gün değil ki bu! Yedi yıl! Gençliğine genç, güzelliğine güzelsin! Sende kimin olsa gözü kalır. Kaynın melek değil ya! Korkmuyor musun?

.....

Geceler uzun. Bakarsın şeytan dürter. Uykunda saldırır...

Bahar ise çaresizliğini dile getirir.

Bahar – Ne diyeyim bilmem ki! Gidecek bir yerim olsa çekip gideceğim. Ama yok! Anam babalığımın yanında. Kardeşlerimin Osman'la arası açık, başları kalabalık. Nereye gideyim? Bir dengini bulup evlense hiç değilse rahatlar, etrafın sözünden kurtulurum. (Cumalı, 2004: 600).

Bahar, oyunun sonu hariç sergilenen tüm olay ve durumlarda özne konumu yok edilmiş, nesneleştirilmiş olarak izleyicinin karşısına çıkar. Son bölüme kadar kendine başkaları tarafından biçilen rolleri kabul etmiş, direnmeyen, edilgen konumdadır.

Yaşı

Oyunda Bahar'ın yaşı ile ilgili somut ifadelere yer verilmez. Ancak kırsal kesimde kadınların evlilik yaşının küçük olması Bahar'ın yaşı hakkında fikir verir.

Oyunun başında Bahar ve Osman henüz üç aylık evlidirler ve oyundaki olayların tamamı üç yıl içinde geçer.

Eğitim Durumu

Bahar okuma yazma bilmez, Osman'ın mektuplarını da okuyamaz, onları Hasan okur, Bahar mektuplarını Şehnaz'a yazdırır. Bu sebeple ölüm haberine de inanacak ve gerçekliğini araştırmayacaktır. Bahar eğitimsiz olduğu için de hakkını aramayı bilmez. Kevser Özaydınlık, "Toplumsal Cinsiyet Temelinde Türkiye'de Kadın ve Eğitim" başlıklı yazısında bireylerin toplumda etkin bir rol almasının, toplumla uyum içinde yaşayabilmesi ve kullanabilmesi ile yakından ilişkili olduğunu ifade eder. Bu haklardan biri olan eğitimin ise, kişinin diğer haklarını bilmesi ve kullanması açısından son derece önemli olduğunun altını çizer.

Bahar kendini Hasan'dan koruyamadığı gibi, hakkını aramayı da bilmez. Olaydan sonra polise veya jandarmaya gitmez, Hasan'dan şikâyetçi olmaz. Hukuki yollara da başvurmaz, evdeki eski konumunu Hasan'ın karısı olarak devam ettirir, böylece karşılaşacağı muhtemel saldırılara, toplumun olumsuz bakışına karşı yerini korur. Aynı zamanda hakkını nasıl arayacağını onları nasıl kullanacağını bilmez.

Eğitimin, bireyin yaşamını sürdürmede kendini geliştirmede, toplumun bir üyesi olarak toplumla uyum içinde yaşayabilme ihtiyacını karşılamada önemli bir rolü olduğunu belirten Özaydınlık, insanın özgürlüğünün, haklarını tam ve eşit biçimde kullanmasıyla mümkün olacağını söyler.(Özaydınlık, 2014: 93-112).

Kimlikleri

a. Sosyal Açıdan Kadın Kimliği

Metin Erksan tarafından "Mülkiyet Üçlemesi" serisinin ikinci filmi olarak sinemaya aktarılan eserde, Bahar'ın konumu oyundaki erkek karakterlerin algısı ile verilir. Necati Cumalı oyunda köyün tüm suyuna ve bu sayede köylünün topraklarına da sahip olmayı planlayan Osman'ın su temelli ortaya konan sahip olma hırsını aslında kardeşinin karısı Bahar'a sahip olma hırsına kadar vardırır. (Işık ve Masdar Kara, 2017: 170). Hasan için mesele sadece suya sahip olmaktan ileriye gitmiştir. Sahip

olmak onu güçlü kılmaktadır ve Hasan her şeye sahip olmak istemektedir. Yani mülkiyet meselesi, tarlasındaki su örneğinde olduğu gibi “kendisine ait olduğunu düşündüğü şey uğruna verdiği savaş” olmaktan çıkıp, bütün tutku ve hırslarına yenik düştüğü, nedensiz gözü kör her şeyi elde etme isteğine dönüşmüştür. Bahar’ı elde etme isteği bu paralelde ele alınmıştır. Bahar’ı elde etmek için her şeyi dener ve sonunda zorbalıkla elde eder. (Taş Öz, 2017: 74- 81). Bahar kocasını sevmektedir, Hasan’dan rahatsız olduğunu dile getirir ayrı eve çıkmak ister ancak kadın olarak karar verici konumda değildir, kocası evden ayrılmanın zamanının geleceğini, beklemesini söyler, Bahar, eş olarak Osman’ın isteklerine göre davranan edilgen konumdadır ancak Osman da abisinin söylediklerine karşı gelemeyerek Bahar’ın düştüğü edilgen pozisyona bürünür. Osman, Bahar’ın söylediklerini dikkate almayarak olaylarının seyrini değiştirecektir.

b. Kültürel Açıdan Kadın Kimliği

Bahar da tıpkı Boş Beşik’in başkışisi Fatma gibi, ailenin ve toplumun kadından beklediği her türlü görevi yerine getiren toplumsal bakışı kabullenmiş edilgen bir konumdadır. Eğitim almamış olması, kadın kimliğiyle ilgili toplum içindeki yerini yine çevrenin yönlendirmesiyle öğrenmiş ve buna uygun yaşamıştır. Osman’ın ölüm haberini almasının ertesi gününde Hasan Kocabaş, Bahar’a tecavüz eder, Bahar, çaresiz olduğu için onunla karı koca olarak yaşamaya başlayacaktır. Anadolu’nun bazı yerlerinde eşi ölen kadının kayını ile evlendirilmesi töresi bulunur, Bahar’ın yaşananları kabullenışı çaresizliğinin yanı sıra töre algısıdır.

c. Psikolojik Açıdan Kadın Kimliği

Bahar, hapisliği ne kadar sürerse sürsün Osman’ı bekleyecektir, yaşananlara göğüs gerer ancak Osman’ın ölüm haberiyle tükenmiştir ve Hasan’a direnemez, istemeden de olsa Osman’a ihanet etmiştir. Osman’ın çıkıp gelmesiyle yaşadıklarının utancı belirgin olarak ortaya çıkar. Bahar, utancıyla Osman’ın yüzüne bakmaktansa ölmeyi dileyecek haldedir. Mutluluğu yarıda kalır, utancını dile getirir.

Bahar – Seni bana öldü dediler! Hapiste vurdular dediler! Sağsın çok şükür! Çok şükür Ya Rabbim! Sağsın! Kurtuldun şükür! Allah’ım ne günahım vardı benim? Nasıl

kandım? Nasıl yıkıldım? Bundan sonra yüzüne bakmak, karşına çıkmak bana haram!
Gebersem, yaşamasam daha iyi!..

...

Tekmele, tokatla, yerden yere vur beni! Sürüye sürüye öldür beni! Yüzümün
karasını arıt! Bağışlama...(Cumalı, 2004: 611,612).

...

Olacakların herkesçe tahmin edildiği belli olan oyunda yaşananlardan utanç
duyan tek isim Bahar'dır. Osman, abisine güvenmez. Onun suçunu üstlenip hapse
girmesinin tek şartı emanetini korumasıdır, bu konuda abisinden söz almak gereğini
duyar. Hapisten çıkıp geldiğinde Bahar'ın beşik sallıyor olmasına şaşırılmaz, olan biteni
tahmin etmektedir. Bahar ise oyunun başından beri Hasan'dan rahatsızdır ve bunu
birkaç defa dile getirmiştir ancak Osman, abisine sırtını dönmez. Bahar ve Hasan'ın
manilerinde bu durum dillendirilir.

Bahar –

Aşır Osman'ım aşır

Atını dağdan aşır

Kardeşin kardeş olsa

Sana kan mı bulaşır?

Osman –

Kuru yer sazlanır mı?

Seven hiç nazlanır mı?

Dokuz yıl hapis için

Kardeş gammazlanır mı?

Bahar'ı Hasan konusunda Esmâ ve Şehnâz da uyarılmıştır ancak edilgen ve çaresiz olduğu için Bahar'ın elinden bir şey gelmez. Esmâ ve Şehnâz da sadece uyarıcı konumundadırlar herhangi bir yol göstermez veya yardımda bulunmazlar. Ancak olabileceklerini sezinleyenler Osman hariç, oyundaki kadın karakterlerdir. Herkes Hasan'a dair şüphe duyar ancak kimse onu engellememiştir. Engellenen Bahar olur, Osman tarafından engellenir ve felâketli sona tek başına gider. Buna rağmen kimse utanç içinde değildir. Tecavüze uğradığı için utanan Bahar'dır, hem Osman'a ihanet etmiş hem de itibarsızlaşmıştır, çaresiz olduğu için de Hasan'ın yanında kalır ve bebeğini doğurur. Bahar, uğradığı kötülüğün acısını taşıırken aynı zamanda kendisine yaşatılanlardan utanır. Günahının bağışlanamayacak kadar büyük olduğunu düşünmektedir. Toplumsal algı, tecavüze uğrayan, baskı altında olan kadın tarafından da kabul edilmiştir.

d. Cinsiyet Açısından Kadın Kimliği

Mehmet Işık, Metin Erksan'ın Susuz Yaz uyarlamasını ve eseri değerlendirirken Bahar hakkında şunları ifade eder: Susuz Yaz'da karşımıza çıkan kadın karakter, geleneksel toplumda kadın algısının tüm temsil biçimlerini üzerinde taşır. Bahar hem bir cinsel objedir, hem de önemli bir iş gücüdür; en önemlisi de erkek egemen toplumun ikincil, edilgen insanıdır. Sözünün değeri yoktur, varlığı bile erkek varlığının tasarrufundadır ki yeri ve önemi “ Allah kadını erkeğin küçük bir kemiğinden yaratmıştır,” cümlesi ile hatırlatılır. Mehmet Işık, eserdeki bu sabit algının filmde yıkılmaya çalışıldığını da belirtir. (Işık ve Masdar Kara, 2017: 157- 159).

Eğitim

Bahar'ın hiç eğitimi yoktur. Okuma yazma dahi bilmez. Okuma yazma bilmeyen kimseler hukukun kendilerine sunduğu haklardan da haberdar değildir. Bahar'ın felâketini hazırlayan en büyük etmenlerden birisi de bu noksanlıktır. Kanunlar karşısında hakkını aramayı bilmeyen Bahar, eşi Osman'ın abisi Hasan'ın yaptıkları karşısında sessiz kalır. Osman'ın ölüm haberiyle birlikte çöküntü içinde bulunan kadın, başına gelenleri kabullenir, dirnemez ve isyankâr değildir.

Okuma yazma bilmediği için Osman'ın mektuplarını kendi okuyamaz, Hasan'ın Osman hakkında çıkardığı ölü yalanına inanır, gerçekleri araştırma imkânına sahip değildir. Osman'ın nereye nakledildiğini bile bilemez.

Oyunun ilk bölümünde olabilecekleri tahmin etse de eşi Osman'a karşı da direnmez. Ataerkil aile düzeni, kadının konumunu belirlemiştir ve Bahar da buna itiraz etmeyen kadınlardandır, buna göre davranır. Kayının dahi yatağını serer, evdeki ve tarladaki önemli iş gücüdür. Bahar'ın eğitimi çevresel bir eğitimidir. Osman'ın hapse girmesinden sonra Şehnaz'ın uyarılarına rağmen Hasan'la aynı evde kalır. Gidecek başka yeri yoktur, anne evine dönemez, kardeşlerinin yanına gidemez. Kadının ailesi de, kadın evlendikten sonra aile görevini yerine getirmeyen bu bakımdan kırsal kesimde kadın, yalnız başına bırakılır. Toplumsal hayatı şekillendiren törelerdir, kadının eğitimsizliği bunu kabul etmesine sebep olur.

Derya Güllü, Mine, Susuz Yaz gibi oyunlarda kadın, sadece arzu edileni temsil eder. güzellikleriyle dikkat çeken bu kadınların başka özellikleri yok gibidir. Diğer oyun kişileri onlara sadece kadın olarak bakarlar, eğitimsiz kadın geri planda kalmış, ön plana çıkacak başka niteliklere sahip olmadan bir kenara itilmiştir.

2.8.2.2. Esmâ Ölmez

Oyundaki yaşlı köylü kadınıdır. Tecrübelidir, olaylar ve kişiler hakkında doğru tespitlerde bulunur. Esmâ, düşüncelerini sakınmadan söyler, Hasan Kocabaş'ın karşısında köyün erkekleri ile birlikte durur ve köylünün hakkını savunur. Güçlü kadın karakter olarak önemli bir işleve sahiptir. Sevdâ Şener, Esmâ Ölmez'i "Çağdaş Türk Tiyatrosunda İnsan" isimli eserinde "Köylü Tipleri" sınıflaması içinde Yaşlı Köylü Kadını alt başlığında ele alır. Bu kadınlar için, "yaşı ilerlemiş, yılların tecrübesini taşıyan, dayanıklı, gözü pek; yeni bir atılıma öncülük edebilecek, kötülüğe karşı sözünü sakınmayan" ifadelerini kullanır. (Şener, 1972: 98). Prof. Dr. Sevdâ Şener, "Yaşlı köylü kadın tipi" olarak değerlendirdiği Esmâ kadının özelliklerini şu şekilde vurgular: Yaşlı köylü kadın tipi, seyircinin ezilmiş cinsten özlediği direnmeyi gösterdiği için hoş giden masalımsı bir kahramandır. (Taş, 2001: 102).

Esra Ölmez, yine Sevda Şener'in "Tiyatro Eserlerimizde Kadın İmajı" başlıklı yazısında dile getirdiği kırsal yaşamdaki güçlü kadın tipini karşılar. Esmâ Ölmez, Kocabaş kardeşlerle su meselesini konuşmaya gidenlerin içindeki tek kadındır. Aynı zamanda Hasan Kocabaş'a karşı Bahar'ı uyarır, Osman'ın gözünü açmasını söyler, Hasan Kocabaş, kardeşine dahi ihanet edebilecek yaratılıştadır. Neticede söyledikleri gerçekleşecektir. Bu bakımdan Esmâ Ölmez, akli ve sağduyusu ile Sevda Şener'in ifade ettiği yaşlı köylü kadınının sahneye taşımıştır.

2.8.2.3. Şehnaz Kaya

Şehnaz, Bahar'ın akranıdır ve komşusudur. Şehnaz Kara, okuma yazma bilir, Bahar'dan bu özelliğiyle ayrı tutulabilir. Bahar'ın mektuplarını yazar. Oyundaki dekoratif kişilerdendir. Osman hapse girdikten sonra Bahar'ı Hasan Kocabaş konusunda uyarır. Hasan Kocabaş'tan şüphe duyanlar ve Bahar'ı bu bakımdan uyaracak olanlar Esmâ Ölmez ve Şehnaz Kara olacaktır. Kadın olarak üç karakterin de Hasan Kocabaş hakkında şüphe içinde olmaları önemlidir. Yaşanacak olanlar kadının yıkımı olacaktır, bu bakımdan üç kadın da aynı düşünür, hatta Şehnaz için Hasan korkulacak derecede tehlikelidir. Ancak ne Esmâ Ölmez ne Şehnaz Kara yaklaşan olayları sezindikleri hâlde olayların önüne geçmek için müdahalede bulunurlar, oyunun başında su meselesine çözüm bulmaları için Bahar'ı Osman'ı uyarmaya sevk eden Esmâ Ölmez'le sadece uyarıcı olarak kalması noktasında Şehnaz Kara birleşir. Bu bakımdan her ikisi de edilgen konumdadırlar.

2.9. Masalar

2.9.1. Konusu

Necati Cumalı'nın olgunluk dönemi eserlerinden olan Masalar, üç bölüm ve dokuz tablodan oluşur. Eser, ilk olarak 1967 tarihinde Ulvi Uraz Tiyatrosu'nda sahnelenmiştir. Oyundaki her tabloya, olayların gelişimini sezdirici şekilde başlık verilmiştir. Ankara'da bir bakanlığın yayın müdürlüğünde geçen olayda devlet dairesinde yer alan liyakatsizlikler, yönetime yakın olanlara gösterilen dalkavukluk, bürokraside yer alan çarpık durumlar gözler önüne serilir.

Sevinç Sokullu, çağdaş komedyada toplumsal ve siyasal yerginin ağır bastığını söylemiştir. İnsan yanılığısı, kusur gibi yergisel durumlar daha ağırlaşarak sorumsuzluk, görevini kötüye kullanma, sömürücülük gibi toplumsal yaşamda suç teşkil eden tutumları aşağılayıp gülünçler. Toplumsal ve siyasal taşlamalara yönelen komedyalarda söz ile yapılan yergi giderek hareket ve görüntü gülünçlemesiyle pekiştirilmiştir. Hareket, yazarın düşüncesini pekiştirecek biçimde kullanılmaktadır. Sahnede her hareketin doğal olarak sözü desteklediği düşünülebilir. Necati Cumalı, bürokrasi eleştirisini, Masalar adlı oyununda hiç durmadan yeri değiştirilen masalarla vurgulamayı tercih etmiştir. Aliterasyonlu kelimelerin birbirini izlemesinin yerini masaların birbiri ardı sıra bir odadan diğerine, bir köşeden ötekine geçmesi alır. (Sokullu, 1993: 329).

İlk bölümde yer alan tablolar, Dalgacı Bekir Efendi, Selim Bey'in Dayısı, Hoş Geldiniz Selim Bey; ikinci bölümdeki tablolar, Mavi Boncuk Kimdedir?, Ayağınızı Denk Alın Selim Bey Çağrılmaya Başladınız., Kadınlar Kara Gün Dostudurlar; üçüncü bölümde ise Selim Bey Kızakta, Selim Bey'i Ancak Hızır Kurtarır, Hızır başlıkları altında oluşturulmuştur.

Necati Cumalı, oyunda sembolik bazı hareketlere ve dekor unsurlarına yer vermiştir. Kişilerin zaafalarını sivrilterek onların tipik bazı tavırlarını hareket ve sembollerle karikatürleştirmiştir. (Taş, 2001: 16). Masalar, oyundaki en önemli dekordur. Masalar, bürokrasideki çarpıklığı sembolize etmek için kullanılmıştır. Oyunda, yönetimin değişmesi sonucu masaların yeri değişir. Bürokraside yönetime bağlı değişiklikler ile gelen itibarın ve dalkavuk insanların düştüğü komik durumlar aktarılırken bürokrasinin anlamsız kuralcılığı da eleştirilir. (Taş, 2001: 167).

Eserin birinci bölümü, sabah saatlerinde devlet memurlarının işlerine gelmesi ve masalarına yerleşmeleriyle başlar. Daireye yeni bir şefin geleceği haberi verilir. Yeni şefin gelecek olmasıyla dairede hareket de başlamıştır, masaların yeri müdür yardımcısı Server Bey'in emriyle değiştirilir. Müdür ve müdür yardımcısı, yeni gelen şef Selim Bey'i, soyadı benzerliğinden dolayı içişleri bakanın yakını zannederler, bu yanlış anlaşılardan kaynaklanan durumlar sergilenir. Saatin on ikiyi vurmasıyla ilk bölüm sona erer.

İkinci bölüm, birinci bölümde yaşanan olayların üç ay sonrasını sahneler. Masalar, birinci bölümdeki düzendedir. Selim Bey'in bakan ile bir yakınlığının olmamasının öğrenilmesi üzerine müdür ve müdür yardımcısının tavırları değişir. Masaların yeri yine değiştirilecektir. Bu defa değişecek masa, Selim Bey'in masasıdır.

Üçüncü bölümde, ikinci bölümdeki olaylardan kırk beş gün sonrası canlandırılır. Müdür ve müdür yardımcısı, çeşitli baskılarla Selim Bey'i istifa etmeye zorlarlar, Selim Bey, istifasını verdikten sonra bir öğle tatilinde yeni içişleri bakanından mektup gelir. Yeni bakan, Selim Bey'in yakın arkadaşıdır. Müdür ve müdür yardımcısı, Selim Bey'e gelen mektuptan bakanla bir yakınlığının olduğunu düşünürler ve öğle tatilinde dairede kimse olmadığı için Selim Bey'in masasını eski düzenine getirirler. Oyun, bu görüntüyle sona erer.

Yazar, komik unsurlarla ördüğü, taşlamalarla şekillendirdiği Masalar adlı oyununda insanlık adına özeleştiri yapar. İnsanların menfaate ayarlı davranışlarını sorgular. Eser, toplum adına aksaklıklara, eksikliklere karşı bir çözüm arayışıdır. Abartılı tonda harekete yansıyan taşlama hem menfaatçi insana hem de devlet dairelerinin durumuna yöneliktir. (Taş, 2001: 173).

2.9.2. Oyunun Kadın Kişileri

2.9.2.1. Gülen

Oyundaki kahramanlar, derinliğine çizilmemiş sadece memur tipinin çeşitli özelliklerini göstermek için oluşturulmuş kişilerdir. Oyunda Selim, tip uzantısı bir karakter olarak değerlendirilebilir. (Taş, 2001: 170). Gülen, oyunda çalışkan, sorumluluklarını yerine getiren memur tipini karşılamaktadır. Dairede çalışan diğer memurlardan farklıdır ve onlara mesafelidir.

Gülen'in fiziksel özellikleri ile ilgili bilgi verilmez. Aydın genç kız tipini karşılayan davranışlar sergiler. Kararlıdır ve ne istediğini bilir. Cesurdur. Dairede çevirmenlik yapar. Daha önce dairedekilere karşı mesafeliyken Selim'in gelmesiyle davranışlarındaki değişiklik göze çarpar. Gülen ve Selim, birbirlerine benzer özellikler gösterirler bu sebeple Selim'e ilgi duyar ve Selim'e olan ilgisini saklamaz. Ancak

temkinlidir, daha önce Selim'i tanımayı seçer aceleci davranmaz. Oyunun sonunda Selim'le evleneceklerini duyururlar.

2.9.2.2. Meral

Memur tipini karşılayan kişilerden birisidir. Çalışmaktan hoşlanmayan Meral, zengin biriyle evlenmek için işten ayrılır. Oyunun başında nişanlı olan Meral, Selim'in ilgisine karşılık verir ve âşık olmadığı hâlde Selim için nişanlısından ayrılır. Üç ay kadar görüşürler, Meral, daha sonra zengin bir eş adayı için Selim'den ayrılır. Ancak bu durumun üzücü olmadığını da belirtir. Âşık olsaydım ayrılmak zor olurdu ifadesini kullanır.

2.9.2.3. Esin

Oyundaki kadın memurlardan biridir. Silik bir tiptir. Müdür yardımcısı Server Bey tarafından rahatsız edilen genç kız, tepkisini ona gösteremez. Durumdan rahatsızlığını dile getirir ancak çözüm yoluna gitmez. Tembeldir, Meral'le iyi anlaşılır ve gevezelik ederler. Oyunun sonunda dairedaki memurlardan Ertan'la evleneceklerini duyururlar.

2.9.2.4. Şaziye Hanım

Dairedaki orta yaşlı memurlardandır. Genellikle işe geç gelen hastanelerde vakit dolduran, imtiyazla memur olmuş bir tiptir. İşini önemsemez. Telefonda dakikalarca gevezelik eder, örgü örür. Bakan yakını olduğunu düşündüğü Selim Bey'i nüfuzlu bir yakının kızıyla tanıştırmak ister.

Oyundaki tüm kişiler, memur tipini karşılarlar ancak Gülen ve Selim dışında hepsi olumsuz memur tipleridir. Sorumsuz, görevlerini önemsemeyen tembel memurlar devlet dairesinde çeşitli aksaklıklara sebep olurlar.

Eğitim

Masalar oyununda yer alan kadın tipler memur, stajyer gibi tipleridir. Genel anlamda belli bir eğitim almış olan bu kadınlar, kendilerini geliştirmemiş, sığ

kişilerdir. Belirgin özellikleriyle yansıtılmazlar ancak işlerini doğru düzgün yapmayan, iş yerinde örgü örmek, çöpçatanlı yapmak gibi yersiz uğraşlarla vakit geçiren kişilerdir. Gülen, bu kadın kişilerden farklı olarak dikkat çeken oyun kişisidir. Diğerlerine göre daha düzgün bir eğitim görmüş olan Gülen, çevirmendir. İşini düzgün yapar, düzenlidir, diğer memurların vakit harcadığı boş işlere zaman ayırmaz. Kararlı ve açıksözlüdür. Kendisi gibi düzgün, iş ahlâkı bulunan Selim'e ilgi gösterir ve bunu saklamaz.

2.10. Vur Emri

2.10.1. Konusu

Necati Cumalı, tek perdelik bir dram olan Vur Emri'ni, 1964'ten sonra oyunlaştırdığı Susuz Yaz'dan sonra yazar. Vur Emri, Anadolu insanının şehre kayan umutlarını, derin bir hoşgörü ve sevgiyi sergileyen ana-oğul münasebeti çerçevesinde oyunlaştırır. Yoksulluktan kaçışla başlayan umuda yolculuk, tutsaklıktan kaçışla derinlik kazanır. Çaresizlik ve hoşgörüsüzlükten kaçış şeklinde son bulur. (Taş, 2001: 17).

Olay, İzmir'de bir köyde geçer. Küçük bir evin avlusunda başlayan olayda, evin küçük oğlu Halil, hapisten kaçmıştır. Üç yıl hapis cezası almış olan Halil, mahkûmiyetinin bitimine dört ay kala hapisten kaçır. Halil, tarladan kazanacaklarıyla geçinemeyeceklerini düşünerek çocuk yaşta şehre kaçmıştır. Şehirde de aradığını bulamayan Halil, köye dönmektense esrar işine girer ve yakalanır. Üç yıla mahkûm edilir. Hapiste olduğu sürede ailesinin kendisini aramamasının sebebini öğrenmek için tahliye edilmesine dört ay kala hapisten kaçır.

Halil'in babası ve abisi, ailelerine leke sürdüğü için Halil'i arayıp sormaz ve aileden kabul etmezler. Halil'in hapisten kaçmasına da sert tepki verirler. Halil, kaçarken bir bekçinin silahını da almıştır bu sebepten hakkında vur emri çıkartılır. Eve gelmiş olan Halil'i babası ve abisi ihbar ederler, evi jandarma kuşatmıştır, Halil'in annesi onun tekrar hapse girmesine razı olmaz ve jandarmayı yanıltarak kaçmasına yardımcı olur. Oyun Halil'in kaçışı ve annesini dualarıyla son bulur.

2.10.2. Oyunun Kadın Kişileri

2.10.2.1. Ana

Oyun kişilerinden olan ana, oyunun asıl kişisi Halil'in anasıdır. Ataerkil düzen içerisinde erkeğin baskısı altındadır. Söz ve davranış özgürlüğü kısıtlanmıştır. Halil'in anası da toplumda ataerkil düzen içerisinde yer alan kadınlarla aynıdır. Toplumdaki yeri çocuk doğurmak ve büyütme. Erkeğin ve toplumun ona yüklediği görevleri yerine getirmek zorundadır. Sevda Şener, tiyatro yazarlarımızın ataerkil düzenin, özellikle köylerde tüm katılığı ile uygulanmakta olduğunu ileri sürdüklerini ve kadına karşı haksızlığı dile getirdiklerini belirtmiştir. Necati Cumalı'nın Vur Emri oyununda da ana ve kızı Hacer, bu düzenin altında ezilen kadınlarıdır. Köy ailesinde kadın, kocasından çok çalıştığı, üretime katıldığı halde, ortak hayatlarını ilgilendiren konularda düşüncesini ileri süremez. Kocasına, çocuklarına hatta çocuklarına sözü geçmez. Aile, erkeğin kayıtsız şartsız egemenliği esasına göre kurulmuştur. (Şener, 1971: 82).

Geleneksel aile düzeni içerisindeki yeri belli olan ana, oğlu Halil söz konusu olduğunda ataerkil düzende kadından beklenen davranışların dışında hareket eder. Ana, oğlunun eve dönüşüyle birlikte, onu evinde barındırmak istemeyen baba ve büyük oğlu Veli'nin karşısında durur. Ataerkil düzenin temsilcisi baba, ona konumunu hatırlatır.

...

Ana- Allah için merhametli ol!

Baba- Kadınsın kadınlığını bil! Benden gizli iş görme! Mintanını yenilemişsin oğlunun... (Cumalı, 2004: 721).

...

Oyunun sonunda, bir gece kaldıktan sonra Halil'i eliyle teslim edeceğini söyleyen ana, gününü doldurana kadar her pazar ve perşembe oğlunu görmeye gideceğini söyler, Veli, kardeşini ihbar etmiştir ve evi askerler sarar. Ana, Veli'ye

silahı doğrultarak onu kapıya yöneltir ve vurulacaksa onun vurulmasını söyler. Halil, silahı anasının elinden alır, anası onun kaçmasına yardım eder. Ana, evlatları arasında bir tercih yapmayacağını söylemiştir, Veli'nin Halil'i ihbar etmesiyle ana, çocukları arasında seçim yapacaktır ancak bunu yaparken duygusal davranır. Veli'yi gerçekten askerin önüne sürüp sürmeyeceği bilinmez.

Fiziksel Özellikleri

Fiziksel özellikleriyle ilgili bilgi verilmez.

Ruhsal Özellikleri

Oyunun önemli kişilerinden Ana, oyundaki çatışmalara analık içgüdüleriyle hareket ederek yön verir. Halil'in yaptıklarının yanlışlığını sorgulamaz, evladını kurtarmak isteyen bir annenin sergileyeceği davranışları sergiler. Oyunun sonunda onu ertesi gün eliyle askere teslim edeceğini söyleyerek oğlunun yaptıklarının cezasını hukuk yoluyla çekmesi gerektiğini hissettirir. Oğlunu yargılayacak kişiler babası veya abisi değildir. Ana, aldığı kararları uygular ve kocasının karşısında yer alır. Bu bakımdan cesur Anadolu kadının temsilcisidir.

Yaşı

Ana, elli yaşlarını aşmış bir kadındır. Yaşlı köylü kadını tipinin temsilcisidir. Tecrübeli ve dayanıklıdır. İnanıkları karşısında sözünü esirgemez. Sevda Şener, yaşlı köylü kadını tipinin, seyircide ezilmiş cinste özlediği direnmeyi gösterdiği için masalımsı bir kahraman olduğunu ifade eder. Ataerkil düzen içerisinde kadın ancak yaşlandıktan ve erkek çocuk annesi olduktan sonra kendini kabul ettirebilir. Tiyatro yazarlarımız köyün güçlü unsuru olarak yaşlı kadını seçerler. (Şener, 1971: 82). Vur Emri adlı oyunda da inatçı, tecrübeli, güçlü ve sağduyulu tarafıyla ana, olaylara yön vermektedir.

Eğitim Durumu

Ana, okuma yazma bilmemektedir. Halil'in hapisshanedeyken onlardan bir mektup almayı beklediğini söylemesi üzerine okuma yazma bilmediğini ananın

kendisinden öğreniriz. Onun eğitimi ataerkil düzen içerisinde toplumun kadın algısına yönelik oluşan anlayıştır. Sabırla bekleyen, dua eden kadın tipidir.

Halil- ... Sizden ufak bir yardım, yazdıklarına karşılık el kadar bir mektup alsaydım...

Ana- Benim okumam yazmam mı var oğlum? Elimde avucumda param mı var? Bir gün dualarımdan eksik etmedim seni... (Cumalı, 2004: 725).

...

Kimlikleri

a. Sosyal Açıdan Kadın Kimliği

Ana, geleneksel değerlerin ve ataerkil düzenin belirlediği davranışları sergileyen ve evinde koca baskısını yaşayan kadın tipidir. Ancak yaşlı kadın tipini yansıtır olması onu bu oyunda ele alınan çatışmada farklı bir konuma getirir. Ana kimliği ile ortaya çıkan kadın, oğlu söz konusu olduğunda kocasına ve diğer oğluna karşı tavır gösterebilmektedir. Vur Emri'nde de yaşanan sorunların temelinde aile düzenindeki haksızlık yer alır. Necati Cumalı, bu oyunda toplumsal düzensizliğe, katı yönetim ve adalet kurallarına, töreye, göreneğe ve ekonomik koşullara karşı ülküsel değerlere bağlanmıştır. (Şener, 1971: 176). Bu değerlerin yansıtıcısı olan unsur anadır.

b. Kültürel Açıdan Kadın Kimliği

Geleneksel aile yapısında yer alan ana figürünün temsilcisi olan Vur Emri'ndeki ana, Anadolu kadınının temsilcisidir. Özverili ve çalışkandır. Bunun yanında sevgisi ve hoşgörüsüyle oyuna evrensel özellik taşır. Seveda Şener'in Çağdaş Türk Tiyatrosunda İnsan isimli çalışmasında ele aldığı köylü anası tipini karşılar. Yumuşaktır, geçimlidir. Erkek gücüne karşı direnemediği için, idare etme yolunu seçer. Sevecendir, çocuklarının acılarını paylaşır. Katı ve uzlaşmasız kocasına veya oğluna karşıttır. Yetkinin babadan oğula geçtiği evde kardeşler arasında uyum kurmağa, zayıfın hakkını korumağa çalışır. (Şener, 1972: 99).

c. Psikolojik Açıdan Kadın Kimliği

Oyundaki ana, oyunun çatışmasının ortaya çıktığı noktaya kadar, baba otoritesine karşı durmaz. Onun aldığı eğitim, toplumsal bir eğitimidir ve bu doğrultuda hareket ederek babanın karşısında durmayı düşünmez. Söz konusu oğlu olduğunda ise analık içgüdüleri ile oğlunu korur.

d. Cinsiyet Açısından Kadın Kimliği

Cinsiyet açısından ana kişisi, toplumsal beklentileri karşılar. Ailenin annesidir, çocuklarına karşı sevecen ve aile düzeninin kurucusudur. Çalışkandır. Ataerkil düzenin kadına yüklemiş olduğu tüm rolleri kabul etmiştir. Eğitim almamıştır. Toplumdaki ve aile içindeki yerini, yine içinde yer aldığı toplumdan öğrenmiştir. Yaş almasıyla birlikte kadın kimliğinin yanı sıra ana kimliğini de karşılar, böylece yaşananlar karşısında düşündüklerini dile getirir ve kocasının karşısında yer alır.

Eğitim

Eğitimsiz, köylü kadını olan Ana, toplum tarafından ve aile içinde baskılanmış kadınlardandır. Nalınlar ve Ezik Otlar'da görülen anne tiplerine benzer özellikler gösterir. Kadının yerini törelerin belirlediği bir topluma mensuptur. Törelerin koyduğu kuralları sorgulamaz. Yeri erkekten sonra gelir, hatta erkek çocuklarına dahi sözü geçmez. Ana, kadına yüklenmiş olan bu konumu kabul etmiştir. Eğitimi çevreseldir, kızı Hacer Sargın'ı da aynı toplumsal anlayışla yetiştirmişlerdir. Baba evinden koca evine geçen kadın için değişen sadece baskı unsurunun kim olduğudur.

Vur Emri oyununda Ana, sadece oğlunun hayatı söz konusu olduğunda konuşacak cesareti gösterir. Eşini ve diğer oğlunu karşısına alır. Halil'in suçunu, alacağı cezayı bilemez, sadece olayların değerlendirmesini anne bakışıyla yapar. Veli'nin Halil'i ihbar etmesi üzerine öfkelenen Ana, öfkesini dile getirmekten çekinmez. Halil'i sabah kendisi teslim etmeyi düşünürken ihbarla jandarmaların evi sarması üzerine oğlunun vurulmasından korkan Ana, onu teslim etmek yerine kaçmasına yardım eder.

2.10.2.2. Hacer

Ezilmiş, sömürülmüş ve susturulmuş Anadolu köylü kadınının temsilcisidir. Evde baba tarafından bastırılan kadının, evlenince otorite koca unsuru olarak karşısına çıkar. Hacer'in hiçbir konuda söz hakkı yoktur. Eşinin baskısı ve korkusu ile yaşar. Kardeşine yardım etmek ister ancak kocasının ve babasının korkusundan bunu yapamaz. Hacer'in bir oğlu vardır ve onu Halil'e benzetir. Hacer, her gün Halil'i andığını başka yapacak bir şeyinin olmadığını ifade eder.

Hacer- Her gün anardım seni! Başka elimde ne var? (Cumalı, 2004: 725).

2.11. Yeni Çıkan Şarkılar Ya Da Juliette

2.11.1. Konusu

Necati Cumalı'nı 1967 yılında yazdığı eser, tek perdelik bir komedidir. Oyunda 20 – 21 yaşlarındaki bir genç kızın ruh hâli verilir. Sahne sanatçısı olan genç kızın bireysel çatışmaları oyunun hareketini sağlayan unsurdur. Cumalı, tak kişilik oyun olarak düzenlediği Yeni Çıkan Şarkılar ya da Juliette adlı oyununda insanın kendi "ben" i ile çatışmasına yer verir. (Taş, 2001: 16).Eser, 1968 yılında Devlet Tiyatrosunda sahnelenmiş, 1970 yılında ise Sarayova radyosunda yayınlanmıştır.

Beşiktaş'ta bir odada geçen oyunda Romeo ve Juliette oyunundaki Juliette rolü için hazırlık yapan genç kızın rolün kime verileceğine dair bekleyişi ve bu bekleyiş sırasında yaşadığı kaygılar izleyiciye aktarılır. Oyunda yer alan çatışmalar, rolü bekleyen genç kızın bu zaman zarfı içerisinde yaşadığı içsel bunalımların oluşturduğu çatışmalardır. Genç kız, oyunu sahneye koyan yönetmenin rolü karısına vereceğinden endişe etmektedir. Bu endişenin etkisiyle çeşitli konular hakkında düşünceleri gider gelir. Sinema dergilerinin içeriğini yavanlığından, İstanbul'u çirkinleştiren apartmanlardan bahseder. Yaz günlerinin geçmek bilmeyen ikinci vakitlerinin sıkıntısı, beklemekte olduğu haberin gelmeyişi ile daha da uzar. O saatlerde şehir de uykudadır. Sokaklardan ses gelmez. Annesine ve kardeşine seslenir, cevap alamaz onlar da uyumaktadır. Aşk üzerine düşünür, aşka inanmayan genç kız, bunun sebebini karşısına çıkan erkeğin Romeo olmayışına bağlar. Sokaklardan yavaş yavaş sesler

gelmeye başlar, yeni şarkılar satan bir satıcı, şarkı söyleyerek geçer, ardından dondurmacı sokağa girer, annesi ve kardeşi de uyanmıştır. Günün canlanmaya başladığı bu anlarda, tiyatrodan gelen haberle genç kızın beklentileri de karşılanır.

2.11.2. Oyunun Kadın Kişisi

2.11.2.1. Genç Kız

20- 21 yaşlarında olan genç kız bir tiyatro sanatçısıdır. Çalıştığı tiyatrodaki rollerin dağılımını beklerken duyduğu heyecan, korku, umutsuzluk hâlleri genç kızın sözleri ve davranışlarıyla izleyiciye aktarılır. Oyunun zamanı oldukça kısadır. 18 Ağustos gününün ikindi vaktinde uzayıp giden zaman, genç kızın bekleyişinden kaynaklanır. Genç kızın içinde bulunduğu bu sıkıntılı durumda onu ıstıraba daha fazla iten sebeplerden biri de herkesin uykuda olmasıdır. Yalnızlık, konuşacak kimsenin olmayışı genç kızın bekleyişini uzatan durumlardan biri gibidir. Bu sebeple herkesin uyanmasını ister. Sokağı uyandırmak için çöp tenekesini yuvarlamayı düşünür ve olacakları konuşmacıları taklit ederek canlandır. Yaz geçip gitmektedir ve herkes uyumaktadır.

Genç Kız- ... Uyanın hanımlar, uyanın! Uyumanın sırası mı? Yaz geçiyor, güzelim yaz geçiyor! Ne geçiyor? (Omuz silker) Geçti bile! Ağustosun on sekizi... (Divana oturur, mahzun, birbirine kenetlediği ellerini dizleri arasına alır.) Ne oluyor sanki? Yaz, yaz diye bekliyorum da ne oluyor? Sakız gibi uzayan bu ikindiüstleri ne tadını bırakıyor yazın? (Kalkar) Hadi söyle. Nerede olmak isterdin şimdi? (Bir adım atar) Adalar'da mı? (Geri döner) Pendik'te mi? (Tekrar divana oturur, geriye doğru yaslanır) Oralarda da herkes uykudadır şimdi! (Cumalı, 2004: 736, 737).

Fiziksel Özellikleri

Genç kızın fiziksel özellikleri ile ilgili bilgi verilmez ancak, Juliette rolünün kendisinin seçilmesinin doğru ve yerinde bir karar olmasına rağmen yönetmenin eşine verileceğini düşündüğü bölümlerde kendisi ve diğer oyuncu hakkındaki görüşleri izleyiciye iletilir.

Genç Kız- ... Off! Dayanamıyorum bu haksızlığa! Gerçi rol bölümü daha asılmamış ama ya yarın ya da yarından sonra asılır. Juliette’i bana verselerdi duyardım bugün! (Yavaş yavaş artan bir öfkeyle) Lâf o! Lâf, rol bölümü daha kesinleşmedi dedikleri! Besbelli karısını kayıracak! Sahneye kendi koyarsa Juliette’i karısına oynatır elbet! Zavallı Juliette! Hizmetçiye belki de cadıya döner artık! ... Karısı nasıl oynar o sesle, o suratla Juliette’i? Ama ne olacak gazeteciler hep dostları nasıl olsa! Oynarsa valla benden çok överler! (Cumalı, 2004: 734).

Oyunun sonunda rolün kendisine verilmiş olması genç kızın yaptığı değerlendirmelerde haklı olduğunu izleyiciye düşündürür.

Ruhsal Özellikleri

Oyunun tek kişisi olan genç kızın ruhsal durumu kısa oyun zamanında değişkenlik gösterir. Buna rağmen genç kız, rolün kendisine verildiğini öğrendiği yani oyunun sonlandığı ana kadar korkulu bir bekleyiş içinde olacaktır.

Oyun, bu bekleyişin yarattığı ıstırap ve huzursuzluk ile şekillenir. Ancak oyunun sonunda beklediği haberi almasıyla, korkuları sevince ve umuda dönüşür. Bu sebeple genç kızın ruh hâli oyun başında ve sonunda değişkenlik gösterecektir.

Genç kızın yaz mevsimi gelmeden, onun gelmesini heyecanla beklediğini bildiği ve içinde bulunduğu anda, yaz mevsimi ikindiüstlerinin geçmek bilmemesinin getirdiği huzursuzluklar da oyun kişinin değişen iç dünyasını yansıtan unsurlardır. İnsanın iç dünyasının süratle değişmesi, umutsuzlukların umuda, hüznün sevince dönüşmesi an meselesidir. Beklenen zamanın, normal zamanlardan daha uzun bir mesafeden sonra gelmesi, insanın iç dünyasındaki zamanın süratinin sezilmesi manasını taşır. Düşünceye dalan insan, düşündüklerini çoğaltır. Juliette rolü için endişelenen sanatçı da endişesini çoğaltarak yaşanan zamanı ağırlaştırır. İçteki zaman süratle ilerlerken dıştaki zaman bir türlü geçmek bilmez. (Taş, 2001: 178).

Yaşı

Oyunun tek kişisi olan genç kız, 20 – 21 yaşlarındadır. Genç kızın duygu durumundaki değişiklikler, canlılığı, öfkesi, hırçınlıkları yaşı ile uyumlu

davranışlardır. Necati Cumalı, genç kızın hareketlerine de yaşına uygun tavırlar eklemiştir. İnsanları taklit yoluyla canlandırması, konuşma biçimi, hareketlerindeki devingenlik yaşını yansıtmaktadır.

Eğitim Durumu

Genç kız, tiyatro eğitimi almış bir sahne sanatçısıdır. Eğitimli olduğu oyunda duyurulmaz ancak, görev aldığı tiyatro, oynayacakları oyun ve oyunun yönetmeninin tanınan biri olması tiyatro eğitimi almış olduğunu izleyiciye hissettirir. Genç kız, İstanbul'un apartmanlarla görüntüsünün bozulmasına kızmaktadır. Güzellik ve çirkinlik kavramları, ilişkiler hakkında düşündükleri onun iyi eğitim almış olduğunu kanıtlar nitelikte kullanılmıştır.

Kimlikleri

a. Sosyal Açıdan Kadın Kimliği

Genç Kız, Prof. Dr. Sevda Şener'in aydın genç kız tiplemesi başlığı altında ele aldığı genç kız özelliklerinden bazılarını karşılamaktadır. Kolej veya üniversite mezunu olan bu kızların bazen meslek sahibi olarak da öne çıkarıldıklarından bahseden Sevda Şener, bazı yazarlarımızın bu kızlarda duygululuğu vaz geçilmez bir erdem olarak gördüklerini de belirtmiştir. Necati Cumalı'nın genç kız tiplerini de bu değerlendirme içerisine dâhil eder. Oyundaki Genç Kız, duygulu yönüyle belirlemektedir.

b. Kültürel Açıdan Kadın Kimliği

Oyundaki Genç Kız tiplemesi düşündükleri, hayatı ve içinde bulunduğu çevreyi değerlendirışı ile eğitimi arasında paralellik kurulan bir tavır sergilemektedir. Bununla beraber tiyatro sanatçısı olan genç kız, rol dağılımı ile ilgili beklentisi gereği kıskançlık hissetmekte ve bundan duyduğu kızgınlığı dile getirirken yaşına göre davranışlar sergilemektedir.

Genç kızın yaşadığı şehrin değiştiriliyor olmasına ve tiyatro ve sinema dergisinde sanat haberleri dışında haberlerin yer almasına verdiği tepkiler, seyirciye onun kültürel donanımı, hayatı yorumlayışı hakkında bilgi verir.

c. Psikolojik Açıdan Kadın Kimliği

Oyun, genç kızın istediği rol için bekleyişine sahne olur. Genç kız, rollerin dağılımını beklerken endişelidir. Bu endişenin etkisiyle düşünceleri çeşitlenir. Kimi zaman öfkesini kimi zaman kıskançlığını kimi zaman hüznünü dile getirir. Genç Kız, olay zamanı sırasında bu bakımdan çeşitli ruh hâlleri içinde görünür. Onun benliğinde yer alan çatışmalar, oyundaki çatışmaya da zemin hazırlar.

d. Cinsiyet Açısından Kadın Kimliği

Eğitilmiş olan oyun kişisi, hem düşünceleriyle hem yaşam biçimiyle bunu izleyiciye göstermektedir. Kent yaşamı içinde yer alan genç kız, oyundaki zamanda yaşayan genç kızlarından. Bu bakımdan düşüncelerini ifade etmekten çekinmez, anlık duygu değişimlerini yansıtır. Hayattan beklentilerini bilmektedir ve buna göre hareket eder. Başkalarının beğenilerinden ziyade kendi fikirlerine önem verdiğini ifade eder. Bu yüzden sevdiği gencin saçlarına ikide bir güzel demesi saçlarını kestirmesine sebep olur. Sevdiği gençten ayrılmıştır, çünkü onun kendisini olduğu gibi sevmesini istemektedir. Saçlarını kestirdiğinde de aynı kişi olduğunu görmesini ister.

...

Genç Kız- Saçlarım uzundu yaz girerken! Kestirdim. O, ikide bir saçların güzel dediği için kestirdim! Saçlarımdan da kurtuldum, ondan da... Bir saçlarım mı güzel benim? Bir demet saç alt tarafı berberlerde de var! Durur durur, saçların ne güzel derdi! (Omuz silker.) İnat olsun diye kestirdim işte! ... Ben saç değilim, göz değilim, dudak değilim, madem seviyorsun bilmelisin neyi sevdiğini! (Cumalı, 2004: 739).

...

Genç Kızın, evlilik hakkındaki düşünceleri de açıktır. Evlenmeyi seçtiği takdirde evleneceği gencin ailesi için hayallerinden vaz geçeceğini bilmektedir. Evlilik kurumu

içinde kadının görevinin ne olduğu bellidir hatta genç kızın hayatına dair kararlar eşinin ailesi tarafından alınmaktadır. Genç Kız, evlenmiş olsaydı nasıl bir hayatın içinde olacağını bilir. Bu durumla eğlenir. O, tercihini tiyatrodan yana yapmıştır.

...

Genç Kız- ... Ya evlenseydim onunla? Ailesinin hatırı için tiyatroyu da bırakacaktım. Kim bilir akıllılık olurdu belki de! Kurtulurdum bu heyecanlardan! Sabahları soğan soyardım gözlerim yaşara yaşara! Tencerelerin başında nöbet tutardım. Tombullaşmaya başladım şöyle hafiften! Fena mı yani? Sahnede ağlayacağıma mutfakta ağlardım! (Telefona doğru) Pışt! Ben öyle tiyatromu falan bırakamam oğlum! Bırakırsam başka bir tiyatroya geçmek için bırakırım... (Cumalı, 2004: 737).

Eğitim

Eğitilmiş olan oyun kişisi genç kız, sahne sanatçısıdır. Bu bakımdan da hayatı değerlendirişi farklıdır. Aile içinde baskı görmeden yetişmiş genç kız, evlilikle birlikte kadının baskılanacağını bilir. Sevdiği gençle evlenmiş olduğunu hayal ettiği görüntüler, evlenmeme kararının doğruluğu noktasında hem izleyiciyi hem oyun kişisini ikna edici şekildedir. Aile hayatı içinde kadının, sadece eşi tarafından değil eşinin ailesi tarafından da baskılanacağını düşünür bu sebeple evlilik düşüncesine uzaktır. Genç kızın hayatında önceliği tiyatrodur. Hayatını bu doğrultuda şekillendirmeyi düşünür.

Sevdiği erkek, saçını uzun sevdiği için saçını kestirmiştir. Erkek baskısına karşı koyuşunu sergileyen bir davranış biçimi olarak oyunda belirginleşen bu hareket, kadının toplumda ikincil konuma getirilmesine de isyan niteliğindedir.

2.12. Tehlikeli Güvercin

2.12.1. Konusu

Necati Cumalı'nın Tehlikeli Güvercin oyunu sanatçının olgunluk dönemi eserlerindedir. Yaşadığı yılların güncel olaylarından hareketle oluşturduğu Tehlikeli

Güvercin’de yazar, taşlayıcı, iğneleyici, hicvi esas alan bir üslup kullanır. Cumalı’nın siyasî nitelikli eleştirel oyunu, farklı fikirlerin duygu ve değerlerin çatışması olarak şekillenir. Trajikomik bir konudan taşlayıcı bir dram geliştirilir. Yazar, hayalî bir ülkenin sorununu sergilerken, Türkiye’nin durumunu gözler önüne sermeyi hedefler.(Taş, 2001: 17). Oyun, iki bölümden oluşmaktadır. İlk bölüm yedi tablodan ikinci bölüm beş tablodan oluşmaktadır.

Olay, Karalar Ülkesi denilen ve yeri bilinmeyen bir ülkenin bir ilçesinde geçer. Tarlasında çift sürerken ayağında tabela olan bir güvercin bulan göçmen bir köylü, güvercini muhtarın ihbarıyla karakola getirmiştir. Köylü, güvercini önce avukata götürmeyi düşünmüştür, ancak daha önce muhtarla karşılaşır, muhtar güvercini tehlikeli bulduğu için karakola götürmesini söyler, köylü ise hayvanlarını bırakamayacağı için daha sonra götüreceğini söyler ancak muhtar, köylüyü ihbar eder ve köylü zorla karakola getirilip sorgulanır. Oyunun ilk sahnesi sorgulanma sahnesidir ve yaşananlar, köylünün ağzından aktarılır. Güvercini bulan köylü, onun ayağındaki plakayı avukata okutmaya götürdüğünü söylemiştir, avukatın menfaatlerine engel teşkil ettiğini düşünen kaymakam ve belediye başkanı tehlikeli olduğunu iddia ettikleri güvercin ile avukat arasında ilişki kurarak güvercinin avukata alıcılar tarafından gönderildiğini iddia ederler. Köylülere yardım ettiği ve haksızlıkların karşısında olduğu için başkan ve kaymakam, avukattan kurtulmak istemektedirler, bu sebeple avukatın, alıcılar olarak adlandırdıkları ve memleket menfaatlerine aykırı hareket ettiklerini iddia ettikleri bir gruptan olduğu için kendilerine düşmanlık ettiğini söylerler, avukatı takibe alırlar ve ona tuzak kurarak hapse atırırlar. Avukatın eşi Fransızca öğretmenini de ülkenin uzak bir köşesine sürgün ettirirler ancak kadın istifa eder ve gitmez, oyun avukat, eşi ve avukatın annesinin görüldüğü hapisane dekorunda son bulur.

Songül Taş, oyunda yer alan asal düğümlerin güvercin ile avukat arasında kurulmaya çalışılan bağlantı etrafında ve menfaatçi insanların avukatı pusuya düşürme çabaları etrafında şekillendiğini belirtmiştir. Oyunda birbiri ardına çözülen ara düğümler, asıl olayların nasıl gelişeceği hakkında ipuçları verir ve yeni düğümleri

oluşturur. Oyunda yer alan ara düğümler, arka arkaya çözüme ulaşır. Bunlar, oyun kişilerinin karakterleri hakkında da bilgi verici niteliktedir.

2.12.2. Oyunun Kadın Kişileri

2.12.2.1. Nişanlı (Avukatın nişanlısı, sonra karısı)

Oyundaki kadın kahramanların hiçbiri karakter özelliği göstermez. Kadın kahramanlar, oyunun diğer kişileri hakkında bilgi verici ve onları tamamlayıcı niteliktedir. Oyunun asıl kişisi avukattır. Avukat, kasaba halkının güven duyduğu, mücadeleci, dürüst ve aydındır. Kendisi gibi olmayan, menfaatçi yönetici ve memurların karşısında yer alır. Dürüstlüğü ve halktan taraf olması, diğer kesimi rahatsız eder ve bu kişiler, avukata iftira atıp ondan kurtulmaya çalışırlar. Avukatın eşi, oyunda avukatın yansıması şeklinde sergilenir. Avukat ve eşi birbirlerine benzer özellikler gösterirler. Tehlikeli Güvercin oyununda yer alan öğretmen Sevda Şener'in aydın genç kız tiplemesini karşılar. Bu tipin ortak özelliği, toplumun ülküsel eğitim ve ahlâk düzeyini simgelemek üzere seçilmiş olmasıdır. Yazarın özlemine belirtir. Bilgili ve uyanık olduğu kadar güzel ve erdemlidir de. Aydın genç kız tipinde yaşatılan erdemler, duygululuk, incelik, olgunluk, çalışkanlık, anlayışlı olmak ve sırasında gözü pekliktir. Cumhuriyeti ve devrimleri pekiştirmek amacıyla yazılan ve eğitici olması ön görülen oyunlarda, aydın genç kız bir atılımı gerçekleştirecek güçte gösterilmiştir. Necati Cumalı, oyunlarındaki aydın genç kızları ciddi, vakur ve duygusal olarak görmektedir. (Şener, 1972: 72).

Fiziksel Özellikleri

Avukatın karısının fiziksel özellikleri hakkında bilgi verilmez. Ancak, Sevda Şener'in aydın genç kız tipinde ifade ettiği özellikleri karşılar. Genç ve güzeldir. Mesleğine de yeni başlamıştır. Avukat hapse girdiğinde henüz üç aylık evlidirler. Oyunda yer alan diğer genç kadınlardan farklıdır. Deli Kız, avukatın karısı hakkında şu ifadeleri kullanır:

...

Avukat- Nasılsın bacım?

Deli Kız- Teşekkür ederim. Kim o yanındaki güzel kız?

Avukat- Nişanlım.

Deli kız- Ne kadar güzel! Ne kadar değişik öbür kadınlardan... (Cumalı, 2004: 787).

...

Avukatın karısı, Mustafa Kemâl Atatürk'ün şu cümlesinde ifade ettiği kadındır. “Kadınlarımız için asıl mücadele alanı, asıl zafer kazanılması gereken alan, biçim ve kılıkta başarıdan çok, ışıkla, bilgi ve kültürle, gerçek faziletle süslenip donanmaktır. Ben muhterem hanımlarımızın Avrupa kadınlarının aşağısında kalmayacak, aksine pek çok yönden onların üstüne çıkacak şekilde ışıkla, bilgi ve kültürle donanacaklarından asla şüphe etmeyen ve buna kesinlikle emin olanlardanım.”

Ruhsal Özellikleri

Oyundaki olumlu kişilerdendir. Avukatı belirginleştirmek için seçilmiş oyun kişilerindendir. Kültürlü, seviyeli, ağırbaşlı ve dürüst bir öğretmen olarak çizilir. Avukat ile menfaatçiler birbirlerine ne kadar zıtsa, eşleri de aynı ölçüde farklıdır. Avukatın karısı, aynı zamanda öğretmen tipini de karşılamaktadır. Çalışkanlığı ve dürüstlüğünün yanında sevecendir ve eşi için fedakârlık yapar. Öğretmenlikten istifa eder. Menfaatçi kesimle mücadele ederken eşinin yanındadır. Öğretmen tipi çoğu zaman mücadeleden yenik ayrılır ancak mücadelesinden vaz geçmeyecektir. (Şener, 1972: 95).

Eşinin hapse girmesinden sonra sürgün edildiği için mesleğini bırakan kadın eşinin yanında olduğunu ona söyler.

...

Avukat- Ayrılacak mısın öğretmenlikten?

Kadın- Ayrıldım bile bugün!

Avukat- Ben sebep oldum buna...

Kadın- Suçlu olduğuna sen de mi inanmaya başladın yoksa? Karınım, benim yerim senin yanında, senin yakınında! (Cumalı, 2004: 821).

Yaşı

Oyunda avukatın karısının yaşı hakkında bilgi verilmez ancak öğretmenin mesleğe yeni başlamış olması ve oyunun başında nişanlı olan çiftin, avukatın ceza almasından sonraki anda henüz evliliklerinin üçüncü ayında olduklarının bildirilmesi, öğretmenin yaşı hakkında bilgi vericidir.

Eğitim Durumu

Avukatın karısı Fransızca öğretmenidir. Aydın bir oyun kişisidir. Oyunlarda yer alan olumlu öğretmen tipini karşılar. Devrimlerin uygulayıcısı rolündedir. İlçede yer alan menfaatçi kimselerin karşısında yer alır. Avukatın hapse girmesinin ardından onu da sürgüne gönderirler, ancak genç kadın, istifa eder ve eşinin yanında kalmayı tercih eder. Oyunun sonunda işsiz kalan ve eşi hapiste olan kadının hiçbir geliri yoktur ancak gelecekte korkmaz. Almış olduğu eğitim ve aydın bakışı korkularına engel teşkil eder.

...

Avukat- Neyle? Ne gelirim var benim, ne de birikmiş param!

Kadın- Aç kalacak değiliz elbet! Başka bir iş bulurum. Sekreterlik, mütercimlik ne olursa! İl buraya bir saat ötede! Her yaşayan avukatlıkla, öğretmenlikle kazanmıyor hayatını... (Cumalı, 2004: 821).

...

Kimlikleri

a. Sosyal Açıdan Kadın Kimliği

İyi ve doğru eğitim almış olan avukatın karısı, aydın sorumluluğu taşıyan bir genç kızdır. Toplumsal düzenin inşası için ve doğru olan için mücadele etmekten

çekinmez. Korkusuzdur, olacakları tahmin eder ancak mücadelesinden vazgeçmez. Avukata benzer ve bu yüzden de birbirlerini severler. Nişanlandıkları gece, odacı evlerine gelerek duyduklarını anlatır ve avukatın evinde arama yapacaklarını söyler. Bu konuşmalar sırasında kadın, söyledikleriyle aydın genç kız tipinin sesi olur.

...

Nişanlı- Kitaplarını dergilerini bana ver istersen, evleninceye kadar bende dursun...

Avukat- Öyle yasaklanmış, gizli satılan hiçbir şey yok benim evimde...

II. Ana- Gene de bir tedbir alman fena olmaz oğlum. Hatta, belli olmaz nişanlımı da rahat bırakmazlar belki de.

Avukat- Ne yapalım? Kitaplarımı yakalım mı yani?

Nişanlı- Olmaz böyle şey! Kitap yakmak için okullarda dirsek çürütmedik bunca yıl... (Cumalı, 2004: 772).

...

b. Kültürel Açıdan Kadın Kimliği

Sevda Şener, Çağdaş Türk Tiyatrosunda Ahlâk Ekonomi Kültür Sorunları adlı çalışmasında kültür sorunları başlığı altında bilinçsizlik, sorumsuzluk ve yabancılaşma kavramlarını değerlendirmiştir. Tehlikeli Güvercin oyunundaki avukatın karısı bu olumsuz tiplerin karşısında yer alan bir konumda çizilmiştir. Avukatın karısı da avukat gibi iyi eğitilmiş ve dürüst bir kişidir. Sevda Şener, tiyatro yazarlarının ülkücü aydın olarak ele aldıkları bu tiplerin toplumu sömüren ile savaştıklarını, bu ülkücü aydınların çevresi tarafından yalnız ve desteksiz bırakıldıklarını ve toplumun bilinçsizliğinden cüret alan düzenici kişilerce iftiraya uğradıklarını belirtmiştir.

c. Psikolojik Açıdan Kadın Kimliği

Dürüst ve güçlü özellikleriyle ön plana çıkan kadın tipi oyunun asıl kişisi olan avukatın yansıması gibidir. Karakter olarak birbirlerine benzerler. Avukat, nişanlanacakları gece, öğretmeni annesi ile tanıştırmak için eve getirdiğinde annesi de kimden bahsettiğini anlamıştır, avukat annesine ilçede on beş kadar bekâr öğretmen olduğunu, nişanlanacağı öğretmenin kim olduğunu nasıl bildiğini sorar. Annesi kim olduğunu bilmiştir çünkü oğluna yakışan kız odur, gönlünden geçendir. Avukat ve karısı birbirlerine benzedikleri için birbirlerini severler.

...

Avukat- Anne, sorsana kimdir? Neyin nesidir?

II. Ana- Sen kimi sever beğenirsen benim gelinim odur oğlum.

Avukat- Ama tanıdığın biri... Bil kimdir? (Annesini kollarna alır.)

II. Ana- Bırak beni de mutfağa gideyim...

Avukat- Hadi sana bir ipucu, çalışan bir kadın... Mesleği var...

II. Ana- Öylesi daha iyi. Dünya bu, ileride Allah korusun, tek başına kalırsa, sıkıntı çekmez benim gibi...

Avukat- Anlamadın mı hâlâ kim?

II. Ana- Öğretmen mi?

Avukat- Ha gayret...

II. Ana- Hele şükür, benim de aklımdan hep o geçirdi.

Avukat- Kim geçirdi anne? İlçede belki on beş bekâr öğretmen var, atmasana.

II. Ana- Anladım ben kim. Bırak beni mutfağa gireyim. Sonra da saçımı başımı düzeltelim. İlk günden böyle salkım saçak görmesin beni. Çok hanım, derli toplu kızdır o.

Avukat- Sen her zaman derli toplusun, üstelik de güzelsin! Meleksin, iyisin, cesursun, bir tanesin sen... (Öper) Hadi söyleyeyim kim olduğunu, Fransızca öğretmeni.

II. Ana- Ben bilmiştim zaten! Allah kalbime göre verdi gene... (Cumalı, 2004: 769, 770).

...

d. Cinsiyet Açısından Kadın Kimliği

Aydın genç kız tipini karşılayan öğretmen, Cumhuriyet ve devrimlerin temsilcisidir. Evli bir kadın olarak eşinin yanında yer alan, ekmeğini kendi kazanan, toplumu şekillendirebilecek güçteki kadındır. Görünüm itibarıyla de diğer tüm kadınlardan farklıdır.

Eğitim

Oyundaki olumlu kadın tiplerinden olan Nişanlı, öğretmendir. Öğretmenin toplumu şekillendirmedeki vasfı da göz önünde tutularak çizilmiş olan Nişanlı tipi, hem ahlâki nitelikleriyle hem cesur tavırlarıyla dikkat çeker. Avukatın yansımasıdır. İyi giyinen, güzelliğiyle de dikkat çeken kadın, Kaymakam'ın ve Belediye Başkanı'nın eşlerinin her bakımdan zıttı olarak çizilmiştir.

Eşine destek olan, okuyan, olayları doğru değerlendirebilen sağduyulu bir kadındır. Toplumsal yaşamda ve aile kurumu içerisinde kadının erkekle eşit konumda yer aldığını gösteren kadınlardan olan öğretmen baskılanmaz. Eşinin mahkûmiyeti sonrası başka bir yere tayin edilen kadın, istifa ederek eşinin yanında durur. Güçlü ve cesurdur. Kanunun tecelli edeceğine güvenir, hukuka inancı vardır.

2.12.2.2. II. Ana (Avukatın Anası)

Avukatın anası da yine diğerkadın tipleri gibi avukatın kişiliğini belirgin hale getirmek için çizilmiş tiplerdendir. Avukatın eşi gibi onun bir yansıması durumundadır. Avukatın annesi, oğlunu tek başına okutmuş, iyi yetiştirmiştir. Sevda Şener'in Çağdaş Türk Tiyatrosunda İnsan adlı çalışmasında belirttiği orta halli ve koruyucu kadın tipini karşılar. Buna göre oyundaki avukatın anası, yapmacıksızdır. Ev kadınlığı ve analık görevlerinin sorumluluğunu taşır. Aile kurumunun yapıcı ögesidir. Çocuklarına karşı fedakâr, kocasına karşı sadıktır. Para sıkıntısına, türlü zorluklara sabırla göğüs gerer. İlişkilerinde sevgi ve bağlılık rol oynar. Ev işlerinde temiz ve çalışkandır. (Şener, 1972: 99). Onun aldığı eğitim hakkında bilgi verilirse de avukatın anası aydın bir kadındır. Kadının meslek sahibi olmasına önem verir. Cesur ve mücadeleci kadınlardandır. Tek başına oğlunu yetiştirirken zorluklar yaşadığını belirtir ancak mücadeleden vaz geçmemiş ve oğlunu dürüst, aydın bir avukat yapmıştır. Toplumun kadına biçtiği rollerin karşısında yer alır.

...

Avukat- Hadi sana bir ipucu, çalışan bir kadın... Mesleği var...

II. Ana- Öylesi daha iyi. Dünya bu, ileride Allah korusun, tek başına kalırsa, sıkıntı çekmez benim gibi...(Cumalı, 2004: 769).

...

Avukat- Ne yapalım? Kitaplarımı yakalım mı yani?

Nişanlı- Olmaz böyle şey! Kitap yakmak için okullarda dirsek çürütmedik bunca yıl...

II. Ana- Cahilliğin kusur olduğunu bilirdim ama kızım, okumanın suç olduğunu yeni duydum. O, okusun diye ne sıkıntılara katlandık bir bilsen! Şu etrafın ne hale geldiğine bir bak da acı! Zavallılıklarına, hayvanlıklarına acı... (Cumalı, 2004: 772).

Ana, aynı zamanda ev içinde de her türlü sorumluluğu üstlenmiştir. Yaşına rağmen çalışkandır. Evinin her zaman temiz olduğu belirtilir.

...

II. Ana- Anladım ben kim. Bırak beni mutfığa gireyim. Sonra da saçımı başımı düzeltelim. İlk günden böyle salkım saçak görmesin beni. Çok hanım, derli toplu kızdır o.

Avukat- Sen her zaman derli toplusun, üstelik de güzelsin! Meleksin, iyisin, cesursun, bir tanesin sen... (Cumalı, 2004: 769).

...

Oyundaki avukatın anası, tıpkın avukatın eşi gibi, Mustafa Kemâl Atatürk'ün Türk kadınında görmek istediği vasıfları taşıyan kadındır. Oyundaki ana, Mustafa Kemâl'in şu cümlelerinde anlattığı anadır. "Anaların bugünkü evlatlarına vereceği terbiye, eski devirlerdeki gibi basit değildir. Gerekli özellikleri taşıyan evlat yetiştirmek, pek çok özelliği şahıslarında taşımalarına bağlıdır. Bu sebeple kadınlarımız, hatta erkeklerden daha çok aydın, daha çok feyizli, daha fazla bilgin olmaya mecburdurlar!"

Eğitim

Oyunun asıl kişisi olan Avukat'ı yetiştirmiş olan kadındır. Aydın bir kadındır. Eğitimi hakkında bilgi verilmez ancak toplumun özlediği, tecrübeli, sağduyulu kadın olarak önem kazanır. Çevresel baskıya boyun eğmez ve çocuklarına da aynı şekilde hareket etmelerinde öncü olur.

2.12.2.3. Deli Kız

Ortaokulu bitirmiş genç kızdır. Oyunda belli aralıklarla görünerek doğruyu ve adil olanı gösterir. Meczup olduğu için dikkate alınmayan Deli Kız'ın yaşadıkları oyunda anlatılarak izleyici haberdar edilir. Deli kız, yaşadıklarıyla ve daha sonrasında olacaklarla oyunun ara düğümlerine yön verir.

Ortaokulu bitirdikten sonra başkanın sabun fabrikasında sekreterlik yaparken başkan tarafından kandırılır ve hamile kalır. Çocuğunu aldırdıktan sonra da yarı

mezczup olmuş halde etrafta dolandır. Başkan, geleceği umut vadeden genę bir kızın hayatını mahvetmiştir. Ancak oyunun sonunda gördüğü bir aylık tedavi sonucunda iyileşir.

Deli Kız, kasaba yaşantısının karanlık olduğunu bilir, düzene alışmış olanlar onu değiştirmek hamleler yapmazlar, herkes, aynı düzen içinde yaşamaya devam eder.

...

Deli Kız- Yazık! Bak, bizim kasaba o mezarlığa benzemiyor mu biraz? Herkes ölülerini bekliyor! Annem beni bekliyor, ben annemi bekliyorum! Bir yerde bir ışık var! (Alnını gösterir.) şurada işte yanıp sönüyor bazen! Gidemiyorum! Kimse de kımıldamıyor çevremde yerimden!.. (Cumalı, 2004: 784).

...

Eğitim

Eğitimini tamamlayamamış olan kız, oyunda doğru tespitleriyle dikkat çeker. Belediye Başkanı tarafından tecavüze uğramış ve sonrasında delirmiştir. Ancak doğru ve yanlışı bilir.

2.12.2.4. I. Ana

Deli Kız'ın anasıdır. Oyunda, kızını korumaya çalışan fedakâr bir anne olarak sergilenir. Kızını okutmuş ve bir meslek sahibi olmasını sağlamış ancak onu koruyamamıştır. Kızının başına yine benzer felaketler gelebileceğini düşünerek endişe içindedir.

2.12.2.5. I. Kadın (Kaymakamın karısı) - II. Kadın (Belediye Başkanının karısı)

Yapmacık tavırlı olumsuz tiplerdir. Eşlerinin yansımaları olarak oyunda yer alırlar. Birbirleriyle arkadaş gibi görünürler ancak gerçek anlamda arkadaşlık yapabilecek tipler değillerdir. Nitekim ilişkileri kalıcı olmaz. Kaymakamın karısı ile Belediye Başkanının arasında ilişki vardır. Çok yakın gibi görünen bu insanlar birbirlerine karşı da dürüst ve namuslu olamazlar.

Eğitim

Eğitim durumları oyunda duyurulmayan bu kadınlar, dedikodu yapan, eşlerini aldatan, dış görünüşleri fazla abartılı tiplerdir. Yanlış eğitilmiş veya eğitimsiz kadınları temsil ederler.

2.13. Ezik Otlar

2.13.1. Konusu

Üç bölümlük bir dram olan oyun Urla yakınlarında kırsal bir çevrede geçer. Oyun, 1968 Temmuz ayı ile 1969 Ocak ayı arasında tamamlanmıştır. Bir yıl sonra Devlet Tiyatroları tarafından sahneye konulmuştur. Songül Taş'ın değerlendirmesiyle Necati Cumalı, Ezik Otlar adlı oyunda evrensel bir tema olan aşkı millî ve mahallî bir sorunla sergilemiştir. Boş Beşik adlı eserinden itibaren Cumalı, Anadolu köylüsünün törelerini, inançlarını, aşklarını ve korkularını ele almıştır. Anadolu köylüsünün göğüslemek zorunda olduğu çeşitli sorunlardan toprak veya otlak meselesini, kadınlara ve kızlara yapılan baskıyı, törelerin katılığıını, Anadolu köylüsünün namus, onur anlayışındaki yanlışlığı ve insanlara yerini yurdunu bıraktıran kan davasını sergileyen oyun yöresel bir portre çizer.(Taş, 2001: 137).

Aşk teması üzerine kurgulanmış olan Ezik Otlar, Anadolu insanının seveleri ve düşmanlıkları üzerine kurulmuştur denilebilir. Gülsüm İnce ile Kenan Gür arasındaki sevişme yanında, Gülsüm'ün abisi Mahmut İnce'nin Kenan Gür'e ve ailesine karşı tutumu ve bu ilişkilere karşı çıkışı, çevrenin de Mahmut gibi düşünmesi ya da Mahmut'un çevrenin gereksiz karşı çıkışının temsilcisi olması bir gerginlik yaratır. Bu gereksiz karşı çıkışlar, Mahmut'un hayatın, Gülsüm'ün de sevisine mal olur. (Uyguner, 1970: 492). Metin And, kin, kan davası gütme gibi konuların köy oyunlarında ele alındığını ifade eder. Turan Oflazoğlu'nun "Keziban" oyununda olduğu gibi, Ezik Otlar'da da birbirine düşman iki ailenin birbirini seven iki gencinin zor durumunu, karşılıklı kaçırımlar ve öldürmelerle gösterdiğini ifade eder. Oyunun bir çeşit "Romeo ile Jüliet" temasını andırıldığını belirtir. (And, 1983: 551).

Urla'da bir köyde geçen oyunda Egeli köylüler ile köye yerleşmiş olan Karadenizli aile arasındaki anlaşmazlık esas alınır. Egeli ailelerden birinin kızı olan

Gülsüm ile Karadenizli ailenin oğlu Kenan arasındaki aşkın konu edildiği eserde köylüler arasında çatışmayı ortaya çıkaran asıl unsur toprak sorunudur.

Üç bölümden oluşan oyunda ilk bölüm dört tablodan oluşur. Birinci bölümün ilk tablosu Gülsüm ve annesinin konuşmalarıyla başlar. Konuşmaları, ataerkil aile yapısı içinde kadına bakışı sergiler niteliktedir. İlk tablo Kenan'ın abisi, Lazlardan Fahri'nin, Gülsüm'ün amcasının oğlu Kadir tarafından vurulmasıyla sonlanır. İkinci tablo, olayın yaşanmasından iki gün sonrasında başlar. Oyunda sağduyunun ve aklın temsilcisi olan Etem Tırpan, Kadir'in teslim olduğunu haber verir. Etem Tırpan, söyledikleriyle oyunun mesajını iletir. Üçüncü tablo, Gülsüm'ün türküsüyle başlar. Binnaz ve Gülsüm konuşmaktadırlar, Gülsüm, Kenan'la buluşacaktır ancak yaşanacaklardan korkmaktadır. Gülsüm ile Binnaz'ı konuştururken Necati Cumalı, halk geleneklerini, türküleri ve inanışları kullanarak oyunu renklendirmiştir. Dördüncü bölümde Kenan ve Gülsüm buluşmuşlardır. Onların buluşmalarını sığırtmaç Âdem görür ve buluştuklarını Mahmut'a söylemeye gider. Oyunun burasında yine Etem Tırpan sahneye girer, Kenan'la Âdem arasında yaşananlara şahit olmuştur, Etem Tırpan yine olacakları tahmin eden kişidir, hem Âdem'i hem Kenan'ı yatıştırmaya çalışır. Kenan'a bir süre Mahmut'a görünmemesini tembih eder.

Oyunun ikinci bölümü dört tablodan oluşur. İlk tabloda Mahmut ve annesi Ayşe'nin konuşmalarıyla başlar. Mahmut, Âdem'den öğrendikleriyle annesine Gülsüm'ün bohçasını aramasını söyler. Annesi, mektupları bulur, saklar ancak Mahmut da anlamıştır mektupları bulduğunu ve annesinden zorla alır. Ayşe, Gülsüm'ü getirmek için evden ayrılırken Mahmut da annesinin tüm yalvarmalarına karşın Kenan'la hesaplaşmaya gider. İkinci tabloda Gülsüm ve annesi Ayşe konuşurlar, Gülsüm mektuplarını bulamayınca annesinin her şeyi öğrendiğini anlar ve Kenan'a olan duygularını ona anlatır ve Kenan'dan vazgeçmeyeceğini de söyler. Üçüncü tablo Gülsüm'ün hasta olduğunun duyurulmasıyla başlar. Gülsüm, Binnaz aracılığıyla Kenan'a haber yollar. Dördüncü tablo, Mahmut ve Kenan'ın karşılaşmalarına yeniden sahne olur. Mahmut, öfkeyle Kenan'ın üzerine yürür, saldırır. Kenan, onun saldırılarına karşılık vermemeye çalışmaktadır, bu sırada Binnaz da görünür ve Mahmut'u durdurmaya çalışır. İkinci bölüm burada sonlanır.

Üçüncü bölümde Etem Tırpan ve Mahmut ve Ayşe olanlar hakkında konuşurlar. Etem, Mahmut'a doğru yapmadığını söyler. Gülsüm'ü bir süre uzaklaştırmaları fikrini verir ancak Mahmut'u ikna edemez. Mahmut, öfkesinin önüne geçemez, bu sırada Gülsüm'ün gördüğü rüya yaşanacakların habercisi olarak seyirciye duyurulur. İkinci tablo Kenan'ın Âdem'le Mahmut'a haber göndermesiyle başlar. Olanlara şahit olan Binnaz, Kenan'a Gülsüm'den haber getirmiştir. Kenan'ın Mahmut'la görüşmesine engel olmaya çalışır ancak Kenan, Gülsüm'ün kendisinden vazgeçtiğine inanmıştır ve Binnaz'ı gönderir. Binnaz, haber verecek birilerini bulmak için Kenan'ın yanından ayrılır. Üçüncü tablo, Mahmut'un ölüsünün yerde üstü örtülü gösterilmesiyle başlar. Ayşe, Gülsüm, Binnaz, Etem ölünün başındadır. Kenan, Mahmut'u öldürmüştür. Etem, olabilecekleri önceden tahmin ederek her ikisini de uyardığını ama sözlerini dinlemediğini ifade eder, perde kapanır. Songül Taş, oyunun sonuyla ilgili şu değerlendirmeyi yapar: Engel görünürde yok olsa da Gülsüm ile Kenan'ın kavuşması da artık mümkün değildir. Oyun trajik bir şekilde verilen bir kurbanla son bulur. Hem oyunun başında hem oyunun sonunda birer kurban yer alır: Biri Karadenizlilere diğeri Urla köylülerine aittir. (Taş, 2001: 138).

2.13.2. Oyunun Kadın Kişileri

2.13.2.1. Gülsüm İnce

Gülsüm, oyunun baş kadın kişisidir. Köylü kızı olan Gülsüm, Cumalı'nın Nalınlar oyununun köylü kızı tipi Seher'le benzer özellikler göstermektedir. Her iki oyunda da baskı altında tutulan genç kızların aşkları için verdikleri mücadele anlatılır. Nalınlar'da aşk teması kız kaçırma olayı etrafında ele alınırken; Ezik Otlar'da aynı tema toprak meselesi etrafında şekillenir. Komedi türünde yazılan Nalınlar'ın kadın kahramanı Seher, abisi ve annesinin baskılarına uyanık davranarak karşı koymayı başarır ve sevdiğine kavuşur ancak Ezik Otlar'da Gülsüm isteklerini korkmadan dile getiren mücadelecisi ve kararlı olsa da olayların seyrini değiştiremeyecektir. Gülsüm ve Seher, Prof. Dr. Sevda Şener'in Çağdaş Türk Tiyatrosunda İnsan isimli çalışmasında ele aldığı köylü kızı tipini tam olarak karşılamazlar. Bu değerlendirmeye göre genç kız tipi, direnmeyi beceremez, güçsüzdür. Gülsüm ve Kenan'ın aşkına engel olan abisinin ve çevrenin baskılarına Gülsüm'ün boyun eğmesi değildir. Gülsüm, Nalınlar'daki

Seher gibi kurnazca davranmamıştır, abisine de Kenan' a duyduğu gibi bağlılık duyar, ikisini de kaybetmekten korkan Gülsüm'ün korkuları gerçek olur.

Fiziksel Özellikleri

Oyunda Gülsüm'ün fiziksel özellikleri ile ilgili bilgi verilmez.

Ruhsal Özellikleri

Gülsüm, gençliğinin de getirdiği tazeliikle canlı ve hayat doludur. Hayvanları, çiçekleri çok sever, ailesine düşkündür. Osman'ın abisi Fahri'nin öldürülmesi karşısında sağduyulu davranarak doğrunun ve yanlışın ne olduğunu söylemekten çekinmez. Gülsüm, genç yaşına ve geleneksel bir toplumda yetişmiş olmasına rağmen düşüncelerinin açıkça ifade etmekten korkmaz, duygularına ve sevgisine sahip çıkar.

...

Ayşe- ... Nasıl verelim seni Kenan'a? Kadir hapislerde yatarken nasıl açalım kapımızı onlara? Dünür diye onları nasıl gülelim, karşılayalım?

Gülsüm- Kenan'ın acısı acı değil mi? Sizin acınızdan arda kalır mı? Hapiste de olsa Kadir sağ salim ya! Haberi geliyor ya! Gününü doldurdu mu kendi de çıkacak gelecek diye içinizde bir umut var ya! Daha ne istersiniz? Fahri'den haber var mı? Fahri, kara topraktan döner gelir mi? Ne kötülük etti size Kenan? ...

Ayşe- Kız dilin tutulur, sus! Ananın önünde sen nasıl böyle konuşursun? Sıkıl! Utan! Seni altıma alır bıçakla keser parça parça doğrarım, elimle Kenan'a vermem! Anla! Kafana koy! Kenan'ı koca diye aklından çıkar, unut! Damat diye adım atamaz o bu eve! Ne de sen! Kaçayım, Kenan'a varayım dersen, ölünceye kadar bir daha dönemezsin bu eve! Ananın, abinin yüzünü göremezsin!

Gülsüm- Nasıl isterseniz öyle olsun! Kes, doğra, dilim dilim et beni! As, öldür! Aç susuz bırak! Unutamam! Kenan'ınım ben! Dünya ahret Kenan'ınım! (Cumalı, 2004: 864, 865).

...

Yaşı

Gülsüm, on yedi yaşındadır. Annesiyle aralarında geçen konuşmadan Gülsüm'ün yaşı izleyiciye duyurulur. Ayşe İnce, kızının canlılığının, hayata bağlılığının yaşından kaynaklandığını belirtir.

...

Gülsüm- ... Neyin var senin? Neye durgunsun öyle?

Ayşe- Ben senin yaşında, on yedi yaşında mıyım a kızım? Yorgunum, keyifsizim biraz. (Cumalı, 2004: 862).

...

Eğitim Durumu

Gülsüm'ün ilkokulu okumuş olduğu oyunda duyurulur ancak daha sonrası ile ilgili bilgi verilmez. On yedi yaşında olan Gülsüm, ataerkil aile yapısı içinde çevresel eğitimle yetiştirilmiştir. Necati Cumalı'nın kırsal kesimde geçen oyunlarında yer alan diğer genç kız tipleri gibidir. Evlilik çağı gelmiştir, bu sebeple hayata dair düşünceleri evlilik üzerinedir. Aile içindeki yeri bellidir, ailesine karşı görevleri bellidir ve bunları yerine getirir ancak karardır, düşünce ve duygularının farkındadır ve onları dile getirmekten çekinmez.

Kimlikleri

a. Sosyal Açıdan Kadın Kimliği

Gülsüm, geleneksel aile yapısı içinde yetişmiş genç kızdır. Bu düzenden kaynaklanan haksızlıklar, Gülsüm'ün mutsuzluğuna sebep olacaktır. Prof. Dr Sevdâ Şener, Çağdaş Türk Tiyatrosunda Ahlâk Ekonomi Kültür Sorunları isimli çalışmasında ataerkil düzenin temelindeki haksızlıkların aile mutsuzluklarının da temelini oluşturduğunu ifade eder. Sevdâ Şener, değerlendirmesinde evlilik kurumu içinde yer alan haksızlıkları ele almıştır ancak bu düzen içinde sadece evli kadınlar eşlerinin baskısı altında kalmamıştır. Ataerkil düzende genç kızlar da abi veya

babalarının baskısı altında mutsuzluğa itilirler. Geleneksel baskı, kadın ve erkek arasında eşitsizliğe yol açmıştır. Erkeğin eşi, kardeşi hatta annesi üzerinde dahi baskı kurması oyunlarda ele alınır. Gülsüm İnce'nin abisi ve annesi de onun Kenan'la olan ilişkisine karşıdır ve Gülsüm'ü bu konuda baskılamaktan geri durmazlar. Mahmut İnce, Gülsüm'ün mektuplarını bulduktan sonra annesine, onu daha önce yeterince kontrol altında tutmadığı için öfkelenir.

...

Ayşe- ... Bırak ben bildiğim gibi aklını çeleyim, gözünü açayım!

Mahmut- Ne durdun bugüne kadar? Ne bekledin? Aklını vaktiyle çeleydin! Vaktiyle gözünü açaydın...

Ayşe- ... Sevda bu! Bir çeşit hastalık! Çaresi dayak değil! ...

Mahmut- Peki, söz ver bana: Bundan sonra yanından bir adım ayırmayacaksın! Sensiz damdan, avludan dışarı bir adım atmayacak! Söz mü?

Ayşe- Söz! Dinim hakkı için söz! Daha ne istersen söz vereyim! Allah razı olsun senden! Bundan sonra elini elimden ayırırsam bana anne deme! (Cumalı, 2004: 860).

...

b. Kültürel Açıdan Kadın Kimliği

Gülsüm İnce, köylü kızı tipinin karşılığıdır. Yetiştığı çevre ve geleneksel kültürün etkisiyle bu tipi karşılar, aile içinde kendisinden beklenenleri yerine getiren, on yedi yaşında, evlilik çağı gelmiş genç kızdır ancak Gülsüm, ne istediğini bilen ve isteklerini dile getirmekten çekinmeyen bir kişilik sergiler. Gülsüm, modern düşünür ve çağdaş ölçülerde severek evlenmeyi ister. Tam bir eğitim almamış olmasına rağmen, evlilik konusunda modern düşünmektedir.

“Gelenegin Çağdaş Uygarlık Değerlerine Karşı Olduğu Durumlar” başlıklı değerlendirmesinde Prof. Dr. Sevda Şener, Ezik Otlar'da kan davası geleneginin düşman tarafları bile gerekliliğine inandırmadığını ancak kolay aşılabilir bir töre olarak

sürdürüldüğünü ifade etmiştir. (Şener, 1971: 93). Gülsüm, toprak sorunu temelli olarak başlayan kan davası konusunda düşüncelerini ifade etmekten çekinmez. Yaşanan olaylarda haksız tarafın Egeliler olduğunu söyler.

...

Gülsüm- ... Bana ne sizin otlığınızdan! Bana ne sizin göttüğünüz ayrılıktan? Kenan, kuru bir dal olsun kırdı mı sizin bağınızdan? Kadir, Fahri'yi vururken benim hâlim ne olur hiç düşündü mü? Hainler, canavarlar! Çalılar, dikenler sarmış, kaplamış sizin içinizi! Gözünüzü çalılar, dikenler bürümüş! Kinden, düşmanlıktan başka duygu bildiğiniz yok! Tek ot yeşermez sizin yüreğinizde! ... (Cumalı, 2004: 865).

...

Karadenizliler, toprağı satın almışlardır ve işlemek da onların hakkıdır. Duruma Gülsüm gibi bakan tek kişi Etem Tırpan'dır. Etem Tırpan oyunda sağduyuyu temsil eder. Oyunun sonunda yaşanacaklar Gülsüm'ün rüyası ve Etem Tırpan'ın söyledikleriyle izleyiciye hissettirilir.

c. Psikolojik Açıdan Kadın Kimliği

Gülsüm İnce, Necati Cumalı ve Oyunları isimli çalışmasında, Songül Taş tarafından karaktere yakın kişi olarak değerlendirilmiştir. Duygu ve düşüncelerini net olarak ortaya koyan, inandırıcı ve teferruatlı olarak tanıtılmış, özgün ve renkli bir kişiliktir. (Taş, 2001: 141).

Gülsüm, aile içinde yapması gereken görevleri yerine getirmektedir fakat birey olarak nelere hakkı olduğunun da bilincindedir. Aldığı eğitim yoluyla bunu öğrenmiş olmasa da sağduyu sahibidir, doğruyu yanlışı bilerek olayları değerlendirir. Annesinin Kenan'la olan ilişkisini öğrendikten sonra aralarında geçen konuşma, Gülsüm'ün kararlı ve dirençli yanını göstermektedir.

...

Gülsüm- Kime okuttun? Abime mi? Ne hakla? Söyle ne hakla? ... Hakkınız yok mektuplarımı çalmaya! ...

Ayşe- Ya senin? Senin bu evde abinden, benden gizli mektuplaşmaya hakkın varmı?

Gülsüm- Var! İkiniz de bilin: Var! Esir değil, köle değilim ben! Sofranızda bir lokma ekmek verip doyurdunuz, damanızda bir şilte verip yatırdınız diye karışamazsınız benim sırlarıma! Taş değil, odun değilim ben, bilin! Canım! Sevmek sevilmek benim de hakkım! Çocuk değilim, bebek değilim, genç kızım! (Cumalı, 2004: 863, 864).

...

Gülsüm, bütün geleneklere başkaldırır, içgüdüsüne boyun eğer ama sonunda çevreye yenilir.(Uyguner, 1970: 492).

d. Cinsiyet Açısından Kadın Kimliği

Gülsüm, geleneksel aile yapısı içine genç kız kavramını karşılayan rolleri üstlenmiş ve yerine getirmektedir. Aile içinde anne, abi ve genç kızın üstlendiği kimlikler bellidir. Gülsüm, bu rolleri karşılar ve erkek ve kadın rollerinin ne olduğunu erkeğin ne yapabileceğini, kadının da ne yapamayacağını bilir ancak yapacağı evlilik ve evleneceği erkek konusunda kesin fikirleri vardır. Bunları ifade eder. Gülsüm'ün evlenmeye değer gördüğü erkeğe dair düşünceleri de açıktır. Nasıl biriyle evlenmek istediğini bilir. Evlilikte genç kızın yerine ailesinin karar vermesi fikri Gülsüm' e tiksindirici gelmektedir.

...

Gülsüm- Hıh! Evlenecekmişim! Kiminle?

Ayşe- Kendine uygun biriyle elbet!

Gülsüm- Kimmiş o?

Ayşe- Bilmem ki şimdiden! Ama her kimse, bu yakınlarda gelir kapımızı çalar elbet!

Gülsüm- Sonra?

Ayşe- Abinle ben sorar soruştururuz, aklımıza yatar, gözümüz tutarsa evlendiririz seni.

Gülsüm- Böyle konuşma benimle! Tiksiniyorum! Ayy! Allah göstermesin öyle evlenmeyi!

Ayşe- Neden? Ne dedim ben sana tiksinecek?

Gülsüm- Neyi sorup soruşturacaksınız? Evi var mı? Toprağı var mı? Hanesi kalabalık mı? İçki içer mi? Kumar oynar mı? Ya ben? Ben onu sevecek miyim bakalım?

Ayşe- Neden sevmeyesin?

Gülsüm- Neden seveyim? Ne diye seveyim? Evi var, tarlası var, kâğıt oynuyor diye mi?

Ayşe- Erkeğin diye!

Gülsüm- Lâf! Hiç öyle bir zorum yok benim! Hem sevmem ben sizin o kusursuz dediğiniz erkekleri. Sevememem!

Ayşe- Evlenince, evine sahip olunca seversin.

Gülsüm- Sevmem işte! Sevemem dedim, sevemem!

Ayşe- Sen ne bileceksin kızım şimdiden sevip sevmeyeceğini? Daha kim, görmedin, tanımadın ki. İyiden, kötüden, sevgiden ne haberin var senin?

Gülsüm- Bilirim. Yüreğimi tık olsun ettiremez öyleleri! Bir kez olsun daha hızlı çarptıramaz. Dümdüz olur o senin iyi dediklerin! İnişsiz yokuşsuz, çöl gibi, sıkıcı, dümdüz! Ben erkek olsam içerdim, kâğıt da oynardım! (Cumalı, 2004: 829, 830).

Eğitim

Gülsüm İnce, eğitimsiz ve baskılanan köylü kızı tiplerindedir. Karakter olarak başkaldırıya geçtiği durumlar vardır ancak yaşananları değiştirecek kadar güçlü değildir. Toplumsal baskının önüne geçemez. Annesine düşüncelerini ifade etse de abisine doğrudan söyleyemez. Ailesi onu, kendi istedikleri, seçtikleri biriyle evlendirmeyi düşünür. Gülsüm de tıpkı Nalınlar'ın Seher'i gibi hayallerini evlilik üzerine kurmuştur. Dantel işler, ev işlerini yapar. Aile içinde yeri bellidir ve buna uygun hareket eder.

2.13.2.2. Ayşe İnce

Gülsüm ve Mahmut İnce'nin anneleridir. Köylü anası tipini karşılayan Ayşe, kızına karşı genellikle yumuşaktır ancak onun abisinin ve kendisinin sözünden çıkmasına karşıdır ve buna tepkisini sert gösterir. Gülsüm'e karşı sert olabilen anne, oğlunun isteklerine göre hareket eder hatta öyle düşünür. Kadının ailedeki ve toplumdaki yerinin erkekten sonra geldiğini kabullenmiştir, Gülsüm'den de böyle davranmasını bekler. Gülsüm'ün evleneceği kişi için dahi söz hakkına sahip değildir. Kadir'in Fahri'yi öldürmesinden sonra, oğlunun da başına benzer şeyler gelebileceğini düşünerek onu sakinleştirmeye ve çatışmasının önüne geçmeye çalışır ancak başarılı olamaz. Anne dahi olsa kadın, erkeğe söz geçiremez.

Eğitim

Nalınlar'ın kadın kişilerinden Esmâ Akkuzulu'ya benzer nitelikler gösterir. Kız çocuğunu baskılayan kadın, erkek çocuğuna karşı müsamahakârdır ve onun kararlarına boyun eğer. Köylü annesi olan bu tiplerin eğitimi çevreseldir bu sebeple toplumsal kuralların dışına çıkmazlar. Kadın kendine biçilen yeri kabul etmiştir.

2.13.2.3. Binnaz İnce

Binnaz, Gülsüm'ün arkadaşıdır. İlkokulda Gülsüm ve Kenan'la birlikte okumuştur. Sözlü olan Binnaz'ın sözlüsü askerdedir ve onun dönüşünü bekler. Sözlüsü dönünce evleneceklerdir. Binnaz, Gülsüm ve Kenan arasında aracıdır. Kenan'a Gülsüm'den haber ulaştırır. Gülsüm gibi sağduyu sahibidir. Kenan'la

Mahmut'un kavga edeceklerini anlayınca müdahale etmeleri için köylülere haber vermeye gider ancak yaşanacaklara engel olamaz.

2.14. Zorla İspanyol

2.14.1. Konusu

Necati Cumalı'nın Nisan 1967 yılında kaleme aldığı oyun tek perdelik bir komedidir. Oyundaki olay 1957 yılında Paris'te bir kahvenin terasında geçer. Oyun, Necati Cumalı'nın Paris'teki yaşantısından izler taşır.

Oyun, Paris'te yalnızlıktan sıkılmış olan genç bir şairin, Hamlet oyunundaki Görüntü'yle Paris, Parisli kadınlar ve yalnızlık üzerine konuşması üzerine başlar. Görüntü, şaire çeşitli önerilerde bulunur. Yalnız olmak, hele ki Paris gibi bir şehirde yalnız olmak, oldukça zordur. Görüntü'nün, her şeyi gören, bilen ve anlayan bir tanıtıcı, açıklayıcı, yol gösterici ve gelişmeleri sezdirici sözleri vardır. (Taş, 2001: 187).

Oyunda, kadının görünmesiyle birlikte görüntü kaybolur. Erkeğin yan masasında oturan kadın, çantasından sigara çıkarır, kadın çantasında kibrit bulamaz, bu arada görüntü tekrar erkeğin yanı başında belirir ve ona bir kutu kibrit uzatır. Kadınlı erkek böylece tanışır ve konuşmaya başlarlar. Çeşitli konularda sohbet ederler, erkek, kadına İspanyol olduğunu söyler. 1938 yılında yaşananlardan sonra İspanya'dan kaçıp Paris'e sığındığı hikâyesini anlatır. Erkek, söylediği yalanlardan dolayı üzüntü duysa da Görüntü yine araya girerek yaptığı yanlış bir şey olmadığını söyler. Erkek ve kadın yemeği birlikte yemeye karar verirler, kadın onun için daha önceden vermiş olduğu randevusunu iptal eder, daha sonra da Görüntü'nün vermiş olduğu biletle Hamlet oyununa girmeye karar verirler ve oyun sonlanır.

Songül Taş, oyunun konusunun Necati Cumalı'nın Paris'te yaşadığı bir olayla benzerlik gösterdiğini ifade etmiştir. Fantastik unsurlarla yüklü oyunun, yazar-eser münasebeti bakımından önemli bir özelliği vardır. Cumalı, hatıralarında Paris'te yaşadığı bir olayı anlatır.(Taş, 2001: 183). Yol verdiği bir kadının dönüp kendisine

bakması ve selâmlaşmalarıyla başlayan konuşmada kendisinin yabancı olduğunu anlayan kadın, yazarı Macar zanneder ve bir daha karşılaştıklarında onu evine davet edeceğini söyler. Yalnız olduğunu düşündüğü yazara, yalnızlığını unutturacağını söyler. Necati Cumalı, daha sonra kadının kendisine ilgi göstermesinin sebebini 1956 yılında yaşanmış olan Macar ayaklanmasına bağlar. Kadın, Necati Cumalı'yı Sovyet tanklarına karşı duran gençlerden sanmıştır. (Cumalı, 1990: 79).

2.14.2. Oyunun Kadın Kişisi

2.14.2.1. Kadın

Parisli kadınların temsilcisi olan kadın, görünüş ve tavırlarıyla tipik bir Fransız kadınıdır. Bu bakımdan, oyunda tip olarak çizilen kadın canlı yönleriyle öne çıkar. Zarif hareketleriyle izleyiciye kendini gösterir.

Kadın, Necati Cumalı'nın hatırasında bahsettiği gibi, yabancı olduğunu öğrendiği erkekle ilgilenir, kadının sigarasını yaktıktan sonra aralarındaki konuşmayı da başlatan kadındır. Erkeğin İspanyol olduğu yalanını söylemesi kadının ona olan ilgisini artırır. İspanya İç Savaşı'na katıldığı için ülkesinden uzakta yaşamak zorunda olduğunu düşündüğü erkeğe hem merhamet duyar, hem hayranlık besler. Tıpkı Necati Cumalı'nın karşılaştığı kadın gibi, yabancı bir kentte yalnızlık çeken yabancı erkeğe, kendi varlığıyla yalnızlığını unutturacağını söyler.

Fiziksel Özellikleri

Zarif hareketleriyle öne çıkan kadın, bulunduğu yere konmuş bir serçeyi andıran özellikleriyle tanıtılır.

Kadın, sağına soluna bakar, erkeği görür. Erkeğe bir kez daha bakar. Ardından çantasını yanındaki sandalyeye bırakır. Kısa bir süre başını geriye atar, gözleri kapalı, güneşlenir. Derin bir soluk alır. Bütün hareketleri âdeta oraya konmuş bir kuşu, bir serçeyi andırır. (Cumalı, 2004: 895).

Kadının bütün bu özellikleri Fransız olmasından kaynaklanmaktadır. Erkeğin nazik olduğunu söylemesi üzerine kadın, böyle söyler ve erkek de bunu onaylar.

...

Erkek- Çok nazıksınız...(Kadının elini tutar.)

Kadın- (Gülümser) Sadece Parisliyim...

Erkek- (Duygulanır, üzgün) Doğru! (Cumalı, 2004: 901).

...

Ruhsal Özellikleri

Kadının, ruhsal durumu derinliğine yansıtılmasa da konuşmalarından duygulu, şiiri, sanatı seven, başka ülkelerde yaşanan olaylara da ilgili, kültürlü bir genç kadın olarak çizilmiştir. Oyundaki kadının canlılığını, heyecanını yansıtan bir unsur da yaz aylarını ve sıcak ülkeleri seviyor olmasıdır. Kadın, güzel olduğunu düşündüğü her şeyi yaşamak ister. Hissederek yaşamaktan bahseder.

...

Kadın- Oh, televizyon! Televizyonda ne görebilirsiniz ki! Kokusuz, renksiz, ıssız bir Val-d'Isere! Dağın, karların o diriltici havasını, soğuşunu duymadan! Gidin, ilk fırsatta mutlaka gidin! Kış orada bambaşka! Doğrusu ben kışı hiç sevmem! ... (Cumalı, 2004: 898).

...

Yaşı

Kadının yaşı hakkında bilgi verilmez ancak genç bir kadın olduğu ifade edilir.

Eğitim Durumu

Kadın, kültürlü, edebiyatla, şiirle, tarihle ilgilidir. Erkekle karşılıklı şiir okurlar. Erkeğin şair olduğunu öğrendiğinde hem şiirlerini dinlemek ister hem de İspanyol bir şairin yaşam düzenini öğrenmek ister.

...

Kadın- Yoksa siz de mi şairsiniz?

Erkek- Her İspanyol az çok şairdir!

Kadın- Şiirlerinizi okursunuz bana herhalde...

Erkek- Dinlemek isterseniz seve seve...

Kadın- Nerede oturuyorsunuz?

Erkek- Bu yakınlarda. Odam iki sokak ötede...

Kadın- Bir gün odanızı görmek isterim. Sığınan Cumhuriyetçi bir İspanyol şairin odası! Çok değişik, çok ilgi çekici benim için... (Cumalı, 2004: 903).

Kimlikleri

a. Sosyal Açıdan Kadın Kimliği

Oyundaki kadın, sahip olduğu tüm özellikleri ile Fransız kadını tipini yansıtmaktadır. Zarif hareketleri ile oyunun başında dikkat çeker, 1957 yılında Paris'te geçen olayda kadın, yalnız başına bir kahvede oturmakta ve yabancı bir erkekle sohbet başlatmaktadır, kadın oyundaki zamanda toplumsal hayatın içinde yer almaktadır. Başka biriyle randevusu olan kadın, yeni tanıştığı yabancı erkekle akşama devam etmek ister ve telefon ederek randevusunu iptal eder.

b. Kültürel Açıdan Kadın Kimliği

Sanat ve edebiyata meraklı olan kadın, Fransız kadınlarına özgü nitelikleriyle ön plana çıkar, dünyada yaşanan olaylara karşı ilgilidir. İspanyol İç Savaşı'na katılmış olduğunu öğrendiği erkeğin kahramanlığından etkilenir. Şiirden hoşlanır ve yabancı şairlerden bahseder, şiir okur. Davranışlarını kısıtlamaz ve duygularını özgürce ifade eder.

c. Psikolojik Açıdan Kadın Kimliği

Kadın, oyunda derinlemesine değerlendirecek şekilde çizilmemiştir. Fransız kadını yansıtan tipik özellikleriyle çizilmiştir. Ancak Songül Taş, kadını, Fransız kadınının tipik özellikleri olsa da karakter uzantısı olarak değer kazandığını belirtmiştir. (Taş, 2001: 186). Kadın, hayat dolu ve meraklıdır. Oldukça canlı çizilen kadın, erkeğe karşı anlayışlıdır. Onun hikâyesinden etkilenir.

d. Cinsiyet Açısından Kadın Kimliği

Yazar, oyunda kadınsı yönleri öne çıkararak tanıtmıştır, milliyetine has özelliklerle gösterilen kadının, genel anlamda kadınların sahip olduğu özellikleri göstereceği de ifade edilir. Songül Taş, oyundaki kadını şu ifadelerle değerlendirir: Görüntü'nün tarif ettiği tipik bir Parisli kadındır. Jest ve mimikleriyle bile daha ilk anda serçe gibi izlenim bırakır. Oyunda görüntü tarafından çizilen kadın portresi klişe ve tipik özellikleri olan bir kadındır. Kadınlardan Parisli kadına uzanan bu tanım, kadına bakış tarzını verirken, eserde yer alan kadını da somutlaştırır:

...

Erkek- Hoş moda doğrusu! Karşılaşacağım kadının merakına göre uyruk değiştirmem gerekiyor, değil mi?

Görüntü- Yalnızlıktan kurtulmak istersen öyle! Ne yaparsın? Kadınlarla tartışılmaz. Mantıkla çözümlenecek sorunlar değildir, akıllarının takıldıkları! Kadınların böyle yerli yersiz hevesleri, abuk sabuk merakları olmasaydı bu dünya görüldüğünden daha çekilmez, çok daha tekdüze olurdu! Niye iki üç yılda bir eteklerini uzatır kısaltırlar? Bu ara, Macar bir âşık, pahalı bir kürk edinmek gibi bir şeydir Parisli kadınlar için! (Taş, 2001: 186).

Eğitim

Aşk Duvarı oyununda yer alan kadın kişiler gibi yabancı bir ulusa mensup olan oyun kişisi kadın, toplumsal eğitimin farklılığını yansıtacak şekilde çizilmiştir. Eğitim almış olduğu konuşmalarından anlaşılan kadın, sanattan, edebiyattan ve müzikten

konuşur, güncel olaylardan bahseder, kadının hareketlerine yön veren ise mensubu olduğu toplumun kültürel eğitimidir. Tek başına yemek yiyen kadın, yabancı bir erkeği masasına davet eder, ve geceye onunla birlikte devam eder.

2.15. Ahmetlerim

2.15.1. Konusu

Necati Cumalı'nın Ahmetlerim oyunu yazar hayattayken yayınlanmamış olan beş oyunundan biridir. Yazarın ölümünün ardından eşi Berin Cumalı, bu oyunların yayınlanmasının Necati Cumalı'ya ve Türk Tiyatro Edebiyatı'na borcu olduğunu düşünerek eserlerin yayınlanmasına izin vermiştir. Oyun, 1976 – 1977 sezonunda Ankara Devlet Tiyatrosu tarafından İsmail Bekir Ağlagül yönetmenliğinde sahneye konmuştur.

Üç bölümden oluşan oyunda ilk bölümde sekiz tablo, ikinci ve üçüncü bölümlerde üçer tablo vardır. Tek kişilik oyun, Türk toplumunun kadın gözüyle genel bir değerlendirmesini yapar.¹ Oyunun tek kişisi Türkân, on sekiz, kırk ve yetmiş yaşlarındaki halleriyle sahneye taşınır. Yazar, metnini dört kere yazdığı oyunuyla ilgili şu açıklamayı yapmıştır: Başlangıçtan beri bazı kararsızlıklarım oldu. İlk düşüncem, Türkân'ın solosu olarak oyunun başlayıp bitmesi idi. Öbür kişileri, Türkân da, seyirci de, çocuk oyunlarında olduğu gibi, kendi imgelemlerinde canlandıracaklar, gözlerinin önüne getireceklerdi. İkinci, üçüncü yazışlarımda, görüşlerine değer verdiğim bazı sanatçı dostlarımla sözlerine uyararak oyuna hiç konuşmayan kişiler eklemiştim. Bu kez, ilk tasarıma dönüyorum. Türkân, belleğinde kendisini görmektedir. Hatırladığı kendisi, kendi sözleri, duyguları, yaptıklarıdır. Öbür kişiler, oyunda yer alsada olur, almasada...(Cumalı, 2004: 7).

Üç bölümlük oyunun her bölümünde Türkân farklı yaşlarda canlandırılır. İlk bölümde on sekiz yaşında olan Türkân'ın, abisi Ahmet ile olan yakınlığı, abisinin

---

¹ Hayati Asilyazıcı, "Cumhuriyetimizin Aydınlik Yazarı: Necati Cumalı, Aydınlik, 10 Ocak (Cumalı, Bütün Oyunları: 2, 2004) 2012.

hayatındaki yeri ve onda bıraktığı iz Türkân'ın anlatımıyla sahneye taşınır. Abisi Ahmet, Türkân'ın ilk Ahmet'idir. İkinci bölümde kırk yaşında olan Türkân'ın Ahmet'i kocasıdır. Karı koca ilişkisi etrafında şekillenen bu bölümde Türkân'ın kocasına olan sevgisi sahneye taşınmıştır. Üçüncü bölümdeki Ahmet ise torunu Ahmet'tir. Türkân üçüncü bölümde izleyicinin karşısına yetmiş yaşındaki haliyle çıkar. İlk iki bölümde hayatındaki iki Ahmet'i kaybetmiş olan Türkân, son bölümde uyuyan torununu öperken sahne kapanır. Abisi Ahmet ve kocası Ahmet, torununda yaşıyordu. İlk iki bölümün acıyla sonlandırıldığı oyunun son sahnesi umut doludur.

2.15.2. Oyunun Kadın Kişisi

2.15.2.1. Türkân

Türkân, oyunun tek kişisidir. Onu hayatındaki üç Ahmet ile ilgili her şeyi izleyici Türkân'dan öğrenir. Oyunun ilk iki bölümünde Türkân geri dönüşlerle abisi ve kocası Ahmet'i izleyiciye tanıtır. Sahnede tek başına olan Türkân, olayları anlatmaz, olayların zihninde canlandırılmış hali izleyiciye gösterilir. Her bölümde, farklı yaşlarda sahnede olan Türkân, genç kız, evli bir kadın ve son bölümde yaşlı bir kadın olarak hayatındaki Ahmetleri anar. Kadının üç farklı yaşının sahnelendiği oyunda, Türkân her bölümde yaşının gerektirdiği özelliklerle çizilmiştir.

İlk bölümde on sekiz yaşında bir genç kız olan Türkân, geleceğe umutla bakar, abisinin üniversiteyi bitirip avukat olmasıyla İstanbul'a taşınma hayalleri kurar. Yaşadığı yerden memnun değildir. Kasaba hayatını ömür çürütmek olarak niteler. Canlılığı yoktur buradaki hayatın. Türkân, kasaba ve şehirdeki kadınların görünüşlerinin farklılığına değinir. İstanbul'a gidince taşralı gibi görünmemek için saçlarını kestirmeyi düşünür.

Türkân- ... Hiç de taşralı sayılmam! (Tokalarını, firketelerini çıkarır. Saçlarını çözer, omuzlarına salar. Elleriyle saçına değişik biçimler verir.) Saçlarımı kısa kestirsem? ... Evet kestirebilirim... (Aynanın önünden ayrılır. Firketelerini dudaklarının arasına kıştırır. Saçlarını ensesinde toplarken) Oh bitti işte! Ezilmiş memurlar, küskün taşralılar arasında yaşıyorduk burada! Üç hafta içinde taşı tarağı toplar yola çıkarız. ... (Cumalı, 2004: 15).

On sekiz yaşındaki Türkân'ın, erkeklere, kadınlara, toplumsal olaylara bakışı bu bölümde izleyiciye aktarılır. İlk bölümde vaka zamanı, Kurtuluş Savaşı'nın öncesidir. İstanbul'un işgal edilmiş olduğu da oyunda duyurulur. İstanbul'un işgal edilmesiyle Türkân ve ailesi İstanbul'a yerleşemezler. İşgalin üzerine Türkân'ın abisi Ahmet, Kuvay-ı Milliye'ye katılmış ve savaşa gitmek için hazırlanmaktadır. Türkân, daha önceleri abisinin eve geç gelmesinin sebebinin kadınlar olduğunu düşünürken, yine aslında onun savaş için hazırlanmakta olan Kuvay-ı Milliye toplantılarına katılmış olduğunu açıklar. Türkân da savaş esnasında hemşirelik yapar, son tabloda yaşananların iki yıl sonrası gösterilir, askerler savaştan dönmektedir. Onları karşılayanların sesleri, türküler, trampet sesleri duyurulur. Türkân abisinin odasında onun mektuplarını karıştırır, dönüşünü bekler ancak abisi dönmez, böylece Türkân'ın ilk Ahmet'inin şehit olduğu duyurulmuş olur.

Birinci bölümden yirmi yıl sonraki haliyle sahnede olan Türkân kırk yaşında ve evli bir kadındır. Ev hayatı içinde kadının günlük meşguliyetleriyle sahnede olan Türkân, karı koca ilişkisini gösterecek biçimde canlandırılmıştır. Zaman zaman öfkelenir, ev işleriyle yorgundur, kadının aile hayatındaki yerini gösteren ve toplumun kadına çizdiği kalıplara uygun yaşamaktan duyduğu öfkeyi dile getirir. Kocasından ilgi görmek ister. Anneliğe, kız kardeş ve eş olmaya dair kadının görevlerinin farklı olduğunu düşünür. İkinci bölümde iki ayrı zamanda sahneye koyulan Türkân, farklı ruh halleri içindedir. Kocasını kırları sevdiği için kırlarda bir gün geçirmekten bahsederken bir yıl aradan sonrasının sahnelendiği tabloda uygarlık olarak nitelediği kalabalık ve ışıklı yerleri sevdiğini söyler, kırlara gitme sebebi kocasının sevmesindedir. Ancak tablonun sonunda öfkesi söner. Türkân, kocası Ahmet'e de derin bir sevgiyle bağlıdır. İkinci bölümün son tablosunda kocasının tutuklandığı haberini alır.

Üçüncü bölümde Türkân yetmiş yaşındadır. Her iki Ahmet'ini de kaybettikten sonra onların yerini alan üçüncü Ahmet'i torunudur. Bu bölümde torunuyla olan ilişkisi sahneye getirilir. Artık yaşlanmış olan kadın, diğer Ahmetlerine olduğu gibi torunu Ahmet'e de derin bir sevgi besler. Kaybettiği Ahmetlerinin onda yaşadığını, büyüdüğü vakit, torunu Ahmet'in diğer Ahmetlerin yolundan gideceğini bilir. Bu

bölümde geçmiş günleri anar, yetmiş yılın hem kendi için hem toplum için nelere şahit olduğunu hatırlar, izleyiciye de hatırlatır.

Fiziksel Özellikleri

Oyunun üç bölümünde üç farklı yaşta sahneye taşınan Türkân, sahip olduğu yaşlara özgü görünümle canlandırılır. Olaylar, yetmiş yaşındaki Türkân'ın anlatımıyla başlar ancak anlatımla devam etmez, olaylar canlandırılırken Türkân da yaşına göre sahneye gelir. Fiziksel özellikleriyle ilgili bilgi verilmez. Hareketi ve dinamik tavırları dikkat çeker.

Ruhsal Özellikleri

On sekiz yaşındaki Türkân canlı, çalışkan ve hareketlidir. Dikiş diker, evin işlerine bakar. Abisi avukatlık tahsili yaparken o annesiyle birlikte evi çekip çevirmiştir. Abisine ve eşine karşı bazen anne şefkati içindedir. Abisinin kendi bulunduğu kızla evlenmesini ister, başka kadınlarla münasebet kurmasından rahatsızdır.

Kırk yaşında evli bir kadinken de aynı rollerdedir. Eş ve anne olarak aile hayatı içinde canlandırılan kadın, bu kimliklere ait sorumluluk ve görevlerini yerine getirir. Duygulu ve fedakârdır. Kimi zaman mutludur, mutluluğu hareketlerine ve sözlerine yansır. Kimi zaman evdeki işlerden yorgun, eşinin ilgisizliğinden şikâyetçidir, öfkeli haliyle yansıtılır. Üçüncü bölümde artık yaşlanmış olan kadın, torunuyla ilgilenecek enerjiye sahiptir. Geçmişini unutmaz, anılarına ve sevdiklerine bağlıdır, geleceğin geçmişle bağını koparmadan şekillenebileceğine inanır bunu gerçekleştirecek olan da dedesine ve büyük dayısına benzettiği torunu Ahmet'tir.

Yaşı

Türkân, oyunun bölümlerinde farklı yaşlarda sahnede canlandırılır. Oyunun ilk bölümünde Türkân on sekiz yaşındadır. İlk bölümün son tablosunda yirmi yaşında canlandırılan Türkân, ikinci bölümde kırk, üçüncü bölümde ise yetmiş yaşındaki halleriyle sahnede görünür.

Oyunun tek kişisi olan Türkân, tüm bölümlerde sahip olduğu yaşların özelliklerine uygun olarak çizilmiştir. Türkân'ın farklı yaşlarına şahit olunan bölümlerde, onun yaşamıyla birlikte toplumsal hayatın gelişimi de sahnelenir. Türkân'ın On sekiz yaşında olduğu ilk bölümde olay, Cumhuriyet'in kurulmasından önce başlar. Birinci Dünya Savaşı yeni bitmiştir, babasını savaşta kaybetmiş olan Türkân, abisinin avukat olup dönmesini bekler, böylece hayatları değişecektir. İstanbul'a yerleşeceklerdir. Ancak Türkân'ın hayallerinin gerçekleşme şansı İstanbul'un işgali edilmesiyle son bulur. Kuvay-i Milliyecilerden olan abisi Kurtuluş Savaşı'na katılır ve geri dönmez.

İkinci bölümde kırk yaşında olan Türkân'ın aile hayatı yansıtılır. Eş ve anne konumundaki kadın, bu kimliklerin özellikleriyle canlandırılır. Üçüncü bölümde yetmiş yaşındaki haliyle canlandırılan kadın, oğluyla yaşamakta ve torunuyla ilgilenmektedir. Artık yaşlanmış olan kadın, tek başına yaşamaz, çocukları evlenmiştir ve kadın onlarla yaşar. Erkek çocuğuyla birlikte yaşaması da ataerkil aile yapısına bağlı olduklarını gösterir.

Eğitim Durumu

Türkân'ın eğitimi hakkında bilgi verilmez. Kendi kendini yetiştirmiş olan kadın, aile yaşamı içinde kız kardeş, anne ve eş olarak üzerine düşen tüm görevleri yerine getirir. Bunula birlikte savunduğu düşüncelerle, hayata ve toplumsal olaylara bakışıyla eğitilmiş gibidir. Kötülüklerin hakkından gelmek için hak, adalet dağıtan dev olmak ister. Dev olamayacağı için hiç olmazsa avukat olmak isteyen Türkân böylece kötülerin yüzlerine ne kötülüklerini haykırmak ister. Türkân, dünyadaki adaletsizliklerden yakınıdır. Adaletsizlikler karşısında dünyanın sağır kalmasına öfkelenir.

Türkân- Bazen öyle olur ki bir dev olmak gelir içimden! Kurşun, bıçak işlemez, ölümsüz, tank gibi, dağ gibi bir dev! Salt birtakım mayası bozukların, rezillerin, uğursuzların üstüne üstüne yürümek, hakkından gelmek için! Çıkardım şöyle çarşı pazara, bakınırdım. Kendinden zayıfları itip kakan, horozlananlardan tut, olur olmaz ağzını bozan ne kadar kendini kurnaz; karşısındakini saf, enayi sanan madrabaz varsa,

kimi bir halt karıştırırken yakalarsam, kim çocukları, yaşlıları eziyorsa hışşt derdim, gel bakayım buraya, şöyle kulağından tuttuğum gibi, hemen oracıkta verirdim cezasını! Hemen oracıkta kimine tokat, kimine tekme, görürlerdi günlerini! Tümünü yola getirirdim alimallah! Tümünü! Bir dev olabilse insan! Hak, adalet dağıtan bir dev! Ama olunmuyor ki! Aksine çoğu kez, iyiler, doğrular zayıf, çelimsiz; kötüler, haram yiyenler, obur, güçlü kuvvetli! Dev olamadığıma göre avukat olmak isterdim hiç değilse! Hiç değilse mahkemede herkesin ne mal olduğunu vururdum yüzüne! İçimi döker boşaltırdım! (Cüppeyi giyer. Avukat gibi) Sayın Başkan, yüz bin liram var diyene milyonlarca kredi açan çok ama açım diyene bir somun ekmek veren yok! Nasıl sağır bir dünya bu? (Cumalı, 2004: 11).

Kimlikleri

a. Sosyal Açıdan Kadın Kimliği

Türkân sosyal yaşam içinde kadına yüklenmiş tüm kimlikleri üstlenen oyun kişisidir. İlk bölümde kız kardeş olarak sahneye çıkarılan Türkân, evdeki tüm sorumluluğu üstlenmiştir, abisine karşı anne şefkatiyle yaklaşır, dikiş diker, evin geçimine katkı sağlar; dışarıda yapılması gereken işleri üstlenir. Abisi subay olup askere gideceğinde onun valizi hazırlayan da Türkân'dır.

Türkân- ... Gitmesem olmazdı ki! Ben gitmesem kim gidecekti? Bu evde ne kadar yokuşa sürülecek iş varsa bana düşüyor. (Cumalı, 2004: 12).

Ailesine karşı görevlerini yerine getiren Türkân takdir görmek ister. Abisinin avukat olmasında kendi rolünün de olduğunu düşünmektedir. Babasız büyüdükleri evde abisi; annesinin ve kendisinin desteğiyle avukat olabilmıştır. Kadın fedakârdır. Onun fedakârlığı ve özverisi sayesinde aile kurumu ayakta kalır.

Türkân- ... Ağabeyciğim her mektubunda yaptıklarımı, özverimi över. Elbet övecek, görüyor nasıl çırpındığımı! Eee kolay değil babasız bir evden avukat çıkarmak! Hiç de kolay değil! (Cumalı, 2004: 15).

b. Kültürel Açıdan Kadın Kimliği

Türkân, yetmiş yaşındadır ve bu yıllar boyunca çok çeşitli olaylara şahit olmuş ve acılar çekmiştir. Geçmişine döndüğünde onunla hesaplaşır. Yanılgılarının farkında olduğunu, iyi ve doğru yaptıklarını hatırlayarak avunduğunu dile getirir. Çok uzun yıllar sonra kendine baktığında yaşamının muhasebesini yapabilecek kadar sağduyulu ve tecrübeli bir kadındır. Tecrübeleri yanlışlarını da değerlendirmesine imkân sağlar.

Hoparlörde Türkân'ın Sesi- Yine uzaktan kendime bakıyorum. Çok eski bir alışkanlığım bu benim. ... Geçmiş acılarıyla sevinçleriyle bir daha yaşar gibi olurum. Yanılgılarımı görürüm; iyi, güzel, doğru olarak yaptıklarım az çok rahatlatır, avutur beni. Kısacası, yaşamımı değerlendiririm. (Cumalı, 2004: 9).

Türkân oyunun kimi yerlerinde abisinin düşüncelerine, sanatı yorumlayışına, hayata bakışına tercüman olur. Ona bunları söyleten de abisidir. Hem şair, hem avukat olan abi, Necati Cumalı'nın fikirlerini Türkân'a söyletmede köprü olmuştur. Türkân, abisinin yazdığı şiirleri anladığı için sevdiğini söyler. Onun sevdiğini söylediği şiirler, Necati Cumalı'nın yazdığı şiirler gibidir. Türkân burada yazarın sözcüsü konumundadır. Şiire dair değerlendirme yaparken, hece ölçüsüyle ve kafiyeli yazılmış şiirleri sevmediğini vurgular. Buradaki değerlendirme bu bakımdan önemlidir. Kırsal kesimde yetişmiş bir genç kızın şiire dair sözleri, abisinin şiirlerini sevmesiyle, onun etkisinde olmasıyla yön bulur. Türkân, eğitimini abisinden alır. Beğenileri de aynı doğrultuda olacaktır. Necati Cumalı, Türkân'a bu sözleri söyletirken kendi şiir anlayışını dile getirmiş olur. Ona, kafiyeli olsun diye ses benzerliği olan sözleri anlamsızca sıralamanın sevilecek bir yanı olmadığını söyletir. Şiirde önemli olanın kafiye değil anlam olduğunu Türkân aracılığıyla izleyiciye duyurur.

Türkân- ... Ya şiirleri? (Güvenle) Ne güzel şiirler! Ben şiir falan sevmem! Ne diye sevecekmişim yani? Öyle parmakla sayılmış, yukarıda eş demiş diye aşağıda hiç yeri değilken sonu beş diye biten sözlerin nesi varmış sevilecek? Niye dört değil, yedi değil yani? Lâf işte, saçma! Ama abimin şiirleri öyle değil! Abimin şiirlerini seviyorum çünkü anlıyorum! Okurken canlı bir insanla konuşuyorum sanki! Abimle

gezer konuşurken duyuram o duyguyu. Hep gözümden kaçan şeyleri gösterir bana! Kalbiyle bakar çünkü! (Cumalı, 2004: 10,11).

c. Psikolojik Açıdan Kadın Kimliği

Oyun kişisinin içinde bulunduğu ruh hali, her bölümde farklıdır. Yaşına ve yaşadıklarına bağlı olarak ruh hali değişiklik gösterir. On sekiz yaşındaki Türkân, mücadeleci, hayat dolu, umutları olan bir genç kızdır. Babası şehit düştükten sonra onun umutlarını besleyen abisi vardır. Onunla övünür. Abisinin Kuvay-i Milliye içinde olmasından gurur duyar, ancak onu savaşa uğurlarken yine de tedirgindir.

Türkân kendisine iyiyi, doğruyu, güzeli gösterenin abisi olduğunu söyler, abisinin iyi bir avukat olacağını kendisine benzediği için bilmektedir. Haksızlıklar karşısında susmayan, doğruları haykıran bir avukat olacaktır abisi. Kocası da abisine benzer. Türkân bu yüzden kocasını çok sevmektedir. Yazılarında tek bir kelime bile çıkarmamasını, boyun eğmemesini ister. Yazdıklarından ötürü tutuklanabileceğini düşünse de kocasıyla övünür. Hem Türkân hem hayatındaki iki Ahmet de, sonunu düşünmeden haksızlıkların karşısında durmayı bilirler. Türkan, son bölümde torunu Ahmet'e abisi ve kocasını anlatırken onların yaptıklarıyla her zaman gurur duyduğunu söyler, ikisi de doğrular için mücadele etmiştir. Karşılıklıdaymış gibi görüldüğü zamanlarda dahi onlara hak verdiğini söyler. Türkân'ın abisi yeni bir devletin kurulması için kan dökmüş, kocası da kurulan düzenin devamı için mücadele etmiştir. Torunu Ahmet'e bırakacakları dünyada hepsinin payı vardır. Bu yüzden o, hayatındaki son Ahmet'in diğer Ahmetlerinin izinden gitmesini arzular.

Türkân- ... Bak, koskoca bir yetmiş yıl var arkamda! Bizler nerelerden aldık nerelere getirdik bu yetmiş yılı? Nasıl getirdik?.. Cephelerden ölüm haberleri ala ala... (Göğüs geçirir.) Karneli ekmeklerle... Lokmalarımız, oturduğumuz evler küçüle küçüle... Hapislerle... Değiştirebildiğimiz kadar değiştirdik, yıkabildiğimiz kadar yıktık, kurabildiğimiz kadar kurduk... Büyük dayının, dedenin, benim hep payımız var sana kalacak dünyada! ... Ahmet'im benim, elmasım, canım, bütün Ahmetlerimin yerini alan Ahmet'im! Var dinleme beni! Var, onların yolundan git, onlar gibi ol sen de! Var, içinden gelen sese uy! Mayanda sağlam tohumlar var senin! Yeşerecek, hepsi

bir bir sürececek, yeşerecek! Seninle daha bol gölge verecek benim Ahmetlerim...(Cumalı, 2004: 47).

d. Cinsiyet Açısından Kadın Kimliği

Oyunun tek kişisi Türkân çeşitli kadın kimlikleriyle sahnede yer alır. Genç kız, anne ve eştir. Bu kimlikler altında sergilediği tavırlar kimi zaman değişse de, oyunun her bölümünde Türkân'ın mücadelecisi, sevdiğinin yanında duran, sorumluluk sahibi, fedakâr yönleri öne çıkarılır. Bununla beraber zaman zaman öfkeli ve kavgacıdır. Kocasını Ahmet'le olan konuşmalarında kolay yoldan para kazananları, kazandıklarıyla gösteriş yapanları, menfaatleri için otoritenin dediklerine boyun eğenleri eleştirir. Böyle insanların rahat yaşamalarına karşı dürüst olanların doğruluktan sapmayanların zorluklarla karşılaşmasına öfkeli. Ev hayatı içinde eş olarak üzerine düşen sorumluluklar çok fazladır ve Türkân bu sorumluluklardan kimi zaman uzaklaşmak ister. İkinci bölümde kadının eş olarak aile içindeki konumunu değerlendiren Türkân, erkek ve kadının evde eşit koşullar altında olmadığını vurgular. Evde tüm sorumluluk kadının üzerindedir. Alınan kararlar ise erkeğin isteğine göre olmaktadır.

Türkân, kadının evlendikten sonra önceliklerinin değiştiğini vurgular. Ev hayatını düzenleyen kadındır, kadının içinde bulunduğu ailenin isteklerine tam cevap vermesi gerekir aksi takdirde aile olunamaz. Kadının değişen konumu, önceliklerini de değiştirecektir.

Türkân- ... Genç kızlıkta abi sevgisi dolduruyordu yaşamımı. Bir genç kız kadın olmaktan önce kardeş gibime geliyor. Bir kadın da kardeş olmaktan çok, eş! (Cumalı, 2004: 25).

Oyunda, Türkân'ın kadın olarak kendi cinsine ve erkeklere dair yaptığı değerlendirmeler dikkat çeker. Türkân, abisinin, arkadaşı Sevim'le evlenmesini arzulamaktadır. Onun eve oldukça geç gelmesini yanlış yorumlayarak başka bir kadına tutulduğunu düşünür. Abisinin bu kadınla evlenmesini istemez. Kadın hem ondan büyüktür hem de abisinden önce bazı ilişkileri olmuştur. Bu sebeple evlenmeye uygun bir kadın değildir. Türkân bir kadının evlenmeye uygun olup olmadığını ancak kadınların anlayabileceğini söyler. Türkân'a göre erkekler, kadınlar tarafından

kandırılmaya müsaittir. Devlet yöneten, evi geçindiren erkek, bir kadının tuzağına düşebilir.

Türkân- Öyle zavallı oluyor ki şu erkekler! Ne olacak? Saftırlar, saf! Öyle çabuk kanarlar ki! Hıh, akıllarınca büyük işlerle uğraşırlar! Ev geçindirir, devlet yönetirler. Kolay mı? İcerler, kumar oynarlar, dövüşürler! Gelgelelim, gözleri bağlı, kör gibi, düşüverirler bir kadının tuzağına! ... Biliyorum nerede olduğunu! Hayır! Hayır! Evlenemez onunla! Evlenemez! Kadın en az beş yaş büyük ondan! Hem abime gelinceye kadar... Evlenemez! Sevim'le evlenecek! Kadının ben! Ancak kadınlar bili bir kadının ne olduğunu! (Cumalı, 2004: 16).

Türkân'ın değerlendirmelerinde kadının hemcinsine bakışı dikkat çekicidir. Kadının aile ve toplum içindeki yeri ve görevi bellidir. Bunun dışına çıkmış olan kadınlar, hemcinsleri tarafından dahi eleştirilir. Devlet yönetmek, ev geçindirmek gibi zor işlerin üstesinden gelen erkek fettan kadınlar karşısında saftır ve kandırılmaya müsaittir. Kadın aklına koyarsa, erkeği kandırabilir. Erkeğin yaşça kendinden büyük bir kadınla evlenmesi veya daha önce ilişkileri olmuş bir kadınla evlenmesi de mümkün olmayacak bir durumdur.

Eğitim

Türkân'ın eğitimi informal bir eğitimidir. Abisinin avukat olması, onunla fazla vakit geçirmesi, abisi okurken evin sorumluluğunu üstlenmesi Türkân'ın kişisel gelişimine katkı sağlamıştır. Ev dışında yapılması gerekenleri de üstlenmiş olan oyun kişisi, güçlü yönleriyle ön plana çıkar. Hayatına girmiş her erkeği yönlendirecek yeterliliğe sahip donanımlı bir kadındır. Kendi kendini yetiştirmiş, yaşadıklarının etkisiyle olgunlaşmış doğru tespitler yapan bir kadındır.

Üç ayrı zaman diliminde kadının hem toplumsal konumu hem aile içindeki yerini yansıtırken Türkân doğru değerlendirmelerle izleyiciyi yönlendirir. Genç kız olan Türkân, toplumu şekillendiren, ulus olma sürecinde kadına düşen görevleri toplumsal anlamda yerine getiren kadınlardandır. Evlilik hayatı içinde kadına toplumun yüklediği sorumlulukları yerine getiren ancak zaman zaman bu durumun

haksızlığına dikkat çeken kadın Türkân, üçüncü bölümde torunu Ahmet'i cesur, çalışkan, dürüst bir birey olarak yetiştirecek özlenen kadınlardandır.

2.16. Gümü

2.16.1. Konusu

Komedi türündeki oyun, üçer tablolu iki bölümden oluşur. Oyunda kolay yoldan zengin olma hayalleri kuran insanların düştükleri komik durumlar sergilenir. Urla'da geçen oyunda vaka zamanı 1950 yıllarıdır. 1972 yılında Mahir Canova tarafından 'Bir Küp Altın' adıyla sahnelenen oyun, büyük beğeni toplar. Necati Cumalı, oyunun aldığı tepkileri şöyle anlatır: Küçük Tiyatro'da salon doluydu. Bakanlar, Ankara bürokratlarının ileri gelenleri, eleştirmenler, eşleri... Oyun daha girişte kaptı seyirciyi. Bir gece öncesinin aksine tam bir düzenle oynandı. İlgi, kahkahalar şaşırtıcıydı. Sayısız ara alkışlar aldı. Müthiş bir bitiş, Nalınlar'ın ilk gecesindeki bayram havası. Seyirciler oyundan sonra fuayeden ayrılmıyor. Oyunu konuşuyorlar neşe içinde... Şaşkınlığım kolay kolay geçmedi.(Cumalı, 1990: 137).

Oyunda insanların çeşitli yönlerden zaafı sivriltilerek gülünç durumlar yaratılmıştır. Oyunu canlı kılan oyun kişileridir. Oyun içinde gömü iki farklı anlamda kullanılır. Biri hazine arayışı diğeri hazine bulmak bahanesiyle aşk ve eş arayışıdır. (Taş, 2001: 253).

Oyun, Urla kasabasında, genç yaşta dul kalmış Sıdika Beyaz ile kızı Gülsen etrafında şekillenir. Sıdika Beyaz'ın evinin bahçesinde gömü olduğunun yayılması üzerine gömü bulmak için onların evine giden kasabalıların düştükleri komik durumlar sergilenir. Ayrıca dul Sıdika Beyaz'ın yalnızlıktan kurtulmak için sergilediği davranışlar da oyunun hareketliliğini sağlayan unsurlardandır.

Hazine arayışı ve evlilik fikri etrafında gelişen oyunda kırk yaşlarındaki Sıdika Beyaz ve onun gelinlik çağındaki kızı Gülsen'in, evlerinin bahçesindeki gömüyü bulmak için evlerine gelen Arif ile Hamdi arasında gelişen duygusal yakınlaşma sahneye taşınır. Hazineyi bulmak için harekete geçen kişiler, gerçek hazine olarak nitelenen aşkı bulurlar. Olayların başında fal bakan ve gömünün Sıdika Beyaz'ın

bahçesinde olduğunu duyuran Letafet Şakır, her şeyden haberi olan, olayları ve insanları fal bakarak yönlendiren kişidir. İlk sahnede Sıdika'nın falına bakar ve söyledikleriyle oyunu harekete geçirir. Falda çıkanlara gösterilen ilgi, oyun olayının gelişimi hakkında izleyiciyi meraklandırır. Falcı Letafet, kahvede söyledikleriyle olayların gelişimine müdahale eder.

Kasabanın erkekleri Sıdika'nın gönlünü yaparak bahçesinde gömüyü ararlar. Gömüyü arama çalışmaları sırasında Gülsen'le Hamdi Sıdika'yla Arif yakınlaşır. On gün boyunca yapılan kazılarda çeşitli eşyalar bulurlar ancak gömü çıkmaz. Sıdika, bahçede gömünün olmadığını bildiğini, kocasının on yıl boyunca bahçede kazı yaptığını söyler. Bu arada Hamdi, Gülsen'i ister, evlenmelerine önce razı olmayan Sıdika, Hamdi'nin araba aldığını ve şoförlüğe başlayacağını öğrenince evlenmelerine razı olur. Sıdika ve Arif'in de evleneceği izleyicilere duyurulur.

Oyunda, kişiler arasındaki diyalogları hareketli hale getiren ve bazen izleyiciye dönük yapılan manilere yer verilir. Oyun kişileri, canlı çizilmiş, davranış ve konuşmalarıyla özelliklerini yansıtan kişilerdir. Sevimli ve sempatik kişilikleri ile karakter uzantısı tiplerdir, kasaba halkını yansıtan özellikleriyle oyunda yer alan dekoratif oyun kişileri de oyunu canlı kılar.

2.16.2. Oyunun Kadın Kişileri

2.16.2.1. Sıdika Beyaz

Sıdika Beyaz, oyunun en önemli kadın kişisidir. Genç yaşta dul kalmış olan Sıdika, Letafet'in falında gördüklerine inanır, Letafet'in gördüğü erkeklerin kim olduklarını merak eder. Genç yaşta dul kaldığını, tek başına çocuk büyütmenin zorluklarını her fırsatta dile getiren Sıdika, evlenmeyi arzular ancak bir yandan erkeğin kahrını çekmenin bir ömür süreceğini söyler.

Sıdika'nın konuşma tarzı oyuna renk katan unsurlardandır. Hiç aralıksız konuşan Sıdika, arada durur ne söyleyeceğini düşünür. Söze tekrar başladığında nerede kaldığını unutur ve tüm söylediklerini aynı şekilde tekrarlar. Bahçesinde gömünün

olmadığını bilen Sıdka, bu gerçeği başlarda söylemez. Arif’le aralarındaki münasebet oyunun sonunda evleneceklerinin duyurulmasıyla sonuçlanır.

Fiziksel Özellikleri

Sıdka, evlilik çağında kızı olmasına rağmen hala çok güzel bir kadındır. Kasabanın erkekleri onun gerçek hazine olduğunu söylerler. Seyfi Gümüş, Sıdka’yı tarif etmek için küp ifadesini kullanırken eliyle de küp şeklini tarif eder. Sıdka’nın güzelliği kahvedeki konuşmaları sırasında Letafet’e de söylenir.

...

Letafet- Kara Yani komşum olurdu. Bir karısı vardı ak pak, fıkır fıkır kaymak gibi. Günahı boynuna, Sotiriadis’in ayartıp Kara Yani’ye yamadığını söylerlerdi. Evi de Sotiriadis almış, bağışlamıştı. Şimdi o evde Sıdka Beyaz’la kızı oturuyor. Bildin mi?

Arif- Bilmez miyim?

Letafet- Hani güzellikten yana ev güzeller yuvası. Sıdka da kızı da Kara Yani’nin karısından aşağı kalmaz. Kara Yani’nin karısı gitti, Sıdka geldi. Kızı da yetişti, Sıdka’yı bastırды maşallah, ay parçası gibi kız. Severim güzelleri. Baktıkça gözüm gönlüm açılır. (Cumalı, 2004: 70).

...

Ruhsal Özellikleri

Sıdka Beyaz, fala meraklıdır. Fallara inanır ve gerçekleşmesini bekler. Baktırdıkları falda, para ve üç erkek çıkınca, faldaki erkeklerin kim olduğunu merak eder. Sıdka Beyaz ve kızı faldaki paradan çok erkeklerin kim olduklarıyla ilgilenirler. Söyledikleri manilerde Sıdka Beyaz, genç yaşta dul kalmış olmaktan ve yalnızlığından şikâyet eder.

...

Sıdıka- (Yalnız sürdürür)

Yaz geçer bahar geçer

Ben kuruyan bir dalım

Gülsen-

Kuşlarım yaprağım yok

Sen paradan haber ver

(Birlikte)

Yeter ki çıksın falım

Orta yaşlı koca çok! (Cumalı,2004:55).

Sıdıka Beyaz, uyanıktır. Oyunun başında bahçelerine gömü aramaya gelen köylülere huysuzluk eder. Gözlerini korkutur. Erkekler altınları aramaktan vazgeçerler ve rahatladıklarını söylerler, ancak Gülsen'in yönlendirmesiyle Sıdıka'ya yaklaşımlarını değiştirirler, Sıdıka da yumuşamış görünür oysa bahçede gömünün olmadığını bilen Sıdıka, kurnazca davranır.

Yaşı

Sıdıka Beyaz, kırk yaşlarındadır. Oyunun giriş kısmında Sıdıka'nın yaşı hakkında bilgi verilir. Genç yaşta dul kaldığını her fırsatta söyleyen kadının yaşı, Arif tarafından da bir türküyle izleyiciye duyurulur.

Arif-

Ellere kulak tıka

Beni dinle Sıdıka

Gel günü gün edelim

Yaşın geliyor kırka

Kırka, kırka, ah Sıdika! (Cumalı,2004:110,111).

Eğitim Durumu

Kasaba hayatı içinde yetişmiş kadının herhangi bir eğitimi olduğu söylenmez. Kadın, eğitimini içinde yaşadığı toplumdan almıştır. Fallara inanır ve gerçekleşmesini bekler. Sıdika, memur emeklisi Seyfi'nin söylediklerinden okumuş olduğu için etkilenir.

...

Seyfi- Kimler gelip geçmiş bu yerlerden, kimler? Hitit, Yunan, Roma, Arap, Acem, Selçuk, Osmanlı... Şu başlıklara, şu tokmalara bakın mesela... (Kapı tokmalarını, pirinç karyola başlıklarını gösterir.) Düşünün, daha o zamandan böyle tokmakları varmış, süslü karyolalarda yatıyorlarmış.

Arif- (Sıdika'ya) Duydun mu?

Sıdika- Ne güzel anlatıyor. Okumuş insan ne de olsa başkadır. (Cumalı,2004:99).

Kimlikleri

a. Sosyal Açıdan Kadın Kimliği

Sıdika, kasabalı genç bir kadındır. Dul bir kadın olan Sıdika, evlenmek ister, tek başına çocuk büyütmiş olmanın zorluklarından bahseder, kendi Arif'le münasebet kurmaktan çekinmez ancak annelik içgüdüleriyle kızını kontrol altında tutmaya çalışır.

...

Sıdika- ... Dul kalmak, çocuk büyütme kolay mı? Ne kadarıktan büyüyor o çocuklar? Kocam rahmetli, her işinde sabırsızdı, aceleciydi, her işte acele ederdi,

başlaması ile bitirmesi bir olurdu, ölürlen de huyundan vazgeçmesi, acele etti. Tazecik canımla beni bırakıp gitti, giderken hiç düşünmedi. Ben gidiyorum, bu kadın ne olur? Nasıl idare eder? demedi. (Cumalı,2004:89).

...

b. Kültürel Açıdan Kadın Kimliği

Sıdika, yaşadığı toplumun özelliklerini yansıtır. Gelinlik çağındaki kızıyla yaşayan Sıdika ve kızının yaşamını meşgul eden arzu evlenmektir. Kocasını genç yaşta öldüğü için kendini kurumakta olan bir yaprağa benzetir. Umudunu fallara bağlayan Sıdika, onlara inanmaktadır.

d. Cinsiyet Açısından Kadın Kimliği

Genç yaşta kocasını ölmüş olan Sıdika, kendini dalında kurumakta olan bir yaprağa benzetir. Bu yüzden falda çıkan erkekler, paradan fazla ilgisini çeker. Arif'le cilveleşmekten çekinmez. Sıdika konuşmalarında kadının hem çocuk büyütüp hem hayatını yalnız devam ettirmesinin zorluklarından bahseder ancak hayatını kolay sürdürmek için bir koca istemez. Erkeklerin, kadının hayatını zorlaştırdığından, kadını baskıladığından söz eden Sıdika, kadınlığını yaşamak için erkek istemektedir.

...

Sıdika- ... Başım dinç gönlüm rahat yaşayıp giderken hayrı ne? Yemeğini pişir, çamaşırını yıka, söküğünü dik, gönlünü et, başına dikilsin horozlansın dursun! Pencereden çekil, kapıda görünme, kısa giyme, gülme, konuşma, sağa bakma, sola dönme, yürü, dur, yat, kalk! Hani kadınlara askerlik yoktu! Kadının çilesi ömür boyu askerlik... (Cumalı,2004:57).

...

Eğitim

Eğitim almamış köylü kadını tiplerinden olan Sıdika Beyaz, Necati Cumalı'nın diier oyunlarında yer alan köylü kadını tiplerine benzer. Okumamıştır. Toplumsal

kültürün belirlediği rollere uygun hareket eder. kadının yalnız başına yaşamasının zorluğuna inanan Sıdika, evlenmeyi düşünür. Bunun için fal baktırır ve fallara inanır.

2.16.2.2. Gülsen

Sıdika Beyaz'ın kızı olan Gülsen de oyunun önemli tiplerindedir. Davranış kalıpları bellidir. Gülsen'in vereceği tepkiler, sergileyeceği tavır tahmin edilir. Ev kızı olan Gülsen'in evlenmekten başka fikri, arzusu yoktur. Kim olduğunu bile önemsemez herhangi birisiyle evlenmek ister. Falda çıkan gencin kim olduğunu merak eder. Evlerine gömü aramaya gelen erkeklerden Hamdi'yle ilgilenir. Her fırsatta Hamdi'ye görünmeye çalışır.

...

Gülsen- Genci oğlu olsa, orta yaşlılardan biri babası, öbürü ya dayısı ya da amcasıdır... (Letafet'e) Başka?

Letafet- Bu kadar...

Gülsen- Aa, söyle söyle, n'olursun daha söyle...

Letafet- Ben söyledim söyleyeceğimi, artık gerisini fal çıktıkça siz bana söylersiniz.

Gülsen- Ayy. Öyle meraklandım ki...

Sıdika- (Letafet'e) Ağzın dilin var olsun... (Gülsen'e) Hadi sıkma artık Letafet Teyze'ni. Al fincanı elinden. (Gülsen kahve fincanını alır.)

Gülsen- (Çıkarken) Genci beni istese? Orta yaşlılar belki abileridir. (Cumalı,2004:54).

...

Eğitim

Sıdıka'nın kızı olan Gülsen, eğitimini annesinden almıştır, hayata onun gibi bakar. Evlenmekten başka dūřüncesi olmayan hayatı eviyle sınırlanmış oyun kişisidir.

2.16.2.3. Letafet şakır

Oyunun hareketini başlatan oyun kişisidir. Fal bakarak insanların arasında arabuluculuk yapar. Kendisi de falının çıkacağına inanır. Sıdıka'ya baktığı falda para ve üç tane erkek görür. Falı ıktığında Sıdıka'dan kendine iki sıra diş yaptırmasını ister.

...

Letafet- Allah seninle kızına uzun ömürler versin. O paraları sağlıkla afiyetle güle güle yiyin. Bana hep hepsi, alt üst iki sıra takma diş yaptırırısın yeter. Baksana ağzımda kalanlarla bir şey iğneyemez, bir şey yiyemez oldum. (Cumalı,2004:55).

...

Letafet-

alım satarım alım

Hele çıksın şu falım

il il sarı liralara

Dişleri taktıralım

Sana genç yakışıklı (Gülsen'e)

Sana da orta yaşlı (Sıdıka'ya)

Aslan gibi kocalara (Cumalı,2004:55, 56).

Falda çıkan erkeklerin kim olduklarını bulmak için çarşıya gider, görür görmez faldaki erkekleri tanıyacağını söyler. Kahveye gider ve erkeklerin konuşmalarına şahit olur. Erkekleri de gömü var diye Sıdık'a'nın bahçesine yönlendirir. Böylece falı çıkacaktır.

...

Letafet- Hele ikiniz de az sabırlı olun, bulmayı bana bırakın. Ben şöyle çarşıya kadar bir çıkıp dolaşayım, orta yaşlının gencinin kim olduklarını bir görüşte anlar dönerim. (Cumalı,2004:57).

...

2.17. Bakanı Bekliyoruz

2.17.1. Konusu

İki bölümden oluşan oyun yergisel bir komedidir. Oyunun ilk bölümü iki tabloda, ikinci bölümü dokuz tabloda oluşur. İlk olarak 1976 yılında Bakırköy Özel Bilim Koleji tarafından Fatih Tiyatrosu'nda sahnelenir. Cumalı, bu temsil için "Oyunun dünyadaki ilk temsili" ifadelerini kullanır. Oyunda hastaneleri teftiş etmesi için beklenen sağlık bakanı, gittiği beldelerde tatil yapar, halkı bekletir. Necati Cumalı, halk tarafından seçilip iktidara gelen vekillerin halkın sorunlarına uzak kalmaları eleştirilir.

Klâsik bir yapılanmayla oluşturulan oyunda, bakanı bekleyenlerin sergilediği gülünç durumların yanı sıra beklenen bakanın gelmemesi ile ortaya konan ironi sergilenir. Oyunda komediyi sağlayan en önemli unsur, bekleyişin sonuç vermemesi, buna karşılık kişilerin hala kısmen umutlu davranmaları, devlet büyüğünü savunmalarıdır. (Taş,2001: 267).

Oyunun serim bölümünde bakanın Urla'daki sağlık merkezine bakanın teftiş geleceği haberi ulaşır. Serim bölümünde kişilerin tavır ve konuşmaları oyun kişileri hakkında bilgi verirken, yaşanan çatışmalar da olayın gelişimini sezdirici niteliktedir.

Bakanın geleceği haberiyle telaş ve tedirginlik içinde hazırlıklara başlayan doktor ve bakanın Çeşme'ye gittiği için akşam yediden önce gelmeyeceğini söyleyen avukat Erkan, oyundaki çatışmayı yaratan kişileridir. Memur statüsündeki doktor, kaymakam ve kumandan benzer özellikler göstererek, bakanın gelmesini beklerler. Doktor, bakana hoş görünmek için hastaneye hasta bulmak derdindedir. Kimsenin teftişten önce gitmesine izin vermez. Bekleyiş çok uzundur. Bekleyenler, bakanın yaptıklarıyla ilgili haberler alırlar ve aynı davranışları sergilerler. Bekleyiş esnasında hastanede yaşananlar oyunu renklendiren ve hareketliliğin devam etmesini sağlayan unsurlardır.

Bakanın yola çıktığı ve kısa sürede Urla'da olacağı haberi ulaştıktan sonra bekleyenler telaşla dışarı çıkarlar, korna sesleri ve alkışlar eşliğinde bakanın arabası durmadan geçer gider. Bakan geçerken el sallamıştır, doktor ve kaymakamın bakanın tekrar geleceğine inançları hala vardır. Oyun radyodan bakanın bütün gün sağlık kuruluşlarında teftiş yaptığı haberi üzerine halkı temsil eden oyun kişisine gerçekleri bilmeyenlerin haberlere inanacağı söylenilerek sonlandırılır.

2.17.2. Oyunun Kadın Kişileri

Gönül Çınla

Gönül, hastanede hemşiredir. Avukat Erkan'la aralarında münasebet vardır. Oyun, hastane penceresinden Gönül ve Erkan'ın işaretlemeleriyle başlar. Her ikisi de konuşmaları ve davranışlarıyla oyunu renklendiren tiplerdir. Erkan ve Gönül, birbirine oldukça uygundur. Konuşmalar esnasında birbirlerinin söylediklerini destekleyici ifadeler kullanırlar.

...

Gönül- (Doktoru işaretle) Kötümserlere katlanamam.

Erkan- (Doktoru işaretle) Çekilmezler ki! Kim katlanır?

Gönül- Felaket olurlar.

Erkan- Boğarlar adamı, bunaltırlar.

Gönül- Hem de nasıl!

Erkan- Durmadan kafa ütülerler. (Cumalı,2004:144).

...

Gönül- Müsaadenizle.

Erkan- Bir dakika.

Gönül- Buyurun.

Erkan- Şeyyy. Sizinle görüşlerimizin son derce uyduğunu söylemek istiyordum. (Cumalı,2004:145).

...

Erkan'ı beğendiğini tavır ve konuşmalarıyla belli eden Gönül, hastanede hiç hasta olmadığı için Erkan'ı hastanede kalmaya ikna eder. İkili, bu birkaç saatlik birliktelik sonrasında evlenmeye karar verirler.

Fiziksel Özellikleri

Gönül, oldukça güzel ve dikkat çekici olarak canlandırılmıştır. Onun güzelliği izleyiciye Erkan aracılığıyla duyulur. Gönül'ü beğenen Avukat Erkan, onun her davranışından ve konuşmasından sonra Gönül'ün güzelliğini belirtecek sözler söyler.

...

Erkan- Yazık! Çok yazık! Hayır, hayır olamaz bu! Siz aysınız, güneşsiniz, bu Pazar günü burada kalıp dünyayı ışıklarınızdan yoksun bırakamazsınız. Kendi payıma ben isyan ediyorum bu haksızlığa. (Doktora) Ya sen?

Doktor- (Erkan'ı kolundan yakalar.) Otur da dinle.

Gönül- Müsaadenizle.

Erkan- Nereye? Aceleniz ne? Ne güzel konuşuyorduk. (Kolunu doktordan kurtarmaya çalışır.)

Gönül- Hastalarımı dolaşmam lazım.

Erkan- Ya hasta olmayan hastalarınız ne olacak?

Gönül- Çok derin konuşuyorsunuz, avukat olduğumu nasıl da belli...(Cumalı,2004: 137,138).

...

Erkan- Bilin ki beyazlar sizi çok açıyor.

Gönül- Çok nazıksınız. Müsaadenizle!

Doktor- Bırak nezaketi birader, hıh, dinle.

Erkan- (Gönül'e) Durun!

Gönül- Evet?

Erkan- (Kolunu doktorun elinden kurtarır.) Şu küçük kepiniz ne kadar çok yakışıyor size.

Gönül- İltifat ediyorsunuz.

...

Erkan- (İçli.) Güle güle! (Gönül sağdaki kapıdan çıkar.) Ahhh! Melek melek melek! O kep ne öyle? Sanki ipek saçlarına beyaz kelebek konmuş. (Cumalı,2004: 138).

...

Erkan- Hastaya mı çağırdılar?

Doktor- Hıh! Ne hastası? Saat bir buçukla iki arası. Ben de hasta sandım önce. Baktım telefonda bizim nöbetçi hemşirenin sesi.

Erkan- Gönül'ün mü?

Doktor- Gönül'ün.

Erkan- Canım benim! Bülbül o, bülbül! Çağırırsana bir daha duyayım şunun sesini.

...

Doktor- Hastaneye geldim, baktım ortalıkta topu topu bir nöbetçi hemşire var.

Erkan- Gönül mü?

Doktor- Gönül.

Erkan- Canım benim! Adı bile başını döndürüyor insanın. (Cumalı,2004: 139,140).

...

Ruhsal Özellikleri

Gönül Hemşire, mesleği gereği olayları çabucak tatlıya bağlar, konuşma ve tavırlarında yumuşak bir eda vardır. Safinaz Şengezer, odacı kadınla anlaşamaz ancak Gönül'ü övücü sözler sarf eder.

...

Gönül- Buyurun Safinaz Abla, siz içeri geçin. (Erkan'ı kolundan tutar, yana çeker.) Siz biraz bekler misiniz?

Erkan- Beklemez olur muyum? (Safinaz ile Hatice girerler.)

Safnaz- (Gönül'e) Hay bir ömrün bin olsun senin! Dillerini seveyim. Sen de olmasan ben kime meramımı anlatırım bilmem ki? (Hatice'yi hafifseyerek) Bunlara mı? Allah yazdıysa bozsun. (Yelpazelenir.) Of, ne sıcak böyle... (Cumalı,2004: 150).

...

Yaşı

Oyunda yaşı ile ilgili bilgi verilmeyen Gönül Hemşire gençtir. Otuz yaşındaki avukatla aralarında gönül ilişkisi başlar.

Eğitim Durumu

Hemşire olan genç kız, olaylara zekice müdahale edişi ve yergisel yaklaşımı ile eğitimini yansıtacak şekilde çizilmiştir. Gönül'ün yaşananlara bakışı ve pratik zekâsı, sadece aldığı eğitimden kaynaklanmaz. Gönül Hemşire, Avukat Erkan'a benzer, onun gibi zaman zaman alaycı tavırlar gösterir.

Oyunun vaka zamanı 1950 yıllarıdır. Kadınlara eğitim olanaklarına erişmek bakımından erkekler le eşit haklara sahip olmadıkları Gönül'ün ifadelerinden anlaşılır. Kadınların seçecekleri meslekler bellidir. Hemşirelik de onlardan biridir. Doktorluk, avukatlık gibi meslekler ise daha çok erkekler tarafından yapılabilecek mesleklerdir.

...

Gönül- Erkek olsam dünyada doktor olmazdım.

Erkan- Ne olurduunuz?

Gönül- Avukat! Ne güzel zayıfları savunmak, hak aramak, gerçekleri dile getirmek! Dava dinlemeye bayılırım. (Cumalı,2004: 163).

...

Kimlikleri

a. Sosyal Açıdan Kadın Kimliği

Hemşire olan Gönül, hastanede geçen olayda bu kimlik içerisinde yer alır. Pazar günü olmasına rağmen hastanede bulunan hemşire, hastanenin teftişe uygun hale getirilmesi için mantıksız da olsa doktorun talimatlarını yerine getirir. Oyunun sonunda ise Erkan'la nişanlanan Gönül, bakanın da gelmeyeceğini düşünerek hastaneyi terk etmeye karar verir.

b. Kültürel Açıdan Kadın Kimliği

Hemşire olan Gönül, oyundaki diğer kadın tiplerinden ayrılır. Olayların ve kişilerin değerlendirmesini yaparken eleştirel üslûbu dikkat çeker. Erkan'ın iltifatları üzerine, konuşmalarındaki derinliğin avukat olmasından ileri geldiğini ifade eder.

c. Psikolojik Açıdan Kadın Kimliği

Sempatik ve neşeli hemşire Gönül, oyunda konuşmaları ve davranışlarıyla komedi unsurunu hızlandıran tiplerdendir. Düşüncelerini söylemekten çekinmez. Erkan'a olan ilgisini gösterir.

...

Erkan- Gönül Hanım!

Gönül- Evet?

Erkan- Belki de çok yakında bir daha hiç görüşmemek üzere ayrılacağız.

Gönül- Bir yere mi gidiyorsunuz?

Erkan- Ben denize gidiyorum. Fakat siz!

Gönül-Nereye gidiyorum?

Erkan- Ankara'ya

Gönül- Ankara'da işim ne?

Erkan- Sağlık Bakanı sizi görürse burada bırakmaz. (Cumalı,2004: 162).

...

Gönül- Ne biliyorsunuz bakanın beni Ankara'ya aldıracağını?

Erkan- Ben bakan olsam aldırırdım.

Gönül- O vakit siz nerede olursunuz?

Erkan- Bakan olduğuma göre Ankara'da.

Gönül- İyi ama siz bakan değilsiniz ki burada avukatsınız.

Erkan- Ben de ona yanıyorum ya işte.

Gönül- Eh! Siz bakan olursanız ben de Ankara'ya gelmek isterdim belki de.

Erkan- Şimdi burada avukatım diye mi Ankara'ya gitmiyorsunuz?

Gönül- Kim bilir? Belki de.

Erkan- Allah'ım! (Gönül'ün ellerine sarılır.) Neler duyuyorum.

Gönül- Evet, sizi dinliyorum?

Erkan- Mutluyum! Çok mutluyum!

Gönül- Sadece o kadar mı?

Erkan- Siz mutlu değil misiniz?

Gönül- Daha bir şey söylemediniz ki!

Erkan- Sarhoş gibiyim, başım dönüyor, bulutların arasında yürüyorum.

Gönül- Benimle ilgisi ne bu sözlerin?

Erkan- Sizi seviyorum.

Gönül- Avukat değil misiniz? Kolayca söyleyiveriyorsunuz.

Erkan- Hayır! Gerçekleri dile getiriyorum!

Gönül- İnanmıyorum!

Erkan- Neden? Niçin? Niye?

Gönül- Beni bırakıp denize gideceğinize göre...

Erkan- Önünüzde diz çökebilirim, kendimi ayaklarınıza atabilirim, söyleyin, ne yapayım sizin için?

Gönül- Denize gitmeyin!

Erkan- Gitmiyorum! Başka?

Gönül- Hastalanın! (Cumalı,2004: 163,164).

d. Cinsiyet Açısından Kadın Kimliği

Eğitimli bir genç kız olan Gönül, Erkan'la nişanlandıktan sonra hastaneden ayrılmaya karar verir. Bu durumun etkenlerinden biri evlenecek olan kadınların geçimlerinin eşleri tarafından sağlanacağı düşünesidir. Gönül'ün çalışmaya ihtiyacı kalmayacaktır, bir hafta içinde evlenmeyi düşünürler. İkinci olarak, Gönül, nişanlısının öyle istediğini söyler. Kadının hayatıyla ilgili kararları, onun yerine nişanlısı, eşi veya hayatındaki herhangi bir erkek alabilir. Kadının bu duruma itirazı yoktur. Hatta nişanlısının böyle karar verdiğini söyleyerek durumu netleştirir.

Eğitim

Gönül, hemşiredir. Eğitimli olduğunu izleyiciye gösterecek davranış kalıplarıyla dikkat çeker. Avukata olan ilgisini saklamaz. Pratik zekâlıdır. Çözülmesi gereken

olayları çabucak çözüme ulaştıracak şekilde hareket eder. Çalışma hayatı içinde yer alan kadın, işinde de pratik yönlerini yansıtacak şekilde çizilmiştir.

2.17.2.1. Hatice Kocamaz

Hastanede odacı olan yaşlı, Rumelili bir kadındır. Hatice Kocamaz hastane dekorunun tamamlayıcı unsurlarındandır. Safinaz'la anlaşamaz. Kendisi gibi yaşlıca bir kadın olan Safinaz, Hatice Kocamaz'a göre şanslıdır. Evi, parası vardır. Hastanede yatar, hastane çalışanları onunla ilgilenir. Hatice Kocamaz ise aynı hastanede odacı olarak çalışır, Safinaz'ın çokça parası olduğunu iddia eder, Safinaz'ı kıskanmaktadır. Bu yüzden her fırsatta ona sataşır.

2.17.2.2. Safinaz Şengezer

Hastanenin tek hastası olan Safinaz, yaşlıca bir kadındır. Hastanede yatar, tek hasta olduğu için doktor ve diğerleri çeşitli sebeplerle onu hastanede tutmaya çalışırlar. Avukatın doktormuş gibi söylediklerine inanır. Kedilerine ve çiçeklerine bakmak için evine dönmek isteyen kadının asıl amacı başka bir hasta olan Mehmet Öksüz'den haber almaktır. Mehmet Öksüz'ün hastaneye geleceğini söylerler böylece Safinaz hastanede kalır.

2.18. Yürüyen Geceyi Dinle

2.18.1. Konusu

Necati Cumalı'nın 8 Temmuz 1974 tarihinde tamamladığı eser, 12 Mart dönemini yansıtmak için kaleme alınmıştır. 1978 yılında Kent Tiyatrosu tarafından sahneye koyulan eser, bazı gençler tarafından Cumalı'nın ihanetle suçlanmasına sebep olacaktır. Yazar, eserde kendi fikirlerini oyun kişisine söyler. Duygu, düşünce ve anlayış bakımından yazarla oyundaki erkek arasında derin bir münasebet vardır. (Taş,2004: 190).

Oyunda, toplumdaki anarşi ortamının ailelere olan etkisi kaleme alınmıştır. Fikrî mücadelede akıl yolunun seçilmesinin önemini vurgular. Oyundaki çatışma anarşi ile toplumsal düzen arasındaki çatışmadır. Oyunun asıl kişisi olan erkek, söyledikleri ve

düşündükleriyle yazarın sözcüsü konumundadır. Kahraman da yazar gibi fikir mücadelesini eline silah alıp sokaklara çıkmak yerine kalemiyle gerçekleştirmektedir.

İki bölümden oluşan oyunda, ilk bölüm, radyoda spikerin okuduğu bir bildiriyle başlar. Anarşi ortamının hüküm sürdüğü vaka zamanında radyodan yapılan bildiri, anarşist gençlerle güvenlik kuvvetlerinin girdiği çatışmaya dairdir. Çatışmada gençlerden biri ölmüş, diğer ikisi ise kaçmıştır ancak erkek yaralıdır. Radyoda, kaçanların yakalanması için halkın güvenlik güçlerine haber vermeleri, kaçaklara yardım ederlerse onlarla aynı suçtan yargılanacaklarını halka duyururlar. Perde açıldığında, orta halli bir aydın evinin salonunda evli bir çiftin akşam saatleri sahnelenir.

Radyoda duyduklarından tedirgin olan çift her kapı ve telefon çalışmada korkuya kapılırlar, kadın, eşinin başına bir şeyler geleceğinden endişe eder. Bu endişeli ortam kadının davranışlarına da yansır. Erkeğin avukatı eve bir pusula göndererek ortağının tutuklandığı ve tedbirli olmasını haber verir. Yine bir bekleyiş başlar, bu sırada komşu kadın ziyarete gelir. Altmış yaşındaki kadın, oğlundan üç aydır haber alamamaktadır. Aynı şekilde gergin bir bekleyiş içinde olanlardan biri de komşu kadındır. Oğlunun tutuklandığını öğrenmenin bile onu rahatlatacağını söyler. Kadın, oğlunu tek başına büyütüştür ve ondan haber alamadığı günden beri yalnız kalmaktan sıkılır ancak oğlunun dönme ihtimalinden dolayı da evi fazla boş bırakmaz istemez. Kadın, gençlerle ilgili haberlerden de oldukça etkilenmektedir.

Komşu kadının gitmesinin ardından kadın, kocasının tutuklanma ihtimaline karşı valiz hazırlar. Oyun kişileri, geçmişlerine, evliliklerine, ilişkilerine dair konuşurlar. Bu sırada caddeden gelen sesler, karşı binanın kuşatıldığını izleyici duyurur. Bu sırada elektrikler kesilir ve mutfaktan ses duyarlar. Arkadaşlarının evinin kuşatıldığını gören delikanlı, çiftin onu evlerine almasını ister. Delikanlı, oyunun başında radyoda duyurulan yaralı gençtir. Delikanlının eve gelmesiyle Erkek ve Delikanlı arasında mücadelenin kalemlerle mi silahla mı olması gerektiği tartışılır.

Tartışmaların yaşandığı esnada Komşu kadın tekrar gelir, mum ister. Kadın aslında yalnız kalmaktan korkmaktadır. Elektriklerin yeniden kesilmesiyle Delikanlı

gider, Kadın, ona bir takım kıyafetler hazırlamıştır. Delikanlının gidişinin ardından Kadın ve Erkek, aynı bekleyiş içine girerler. Kadın tedirgindir ancak Erkek, tedirginliklerinden kurtularak, gecenin avutucu tarafını hisseder.

Oyunun asıl kişisi olan erkek, yazarın temsilcisidir. Yazar, sözünü ona teslim eder. Necati Cumalı, Raik Alıncaık'a mektubunda oyun için şöyle demiştir: "Yürüyen Geceyi Dinle" çağının gerisinde kalan toplumumuzda, aydınlarla, kendileriyle yaşamlarını birleştiren eşlerinin, analarının dramını duyurmak isterim, yan tema olarak da sosyalizm ile anarşizmin yönlendirdiği eylemler çatışır oyunda. (Cumalı, 1992: 53).

2.18.2. Oyunun Kadın Kişileri

2.18.2.1. Kadın

Oyunun asıl kişisi olan Erkeğin eşi olan kadın, oyunda eşinin yanındaki duruşuyla sahneye taşınmıştır. Eşiyile olan konuşmalarında zaman zaman tartışmalara varan ifadelere yer verilse de olay tatlıya bağlanır. Kadının, kendi düşüncelerinin sözcüsü olduğu durumlar sınırlıdır. Konuşmalarda ve alınan kararlarda Erkeğin düşünceleri ön plana çıkarılır. Kadın, önce Erkeğin olaylara bakışının, tavırlarının karşıt durumunu gösterse de sonunda onun yönlendirme ve düşüncelerinin doğruluğuna inanır. Kadın, her şartta Erkeğin yanındadır.

Erkeğin ve Delikanlının konuşmalarının sahnelendiği bölümlerde Kadın, genel olarak sahneden çıkarılır. Evde kadına düşen görevleri yerine getirmekle meşgul olan Kadın, mutfak ve salon arasında gider gelir. Çay yapar, içki hazırlar. Kapıya ve telefonlara cevap verir.

Duygusal yönleriyle ön plana çıkarılan Kadın, eşinin tutuklanmasından endişe duyar. Kadının endişesini besleyen en önemli unsur zamandır. Toplumda yaşanan anarşi ortamı, Kadının ruh halini etkiler. Haberlerden, gördüklerinden etkilenen Kadın, eve her gelen telefonla, çalan kapıyla korku duyduğunu ifade eder. Eşine büyük bir sevgi beslemekte olan Kadın, sevgini dile getirmekten de çekinmez.

Fiziksel Özellikleri

Oldukça güzel ve dikkat çekici olan Kadının güzelliği, diğer oyun kişileri tarafından seyirciye duyurulur.

...

Erkek- ... Güzelsin. Her zaman güzeldin. Bütün çevremizdekiler melek değillerdi elbet. Sana bakarken senden hoşlandıklarını, senin de beğenilmekten hoşlandığını gördüğüm oldu. Ama hepsi bu kadar... (Cumalı,2004: 252).

...

Delikanlı- Tabii. Kendinizi aklamak gereksinmesi duyuyorsunuz!

Erkek- Sizin önünüzde mi?

Delikanlı- Benim, karınızın...

Kadın- Daha neler! Kocamı bu gece tanıyacak değilim.

Delikanlı- Mutlu bir erkeksiniz. Güzel olduğu kadar her davranışınızda size destek olan bir karınız var... (Cumalı,2004: 278).

Ruhsal Özellikleri

Kadın, duygusal ve romantiktir. Kocasının tutuklanacağı düşüncesiyle her an tedirgindir. Kapının ve telefonun çalmasıyla korkuları pekişir. Kocasının avukatından gelen haberle, kocasının ortağının tutuklandığını öğrenmesi üzerine, gitmeyi teklif eder ve valiz hazırlar. Kadın, kocasına oldukça bağlıdır. Onu her durumda destekler, yanında yer alır.

Kadın ve Erkek, baş başa kaldıklarında, geçmişleriyle yüzleşirler. Hatalarından, aldatmalardan, sevdiklerinden konuşurlar. Bu konuşma Kadın ve Erkek için rahatlamaya sebep olur. Kadın, Erkeğin kendisini aldatıldığını bilmektedir ancak o konuşma anına kadar, hiçbir şey söylememiştir. Ancak geçmişe dair her şeyi konuştukları bu anda Kadın, Erkeğin kendisini aldatışının acısını hala yaşamaktadır ve

kendisinin de onu aldatmış olma ihtimalinden bahseder. Oysa bu ihtimaller, aklından geçerken bile silinip gitmiştir ancak aldatılmış olan Kadın, aynı şekilde davranarak hem acısını hem öfkesini azaltmak ister.

...

Erkek- ...Senden gizli hiçbir şey yoktu yaşamımda. Bunu açık açık söylemek rahatlatıyor şimdi beni...

Kadın- Rahatsın demek! Ne bencillik...

Erkek- İyiyim demedim...

Kadın- Neyse, ödeşmişiz! (Kısa bir sessizlik) Niye sustun? Ya benin senden gizli bir yanım varsa... Şaşırdın mı?

Erkek- Ben senin kadar zeki değilim.

Kadın- Saldırıya geçme.

Erkek- Sen anlamışsın bendeki değişikliği, ben anlayamamıştım sende olanı.

Kadın- Öyle bir anlamıştın ki!

Erkek- Anlasam, senin kadar sabırlı davranmazdım.

Kadın- Gecikmiş sayılmazsın! Şimdi anla, ona göre davran! Ya tiksini, ya da daha çok sev beni...(Sinirli kahkahalarla güler.)

Erkek- Yeter!

Kadın- Neden? Sıranı savdın diye mi?

Erkek- Tutumlarımız uymuyor. Sen öç alıyorsun, bense günah çıkarıyordum.

Kadın- O senin yorumun. Ne değişir? Biliyordun seni aldattığımı ama...
(Cumalı,2004: 251).

...

Kadın- Söylediklerimde ufak bir doğru payı vardı.

Erkek- O kadarını anladığımı söyledim,

Kadın- Hepsi o kadar işte. Daha aklımdan geçerken silinen, eriyip giden şeyler...
Ama bu gece yüzüne vurmamı hak ettin bunları... (Cumalı,2004: 253).

...

Yaşı

Vaka zamanında Kadının otuz üç, Erkeğin kırk beş yaşında olduğu bildirilir. Ancak Erkek ve Kadın konuşmalarında yirmi yıldır evli olduklarını söylerler. Bu durumda aydın kesimi temsil eden oyun kişilerinden Kadının on üç yaşında evlenmiş olması gerekmektedir. Kadının yaşının yanlış yazılmış olması muhtemeldir.

Eğitim Durumu

Kadının, eğitim durumu hakkında bilgi verilmez. Ancak, Kadın söyledikleri ve davranışlarıyla aydın kesimin temsilcisidir. Toplumsal sorunlara karşı duyarlıdır. Sanattan, şiirden hoşlanır, kültürlüdür ve açık sözlüdür, fikirlerini söylemekten çekinmez bununla birlikte Erkeğin fikirlerinden ve konuşmalarından etkilenir.

Kimlikleri

a. Sosyal Açıdan Kadın Kimliği

Oyundaki Kadın, hem aile yaşamı içinde hem toplumsal anlamda görevlerinin ne olduğunu bilir ve bunları yerine getirir. Oyunun başında çift sofradan kalkmışlardır. Kadın, masayı toplar, sofrayı örtüsünü camdan silkeler, bulaşıkları yıkar. Çayı da içecekleri de hazırlayan Kadındır. Erkek, zaman zaman onun sözünü keser, Kadın, buna aldırmaz, farkında da değildir. Erkeğin yönlendirmesiyle hareketlendiği zamanlar vardır.

...

Kadın- İyi ama kocam...

Erkek- (Keser) Sevgilim bırak da kendimi ben savunayım.

Kadın- Biliyorum, sinirleniyorsun...

Erkek- Hayır, sinirlenmeyeceğim. Hadi sen çayını demle...

Kadın- Peki, gidiyorum. (Çıkar) (Cumalı,2004: 265).

Kadın, genellikle Erkeğin söz ve davranışlarının onaylayıcısı olarak sahnede yer alır. Kendi düşüncelerinin ve isteklerinin öncelikle savunucusu olsa da konuşmaların sonunda Erkeğe uyum sağlayan genellikle Kadındır.

b. Kültürel Açıdan Kadın Kimliği

Eğitimli ve aydın kesimin temsilcisi olan Kadın, hem toplumsal sorunlara karşı ilgilidir, hem de yaşananlara kadın duyarlılığıyla bakar. Toplumda yaşananlar, gençlerin anarşi ortamında kaybolup gitmesi; anne ve babaların endişelerini hissetmektedir.

...

Kadın- Perdelerin ardında karaltılarını görüyor musun? Kalpleri nasıl vuruyor duyuyor gibiyim.

Erkek- Önemsiz bir ihbar da olabilir.

Kadın- İnşallah! Kimseye zararı olmayan çocuklar hepsi.

Erkek- Erlerin ikişer üçer apartmanın yöresinde nasıl mevzilendiklerini görüyor musun? Bir savaş içindeyiz sanki.

Kadın- Komutanları apartmana giriyor.

Erkek- Yanında makineli, tabancalı erler.

Kadın- Üzücü şey bu olayları görmek. (Cumalı,2004: 255).

Hayata bakışlarıyla aydın bir kimliğe sahip olan oyun kişileri, zengin kesimin, öğrencilere yaklaşımları ve kendi aralarındaki kadın- erkek münasebetleri karşısında öfkeli ve alaycıdırlar.

...

Kadın- Öyle. Bak, öğrencilerin katı yas tutuyor sanki. Karanlıklar içinde.

Erkek- Sessiz çocuklardı zaten.

Kadın- ... Şu büyük daireye bak. Fabrikatörün oturduğu. Bütün pencereleri eskisinden daha ışıklı. Yine pokere oturdular.

Erkek- Gün onların. Grevler yasaklandı. Fiyatları arayan soran yok.

Kadın- Erkek, kadın konukların; kadın, konuk erkeklerin masasında.

Erkek- Açık düşünceliler, ilericiler.

Kadın- Onların ilericilikleri bu! Kalabalıkta ben senden ayrı bir masaya düşersen hiç yüzüm gülmez, eğlenemem.

Erkek- Gericisin de ondan. (Cumalı,2004: 289).

...

c. Psikolojik Açıdan Kadın Kimliği

Oyun boyunca tedirgin tavırlarıyla öne çıkarılan Kadın, içinde buldukları toplumsal şartların etkisiyle bu tedirginlik halini yaşamaktadır. Her gün gazete ve radyolarda yayınlanan haberlerden etkilenmesinin yanında, yakın çevresinde şahit oldukları da onun korkusunu pekiştirir.

...

Kadın- Evet, kapat! (Erkek radyoyu kapatır.) Hele şükür! (Sofrayı toplamayı hızlandırır, sonra birden durur.) Off! Bıktım artık! Bunaldım! Bende sinir diye bir şey kalmadı.

Erkek- Haklısın canım.

Kadın- Daha uzun dinlemeye dayanamıyorum işte. (Cumalı,2004: 224).

Kadın, korkunu getirdiği öfkeyi zaman zaman Erkeğe yöneltir. Ancak hassas bir yaratılışa olan Kadının, öfkesi çabucak geçer. Korkularına ve öfkesine rağmen kocasıyla baş başa olmaktan mutludur. Hep içinde buldukları anda kalmak ister.

...

Kadın- Bütün bu karışıklıklar sizin marifetiniz. Yani erkeklerin. Bu karışıklıklarda seni de payın var.

Erkek- Yaa!

Kadın- Şaka etmiyorum. Evlerin düzenini bozan, rahatını, huzurunu kaçıran hep sizsiniz.

Erkek- Saçmalama Allah'ını seversen!

Kadın- (Keser) Saçmalamıyorum. Sizin hırslarınız, itişip kalkışmanız. Kim yaratıyor bu eşitsizlikleri? Siz! Sonra düzeltmeye kalkan kim? Yine siz! Doğanın verdiklerini beğenmiyorsunuz, doğanın verdikleriyle yetinmiyorsunuz, durmadan doğanın düzenini bozmaya çalışıyorsunuz.

Erkek- (Alaylı) Nasıl oluyor o iş?

Kadın- Kadınlar daima mutluluklarının yanındadır. Onları rüşvete iten, lükse alıştıran sizsiniz.

...

Erkek- ... Senin o mutluluğun yanında dediğin kadın, gerçekte erkeğinin yanındadır. Yani vurguncunun karısı vurguncunun, hırsızın karısı hırsızın, bekçinin karısı da bekçinin yanında.

...

Kadın- Günün en güzel saati başlıyor. Bulaşığı yıkamadan önce kendimi bir bırakayım şöyle... Öyle seviyorum ki evimizi. Sen?

...

Kadın- Günün en güzel saati akşam yemeğinden sonraki bu bir iki saat benim için. Her şey yerli yerinde, sen, ben, günün patirtisi dindikten sonra baş başa geçirdiğimiz şu bir iki saat. Geri kalan sanki hep bunun hazırlığı... Evimizin bu sessizliği ne güzel!

Erkek- Kaldı mı öyle bir şey?

Kadın- (Kendi dünyasında) Ne gibi?

Erkek- Bu ortamda? (Kısa susuş) Evlerde sevinç diye, mutluluk diye bir şey kaldı mı?

Kadın- Aldırma. İkimiz baş başayız ya. (Cumalı,2004: 226, 227).

...

d. Cinsiyet Açısından Kadın Kimliği

Oyunun erkek kişinin tanımla okur -yazar evinin sakinleri olan Erkek ve Kadın, aile kurumu içinde cinsiyetlerine ait bazı rolleri kabullenmiş ve buna uygun yaşamaktadırlar. Yazar olan Erkek, oyunun asıl aydın kişisidir. Kadın ise aynı kimliği taşımasına karşın Erkeğin söz ve davranışlarının onaylayıcısı olarak canlandırılır. Oyun yazarının sözcüsü olan Erkek, mevcut düzene karşı mücadelede kalemi tercih ettiğini söyler ve onun karşıt görüşünde olan Delikanlı ile çatışır. Eşi ile aynı kesimin temsilcisi olan Kadına ise, Erkek ve Delikanlı arasında oluşturulan konuşmalarda

neredeysse hiç söz verilmez. Bu konuşmalar esnasında Kadın, mutfak ile salon arasında servis yapmaktadır.

Eğitim

Eğitimi olan oyun kişisi kadın, hayatına dair kararları kendisi almış, kendi seçtiği ve kendine denk bir erkekle evlenmiştir. Bu bakımdan birlikteliklerinde zaman zaman sıkıntılar yaşansa da kadın bireysel olarak mutluluğa ulaşmıştır. Aydın olan kadın hayatını şekillendirecek kararları kendisi alır. Buna rağmen ataerkiil kùltürün aile içine sirayet ettiği oyunun kimi yerlerinde göz önüne serilir. Aile içinde erkekten geride durduğu durumlar olsa da kadın, toplumsal yapıda erkekle eşit konumdadır.

2.18.2.2. Komşu

Altmış yaşlarında bir kadın olan Komşu, genç yaşta eşini kaybetmiş ve tek başına oğlunu büyütmiş cefakâr bir annedir. Oğlu teknik üniversitede okurken anarşi olaylarına karışmıştır, kadın, üç aydır oğlundan haber alamamaktadır. Oğlunun başına geleceklerden endişe duyan kadın, yalnız kalmaktan korkmaktadır ancak oğlu dönerse diye evinden uzun süreli ayrılmak istemez. Komşu kadın, anne tipini karşılayan oyun kişisidir. şefkatli ve özverilidir. Oğlu için endişelenen anne, sadece oğluna değil bütün gençlere üzülr. Eğitimsiz olan anne, ÷lkede yaşananlara, gençlerin fikirlerinden dolayı işkencelere maruz bırakılmasına olan tepkisini dile getirir. Yaşananlar karşısında duyarsız kalanları eleştirir.

...

Komşu – Ah, sizin çocuğunuz yok. İyi ki yok! Analık nedir bilseniz. Bu haberleri dinledikçe her gün oğlumdan kötü bir haber almış gibi oluyorum. Dedim ya ben sizler gibi okumuş değilim. Belki anlamam sizin kadar sağ nedir, sol nedir ama bu çocuklar ocuk değil mi? Üstelik bizim çocuklarımız değil mi Allah aşkına? Ne olur doğru ya da yanlış düşünürlerse... Sanki biz baştakilerin her gün neler samaladıklarını görmüyor muyuz? (Gülümser, sözü değiştirir) İnanın ben bütün gençler için üzülyorum. Kendi oğlum gibi düşünenler için de, düşünmeyenler içinde... Onların da anaları olduğunu, anaların çektikleri kahrı düşünüke... (Cumalı,2004: 239).

...

Komşu-...Akşam olmuyor mu bir karanlıktır çöküyor içime. Derin bir kuyuya iner gibi, boğulur gibi oluyorum. Bir ses, bir insan sesi, bir dost, bir tanıdık diye ölüyorum hasretten... Radyoyu açıyorum, açmamla kapatmam bir oluyor. Biliyorsunuz, o da felaket bir kutu oldu bugünlerde! O haberler, bildiriler sanki hep gam, hep kasvet saçmak için yayın yapılıyor! Sanki insanı korkutmak, ürkütmek için. Çoktandır şarkıları falan da dinlediğim yok.

Kadın- Biz de öyle!

Komşu- Başkaları böyle günlerde nasıl şarkı dinliyorlar, nasıl neşeli kalabiliyorlar şaşıyorum.

Erkek- Yaşamak, ne denir?

Komşu- Hayır, yaşamak bu değil! Bakın ben sizler kadar okumuş değilim; sizler kadar anlayışlı olamam ama yaşamak bu değil! Sizler tabii çok daha iyi bilirsiniz benden. Ama böyle başkalarının dertlerine kulak tıkayarak, kimseyi anlayıp dinlemek istemeden yaşamak? Olmaz! (Cumalı,2004: 238).

Komşunun, oğlu ve oğlu gibi gençler için duyduğu üzüntü, toplumsal olaylara duyarlılığı ile gerçek hayata bağlı olarak yaratılmış bir inandırıcılığı, etkileyciliği vardır. (Taş, 2001: 195). Komşu, vaka zamanının Türk toplumunda ülkedeki anarşi ortamından etkilenmiş ailelerin temsilcisidir.

2.19. Yaralı Geyik

2.19.1. Konusu

Necati Cumalı, Yaralı Geyik adlı oyununu, Boş Beşik'i yazmaya başladığı günlerde bir halk türküsünden yola çıkarak yazmayı düşünmüştür. Ancak Yaralı Geyik'i otuz yıl sonra yazar. Cumalı, Raik Alniaçık' a yazdığı mektubunda oyunun oluşturulma süreciyle ilgili şunları söylemiştir: Senin beni mutlu eden bir özenle sahnelediğin "Yaralı Geyik" 1949 da, Boş Beşik ile birlikte sahneye aktarmak için

tüfeğimi doğrultup nişan aldığım halk balatlarından biriydi. Otuz yıl arayla oluştu biçimlendi. (Cumalı, 1992: 54).

Oyunun konusu alageyik adlı halk türküsünden esinlenilmiştir.

Ben de düştüm bir geyiğin avına
Geyik çekti beni kendi dağına
Tövbeler tövbesi geyik avına
Siz gidin kardeşler kaldım kayada.

Urganım kayada asılı kaldı
Esvabım sandıkta dürülü kaldı
Gerdekte nişanım küsülü kaldı
Siz gidin kardeşler kaldım kayada.

Kayanın dibine çadır kursunlar
Çifte davul çifte zurna vursunlar
Kayada kaldığım yâre desinler
Siz gidin kardeşler kaldım kayada.

Necati Cumalı, Oyunlarımızda Folklorun Yeri adlı yazısında oyunun dayandığı halk baladının öyküsünü şöyle özetlemiştir: Üç kardeş geyik avına çıkarlar. Geyik, avcılarını aldatır. Dağdan dağa sekerek kendi dağına çeker. Bir görünür bir kaybolur. Avcılar geyiğe erişmeye çalışırken, içlerinden biri uçuruma yuvarlanır, ölür.²

Oyun her biri sekiz tablolu iki bölümden oluşur. Ertuğrul Muhsin Oyun Yarışması'nı kazanan oyun, ilk olarak 1980 yılında İstanbul Devlet Tiyatrosu'nda Raik Alınçık tarafından sahnelenmiştir. Oyunun her tablosu konuyla alakalı olacak şekilde isimlendirilmiştir.

---

² Necati Cumalı, "Oyunlarımızda Folklorun Yeri", Hazırlayan: Feyzi Halıcı. Türk Halk Edebiyatı ve Folklorunda Yeni Görüşler I. Ankara: Konya Kültür ve Turizm Derneği Yayınları, 1985: 50- 57.

Birinci bölüm Nişan, Duran'ın Dönüşü, Yükseklerde Uçanlar, Gece Yarısı, Ertesi Sabah, Döğüş, Şenlik, Şenlik Alayı; ikinci bölüm Eski Dostlar, Âşık Ayı Restoranı, Bahar, Dağ Yolu, Ormanda Uyku, Pazar Yeri, Kokusuz Çiçekler ve Koca Geyik başlıklı tablolardan oluşmuştur.

Oyunun asıl kişisi Duran Sarıca'dır, avcılığa tutku derecesinde bağlı bir genç olan Duran avlanmaya gidip kırk gün sonra döndüğü oyunun serim bölümünde sevdiği kız Güldü'nün nişan haberini alır. Duran kasabanın dul kadınlardan Hatice Çakır'a âşık olan ayıyı öldürür ve belediye başkanlığı ile ödüllendirilmek istenir, Duran bu teklifi kabul etmez. Çünkü avlanmadan yapamaz. İkinci bölüm, birinci bölümde yaşanan olaylardan yirmi yıl sonrasına sahne olur. Duran, Güldü'yü unutmamıştır ancak yeniden âşık olmuştur. Bahar kendisinden yirmi beş yaş kadar küçüktür ancak ne istediğini bilen bir genç kızdır. Bahar, adı gibi gençliği ve canlılığı simgeler. Duran'la evlenmeye karar verirler ancak Duran, çıktığı avdan dönemeyecektir. Tutku derecesinde bağlı olduğu geyik, Duran'ın sonu olmuştur.

Oyununu esas kişisi Duran'dır. Duran'ın çevresinde çizilen diğer kişiler, Duran'ı tüm yönleriyle sergilemek için oluşturulmuş kişilerdir. Bunun yanı sıra oyunda yer alan dekoratif kişiler, hareketliliği sağlar.

2.19.2. Oyunun Kadın Kişileri

Oyunda yer alan kadınlar, Duran'ı ayrıntılı olarak yansıtabilmek için çizilmişlerdir. Hepsi, tek yönlüdür.

2.19.2.1. Fatma Sarıca

Duran'ın annesidir. Fatma Sarıca, yaşanan olayları değerlendirirken kadercî bakış açısıyla yaklaşır. Fatma, akıllı bir kadındır. Kardeşi için endişelenen kızı Seyran ile konuşmalarında merak ederek yaşanacakları değiştiremeyeceğini söyler. Geleceğin nasıl olacağını kimse bilemez der, bu yüzden insanın geleceğini düşünüp yaşadığı günü unutmaması gerektiğini ifade eder.

...

Seyran- Geliyorum... Nasıl bu kadar genişsin anlamıyorum. Duran kırk gündür dağda. Ne yiyor, ne içiyor, dağ dediğin yılan, sırtlan yatağı, nerede yatıp kalkıyor, merak etmiyor musun?

Fatma- Ediyorum ama merak neyi değiştirir? Hayatın kanunu böyle. Kuş uçuşmasını öğrendi mi uçar. Kanadının gücü yettiği kadar gider. Yuvada tutamazsın ki...

Seyran- İyi ama kırk gün bu, hiçbir haber yok...

Fatma- İnsanın başına bir şey geleceği varsa kırk saniyede de gelir. (Cumalı, 2004: 302).

...

Seyran- Ne olur başkalarına olduğu kadar biraz da kendine yar olsa. Biraz yarını düşünse.

Fatma- Yarınını düşünenlerin elinden gelen ne? O yarınlar koşa koşa gelir, sonunda tikanır. Yarınını kapıda durduran var mı? Bu dünyadan gelip geçene kalan ne? Yüzünün güldüğü. Sen bugününü düşün önce. Bugün yüzün gülüyorsa yeter, yarının ne olacağı bilinmez.

Seyran- ... Gelgelelim vurduklarını neredeyse bedava dağıtıyor. Avladıklarından başkaları zengin oluyor, onun ancak karnı doyuyor. Tarlası desen öyle, yüzüstü kaldı. Şu evin durumuna bak. Çatlaklar içinde, küçük bir onarım ister, ne zamandır el sürdüğü yok.

Fatma- Aklındaydı. Daha ava giderken dediği. Döneyim de onarayım diye. Çok şükür, her iş elinden gelir.

Seyran- ... Eniştesi Duran için iyi çocuk, has çocuk, pırlanta gibi yüreği var ama hayatı anlamıyor, tuttuğu yol çıkar yol değil, yanlış diyor, haklı...

Fatma- Doğru ne, yanlış ne? Kızım bana göre sizleri sevindiren her yol doğru, sevindirmeyen her yol yanlış! Senin kocanla yüzün gülüyorsa yaşayışın doğru. Duran,

mutluluğun yolunu dağda bayırda bulmuşsa, eline geçeni vermekte, dağıtmakta, bağışlatmakta bulmuşsa doğru o! (Cumalı, 2004: 303).

2.19.2.2. Seyran Sarıca

Duran Sarıca'nın ablasıdır. Seyran Sarıca, annesinin karşıtı olan tiptir. Duran için endişelenir, kendi oğlunun da dayısına özenip avcı olmasından korkar. Oğlunun okumasını isteyen Seyran, onun kuşlarla oynamasından rahatsızdır. Yirmi yıl sonrasının sahnelendiği ikinci bölümde kardeşi için hala endişe etmektedir. Annesi öldükten sonra, kardeşi için endişeleri artmıştır. Evlenmesini ister. Bunun yanında Hollanda'ya gitmiş olan oğlu için de aynı tedirginlikleri duyar. Oğlu Yiğit'in Hollanda'da evlenip orada yerleşmesinden korkmaktadır.

...

Seyran- Ben senin kuşlarla oynamanı istemiyorum. Bir ailede bir tane avcı yeter, sen okuyacaksın.

Yiğit- Ben kuşları seviyorum.

Seyran- Baban böyle konuştuğunu duymasın.

Yiğit- Neden? Kötü bir şey mi var? Okumayı da seviyorum, kuşları da!

Seyran- Kuş merakına tutulursan sonra okuyamazsın. Sen de avcı olmaya kalkarsın. Okulunu bitir, ne olacaksan ol; sonra istersen kuş da beslersin. (Cumalı, 2004: 302).

...

Seyran, oğluna söz dinletmek için baba motifini kullanır. Kendi sözünden ziyade kırsal kesimde ataerkil aile düzeni içinde baba baskı unsurudur. Seyran da, babasını kullanarak oğluna kendi istediğini yaptırmaya çalışır.

Seyran'ın annesine benzeyen yönü fedakârlığıdır. Annesi öldükten sonra, kardeşiyle ilgilenmiştir. Ancak yine de onun için üzülür evlenmesini ister.

...

Seyran- Yemek getirdim sana.

Duran- Eksik olma!

Seyran- Ispanaklı börek. Annemin yaptığı gibi yaptım. Çok severdin.

Duran- Sevgili Seyran'ım, ne yapsam hakkını ödeyemem, kocan nasıl?

...

Seyran- Senin bu yalnızlığın üzüyor beni. Annem sağken bir derece içim rahattı. Yemeğini pişiren, çamaşırını yıkayan vardı.

Duran- Üzme bu işler için kendini. Aç kalmıyorum. Çamaşırımı da yıkayan çıkıyor. Olmazsa kendim yıkıyorum.

Seyran- Kadın eli ister bu işler. Evlenseydin. (Cumalı, 2004: 340).

...

2.19.2.3. Güldü

Güldü, Duran'ın gençliğinde sevdiği kızdır. Oyunda yer almaz. Sadece hakkındaki konuşmalarla verilir. Güldü, Duran'ın kırk gün avdan dönmemesinin üzerine başka biriyle nişanlanır. Bu yüzden Duran'ın içinde hep bir yara olarak kalacaktır. Uzun zaman sonra karşılaşmışlardır, bu karşılaşma sonunda onun da Duran'ı hala sevmekte olduğu duyurulur.

2.19.2.4. Bahar

Bahar, Duran'ın sevgilisi olan genç kızdır. Güzel ve hayat doludur. Güldü'den sonra gerçekten sevdiği, bağlandığı ikinci kadındır. İkinci bölümde oyuna dâhil olur. Duran'dan oldukça küçük olan Bahar'ın arzuları katidir.

...

Duran- Pişman olmayacak mısın?

Bahar- Niye? Seven benim seni!

Duran- Çok küçüksün benden.

Bahar- Ne çıkar? Akranlarım, senden gençler, erkek gibi görünmüyorlar ki bana. Bakışları, yüzleri bomboş, çarşaf gibi. Konuşmaları toyluklarla dolu. Gördüğüm bütün erkekler içinde karısı olmak isteyeceğim tek erkeksin... (Cumalı, 2004: 357).

...

Evlenme kararına annesi karşı çıkarsa onu dinlemeyeceğini söyler.

Bahar- ... Anneme evlenmek istediğimizi söyleyeceğim bugün.

Duran- Vermezse?

Bahar- Annemi dinleyecek yaşta değilim. (Cumalı, 2004: 358).

...

Düşündüklerini söylemekten çekinmez. Bahar, üzücü de olsa gerçekleri konuşmaktan yanadır. Duran'ı sevmektedir, Duran'ın Güldü ile olan hikâyesini dinlediğinde ikisinden birinin gerçekten sevmemiş olduğunu söyler. Bahar'a göre sevgi koşulsuz olmalıdır. Duran, Güldü'nün, kendisini ona bağlayamayacağı için başkasıyla evlenmiş olabileceğini söyler, Bahar ise insanın sevdiğini olduğu gibi sevmesi gerektiğini düşünür. Bahar, Duran'ın kendisini Güldü'nün yerine koymasını istemez. Başkasının yerine sevmek değil, kendi sevdiği gibi sevmek ister.

...

Bahar- Yine de başkasıyla evlendiğine göre, tam sevmemiş seni! Ya da sen onu sevmemişsin kendine bağlayacak gibi.

Duran- Bu kadar katı konuşma.

Bahar- Doğruyu söylüyorum. Niye konuşmayayım? Sen doğruları duymak istemediğin için mi?

...

Bahar- Kim bilir, belki de onun yerine koyarak seviyorsun beni?

Duran- Hiç benzemiyorsunuz.

Bahar- Herhalde! Hiç kimseye benzemek, kimsenin yerine konulmak istemem.
(Cumalı, 2004: 356).

...

Bahar- Peki neydi hatan?

Duran- Kırk gündür avdaydım nişanlandığı zaman.

Bahar- Bunun için mi?

Duran- Beni kendisine bağlayamayacağını düşünmüş olmalı.

Bahar- Saçma! Avcı olduğunu bilmiyor muydu senin? Kırk gün de, biraz daha uzun da avda kalabilirdin.

Duran- Doğru mu söylüyorsun?

Bahar- Niye şaşırдың?

Duran- Bulunmaz kızsın! Bulunmaz sevgilisin.

Bahar- Öyle büyütülecek bir yanı yok dediğimin. Sadece kimi sevdiğini bilen bir kızım. Siz yanlış seçmişsiniz birbirinizi ya da oturup kim olduğunuzu açık açık konuşmamışsınız. Bir avcıyı seven bekler. Avcı önce avcıdır, sonra âşık. (Cumalı, 2004: 356, 357).

...

Oyunun sonunda Bahar'la Güldü tek kadın olarak birleşir. Duran, tek bir kadını sevdiğini söyler. O kadın, Bahar' da tekrar sevdiği Güldü'dür. Birbirlerinden ayrı değillerdir.

Duran- ... Bahar'ım!

Bahar- Ben Güldü'yüm.

Duran- Gördün değil mi? Vurdum?

Bahar- Vuracaksın demiştim! Sezgilerimde yanılmam.

Duran- Hep uğur getirdin bana. Sevgili Bahar'ım.

Bahar- Güldü!

Duran- Bütün ömrümce tek kadın sevdim ben. Sevdiğim tek kadındı. Hep o kadına bağlı kaldım. Onu aradım. O sen oldun sonunda. Çok geç geldin, çok geç buldum seni... Nişanlım kaldın, telsiz duvaksız. (Cumalı, 2004: 358, 359).

...

2.19.2.5. Hatice Çakır

Kasabanın kadınlarından. Genç bir dul olarak tanıtılan kadın, Duran'a ilgi besler. Güldü'nün nişanlandığı gece Duran fazlaca içkili bir hâlde Hatice'nin evine gelir. Aralarındaki ilişki bağıllık ve beklenti olmadan devam edebilecek bir ilişkidir. Duran, Hatice'de acısını hafifletmeye çalışır ancak Güldü'yü unutamaz.

Duran, herkesin karşılaşmaktan korktuğu Hatice'ye âşık olan ayıyı öldürür, onu büyük bir dertten kurtarmıştır, bu bakımdan Hatice'nin Duran'a olan hayranlığı ve sevgisi artar. Duran, ayının postunu Hatice'ye verir. Olayın ikinci bölümünde Almanya'ya çalışmaya gittiği duyurulan Hatice, giderken postu İlyas'a emanet etmiştir. Onlar da postu Seyfi Ürkmez'in restoranında sergilemektedirler. Hatice'nin döndüğünde postu geri alacağını söylerler. Aralarındaki ilişki bağıllık ve beklenti

olmadan devam edebilecek bir ilişkidir. Duran, Hatice’de acısını hafifletmeye çalışır ancak Güldü’yü unutamaz.

Oyunda Gülbahar Şahlan, restorandaki turist kız, Duran’ın ormanda rastladığı ve sevdiği çocukla kaçmış olan on beş yaşındaki genç kız dekoratif kişilerdir.

Eğitim

Oyundaki tüm kadın kişiler, köy ortamı içinde ikincil konumda yer alan kadınlardır. Eğitimleri olmayan bu kadınlar, erkeklerin gölgesinde yaşayan, onların ihtiyaçlarını karşılayan ve erkeğe karşı gelemeyen kadınlar olarak sivrilirler. Duran’ın sevdiği Güldü de onu sevmesine rağmen başka biriyle evlendirilir ve bu duruma karşı koyamaz. Bu evlilikte Duran’ın geyik avı tutkusunun da rolü vardır ancak Duran, buna rağmen Güldü için harekete geçmez.

Oyundaki kadın kişilerden farklı olarak çizilmiş tek kadın Bahr’dır. Duran’ı seven Bahar, aradaki yaş farkına aldırmaz. Annesi karşı koyacak bile olsa onu dinlemeyeceğini söyler. Ancak kadının yerinin erkekten sonra geldiğini de ifade eder. Oyundaki tüm kadınların eğitimi çevreseldir.

2.20. Şafak Karakolu

2.20.1. Konusu

Necati Cumalı’nın komedi türündeki oyunu Şafak Karakolu, üç bölüm, dokuz tablodan oluşmaktadır. Oyun, Özdemir Nutku’nun ciddi komedyaya olarak adlandırdığı komedi türüne uygun özellikler göstermektedir. Ciddi komedyaya bir tezle izleyicinin karşısına çıkar, ama bunu tartışarak değil, oyundaki kişiler arasındaki ilişkilerle ortaya koyar. Yazarın yaşama bakışında bir yorum bulunur. Oyun sonunda seyirciyi düşündürecek bir aşamada bırakır, sorun, kişilerin özelliklerinden kaynaklanır. (Nutku, 2001: 66, 67). 1978 yılında oluşturulan eser, 1980 yılında İstanbul Şehir Tiyatroları’nda sahnelenecekken askeri yönetim tarafından yasaklanmıştır. Necati Cumalı, 1985 yılında oyunda bazı düzeltmeler yapar.

Oyun 1978 yılında İstanbul'da geçer, Tepebaşı'nda ucuz bir lokanta dekorunda başlayan oyun, Necati Cumalı'nın ifadesiyle devlet kuruluşlarının eridiği, etkisiz kaldığı bozuk bir düzenin yergisidir. (Cumalı, 1992: 53).

Devlet denetiminin yetersiz kaldığı ortamda, kafası çalışan insanların kendi kendilerine oluşturdukları düzenin tüm çarpıklığına rağmen sorgulanmaması eleştirilir, oyunda aynı zamanda insanların toplumsal yaşamda bir kontrol ve denetim organına ihtiyaç duymaları gerçeği konu edilir. Bu düzen ancak hükümete yakın bir partinin çıkarına dokunduğunda bozulur.

Tepebaşı'nda ucuz bir lokanta işleten eski bir hayat kadını Hürriyet Abla ile onun gibi insanların yaşadıkları etrafında gelişen oyunun ilk bölümünde oyun kişilerinin yaşamları sahneye getirilir. Kaçakçı, fahişe, tombalacı olan bu insanlar aslında kurban edilmiş kişilerdir. Birinci tabloda, onları bu yollara iten sebepler üzerinde durulur. İkinci tabloda, Kerkenez denilen kaçakçı, İstanbul'da keşfettiği bir mahalleden bahseder. Yeni bir yerleşim yeri olan mahallede kaymakam, belediye, bucak müdürü yoktur. Hürriyet Abla, Kerkenez ve Eldebir diye çağrılan tombalacı genç, karakolu bile olmayan bu mahalleye yerleşmeye ve oraya karakol açmaya karar verirler.

Oyunun ikinci bölümü Şafak Karakolu adını verdikleri karakolda başlar. Hürriyet Abla, komiser kıyafetleri içindedir. Eldebir, polis kılığında Kerkenez ile bekçi kıyafetleri içindedir. Karakolda yaşananların sahnelendiği bölümde yaşlı adam, tüccar, yankesici, biri yaşlı diğeri genç iki çingene kadın, turist erkek, turist kız parasını çalınan kadın, partici gibi farklı oyun kişileri söz ve davranış komiğiyle olaya dâhil olurlar.

Yeni açılan karakolu ziyarete gelen eski bir polis emeklisi olan yaşlı adam, komiser Hürriyet Abla'dan tapusu olmadığı için kendisiyle aynı durumda olan 189 aileyle birlikte depozito karşılığında altı ay zaman tanınmasını ister. Hürriyet Abla ve yanındakiler, yağ tüccarından, deposunun denetlenmemesi karşılığında kredi adı altında para alırlar. Yankesicinin çaldığı paralara el koyar, esrar satıcılarını yakalayıp turistlere yakaladıkları esrarları satarlar. Bu arada Hürriyet Abla, karakola bırakılan

bebeği sahiplenir. Kendilerince bir düzen kurdukları karakolda kendi kurallarını uygularlar. Çıkarlarına dokunulmaması için, komiser sandıkları hayat kadını Hürriyet Abla'nın uygulamalarını sorgulamayan halk, oyunun aksiyonuna hız katarlar.

Üçüncü bölümde emekli polis olan Yaşlı Adam'ın çalışmalarıyla Hürriyet Abla ve diğerleri, devletten maaş almaya başlarlar. Aradan geçen dört ay içinde mahallede suç oranı yok denecek kadar azalmıştır. Bu durumu merak eden Sarıyer Komiseri, Şafak Karakolu'nu ziyaret eder ve başarılarının sebebini öğrenmek ister. Komiserin gitmesiyle çarşıya arabasını bırakıp gittiği için arabasını karakola çektikleri Partici gelir, karakoldakileri tehdit eder. Bir saat sonra gelen telefon, Hürriyet Abla'yı ertesi gün merkeze çağırılmaktadır. Bunun üzerine, Hürriyet Abla ve yanındakiler Tansel adını verdikleri bebeği de alarak lokantaya dönerler. Ertesi gün karakola gelenler, kimseyi göremezler. Gelen telefonda Hürriyet Abla'nın ve diğerlerinin başına bir iş geldiğini düşünen ahali, onların gidişlerinden dolayı üzgündürler.

Oyun, biçim olarak komedi tarzında kaleme alınmıştır. Devlet kurumlarındaki boşluğun yol açtığı çarpık durumların, oyun kişilerinin sergiledikleri davranış komiğiyle ele alındığı oyunda merak unsuru oyunun son anına kadar devam eder. Kişilerinin çeşitliliği oyunu canlı kılmıştır. Oyunun aksiyonuna yön veren birincil kişilerin adları da ilgi çekici niteliktedir. Eskiden hayat kadını olan Hürriyet Abla, kendini kurtarmış geçinebileceği ucuz bir lokanta açmıştır. Hiçbir erkeğe bağlı yaşamaz. Hayatını tek başına devam ettirir, kendi gibi olan insanlara da kol kanat germiştir. Kerkenez, Eldebir gibi isimlerle anılan diğer oyun kişileri de isimlerini yaptıkları işler ve tavırları vasıtasıyla yansıtır.

2.20.2. Oyunun Kadın Kişileri

2.20.2.1. Hürriyet Abla

Eski bir hayat kadını olan Hürriyet Abla, konuşma tarzı ve davranışlarıyla çizilmiş olduğu kişiyi yansıtır. Belli kalıplaşmış davranışlar sergilemekle beraber, karakter özelliği fazla olan oyun kişisidir. Oyunun aksiyonu ile gelişen Hürriyet Abla, aynı zamanda bu aksiyona yön veren kişidir. Eski bir hayat kadını olduğu için bu tip bir kişiye uygun belli davranış kalıpları gösterir. Düşündüklerini söylemekten

çekinmez, ağzı bozuktur, argo söyleyişler kullanır. Tek başına Tepebaşı'nda lokanta işletir, güçlü bir kadındır. Hayatına erkek almaz ama yalnız olmaktan şikâyetçidir, onun için en büyük dert yalnızlıktır. Ancak erkeklere saygısının kalmadığını söyler. Kişilere, olaylara ve topluma bakışı hayat tecrübesini yansıtmaktadır. Kendi gibi olanları da hayat şartlarının oldukları yere getirdiğini söyler, talihsiz kimselerdir onlar. Başkalarına sunulan imkânlardan mahrum kalmışlardır. Lokantasına gelen polislerle sohbetinde hayat kadınlarının dünyadaki yoksulluğun neticesinde bu yola düştüklerini söyler. Sevgiye muhtaç olan erkeklerin bu kadınlara geldiklerinden bahseder. Onları yakalayıp dünyayı düzeltmeyeceklerini söyler. Hayatın tüm zorluklarına rağmen, sağlıklı olduğu, dünyaya gelmiş olduğu için şükretmek gerektiğini söyler.

Hürriyet'in devlet işleyişindeki aksaklıklara getirdiği yorumlar da dikkat çekicidir. Yeni kurulmuş bir mahalleye komiser gibi gidip yerleşmekten korkmaz çünkü kimsenin şüphelenmeyeceğini bilir. Devlet, kendi kurumlarını dahi denetlememektedir. Kendi topladıkları derme çatma eşyalarla karakolu kurarlar. Özellikle eski ve yıpranmış eşya kullanmayı tercih ederler. Hürriyet bunun için "karakolların durumu ortada" diyerek, devlet kurumlarına gerekli ödeneklerin ayrılmadığını, kurumların bakımsız bırakıldığını ifade eder. Kerkenez karakolun aracının çalma olduğunu kimse düşünmeyeceği için yeşil bir cip çalmaya karar verir. Hürriyet Abla da Kerkenez gibi düşünmektedir, insanların ve devletin yaşananlardan habersiz olduğu toplum için üzülmektedir. İnsanların, farkında olmaya başlaması, yanlışlıkların görülmesi demektir. O zaman toplumun iyileşme imkânı olacaktır. Hürriyet Abla, bunu görmek için asılmaya razı olduğunu söyler.

Hayat karşısında tecrübeli olduğu için diğer insanların belli durumlar karşısında vereceği tepkileri bilir ve onları yönlendirir. Lokantasına gelen polisleri ikna etmiş, kurdukları karakolda yaşanan olayları da yönlendirmiştir. Oyundaki diğer kişilerin akıl danıştığı kimsedir. Bu bakımdan oyunu yönlendiren kişidir. Toplumsal düzeni bozan, işleyişi gayri yasal yollarla aksatan oyun kişilerini, kendi belirlediği kurullarla cezalandırır. Bu sırada kendine kazanç sağlamayı da bilir. Ancak vicdanı da rahattır, karakola gelenlerin ödeyeceklerinin günahlarının kefareti olacağını söyler.

Fiziksel Özellikleri

Hürriyet Abla'nın fiziksel özellikleri oyunda belirtilmemiştir. Eski bir hayat kadını olduğu bilinen kadının sözlerinden geçince olduğu çıkartılabilir. Otuzlarındaki hayat kadınlarından biriyle konuşurken ona bir koca bulup evlenmesini söyler. Bu meslekte geçmeye başlayınca başka kazanç kapıları aramak gerekir, kendisi geçimini lokanta işleterek sağlamaktadır.

...

Hürriyet Abla- Kaç yıl oldu piyasadasın?

I. Orospu- On iki.

Hürriyet Abla- Bizim meslekte insan birden geçiverir. Hafif geçmeye başladın. Bir koca bul da evlen bari... (Cumalı, 2004: 371).

...

Ruhsal Özellikleri

Hürriyet Abla, acıma duygusu olan vicdan sahibi bir kadındır. Millete acımak gerektiğini söyler çünkü acımak gönlü zenginlerin harcıdır der. Yalnızlık onun için dertlerin en büyüğüdür, bu yüzden evine daima konuk götürdüğünü eve gelen giden insanların olmasını sevdiğini belirtir.

...

Hürriyet Abla- ... Yalnızlık! Dertlerin derdi! Akşam burayı kapadıktan sonra eve gitmiyor muyum? Allah kahretsin! Ev boş, soluk alan yok. Bütün duvarlar soğuk. Öyle kedi köpek beslemekler olmuyor. Bana göre değil! Onun için hep konuk götürürüm eve. Gelen giden olsun severim. (Cumalı, 2004: 372).

...

Duygularını açıkça ifade etmez, zayıf durmak kendini acındırmak istemez bu sebeple vurdumduymaz görünür fakat çevresinde bulunanların akıl hocası gibidir.

Tecrübeli olduğundan diğer oyun kişileri yaşadıklarını ona anlatırlar, Hürriyet Abla bu kişilere yol gösterir.

Karakola bırakılan bebeğe sahip çıkan Hürriyet Abla, annelik duygusunu tatmak istemiş ancak çocuğuna orospu çocuğu denmesinden korktuğu için anne olmamıştır. Annelik onun için en büyük hasret olmuştur. Tansel adını verdiği bebeğe bağlanır.

Yaşı

Hürriyet Abla adlı oyun kişinin tam yaşı belirtilmez. Yaşadığı hayattan uzaklaşmak istediğini söylediğinde yaşıyla ilgili bilgi de verilir, otuz yaşlarındaki hayat kadınları ona abla diye hitap ederler. Ayrıca karakola getirilen çingene kadınla aralarında geçen konuşmadan orta yaşlı olduğu çıkartılabilir.

...

Eldebir- Yani şimdi başın dinç gönlün genç yaşamak mı senin niyetin?

Hürriyet Abla- Yoruldum artık. Ellisine geldim. (Cumalı, 2004: 383).

...

Hürriyet Abla- Kaç yaşındasın?

Kerkenez- Ben de bu yaşta gebe olur mu diye kuşkulandım.

Yaşlıca Kadın- Anama kalırsa otuzundayım der. Ama ben iyi bilirim. Tam otuz dört yaşındayım.

Hürriyet Abla- Sen otuz dört yaşında isen benim bahçeye çıkıp ip atlamam sek sek oynamam gerekir. Ver bakayım kimlik cüzdanını. (Cumalı, 2004: 415).

...

Eğitim Durumu

Hürriyet Abla, eğitim almamış bir kadındır. Onun da diğer hayat kadınları gibi bir hikâyesini vardır. Oyunda bundan bahsedilmez ancak Eldebir ve Kerkenez'le aralarında geçen konuşmalarda karakoldan başka okul görmedikleri seyirciye duyurulur, Hürriyet Abla da onlar gibidir. Onların geçtiği sınavlar, edindikleri tecrübelerdir.

...

Hürriyet Abla- Ulan asıl bizden polis olur. Söylesene sen bana, nerede yetiştin?

Kerkenez- Hiç! Şurada burada itile kakıla...

Hürriyet Abla- Hayatında en sık gittiğin yer neresi? (Kerkenez susar.)

Elbedir- Karakol desene lan, ne susuyorsun?

Hürriyet Abla- Oğlum sen, ben, bu (Eldebir'i gösterir.) karakoldan başka okul mu gördük? Ne öğrendikse pe karakolda öğrendik.

Eldebir- Yani abla, demem o ki hep karakol okulu yetiştirmesiyiz. Doğrusu da bu, ömrümüz karakolda, bazı bazı da cezaevinde geçti.

Hürriyet Abla- Üçkâğıtçılığın, karmanyolacılığın, karaborsanın yani nerede ceza kanununun hav dediği, ısırıldığı bir iş varsa tümünün sınavından geçmişiz. (Cumalı, 2004: 388).

...

Kimlikleri

a. Sosyal Açıdan Kadın Kimliği

Toplumsal hayatın içinde olan ancak toplumun dışladığı bir sınıfın parçası olan kadın, ait olduğu bu sınıfı yansıtır. Hürriyet Abla'nın ve diğer oyun kişilerinin bir araya gelmesiyle renkli bir toplum portresi çizilir. Hürriyet Abla, eski bir hayat

kadınıdır ve bu kadınların sahip olabileceği bazı genel özellikleri barındırır. Kadının canlandırılmasında konuşma ve davranışları olduğu kişiye uygun çizilmiştir. Konuşmalarında argo ifadeler ve küfürlere yer verilir.

... İt! Ne bok yemeye kıymış kıza? ... Kıskanan pezevenk hiç bu yola iter mi sevdiği kadını? (Cumalı, 2004: 367).

... Zorla kabadayı edersiniz eteklerinize sürünenleri. Hele bir de korktuğunu belli ettin mi daha da horozlanır. Dene bakalım, şöyle bir höt de, çantayı kafasını indir, bir ha siktir çek... Kuyruğunu bacaklarının arasına kıstırdı mı çeker gider. (Cumalı, 2004: 373).

Hürriyet Abla-... Söyle, kim kül yutturabilir bize? Kim madik atar? Bizden iyi polis mi olur? (Cumalı, 2004: 388).

Yılların tecrübesiyle güçlenmiş, kendisi gibi olanlara kol kanat germiştir. Çevresindekiler dertlerini sıkıntılarını paylaşan Hürriyet, bu kimseler için abla olmuştur.

b. Kültürel Açıdan Kadın Kimliği

Hürriyet Abla adlı oyun kişisi yetişmiş olduğu çevrenin özelliklerini yansıtır. Onun inandırıcılığı, öteki insanlarla olan ilişkileri ve kendi toplumsal varlığı ile bütünleştirilmesinden kaynaklanır. Oyunda Hürriyet Abla, toplumsal sorunların nereden kaynaklandığını görür, Oyunun itici gücü olan kadın, yazarın iletmek istediği sorunları izleyiciye hatırlatır.

c. Psikolojik Açıdan Kadın Kimliği

Oyunun itici gücü olan Hürriyet Abla, toplumsal düzendeki çarpıklıkları değerlendiren ve insanların davranışlarının sebeplerini, sonuçlarını tahmin eden oyun kişisidir. Düşünlerin ve toplum dışına itilmiş olan insanları, o yollara sürükleyen sebeplerin olduğunu söyler. Polislerin hayat kadınlarını yakalamak için gelmeleri üzerine onlara acımak gerektiğini söyler, bu yüzden polis olmak ister, toplum düzeni baskıyla sağlanamayacaktır.

...

Hürriyet Abla-... Polislik hep can yakmak demek ki yani? Ah ben polis olacaktım ki...

I. Polis-(Güler) Ne yapardın?

Hürriyet Abla- Acımak lâzım bu millete, acımak...

I. Polis- Önüne gelene acıyacak olursak!

Hürriyet Abla- Ne olurmuş?

II. Polis- Herkes birbirinin başına çıkar!

Hürriyet Abla- Lâf. Kim öğretti size bunları!

I. Polis- Yasalar böyle!

Hürriyet Abla- Kul yasaları onlar. Tanrı yasaları değil!

I. Polis- Ama ne yapalım ki yasa!

Hürriyet Abla- Acımak gönlü zengin olanların harcıdır! Acımak lâzım! Önce kendimize sonra kendimiz gibi olan herkese... (Cumalı, 2004: 377).

Hürriyet Abla, komisermiş gibi gittiği Şafak Karakolu'nda, halka, suçlulara nasıl davranmasını gerektiğini bilir. Böylece işlerini bir süre istediği gibi yürütür. Halktan kimseler ve kendilerine benzeyen kimseler, komiser sandıkları Hürriyet Abla'nın koyduğu kurallara uygun davranır, Hürriyet Abla'ya karşı gelen kişi partacidir.

d. Cinsiyet Açısından Kadın Kimliği

Eski bir hayat kadını olan Hürriyet Abla ve onun gibi kadınların, gazetede genç bir hayat kadının dostu tarafından öldürüldüğü haberini okumalarıyla başlayan oyun, hayat kadınlarından biri, adamın kadını sevdiğini bu sebeple kıskandığı için öldürmüş olabileceğini söyler. Hürriyet Abla, gerçekten seven erkeğin kadını böyle bir hayata

sürüklemeyeceğini söyler. Sevgide kıskançlık olabilir ancak genç kadını öldüren adamınki sevgi değildir, çünkü kadına fahişelik yaptırıyordu.

Hürriyet abla kendisi gibi çalışan kadınların evlenip kendilerine bir hayat kurmalarını tavsiye eder. Kendisi evlenmemiş ancak zamanında para biriktirip kendine bir lokanta açmıştır. Hürriyet Abla, kadınların yaşları geçtiğinde hayatlarını devam ettirebilmeleri için evlenmeleri veya bir geçim yolu bulmaları gerektiğini söyler. Hayatına giren erkeklerden biriyle evlenmiş olsaydı hayatının çok daha iyi olacağını bildiği halde erkeklere saygısı kalmadığı için evlenmemiştir.

Kadın, hangi şartlarda yaşarsa yaşasın onu baskılayan bir erkek karşısına çıkmaktadır. Kadının kaderini etkileyenler özellikle eğitimsiz toplumlarda erkeklerdir. Hayat kadınlarından bir tanesi, sevdiği bir erkeğin peşinden gittiği için bu yola düştüğünü anlatır. Üstelik bir de bebeği vardır. Hürriyet Abla, bebeğin kız olmadığına sevinir. Kız çocukları için hayat daha zordur.

...

Hürriyet Abla- Hangimiz anladık ki! Çocuğun nerede şimdi?

I. O....- Anamın yanında. Beni başka kocaya kaçtı biliyor.

Hürriyet Abla- Çocuğun babası?

I. O....- O ilk günden kayıp! Bir daha yüzünü görmedim.

Hürriyet Abla- Çocuk oğlan mı kız mı?

I. O....- Oğlan.

Hürriyet Abla- İyi ki kız değil! (Cumalı, 2004: 371).

...

Hürriyet Abla, her zaman anne olmayı istemiş, çocuğuna söz gelir diye çocuk sahibi olmamıştır. Hürriyet Abla, bu sebepten canının çok yandığını söyler. Karakolun

kapısında buldukları bebeği sahiplenen Hürriyet Abla, bebeğe anne şefkatiyle yaklaşır. Annelik hasretini Tansel adını verdikleri bebekle dindirmeye çalışacaktır.

Eğitim

Eski bir hayat kadını olan Hürriyet Abla'nın okuma yazması vardır ancak eğitimi tamamen çevreseldir. Konuşmalarında seçtiği kelimeler, argo tabirlerle bu eğitimi yansıtır. Geniş kapsamlı ve çok yönlü düşünce birisi değildir. Bu yüzden cesur yönleriyle öne çıkar. Hayata dair değerlendirmelerinde tecrübelerinden yararlanır.

2.20.2.2. I. II. ve III. Orospu

Oyundaki hayat kadınlarıdır. Yirmi beş, otuz yaşlarında olan bu kadınlar, çeşitli talihsizlikler sebebiyle bu hayat sürüklenmiş kimselerdir. I. O..., hayatını, dostunun eline bırakmıştır fahişelikten kazandığı parayı da bu adama kaptırır ve ondan korkar. Ailesi, ne iş yaptığından habersizdir. Çocuğunu annesine bırakıp, başka birisiyle evlenmiş olduğunu söyler, onlara da para gönderir.

Konuşma ve davranışlarıyla çizildikleri rolleri yansıtan bu kadınlar, Hürriyet Abla gibi argo sözler söyler, küfürlü konuşurlar.

2.20.2.3. Genç Kız – Yaşlı Kadın

Oyundaki çingene kadınlarıdır. Esrar kaçakçılarında yardım ederler. Karakola getirilen bu kadınlar, esrarları karınlarına sarmış, hamile gibi davranırlar. Ancak biri hamile olmak için çok genç; diğeri ise çok yaşlıdır. Kerkenez, bu durumdan şüphe ettiği için onları karakola getirmiştir. Çingene olan bu iki kadın, konuşmalarıyla ait oldukları sınıfa yansıtırlar.

Turist Kız, Parası Çarpılan Kadın, Yaşlıca Kadın ve Genç Kadın gibi oyun tipleri karakolda geçen olaylarda yer alan dekoratif kişilerdir. Olayların gelişimini sürdürebilmek adına sahnede yer alırlar.

2.21. Dün Neredeydiniz

2.21.1. Konusu

İki bölümden oluşan oyunun birinci bölümü yedi tablodan; ikinci bölümü altı tablodan oluşur. Oyunda, kahramanların geçmişlerinde yaşamaktan korktukları ile bugünlerindeki pişmanlıkları sahnelenir. Kişilerin kendi hayatlarına eleştirel bir gözle bakmaları etrafında şekillenen oyun, klâsik oyun yapısından farklı bir teknikle oluşturulmuştur. 1981 yılında tamamlanan oyun, 1981 yılında Kültür Bakanlığı Tiyatro Ödülü'nü kazanır ve ilk olarak 1982 yılının mart ayında Devlet Tiyatrolarında sahnelenir. (Taş, 2001: 213).

Oyunun ilk notlarını 1965'te almaya başladığını söyleyen Necati Cumalı, oyununa bazı çocuk oyunlarının ve Andre Ady'nin bir şiirinin esin kaynağı olduğunu ifade eder. "Ady, geç kalarak kaçırdığımız mutluluklardan yakını bir şiirinde. "Sürekli geç kalıyoruz." sözleri nakaratıdır şiirin. Oyunumda bu düşünce Dün Neredeydiniz'e dönüştü. Yine, çocuk oyunlarının belirgin özelliği yaşamın önemli gerçeklerini simgelemeleridir. Körebe, saklambaç, taştayım topraktayım, yağ satarım bal satarım gibi oyunlardan her birini yaşamın gerçekleri ile karşılaştırarak yorumlayabiliriz. Yağ satarım bal satarım oyununda, ebenin elindeki mendil simgedir. Ebe mendili seçtiği oyuncunun arkasına bırakmakla bir anlamda o oyuncuya bir fırsat verir. Yakala beni der. Oynamak istediği oyuncu odur. Yaşam bize her gün bu tür fırsatlar bağışlar."³

Oyunda farklı yaşlarda ve kimliklerde canlandırılan oyun kişileri, ortak bir özellik etrafında birleştirilir. Bu kişilerin hepsi geçmişlerinde ellerine geçmiş olan aşk fırsatlarını geri çevirmişlerdir. Oyun kişilerine dair her şeyi bilen Hızır, onları sahnede bir araya toplar ve Dün Neredeydiniz oyununu oynatır. Farklı yaşlarda canlandırılan oyun kişileri oyunun başında isimsiz olarak yer alırlar. Hepsi hayatın içinden çıkmış gelmişlerdir. Bu yüzden oyunun başında Hızır, kapılarını çaldığında, pencerelerini tıklattığında sahneye maskeyle gelirler. Hızır'ın yönlendirmeleriyle tüm oyun kişileri,

---

³ Necati Cumalı: "Ödül Yerini Bulursa Yaşıyor", Cumhuriyet Gazetesi, 26 Ocak 1982, s.4.

geçmişlerinde unutamadıkları aşklarını anlatırlar. Oyunun örgüsü sondan başa doğru ilerler. Oyun kişileri Hızır'ın yönlendirmesiyle anılarını anlatmaya başlarlar.

Oyun kişilerinin Hızır'ın sorularına cevaplar vermesiyle kişilerin geçmişlerinde kalmış, kaçırılan fırsatlardan duydukları pişmanlıkları sahnelenir. İlk tabloda Hızır'ın I. Kadına gül atmasıyla olay kişileri, oyunun devamında anlatacakları hikâyelerine giriş yaparlar. Daha sonraki tablolarda, oyun kişileri pişmanlıkları anlatmaya başlarlar. I. Kadın, hikâyesine tiyatro sanatçısı Gülten olarak devam eder. İki yıl önce, evli bir adamla ilişkisinin sıkıntısıyla kendini dışarı atan kadın, sinemada yanında oturduğu erkekten etkilenir. Sinemadan çıkarken tanışır ve arkadaşlıkları ilerler. Gülten, Mehmet adındaki bu erkeğe geçmişinde kalmış ilişkilerini de anlatır. Ertesi gün, Gülten'in sevgilisi Halim'le karşılaşmaları ve Halim'in onları yalnız bırakmaması ilişkilerinin ancak altı ay devam edebilmesine sebep olur. Gülten, Mehmet'le olan ilişkisini de bitirir. Halim'in olduğu yerde Gülten, Mehmet'le olan aşkını dilediği gibi yaşayamaz. I. Erkek, kaçırılmış fırsatlar deyince önce para yatırmadığı bir at yarışından bahseder ancak Hızır'ın fırsattan kastı aşktır. I. Erkek yani Ergun, Paris'te tanıştığı Alman Helga ile zaman bulamadıkları için görüşmemeleri ve mesafelerin araya girmesiyle yaşayamadığı aşkı anlatır. II. Kadın ve II. Erkek oyunun yaşlı kişileridir. Şimdilerde yetmiş yaşlarında olan oyun kişileri, söyleyemedikleri aşklarının pişmanlığını yaşarlar. Erkek, kadının başka birisiyle evlenmesine ses çıkarmaz, ancak onu ömrü boyunca unutmamıştır. Yıllar sonra, birbirlerine aşklarını itiraf eden kadın ve erkeğin pişmanlıkları en derin hissedilendir. Oyundaki tüm kişiler, yaşayamadıkları anları hatırlarlar. Doya doya yaşanılanların hatırlanması daha zordur. Yazar, II. Erkeğe, oyunun ilk tablosunda bu durum hakkında açıklayıcı cümleler söyler.

...

II. Erkek- Aşkın en güzeli böylesi belki de. İyi sindirilmiş. En lezzetli yemekler, iyi sindirilince hiç yenmemiş gibi olur. Hatırda kalan hep açlıklardır. (Cumalı, 2004: 460).

...

II. Erkek- Bildiğim yaşılanıyorum. Gençlikte özlediklerim, hatırladıklarım, aklımdan çıkmayanlar hep doyumsuzluklarım. Yaşayamadığım aşklar, teptiğim, kaçırdığım fırsatlar. Öbürleri unutuluyor. (Cumalı, 2004: 460).

Oyunun son tablosu mezarlıkta geçer. Mezarlık, kaçırdıkları hayatlarına aittir. Necati Cumalı, oyunu için, “Dün Neredeydiniz’de mutluluklarımızı yakalamakta gecikmelerimizin hüznünü yansıtmaya çalıştım bazı çeşitlemelerle.” ifadelerini kullanır. (Cumalı, 1992: 53).

2.21.2. Oyunun Kadın Kişileri

Oyunun kişiler, genel anlamda insanı yansıtacak biçimde çizilmiştir. Kişilere bu yüzden isim verilmemiştir. Oyunun ilerleyen kısımlarında kişiler, hikâyelerini anlatırken isim alırlar.

2.21.2.1. I. Kadın

Oyundaki orta yaşlı kadındır. Hızır’ın sorduğu sorulara verdiği cevaplar ve anlattığı hikâyede Gülten Alkan olarak sahnede belirir. Gülten, tiyatro oyuncusudur. Tiyatro onun hayatındaki en önemli şeydir. Babası tiyatro oyuncusu olmasına izin vermemiş, Gülten de gerçek arzusu olan oyunculuğa ulaşmak için on sekiz yaşında evlenmiştir. Ancak, eşinin de kıskançlıklarından ötürü iki yıl evli kalmışlardır. Boşandıktan sonra da ilişkileri olmuştur ama hepsi de çok kısa sürmüştür. Gülten, özgür ruhlu bir kadındır. Kendi geçimini sağlar, başkasının varlığına ihtiyaç duymayan bir kadındır.

Evli bir adamla olan ilişkisinde sıkıntılar yaşayan Gülten, on beş gün boyunca Halim’den haber alamaz ve bu bekleyişten bunaldığı bir mart günü, kendini dışarı atar. Gittiği sinemada tanıştığı Mehmet’le yeni bir ilişkiye başlayan Gülten, ona geçmişinde kalmış evliliğini, ilişkilerini anlatır.

...

I. Kadın- Ben tiyatro için yanıp tutuşuyordum. O, kızımı sahneye çıkartmam diyordu. Evlen, kocan razı olursa artist olursun! On sekizimi doldurmadan evlendim, sahneye çıktım.

I. Erkek- Cesurmuşsun!

I. Kadın- Cesaret denir mi bilmem? Hiç korkum yoktu ki! Tiyatro uğruna ne deseler gözümü kırpmam yaparım. Hiç de güç gelmez. Öyle bir tutku ki bende tiyatro, uğruna ateş üstünde çıplak ayakla yürüsem, ayaklarım yanmaz gibime geliyor.

I. Erkek- Sonra?

I. Kadın- Yürümedi. İki yıl geçmeden ayrıldık. (Cumalı, 2004: 471).

...

I. Erkek- Kimdi?

I. Kadın- Söylemeyeyim daha iyi. Şimdi öyle yabancı, o kadar uzak geliyor ki bana, karısı olduğumu düşünmene bile razı olamıyorum. Alt yanı çocukluktu yaptığım... Daha ilk günlerde çekişmeye başladık. Sanki yarış vardı aramızda. Hep üstünlüğünü kabul ettirmek hevesindeydi bana. İki sözün başı, kendini övmese, beni kötülemez rahat edemezdi. İlk aylarda tartışmazdım, karşılık vermezdim ama yine bildiğimi okurdum. Sahnede birinci yılım dolmadan başroller benimdi. Bu sefer rol arkadaşlarımı, yönetmenleri, eleştiricileri, oyun yazarlarını kıskanmaya başladı. Büsbütün çekilmez oldu. Hiç sevmem tiyatro içi gönül oyunlarını. Rüşvet gibi gelir bana. İtilirim. Hem olmaz işte! Çift kişilikli görürüm aktörleri. Rollerindeki kişilikleriyle karıştırırım. Belki haksızım ama yapamam işte! Tepemi attıran bir huyu daha vardı. Seviştikten sonra, nasıl? diye sorardı. Sersem! Kızdım evlendiğimizde. Sanki daha önce başkalarıyla yatmışım gibi! Anlamazdım hiçbir şeyi! Açık açık söyleyeyim mi? Aşk ille aradığım bir şey değil benim. Zaten aşka ayıracak vaktim de yok! Başım dinç yaşamasını daha bile çok seviyorum. Dırıltısız, özgür! On yıl oldu boşanalı. Üç ilişkim oldu on yılda. Üçünü toplasam iki yılı doldurmaz. Geri kalan günlerde yalnız yaşadım, rahattım, aramadım kimseyi... Âşık oldum mu, sanki bir an

önce bitse de kurtulsam der gibi, bütün hızımla kaptırıyorum kendimi. Bitince biraz üzülsem bile, rahatlıyorum. (Cumalı, 2004: 472).

...

Gülten, hayatını devam ettirmek için herhangi bir erkeğin Varlığına ihtiyaç duymaz. Yalnız yaşamak onun için özgürlüktür. Aşklarını da hızlı yaşayıp çabuk sonlandırır. Gülten'in kararlarında geri dönüşü yoktur. Mehmet'ten ayrıldığı için pişmanlık duyan Gülten, daha önceki ilişkileri için aynı pişmanlığı duymaz.

...

I. Erkek- Yarın telefon edebilir.

I. Kadın- Geç!

I. Erkek- Belli olmaz...

I. Kadın- Ben kendimi tanırım. Köprülerini attığım çaylardan eteklerimi toplayıp yaya geçmeye kalkmam. (Cumalı, 2004: 473).

...

Gülten, Mehmet'le birlikte bahar mevsiminin geldiğini fark eder. Ancak altı ay sonra, Halim'i hayatından çıkardığı gün Mehmet'i de çıkarır. Mehmet'in de diğerleri gibi onun seçtiği hayatta yeri olmayacaktır. Mehmet, daha önceden karşısına çıkmadığı için onunla bir ömrü yaşayamadığı için acı çekmektedir.

...

I. Kadın- ... Ama neredeydin, neredeydin daha önce? ... Ben hep tek erkek olsun istedim yaşamımda. Tek erkekle başlasın, bitsin... Sen olabilirdin o erkek... Mehmet olabilirdi. (Cumalı, 2004: 485).

...

2.21.2.2. II. Kadın

Yaşlı kadındır. Zamanında çok hızlı yaşadığı hayatı, şimdi yavaş akmaktadır. Kendi tabiriyle hızlı bir trende gibi yaşadığı geçmişi geçtiği istasyonlardır. Eskiden her günü başka bir istasyon gibiyken şimdi yolun kıyısında geçen trenleri seyredenlerden olmuştur. Yaşlı kadının zaman kavramını sorgulayışı önemlidir. Yaşlandıkça dünler azalmış ve uzamıştır. Bazen üç ay, bazen altı ay, bazen bir yıl dün gibidir, günleri hep birbirine benzer geçer.

II. Kadın, sevdiği genç ona açılmadığı için başkasıyla evlenmiştir. Kadın, sevdiği için evleneceğini ona söylediğinden bahseder, evlenme demesini beklemiştir. Ancak ikisi de birbirlerine duygularını açamazlar, böylece elli yıllık bir ömrü ayrı geçirmek zorunda kalmışlardır.

Erkek, kadına sevdiğini söyleyebilmek için önce düşlerini gerçekleştirip, onu hak etmeyi bekler, kadın ise onun aslında kendine değil düşlerine âşık olduğunu düşünmektedir. Erkek, bağlanmaktan korktuğu için sevdiğini söyleyememiştir. Kadın, erkeğin sevgisini itiraf etmeme nedeninin cesaretsizliğinden kaynaklandığına inanmaz. Çünkü erkek hayattan korkmayan biri olduğu için onu sevmiştir. Erkek de yaşayamadıkları hayattan pişmanlık duyar.

II. Kadın, ayrı kalmalarının asıl suçlusu olarak, erkeği görmektedir. Kendi duygularını anlaması için erkeğe ipuçları verdiğini söyler. Erkeğin evlenmiş olsalardı devam edeceğinden emin olmadığını söylemesi üzerine sevginin her türlü zorluğu yeneceği cevabını verir.

...

II. Kadın- Niye açık konuşmuyorsun? Niye doğru söylemeye yanaşmıyorsun? Niye bağlanmaktan kaçtığını, ürktüğünü söylemiyorsun?

II. Erkek- Sana bağlanmaktan mı?

II. Kadın- Bana, başka kadınlara! Senin yaradılışın böyle! Düşlerinin âşığısın! Düşlerine başkalarını da âşık eder, ama ortak olmazsın! Her kadın ayak bağıdır

gözünde. Ben de, başkaları da! Daha ilk günden çıkış kapısını açık tutarsın ardında. Bu yaşta olsun doğrua kendini. Sevdiklerini suçlama. Daha öğrencilik yıllarında bağlanmaktan kaçtın. Cesaretsiz olur musun sen? Kendine öylesine bir güvenin vardı, kendini öyle bir beğenirdin ki, yüzlerce çocuk arasında seni seçmemin, seninle arkadaşlık etmemin nedeni cesaretindi, hayata korkmadan bakışındı.

...

II. Erkek- Haklısın! Hep ayrılabilceğim, kolaylıkla kopabileceğim kadınlarla yakınlık kurdum yaşamım boyunca. Sana açılacak olsam çok iyi biliyorum ki ayrılmazdık. Keşke açılsaydım.

II. Kadın- Boşuna pişman olma.

II. Erkek- Değmez mi sanıyorsun? Her zaman pişman oldum! Bil, yaşamım boyunca oldum. Bazı günler öyle aradım, öyle özledim ki seni.

II. Kadın- Sonra da unuttun...

II. Erkek- Bazen de evlensek acaba sürdürebilir miydik diye düşünürüm. Çok zor günler geçirdim, parasız, sinirli, o yılları kolay kolay geride bırakabilir miydik? Benim toyluk yıllarımı, senin gençlik, güzellik, görkemli yıllarını? Herkesin gözü üstündeydi. Kavgasız, birbirimizi ağır suçlamalarla kırmadan?

II. Kadın- Bütün evlilikler geçirir o sınavları. Gençlikle, sevgiyle hepsi yenilir, geride kalır. (Cumalı, 2004: 514, 515).

Kadın, iki evlilik yapmıştır, ilk eşinden yedi yıl sonra ayrılmıştır. İkinci eşi öleli ise yirmi yıldan daha uzun zaman geçmiştir. Bu süreçlerde kadın, erkeğin gelmesini daima bekler. İkisi de birbirlerini hep sevmişlerdir. Kavuşamamak onların aşklarını besler.

2.21.2.3. III. Kadın

Oyundaki en genç kadındır. Oyunun ilk tablosunda üç yıl öncesine döner. Henüz on altı yaşında kendinden oldukça büyük bir erkeğe âşık olur. III. Kadın, sevdiği

erkeğin yaş fakından dolayı kendisinden uzak durmasının acısını hissetmektedir. Genç kız, erkeğin bu davranışını toyluk olarak değerlendirir ve on altı yaşındaki bir kızın yetişkin olduğunu ifade eder. Kırk yaşına gelen erkeğin ve yirmisindeki erkeğin aynı yaştaki genç kıza yaklaşımının farklılığını sorgular.

II. Erkeğe göre, kırk yaşında bir erkeğin on altısında bir kızını sevmesi onu gülünç duruma düşürecektir. Erkek, bu yüzden uzak durmayı tercih eder, kendisi de aynı şartlarda aşkı tatmıştır. Kendinden yaşça çok küçük bir genç kız tarafından sevilmiş fakat onun sevgisine karşılık vermemiştir. Daha sonra, o genç kız başka bir erkeğin yanında gördüğünde acısını derinden hisseder.

III. Kadın da tıpkı II. Erkeği seven genç kız gibidir. Onun da hayatına başkaları girer. III. Kadın, oyundaki diğer kadınlardan bu yönüyle ayrılır, çünkü o, hissettiklerini saklamaktan ve istediğini yaşamaktan korkmaz, hiç tanımadığı adamlarla dans etmeye gidecek kadar korkusuzdur, onların hikâyelerinin hiç başlamamış olması erkeğin tavırlarından kaynaklanır. Sevdiği erkeğin uzak durması, onun da uzaklaşmasına sebep olur. Tanımadığı iki adamla gittikleri yerde, sevdiği adamı görür. Erkek de onu görmüştür, erkeğin yüzünden onun acı çektiğini anlar. Erkek yine gider ve yaşanmamış bir hikâye kalır geride.

Hızır, bu yaşananları değerlendirirken hatanın erkeklerde olduğunu ifade eder. II. Erkek, başka bir erkeğin yanında gördüğü genç kızın meyveleri hoyratça koparılmış körpe ağaçlara benzetir. Hızır, genç kızların sevgiyi, aşkı öğrenmelerini ağaçların meyve vermesine benzetir, arzu ettikleri sevgiyi onlara vermezlerse, genç kızların başka erkeklerin sevgisiyle avunacaklarını ifade eder.

...

II- Erkek- Ben de on sekizine varmadan hiç sevmediğim birinin arabasında gördüm onu. Kıyıda, arabalarının burnunu denize vermiş çiftler vardı. Birden o aklıma geldi. Ölçsüz bir kıskançlığa kapıldım. Sanki onu aramaya çıkmıştım. Yoldan kıyıya döndürdüm arabamı. Rastgele iki araba arasına park ettim. Sağımdaki arabada onu gördüm. Saçları karışmıştı. Yüzü, boynu adamın sert sakallarıyla yer yer kızarmıştı. Meyveleri hoyratça koparılmış körpe ağaçlara benziyordu.

Hızır- (Keser) Berbat oldunuz! Niye berbat olduğunuzu hiç düşündünüz mü? Herhalde haklı değilsiniz. Sizin benzetmenizle, ağaç meyve vermeye başladı mı meyvelerini döker. Bahçenizdeki ağacın meyvelerini siz toplamazsanız başkaları duvardan atlar, toplar... (Cumalı, 2004: 459).

...

Eğitim

Oyundaki kadın kişiler, birbirlerine benzer özelliklerle çizilmişlerdir. Belirgin olarak ortaya çıkan yanları zamanında cesaret edemedikleri ilişkilerinin pişmanlığını yaşıyor olmalarıdır. Bu bakımdan bu kadınların eğitimi noktasında dikkat çekici olan tecrübeye dayalı gelişen kavrayış yeteneğidir. Gençliklerinin toyluğuyla cesaret edemedikleri fırsatları kaçırmış olan oyun kişileri, daha sonra yaptıkları değerlendirmelerle eğitimleri hakkında izleyiciye bilgi vermiş olurlar.

Oyun kişisi kadınlar arasında tiyatro sanatçısı olmak için evlenmiş olan kadın, toplum içinde kadın ve erkeğin konumunu değerlendiren tespitlerde bulunur. Baba baskısı sebebiyle evlenen kadın, bu sayede tiyatro sanatçısı olabilmıştır. Eş baskısını da yaşamış olan kadın, eğitilmiş olduğu için bu baskıya boyun eğmez ve eşinden ayrılır. Aynı şekilde pişmanlık yaşamış olsa da başkısı ortamının oluştuğu ilişkilerine son verir.

2.22. Bir Sabah Gülerek Uyan

2.22.1. Konusu

Necati Cumalı'nın 1980 yılında kaleme aldığı oyun, üç bölümden oluşur. Yazar, oyunun başında yer verdiği açıklamalarda üç bölümün de vaka zamanlarını belirtir. Buna göre oyunda gelişen olaylar beş ay içerisinde yaşanır. Oyunun ilk bölümü üç tabloda, ikinci bölümü yedi tabloda ve son bölümü beş tabloda oluşur. Suna Say, adında kırk yaşlarında bir kadını merkeze alarak gerçekleşen olaylarda kent soylusu, eğitilmiş kadınların dahi toplumsal baskılar altında kalarak istemedikleri bir hayatı yaşamaya itilişleri eleştirilmiştir.

Oyunda Nazife Işık hariç tüm kişiler aydın sınıfı temsil ederler. Hepsi iyi eğitilmiş ve başarılı kimselerdir, ancak gerçek anlamda mutluluğa ulaşmış olanı yoktur. Necati Cumalı, oyunun başında yer verdiği önsözde oyun kişileri ilgili olarak şu değerlendirmeyi yapar: Suna Say'ın hizmetçisi Nazife Işık dışında tümü aydın takımı. Oyundaki kişilerin ilk göze çarpan ortak yanları bu. İkinci bir ortak yanları ise, oyunun temel sorunu: Bütün bu kişiler mutlu değiller. Aydın olmaları, başarılı olmaları mutlu olmalarına yetmiyor. (Cumalı, 2004: 519).

Cumalı'nın Mine, Derya Gülü ve Bir Sabah Gülerek Uyan oyunlarında yer alan baş kadın kahramanları, kendi yaşadıkları çevrede toplum baskısını yaşamış kadınlar olarak öne çıkarlar. Ayrı çevrelerden gelen ve farklı eğitim olanakları ile yetişmiş olan bu kadınların hepsi sevmedikleri adamlarla evlenmiş ve toplumsal nedenlerle mutsuz olmuş kadınlardır.

Oyunun asıl kişisi Suna Say, iki yıl önce kocasını kaybetmiştir. Üniversitede okurken okulu bırakarak kendinden yirmi üç yaş büyük bir iş adamı olan Hulki Bey'le evlenir. On altı yıl devam eden evlilik hayatı Suna için gençliğini ve yeteneklerini boşa harcadığı zamanlardır. Bu yıllar boyunca kocasının eline bakmıştır. Kocasının ölümünden iki yıl sonra okul arkadaşı Gönül aracılığıyla tanıştığı ve kendinden on yaş küçük olan şair Ergun ile yaşadıkları onu hayata bağlar. Oldukça güzel bir kadın olan Suna'yla kocasının arkadaşları da evlenmek isterler ancak Suna, Ergun'la tanıştıktan sonra, kocasıyla yaşadığı gibi bir hayatın içine tekrar girmek istemez. Çalışıp hayatını kazanmayı düşünen Suna, Ergun'la da evlenme planı yapar. Ancak Ergun'un kendisinden on yaş küçük olması, Suna'ya alıştığı hayat standartların altında bir hayat yaşatacak olması gibi sebepler, Suna'nın çevresi tarafından devamlı olarak dile getirilir. Özellikle Ergun'la onu tanıştıran arkadaşı Gönül'ün yönlendirmeleriyle Suna, çok sevdiği Ergun'dan ayrılarak iş adamı Sadri Fincancıbaşı'yla evlenerek İstanbul'a yerleşme kararı alır.

Suna, hayatı için şu değerlendirmeyi yapar: ... Benim gibi aylak bir kadın için hayat aslında uzun! Bundan sonra aşk yok benim hayatımda! Bütün mutluluğum iki evlilik arasında bu beş ay sadece... O sözde dostlar, durmadan Ergun'u çekiştirenler, beni soğutmaya çalışanlar bayram etsinler şimdi... Dünden beri ölü gibiyim.

Duygusuzlaştım, uyurgezer oldum! ... (Cumalı, 2004: 602). Oyunun vaka zamanı da bu bakımdan dikkate değer bir unsurdur. Bahar aylarının sonu ve yaz ayları boyunca hayatının en mutlu günlerini yaşamış olan Suna'nın mutluluğu, hüzün ayı olan sonbaharla birlikte tamamen bitecektir.

2.22.2. Oyunun Kadın Kişileri

2.22.2.1. Suna Say

Oyunun asıl kişisi olan Suna Say, oldukça güzel, iyi eğitilmiş, aydın sınıftan gelen bir kadındır. Üniversitede okurken okulu bırakarak kendinden yirmi üç yaş büyük bir iş adamı olan Hulki Bey'le evlenir. O zamanlar için parlak kabul edilen bu evlilik, Suna'nın mutsuzluğunun en önemli sebebi olur. On altı yıl süren evlilikleri boyunca Suna, evli bir kadın ve anne olarak tüm görevlerini yerine getirir de bu hayat onun mutlu olmasına yetmez. Kocasının ölümünden iki yıl sonra tanıştığı Ergun'la yaşadığı beş aylık ilişki onun hayatının en mutlu anları olur. Çünkü Suna, bu ilişkiyle sevmeyi ve sevilmeyi öğrenir.

Fakülteyi yarıda bıraktığı için daha önce hiç çalışmamış olan Suna, Ergun'la evlenerek çalışmayı düşünür. Ergun'la birlikte hayata bağlanır. Ancak aralarındaki yaş farkı, alışık olduğu hayatın dışında bir hayatı yaşayacak olmasının getireceği zorluklar öne sürülerek Suna'nın üzerinde toplumsal bir baskı oluşturulur.

Fiziksel Özellikleri

Son derece güzel bir kadın olan Suna'nın güzelliği oyun kişileri tarafından zaman zaman izleyiciye duyurulur.

...

F. Tokbay- (Suna'ya) Gittikçe senin genç kızlığını andırıyor. Lisenin en güzel kızı sendin! (Cumalı, 2004: 534).

...

Bununla birlikte yazar da oyunun önsözünde Suna'nın güzelliğinin onun mutsuzluğuna sebep olduğunu belirterek şu değerlendirmeyi yapar: Herkesin övdüğü, hayran olduğu güzelliği, belki de Suna'nın mutsuzluğunu hazırlayan en önemli etkene dönüşüyor oyunumda. (Cumalı, 2004: 520).

Ruhsal Özellikleri

Suna Say, otuzlu yaşlarını bitirmekte olan bir kadındır. Evlilik hayatı boyunca tekdüze yaşamaya alışmış, durgun olarak nitelendirilebilecek yapıda bir kadındır. Kocasının ondan yirmi üç yaş büyük olması onun yaşam enerjisini de etkilemiş gibidir. Ergun'la tanışana kadar bu şekilde yaşar. Bu durumunun farkına varması da Ergun'la birlikte olur.

S. Say- On altı yıl öyle dingin, patırtısız gelip geçiverdi... (Cumalı, 2004: 561).

...

Suna Say- Galiba sen değiştireceksin beni... (Cumalı, 2004: 561).

...

Suna Say- Yorgun, yenik, yaşamın güz aylarına ayak atmış bir kadını ben. (Cumalı, 2004: 563).

Yaşı

Oyunun giriş kısmında Necati Cumalı, Suna Say'ın orta yaşlarda olduğunu belirtir. Üniversite öğrencisiyken okulu bırakarak evlenmiş olan Suna, on altı yıl evli kalmıştır. Oyunda iki yıl önce kocasının öldüğü belirtilir. Aralarında on yaş fark olduğu duyurulan şair Ergun da otuz yaşındadır. Bu sebeple Suna'nın da otuz dokuz, kırk yaşlarında olduğu oyundan çıkartılabilir. Suna Say, kendisini yaşamın güz aylarına ayak atmış olarak ifade eder.

...

Suna Say- Yorgun, yenik, yaşamın güz aylarına ayak atmış bir kadını ben. (Cumalı, 2004: 563).

Eğitim Durumu

Oyunda Nazife Işık dışında tüm kişiler aydın kesimin temsilcisidir. Suna Say da aydın kesimden eğitilmiş kişilerdendir ancak üniversite eğitimini yarım bırakmıştır bu sebeple Gönül ve Feriha'dan farklı olarak çalışmaz. Doğum gününde piyano çalması ve Ergun'la yaptığı konuşmalardan sekiz yıl piyano, bir süre de şan dersleri aldığını belirtir.

S. Say- ... Ben öğrencilik yıllarımda sekiz yıl piyano dersi, bir süre de şan dersi aldım. Öğretmenlerim sesimi beğenirlerdi! Neye yarar? Hepsi çarçur oldu gitti! ... (Cumalı, 2004: 579).

Kimlikleri

a. Sosyal Açıdan Kadın Kimliği

Aydın kesime mensup olan Suna Say, üniversitede okurken okulu bırakarak zengin bir iş adamı ile evlenir. Bu tercih onun toplumsal anlamda yerini belirlemek noktasında önemlidir. Evliliğiyle birlikte eğitimini yarıda bırakan Suna, aile hayatı içinde önce eş ve sonra anne rollerini üstlenir. Kendisiyle ilgili olarak yaptığı değerlendirmelerde kendini aylak yaşayan, durgun, patırtısız dingin bir hayatı yaşamaya alışmış olarak niteler.

Kocasının ölümünden sonra, onun işleri ile uğraşırken bu durumlara ne kadar uzak olduğundan bahseder. Bu noktada Gönül'ün kocaların eşlerine bakışını yansıtmak bakımından kurduğu cümleler de dikkate değerdir.

...

S. Say- Dertler bırakıyor mu?

F. Tokbay- Davaların ne durumda?

S. Say- Karmakarışık, Hulki'nin ortakları her gün yeni bir pürüz çıkarıyor! Bu sabah önce avukat telefon etti.

G. Eren- Tam günün seçmiş.

F. Tokbay- Hiç anlamıyorum doğrusu, Hulki'nin işleri hep iyi görünürdü.

S. Say- Ben de öyle bilirdim! İşlerinden söz etmezdi ki! Aldığını verdiğini yeni yeni davalarından öğreniyorum.

G. Eren- Kocalar böyledir işte! Çocuk yerine koyarlar karılarını. Süs eşyası gibi görürler. Sonra da arkalarından çık çıkabilirsen işin içinden! (Cumalı, 2004: 534, 535).

...

b. Kültürel Açıdan Kadın Kimliği

Suna iyi eğitilmiş, aydın bir kadındır. Gençlik yıllarında sekiz yıl piyano eğitimi ve bir süre de şan eğitimi almıştır. Daha önce hiç çalışmamış olan Suna'ya çevresindekilere bakışı da bu noktada dikkate değerdir. Onunla evlenmek isteyen erkeklerin hepsi, Suna'nın güzelliğinden etkilenmekle birlikte onunla mutlu bir evlilik yaşayacaklarına inanırlar.

Suna'yı Ergun'la tanıştıran Gönül'ün amacı Suna'yı içinde bulunduğu bunalımlı durumdan çıkarmaktır. İyi vakit geçirmek olarak yorumladığı arkadaşlıklarının devamında başlarda sakınca görmeyen Gönül, Suna'nın Ergun'la evlenme kararına karşı çıkar.

Kadının kendisinden yirmi üç yaş büyük bir erkekle evlenmesi toplumda normal karşılanırken, aydın kesimde dahi, kadının kendinden küçük bir erkekle evlenme kararına sıcak bakılmaz. Aydın bir kadın olan Suna dahi, çevresel baskının etkisiyle hayatına yön verecektir.

c. Psikolojik Açıdan Kadın Kimliği

Suna, on altı yıllık evlilik hayatında mutlu olamamış bir kadındır. Üniversitede okurken evlenmeyi planladığı kısa dönemli bir ilişkisi olmuştur. Ergun ile olan birlikteliğinde de mutluluğu yakalamış olan Suna'nın hayatında kendini sevilmiş hissettiği, canlandığı tek süreç bu zamanlardır. Ergun ile birlikteliğini noktlayıp S. Fincancıbaşı ile evlenme kararı aldığıında arkadaşı Gönül'e söyledikleri onun psikolojik durumunu yansıtır.

...

S. Say- ...Benim gibi aylak bir kadın için hayat aslında uzun! Bundan sonra aşk yok benim hayatımda! Bütün mutluluğum iki evlilik arasında bu beş ay sadece... O sözde dostlar, durmadan Ergun'u çekiştirenler, beni soğutmaya çalışanlar bayram etsinler şimdi... Dünden beri ölü gibiyim. Duygusuzlaştım, uyurgezer oldum! ... (Cumalı, 2004: 602).

...

d. Cinsiyet Açısından Kadın Kimliği

Suna, oldukça güzel bir kadındır. Bu bakımdan daha üniversitede okurken okulunu bırakarak evlenmiştir. Necati Cumalı, oyunun başında yer verdiği önsözde bu durumu şu cümlelerle ifade eder:

Herkesin övdüğü, hayranı olduğu güzelliği, belki de Suna'nın mutsuzluğunu hazırlayan en önemli etkene dönüşüyor oyunumda. Bakın çevrenize, henüz okul sıralarında iken güzellikleriyle göz alan, bu yüzden parlak diye nitelenen evlenme önerileriyle okuldan koparılan yüzlerce kadın göreceksiniz Suna gibi... (Cumalı, 2004: 520).

Kocasının ölümünden sonra da Suna'yla evlenmek isteyen erkekler, öncelikle onun güzel olmasıyla ilgilenirler. Evlilik hayatı içinde eş olarak üstlendiği rol de bu erkeklerin ilgisini Suna'ya yönelten önemli bir etkidir.

2.22.2.2. Gönül Eren

Suna'nın lise yıllarından beri arkadaşı olan Gönül, tıpkı Suna gibi eğitilmiş, aydın kesimin temsilcilerinden olan kadınlardandır. Lise öğretmeni olan Gönül de Suna gibi mutluluğu yakalayamamış kadınlardandır. Suna ve Feriha'yı yönlendirici söz ve tavırlarıyla dikkat çeker. Ergun, Gönül'ü bu özelliği bakımından Mefisto'ya benzetir.

...

E. Uran- Ama kadın değil! Sanki Mefisto! Bir gün, seviştiğiniz yeter diyecek, seni doldurmaya başlayacak diye bir duygu var içimde! (Cumalı, 2004: 581).

...

2.22.2.3. Feriha Tokbay

Suna ve Gönül'ün lise arkadaşları olan Feriha Tokbay, turist rehberidir. Üç kadın da toplumsal hayatta aynı konumun temsilcisidirler. Feriha'nın evli bir erkekle on bir yıllık bir ilişkisi vardır. Yıllarca beklemesine rağmen bu ilişki evlilikle sonuçlanmaz, sevgilisinin sekreteriyle evleneceğini öğrenen Feriha, Bülent Tunalı ile evlenerek yurt dışına yerleşme kararı alır. Feriha da Suna ve Gönül gibi, daima mutluluğunun peşinden koşmuş ancak mutluluğu yakalayamamış kadınlardandır.

...

N. Işık- (Girer) Hamfendi, Bülent Bey'den geldi. (Bir zarf uzatır.)

G. Eren- Davetiye olacak, Feriha ile evleniyorlar.

S. Say- (Zarfı açar) Evet. Çabuk karar verdiler.

G. Eren- Öyle olacağını biliyordum.

S.Say- Üçümüz de mutlu olmasını beceremedik. Ne sen, ne Feriha ne de ben...(Cumalı, 2004: 602).

...

Eğitim

Suna Say, aydın çevreye mensup eğitilmiş kadınlardandır. Ancak Suna, henüz üniversitede okurken okulu bırakarak kendinden yaşça büyük bir iş adamıyla evlenir. Mine ve Derya Gülü'ndeki Meryem'e benzer bir kaderi yaşayan Suna'nın onlardan farkı evlilik kararını kendisi almış olmasıdır. Aldığı bu yanlış karardaki önemli faktör yaşının genç olmasıdır. Bu evliliğe mahkûm olan Suna, eşinin ölümünden sonra da toplumsal baskının etkisiyle istemediği bir hayatı yaşamak zorunda kalacaktır. Suna'nın seçimlerini belirleyen yaşam standartları ve çevresel koşullar olmuştur. Aydın zümreye mensup olan aydın bir kadın bile toplumsal baskıya maruz kalarak hareket eder.

Eğitilmiş kadının evliliğe bakışı, kendi hayatını şekillendirememiş olsa da kızı için aldığı kararlar dikkat çekicidir. Eğitilmiş olan kadının toplumu şekillendirmedeki rolü bu bakımdan önemlidir. Kendisinin mahkûm olduğu hayatı yaşamaması için kızı hakkında düşündükleri ve söyledikleri dikkat çeker.

Suna, Gönül ve Feriha özlenen aydın kadın tipini yansıtamazlar. Toplumsal hayat içinde kendi hayatlarını kazanmak için verebilecekleri mücadeleden vazgeçmiş kişilerdir. Psikolojik bakımdan da zayıf olan bu kadınlar, gerçek anlamda mutluluğu yakalamamış oldukları için hem mutsuzdurlar hem de içinde buldukları durumdan onları çekip alacak dışarıdan bir müdahaleye ihtiyaç duyarlar.

2.22.2.4. Nazife Işık

Suna'nın hizmetçisi olan Nazife, oyundaki tek eğitimsiz insandır. Zamanla kendisini geliştirmiştir. Kendi hayatını kazanan bu kadın, oyundaki tek mutlu insan olarak dikkat çeker, evlilik ve erkeklere dair yaptığı yorumlar dikkat çekicidir.

...

G. Eren- Yakışıklı çocuktü. Evlenecek misiniz?

N. Işık- Sanmam! (Elindeki gümüş vazo ile çıkmak üzere ilerler.)

G. Eren- Niye?

N. Işık- (Yine durur, olduğu yerde Gönül'e döner.) Evlenmeyi hiç düşünmedim!

G. Eren- Çok yaklaşıyordunuz birbirinize?

N.Işık- Olabilir, ama böylesi daha iyi...

G.Eren- Nesi iyi?

N.Işık- Bizim gibiler evlenince iş değişir. Erkek kısmı hemen horozlanmaya kalkar! Çok şükür ekmeğimi namusumla kazanıyorum, kocam bile olsa kimsenin kölesi olamam!

G. Eren- Aferin, senin böyle düşündüğünü bilmezdim... (Cumalı, 2004: 525).

Oyunun sonunda Suna, Nazife'ye imrendiğini belirtir. Çünkü Nazife kendi hayatı hakkında söz sahibi olan tek kişidir.

...

G.Eren- Yalnız biz mi? Bizim sınıftan kiminle karşılaşsam hepsinin bir derdi var. Çoğu ilk kocalarından boşandı...

S. Say- Dünden beri şu bizim Nazife'ye bir iki kez imrendiğim oldu dersem inanır mısın? Keşki onun gibi hizmetçilik yapacak cesareti kendimde görebilseydim!

G. Eren- Saçmalama...

S. Say- Saçmalamıyorum... Kazanıyor hayatını. Gönülünün sevdiği ile yaşıyor... (Cumalı, 2004: 602).

Eğitim

Gerçek anlamda bir eğitimi olmasa da içinde yaşadığı toplumdan etkilenecek fikirleri ve davranış kalıpları şekillenmiş bir kadındır. Evliliğe, erkeklere ve kendi

hayatına bakışı nettir. Düşündüklerini söylemekten çekinmez. Necati Cumalı, aydın olmayan bu kadının oyundaki tek mutlu kişi olduğunu ifade eder.

2.23. Vatan Diye Diye

2.23.1. Konusu

Necati Cumalı'nın Namık Kemâl'in Yaşamından Sahneler alt başlığıyla yazmış olduğu oyun üç perdelik bir dramdır. Necati Cumalı, Raik Alınacı'ya yazdığı mektubunda Namık Kemâl'in hayatını oyunlaştırma sebebi olarak şunları söyler: "Vatan Diye Diye" Namık Kemâl'in yaşamının sahneye yansması. Gerçekte bizim ulus olma çabalarımızın ilk tohumlarını vatan tutkusu ile Namık Kemâl atar. Mustafa Kemâl'in çıkış noktası Namık Kemâl'in yaşadığı özlemlerdir. Kurmaya çalıştığımız demokratik düzenin temellerini hangi özverili çalışmalar, acılarla günümüze ulaştığını aşama aşama istiyorsak Namık Kemâl'i iyi tanımakla işe başlamalıyız. (Cumalı, 1992: 53).

Oyunun başında Namık Kemâl'in Hürriyet Kasidesi adlı şiirinin "Anılsın mesleğimde çektiğim cevr-ü meşakkatler/ Ki edna zevki âlâdır vezaretten sadaretten" beytine yer veren yazar, "Niçin Namık Kemâl" başlıklı bir yazı da kaleme almıştır. Namık Kemâl'i, yeni nesillere tanıtmak amacıyla oyunu oluşturduğunu belirten Cumalı, Namık Kemâl'in ulus olma sürecine katkısını şu sözlerle anlatır: "Bugün de toplumumuzda gerçekleştirmeye çalıştığımız aydınlanma, Batılılaşma, ulus olma çabalarının; ilk hızını ondan aldığını gördüm. Tüm insancıl değerlerle yüklü kimliği, hayranlık uyandıran taşkın zekâsıyla kişiliğine içten bir yakınlık, yürekten bir saygı duydum. Bu oyunum bu duygular, düşüncelerden doğdu..." (Cumalı, 2004: 608). Yeni yetişen nesillerin kendi tarihine ve köklerine uzak yetiştiğini belirten Cumalı, her gelen kuşağın kendinden öncekilerin yaptığından habersiz, aynı çözümlerin arayışını yaptıklarını belirtir Böylece arayış, çözüme ulaşmadan kısır bir döngünün içinde yok olma devam etmektedir.

Necati Cumalı, bu yazısında Namık Kemâl'in hayatına da yer verir. Namık Kemâl, 1840 yılında Tekirdağ'da dünyaya gelir. On sekiz yaşına kadar özel hocalardan eğitim alarak Arapça, Farsça ve tarih öğrenir. On yedi yaşında iken Nesime Hanımla

evlenir. Leskofçalı Galip Bey’le tanışacağı Gümrük Kalemi’nde göreve başlar. Bu sayede dönemin edebiyat adamlarını tanıyacaktır. Yirmi yaşına geldiğinde ikinci divanını tamamlar.

Necati Cumalı, Namık Kemâl’in gençliğinin Batılılaşma fikrinin geliştiği döneme denk geldiğini belirterek Namık Kemâl’in sanatı ve kişiliği bu paralelliği yansıtabilecek nitelikte şekillendiğini yazar. Namık Kemâl, Gümrük’teki işinden sonra Tercüme Odası’nda çalışmaya başlar. Burada Fransız yazarları tanıyacaktır. Yirmi iki yaşındayken eline Şinasi’nin Münacaat’ı geçer. Şinasi’yle tanışması, Namık Kemâl’in kendi sanatını keşfetmesine sebep olur ve kendine divan şairlerinden ayrı bir yol çizer. Necati Cumalı, Namık Kemâl’in gazetecilik faaliyetlerinde eğitim sorunlarının, özellikle kadın eğitiminin üzerinde durduğunu belirtmiştir. Bununla birlikte devlet yönetimindeki aksaklıklar, bağımsızlık fikri onun yazılarının esas konularıdır.

1867’de Yeni Osmanlılar Cemiyeti’ni kurmalarından bir yıl sonra yurt dışına kaçmak zorunda kalır. Bu süreçte Hürriyet Gazetesi’ni çıkarır, bağımsızlık, hukuk, adalet gibi temalarda şiirler yazar. Hürriyet Kasidesini de bu dönemde yazmıştır. 1870 yılında yurda döner ancak yazı yazamayacaktır. Ancak Teodor Kasap’ın Diyojen Gazetesi’nde imzasız yazılar yazar. Bir yıl sonra yurda dönmesine izin veren Ali Paşa’nın ölümüyle İbret Gazetesi’ni çıkarır, yazıları sebebiyle bu defa Gelibolu’ya gönderilir. İstanbul’a döndükten sonra Gedikpaşa Tiyatrosu’nda sahnelenen Vatan yahut Silistre oyunu sebebiyle Magosa’ya sürgün edilir. Bu sürgün aylarında çok sayıda eser kaleme alacaktır. İkinci Abdülhamit döneminde yine bir sürgün yaşayacaktır. Bu defa Midilli Adası’na mutasarrıf olarak gönderilir. On bir yıl sonra 1888’de vefat eden Namık Kemâl, bir daha İstanbul’a dönememiştir.

Necati Cumalı, Namık Kemâl’le ilgili çalışmalarına 1967 yılında başladığını belirtir. Trilogia şeklinde oluşturmayı düşündüğü üç konusu vardır. Ancak bunu gerçekleştiremez. Oluşturmayı düşündüğü eserlerle ilgili olarak şöyle demiştir: “O ara beni çok çeken bir trilogia oluşturacak üç konum vardı. Adlarını da koymuştum: “Vatan Diye Diye”, “Millet Şarkısı”, “Sivas’ta On Gün”. İlkinde Namık Kemâl’in vatan tutkusu ile özdeşleşen yaşamıydı tema. İkincisinde Tevfik Fikret’in çürümüş bütün toplumsal değerlendirmelere, boş inançlara başkaldıran erdemli direncini

belirtmeye çalışacaktım. Üçüncü konum Sivas Kongresi'nin yalnız adamı Mustafa Kemâl'in Sivas'ta verdiği on günlük düşünce savaşı! Bu üç konuyu yeni Türkiye'nin temel taşları niteliğinde birbirini tamamlayan bir üçleme olarak görüyordum.

Necati Cumalı, 1967 baharında başladığı çalışmasının neticesinde bir senaryo oluşturur. Ancak çeşitli sebeplerden dolayı yapımcılar filmi çekmek istemezler. Roman şeklinde yazmayı düşündüğü eserin uzun yıllar boyunca çalışma gerektirecek nitelikte olması yazarı roman fikrinden de vazgeçirir. Bunun üzerine konuyu tiyatro metni olarak yazmaya karar verir. 1984 yılında tamamladığı oyununu, 1987 yılında sahneye uygulanması güç bazı bölümlerden arındırarak tekrar yazmıştır. Oyun, yayınlanmadan önce Mahir Canova tarafından 1988 ve 1989 tarihinde sahneye konulmuştur. (Taş, 2001: 240).

Oyundaki olaylar 1862 ile 1888 yılları arasında geçer. Namık Kemâl'in hayatının son yirmi altı yılının belgelere dayanılarak anlatıldığı oyun, Namık Kemâl'in hayatındaki önemli anlar üzerine yoğunlaşır. Üç bölüm ve otuz iki tablodan oluşur. İlk ve üçüncü bölümde on iki tablo; ikinci bölümde sekiz tablo vardır. Oyunda Namık Kemâl'in mücadelesiyle somutlaşan vatan mücadelesi konu edilir.

Oyun, Namık Kemâl'in Sahaflar çarşısında dolaşırken, Şinasi'nin Münacaat'ını satın almasıyla başlar. Bundan sonraki olaylar Namık Kemâl'in hayatındaki önemli olayların canlandırılmasıyla gelişir. Oyundaki olayların gelişimi şöyle devam eder: Şinasi'yle tanışan Namık Kemâl, Tasvir-i Efkâr'da yazmaya başlar. Osmanlı'yı kurtarma fikriyle bir grup arkadaşıyla Yeni Osmanlılar Cemiyeti'ni kurarlar. Bu cemiyetin faaliyetleri ve yazıları sebebiyle 1867 yılında yurt dışına kaçar. Dönemin başbakanı Ali Paşa'nın yazı yazmaması şartını kabul ederek yurda döner. Ali Paşa'nı ölümüyle İbret Gazetesi'ni çıkarır. Bu yazıları sebebiyle sürgün edilmesinin ardından İstanbul'a döner ancak Vatan Yahut Silistre'nin sahnelenmesi üzerine tutuklanır ve Magosa'ya sürgüne gönderilir. Otuz sekiz ay, görevli olarak kaldığı Magosa'da devamlı yazar. Abdülaziz'in tahtan indirilip yerine V. Murat'ın geçmesiyle İstanbul'a döner ancak V. Murat, akli dengesi yerinde olmadığı için yerine II. Abdülhamit geçer. II. Abdülhamit'i devirme çabaları gerekçesiyle yeniden tutuklanır, suçsuz olduğu anlaşılrsa da sürgüne gönderilir. Namık Kemâl, son günlerinde Sakız Adası'ndadır.

Büyük umutlarla hazırladığı Osmanlı Tarihi eserinin yayınına izin verilmediğini bildiren bir telgraf alır. Dört gün sonra eşi Nesime Hanım'ı İstanbul'a gönderir. 2 Aralık 1888 tarihinde Sakız Adası'ndaki evinde ölümünden az önce, dudaklarından şu beyit dökülür: Ölürsem görmeden millette ümit ettiğim feyzi/Yazılsın seng-i kabrimde vatan mahzun ben mahzun! Namık Kemâl vatan diye diye vefat eder.

Oyunda anlatılanlar Namık Kemâl etrafında gelişen olaylardır. Vatan ve bağımsızlık uğruna verdiği mücadeleler ve bu uğurda yaşadığı zorlu hayatın anlatıldığı oyunda, Namık Kemâl'in hayatındaki kişiler, onun vasıflarını öne çıkarmak için sahneye taşınmıştır. Ailesi, arkadaşları, gazete çevresi, dönemin aydınları ve sanatçıları, çeşitli memurlar, tiyatro sanatçıları oyunda Namık Kemâl'in hayatına giriş sırasıyla yerlerini alan kişilerdir.

2.25.2. Oyunun Kadın Kişileri

Oyundaki kadın kahramanlar, ayrıntılarıyla çizilmemiştir. Diğer oyun kişileri gibi onlar da Namık Kemâl'in hayatındaki yerleri ve Namık Kemâl'i belirginleştirmek bakımından oyunda yer alırlar. Namık Kemâl'in eşi Nesime Hanım dışında öteki kişiler, Namık Kemâl'in yaşam akışı içinde görünür ve kaybolurlar. (Cumalı, 2004: 615).

2.23.2.1. Nesime Hanım

Namık Kemâl'in eşidir. Henüz on dört yaşındayken Namık Kemâl'le evlendirilmiştir. Oyundaki diğer kişilerden farklı olarak her bölümde yer alır ancak onun sahnede olduğu tablolar da oldukça kısıtlıdır. Konuşmalarıyla Namık Kemâl'in vasıflarını ortaya çıkaran ve ona bağlılığını sahneye taşıyan bir rol üstlenir.

Henüz on dört yaşındayken Namık Kemâl'le evlendirilen Nesime Hanım, eşinin yurt dışına kaçması, tutuklanmaları ve sürgünleri sebebiyle pek çok kez ondan ayrı düşmüştür, Namık Kemâl'le beraber hem ayrılığın hem de maddi sıkıntıların yükünü çeken Nesime Hanım'dır. Nesime Hanım, ne yaşarlarsa yaşasın hep Namık Kemâl'in yanında duran bir kadındır. Kocası kadar cesur ve açık sözlüdür. Namık Kemâl, kadınlar hakkında Tasvir-i Efkâr Gazetesi'ne yazdığı bir yazıda kadınların eğitiminin

önemi üzerine durur. Bilgili çocuklar bilgili annelerin elinde yetişecektir, der. Eşi Nesime Hanım'ın eğitimi hakkında bilgi verilmese de Namık Kemâl'in tarif ettiği özelliği barındıran bir kadın olarak sahnede belirir. Ali Ekrem'in annesi olarak bu vasfı yüklenmiştir.

Nesime Hanım, kocası Namık Kemâl'i iyi tanır. Onun mücadelecisi ve coşkun yanlarını bilir. Bu sebeple bir yandan yaşanacakları tahmin eder gibidir ve korku duyar. Namık Kemâl'e derin bir sevgi duyan Nesime, ona karşı oldukça şefkatlidir. Uzun yıllar Namık Kemâl'den ayrı yaşamak zorunda bırakılan kadın, sürgünde buldukları adada birlikte oldukları için mutludur. Onu hasta haliyle bırakıp gitmek istemez ancak Namık Kemâl, kızları doğum yapacağı için eşini İstanbul'a gönderir.

Fiziksel Özellikleri

Namık Kemâl, ölmeden az zaman önce, eşi Nesime'yi İstanbul'a göndermiştir. Oldukça hasta olan Namık Kemâl, ona karşı görevlerini doğru dürüst yerine getiremediğini düşünerek sağlığını riske atar ve karısını limana yolcu etmeye gider. Bu yüzden doktoru Ornştayn, yaptığını onaylamaz. Namık Kemâl, karısını mutlu edemediğini söylerken onun güzelliğinden bahseder.

...

Namık Kemâl- Bütün yaşamımda vatan tutkusu benim için aile bağlarından önde geldi! Sofya'da bizi evlendirdiklerinde ben on altı yaşındaydım, karım ön dört! Öylesine dillere destan güzeldi ki, uzak illerden hiç tanımadığımız kadınlar yüzünü görmeye gelirlerdi., Yazık, mutlu edemedim! (Cumalı, 2004: 733).

...

Ruhsal Özellikleri

Oyundaki diğer kişiler gibi Nesime Hanım da Namık Kemâl'i öne çıkarmak için çizilmiş kişilerdendir. Bu yüzden ruhsal özellikleri ayrıntılı verilmez. Güçlü bir kadındır. Yaşananlara rağmen tek başına ayakta kalmayı bilir. Sözü esirgemez, bu bakımdan kocasına benzer.

Yaşı

Nesime Hanım, evlendiklerinde on dört yaşındadır. Oyunun bölümlerinde Namık Kemâl'in hayatının farklı zaman dilimleri ele alındığı için o da, sahnede olduğu kısımlarda farklı yaşlarda izleyici karşına çıkar. Oyunun son bölümünde Namık Kemâl, oğlu Ali Ekrem'e otuz iki yıldır evli olduklarını söyler. Böylece Nesime Hanım'ın kırk altı yaşında olduğu izleyiciye duyurulmuş olur.

...

Ali Ekrem- Güneşin batışını evimizin penceresinden de seyredebilirdiniz.

...

Namık Kemâl- Dinle Ekrem, annenle otuz iki yıldır evliyiz, ilk olarak baş başa bu kadar güzel bir gezinti yaptık. Burnumdan getirme... (Cumalı, 2004: 728, 729).

...

Eğitim Durumu

Osmanlı İmparatorluğu zamanında doğmuş ve yaşamış olan Nesime'nin on dört yaşında evlendirildiği de düşünülürse eğitim almamış olduğu açıktır. Ancak o, Namık Kemâl'in kadınlarda olması gerektiğini söylediği vasıflara sahiptir. Anne olarak, iyi eğitilmiş bir evlat yetiştirmiştir, Namık Kemâl'in de etkisiyle her bakımdan kendini yetiştirmiş bir kadındır.

Kimlikleri

a. Sosyal Açıdan Kadın Kimliği

Namık Kemâl'in eşi olan Nesime Hanım, yaşadığı dönemin şartları içinde kadının toplumsal yeri düşünülürse, toplum hayatının gerisinde kalmış kadınlardan biridir. Kadının toplumda ve hatta aile içinde söz sahibi olmadığı bu dönemde, Nesime Hanım, aile içindeki konumu bakımından diğer kadınlardan daha şanslıdır. Bunda Namık Kemâl'in toplumsal hayatta kadının yerinin önemine inanmasındaki rol

büyüktür. Kadının toplumda eğitici bir vazifesinin olduğunu düşünen bu sebeple kadın eğitimine önem veren Namık Kemâl, eşinde de aynı meziyetleri görmek isteyecektir. Nesime Hanım'ın, oyunda bu özelliklere nasıl ulaştığı anlatılmaz ancak onun bir kadın kızı olması ve toplumu teşkil eden genç nesillerin eğitilmesi hususunda oğlu Ali Ekrem'i yetiştirmesinden sosyal bir kurum olan aile içinde söz sahibi olduğu söylenebilir. Ancak aile hayatı içinde kadın, erkekten sonra gelmektedir. Aileyle ilgili konularda alınacak kararlar erkeğin tasarrufundadır.

Oyunun vaka zamanında Türk toplumunda kadın, evlendiği erkeğin ailesinin evine gelin olarak gider. Nesime Hanım ve Namık Kemâl oyunun ilk bölümünde ve ikinci bölümün ilk tablosunda Hubyar'da yani Namık Kemâl'in babası Mustafa Asım Bey'in evinde yaşarlar. Namık Kemâl, yurt dışına kaçtığı orada kaldığı üç yıllık sürede Nesime Hanım, Mustafa Asım Bey'in evinde kalmıştır. Oyundaki olayların hiçbir yerinde Nesime Hanım'ın ailesine dair bilgi verilmez. Eşler, aile büyüklerinin yanında birbirlerine yakın davranamazlar. Nesime Hanım ve Namık Kemâl, ikinci bölümün ilk tablosunda Namık Kemâl'in yurt dışından döndüğü gece, oturma odasında yalnız kalırlar. Namık Kemâl'in elini tutmak istemesi Nesime Hanım'ı, babası gelebilir düşüncesiyle rahatsız eder. Kendi odalarına gitmeyi teklif eder.

...

Kemâl- Nesime!

Nesime- Dinliyorum, söyle! (Kemâl ellerini uzatarak yaklaşır)

Kemâl- Sevgili Nesime!

Nesime- (Kalkar, Kemâl'in masaya bıraktığı kadehi alır.) Kaldırayım mı?

Kemâl- Ellerini ver!

Nesime- (Ellerini uzatır.) Baban dönüp geri gelebilir. (Oda kapısını kollar.)

Kemâl- Oturalım şöyle...

Nesime- Geç olmadı mı?,

Kemâl- Gece bizim, gel otur. (Nesime'yi kendine çeker, saçlarından öper.)
İyiyim artık! Çok iyiyim. Otur yanıma. (Nesime'yi bir koltuğa oturtur, önünde diz
çöker.) Boşalmıştım doldum, kuruydum yeşerdim. Senin yanında, bir günde, bir
gecede.(Nesime'nin ayakları dibine oturur. Başını Nesime'nin dizlerine koyar.) Sen
bütün özlediklerimin simgesisin. İstanbul'sun sen! Türkçesin! Çocuklarımla
annesinin, sevgilisin! Özlemimi dindirdin, yatıştırdın!

Nesime- Teşekkür ederim. (Kemâl'in saçlarını okşar.)

Kemâl- Yenemeyecekler beni! Umutlanmasınlar! Yenilmeyeceğim! Şimdi
böyle, daha güçlü duyuyorum kendimi! Gülüm benim! (Nesime'nin ellerini alır, öper.)

Nesime- Çok yorgunsun, odamıza gidelim! (Cumalı, 2004: 673, 674).

...

b. Kültürel Açıdan Kadın Kimliği

İmparatorluğu'nun son elli yıllık döneminde yaşananların anlatıldığı oyunda, zaman unsuru dönemin özelliklerini yansıtmak üzere kullanılmıştır. Vaka zamanına uygun olarak kullanılan kostüm ve dekorlarla birlikte oyun kişilerinin konuşma ve davranışları hem yaşadıkları çağın hem de içinde yetiştikleri kültürel ve toplumsal yaşamın özelliklerini barındırır mahiyettedir. Nesime Hanım da bu toplumsal kültürün etkisiyle yaşantısı şekillenmiş kadınlardanır. On dört yaşındayken evlendirilmiştir. Kocasını yanında olmadığı zamanlarda bile kendi ailesinden uzakta kocasının baba evinde yaşamaktadır. Uzun yıllarını kocasından ayrı, maddi olanaklardan mahrum yaşamak zorunda kalmıştır. Ancak, yaşadıklarından şikâyet etmez. Eş ve anne olarak sorumlulukları vardır. Tek üzüntü sebebi, Namık Kemâl'in uğradığı haksızlıklardır.

c. Psikolojik Açıdan Kadın Kimliği

Güçlü bir kadın olarak sahneye aktarılmış olan Nesime, konuşma ve davranışlarıyla bu yönü ortaya çıkarılır. Haksızlıklar karşısında konuşur. Uzun yıllar tek başına hayatla mücadele edecek direnci göstermiştir. Maddi anlamda sıkıntı çektiği anlarda dahi, düşüncelerini söylemekten çekinmez. Korkusuzdur. Yazar, Namık

Kemâl'in karısını, ona benzer şekilde çizmiştir. Namık Kemâl, oyunun sonunda karısını mutlu edemediğini söyler ancak Nesime Hanım, eşiyile gurur duyan bir kadındır. Yazara göre, Namık Kemâl'in eşi olmak mutlu olmaya yeter, sıkıntılara katlanmasının sebebi de budur.

...

Namık Kemâl- Hiçbir zaman doğru dürüst bir koca olamadım doktor. Karıma bütün yapabildiğim bu kadarlık bir şey!

Ornştayn- Boş yere üzülüyorsunuz!

Namık Kemâl- Bütün yaşamımda vatan tutkusu benim için aile bağlarından önde geldi! Sofya'da bizi evlendirdiklerinde ben on altı yaşındaydım, karım ön dört! Öylesine dillere destan güzeldi ki, uzak illerden hiç tanımadığımız kadınlar yüzünü görmeye gelirlerdi., Yazık, mutlu edemedim!

Ornştayn- Yanılıyorsunuz! Sizi, eşinizi neredeyse bir yıldır tanıyorum; bugün geriye dönmeniz mümkün olsa, sorsalar, benim bildiğim Nesime Hanım, yine sizinle evlenir! Görmediniz mi içi ne kadar rahatsız gitti?

Namık Kemâl- Biliyorum. Zor razı ettim! Fakat doktor, vatan sevgisiyle benim çektiğim acılar, ermişlerin çektiği acılar gibi mutlulukla karıştı! O ise benim eşim olarak katlandı bu acılara! Sadece üzüntülerini çekti. (Cumalı, 2004: 733, 734).

...

d. Cinsiyet Açısından Kadın Kimliği

Nesime Hanım, oyunda karakter özellikleriyle yer almaz. Namık Kemâl'in eşi olduğu için önemlidir. Namık Kemâl'in her zaman arkasında duran bir kadındır. Anne ve eş vasfıyla oyunda yer alır. Eş olarak katlanması gereken tüm cefalara katlanır, şikâyet etmez. Çocuklarını yetiştirir. Oyunun sonunda eş ve anne kimliklerinin arasında kalan Nesime, Namık Kemâl'in yanında kalmak ister ancak, onun isteğiyle doğumuna az bir süre kalmış olan kızının yanına gider. Namık Kemâl, vatanın

kurtulması için mücadele verip bu uğurda acılar çekerken Nesime Hanım da toplumun çekirdek birimi olan aileyi ayakta tutmak için mücadele eder.

Eğitim

Oyunun kadın kişisi olan Nesime, belirgin özellikleriyle ön plana çıkmasa da Namık Kemâl'in hayalini kurduğu kadını yansıtacak özellikleri taşıması bakımından önemlidir. Türk kadını, aydın, kendini yetiştirmiş, iyi evlatlar yetiştiren, toplumu değiştirme rolünün farkında olarak şekillenmelidir. Namık Kemâl'in özlediği toplumda özgür düşünceli bireyler eşit şartlar altında yaşamalıdır. Bu da ancak kadınların eğitilmesiyle gerçekleşir.

2.23.2.2. Oyunun Diğer Kadın Kahramanları

Diğer kadın kahramanların hepsi oyunun akışı içerisinde bir bölümde görünür ve yerlerini başka bir oyun kişisine bırakırlar. Diğer tüm kişiler gibi onlar da Namık Kemâl'in özelliklerini ön plana çıkarmak için çizilmişlerdir. Namık Kemâl'in babasının eşi Maide Hanım oyunun birkaç bölümünde görünür. Vatan Yahut Silistre oyununda, oyun kahramanı İslâm Bey'in nişanlısı Zekiye rolünde sahneye çıkan Piranuhi Hanım, Vatan Yahut Silistre'nin öncesi ve sonrasında da sahnededir. Üçüncü bölümde ise, Namık Kemâl'i yazılarından tanıyan ve sürgün edilmesini haksızlık olarak nitelendiren Magosa yargıcının eşi Rabia, Namık Kemâl'den büyük şair olarak bahseden mahkeme başkanı Abdülatif Suphi Paşa'nın kızı Ayşe, oyunun diğer kadın kahramanları olarak sahnede görünürler. Bunların yanında oyunda Yeşilli Kadın, oyuncu Hanife, Hizmetçi kadın gibi dekoratif kişiler de bulunmaktadır.

2.24. Gel Evlenelim Yürü Boşanalım

2.24.1. Konusu

Necati Cumalı'nın üç bölüm halinde oluşturduğu oyun, ilk olarak 1984 yılında yazılmıştır. Yazar, eserini 1985'te ve 1990 yıllarında tekrar yazar. 1999 yılında İstanbul Devlet Tiyatroları tarafından sahnelenen oyunun metni, yazarın ölümünden sonra eşi Berin Cumalı tarafından yayımlanmıştır.

Necati Cumalı, evlenme ve boşanma konusu üzerine yazdığı oyun hakkında şu ifadeleri kullanmıştır: “Gel Evlenelim, Yürü Boşanalım” belki de fantezi açısından en çarpıcı oyunum, iki tanık bir evlenme memuru ile evlenen çift, cübbesinin yaka rengi değişerek yargıca dönen evlenme memurunun, eski tanıklarının tanıklıklarıyla boşanma girişiminde bulunurlar. Evlenme ile boşanmanın biçimsel paralelliklerinin güldürüsüdür oyun. (Cumalı, 1992: 53). Oyun, adından da anlaşılacağı gibi çok çabuk alınan evlilik kararının aynı çabuklukla boşanma kararına dönüşmesi üzerine şekillenir. Sevinç Sokullu, *Türk Tiyatrosunda Komedyanın Evrimi* başlıklı çalışmasında, çağdaş komedyada güncel yaşamın düzen sorunu açısından ele alındığını belirtmiştir. İnsan karakterine ve mizacına doğrudan doğruya yönelmeyen yazarların, sorunsal durumu yaşantı içinde gösterdiklerinde insana gereksinim duyduğunu ifade eder. Kişiler, bu tip komedyalarda çeşitli durumlardaki tepkileriyle hacim kazanırlar. (Sokullu, 1993: 297). *Gel Evlenelim Yürü Boşanalım* adlı oyunda da, oyunun asıl kişileri olan Sevil ve Kadri, davranışlarına yön veren zaaf ve yanılığlarıyla genelleştirilmiştir.

Yazar, basit anlaşmazlıklar sebebiyle evlenmelerinin üzerinden bir yıl geçtikten sonra boşanmak için yargıç karşısına çıkan bir çift üzerinden toplumsal hiciv yapar. Günümüzde evlenmenin de, boşanmanın da, eski yıllarda olduğu gibi üzerinde hassasiyetle durulacak bir konu olmak niteliğini kaybettiği aşikârdır. Cumalı, yüreğinde, vakar ve biliminde hissettiği bu zafiyeti, küçük -biraz abartılı- bir komedi olarak topluma sunmuş. (17 Mart 2000). *Gel Evlenelim Yürü Boşanalım. Türkiye.*

Kadın, erkek ilişkileri ve evlilik üzerine şekillenmiş oyunda ilk bölüm evlenmek için nikâh salonuna gelen çiftin bekleme odasına alınmasıyla başlar. Yazar, bu odayı perili bekleme odası olarak adlandırmıştır. Nikâhları için bekleyen çiftlerin evliliğe hazır olup olmadıklarının test edildiği bir odadır burası, odaya onları alan görevli, buranın dış görünümüyle evliliğin yapısal kuruluşunu simgelediğini söyler. Nikâh kıyılmadan önce son kez düşünmelerine yardımcı olacak bir yerdir. Oyunun kadın kişisi Sevil, odayı Araf olarak nitelendirir. Odada bekledikleri süre boyunca kadın ve erkeğin beklentileri, aşk, evlilik üzerine yorumlar getirilir. Araf'tan geçerek nikâh memurunun karşısına gelen çiftin yanında ikinci bölümde nikâh şahitleri ve memuru da

oyuna dâhil olur. Üçüncü bölüm, nikâhtan bir yıl sonrasını sahneye getirir. Bir yıl önce evlenen çift, bu defa boşanmak için yargıcın karşısındadır. İkinci bölümdeki nikâh memuru, bu defa cübbesinin kırmızı tarafını giyerek yargıç olarak çiftin karşısına çıkar. Nikâh şahitleri de tanıklırlar. Karşılıklı suçlamalarla başlayan bu bölümde çiftlerin basit anlaşmazlıklar ve küçük sebeplerle buraya kadar sürüklenmiş oldukları canlandırılır. Birbirlerini sevdiklerini anlayan çift boşanmaktan vazgeçer.

2.24.2. Oyunun Kadın Kişileri

2.24.2.1. Sevil Okatan

Sevil, oyundaki gelindir. Oyunun üç bölümünde de Kadri'yle birlikte yer alır. Evlenmek üzere nikâh salonuna gelen çift, öncelikle bekleme odasına alınırlar. Odadaki bekleyişleri esnasında, görevliyle ve Kadri'yle olan münasebetleri ile sahneye yansır. Canlı ve hareketli özellikleriyle ön plana çıkar. Zaman zaman çocukça tavırlarıyla görünür. Etrafında yaşananlardan çok kendisiyle ilgilenir, Kadri'den de aynısını yapmasını bekler. Görevlinin ve müstakbel eşinin kendini övmesini bekler ve bundan hoşlanır. Tartıştıklarında henüz evlenmediklerini hatırlatır. Kadri'nin davranışlarını eleştirir. Bir erkeğin nasıl davranması gerektiğinden bahseder. Sevil, evlilik kararını bu kadar çabuk almasının suçlusunun da Kadri olduğunu söyler.

İkinci bölümde nikâhları başlayacağı için salona alınan genç çiftle birlikte sahnede diğer oyun kişileri de görünür. Oyunun diğer kişileri, evlilikle ilgili sözleriyle dikkat çekicidir. Sevil'i ve Kadri'yi evlilik üzerine düşündürmek için konuşurlar. Sosyal Araştırma Enstitüsü adlı bir kurumun nikâhtan önce sorulmasını istediği sorular vardır. Sevil, evlilikten sonraki yaşam şartları ile ilgili sorularla ilgilenmez, evin geçiminden sorumlu kişi erkektir.

Sevil ve Kadri'nin boşanmak için duruşma salonuna gittikleri üçüncü bölümde, güldürü unsurunu besleyen öge, Sevil ve Kadri'nin karşıtlığıdır. Boşanma durumuna gelen evliliklerinde birbirlerinin evlilik kurumunu yıpratıcı davranışlarını, suçlamalarla dile getirirler. Sevil'in ve Kadri'nin aile yaşantısı içinde sergiledikleri karşıtlıklar sözle sahneye taşınır ve anlaşmazlığı yaratır.

Fiziksel Özellikleri

Sevil, güzel, etkileyici ve zarif bir kadındır. Giyimi ve hareketleriyle zarafetini yansıtır. Kılık kıyafetine ve görünüşüne dikkat eder. Hem Kadri'nin hem de görevlinin övgü dolu sözleri Sevil'in güzelliğini izleyiciye duyurur.

...

Sevil- Böyle uzun etek incecik topluklarla yürümeye hiç alışık değilim!

Görevli- Hiç belli olmuyor!

Kadri- Kelebekler gibi uçuyorsun! (Cumalı, 2004: 751).

...

Görevli- Gözleriniz düşlerle dolu!

Sevil- (Kadri'ye) Duyuyor musun?

Görevli- Çiy düşmüş ağustos sabahlarını hatırlatıyor!

Sevil- (Kadri'ye) Dinle!

Görevli- Başak burcunda doğanların gözleri! Hemen belli oluyor! (Cumalı, 2004: 752).

Ruhsal Özellikleri

Sevil, oyunda toplumsal yergiyi yansıtmak için çizilmiş genelleştirilmiş bir tiptir. Prof. Dr. Sevdâ Şener'in Züppe Genç Kız Tipi başlığı altında ele aldığı tiplerin bazı özelliklerini üzerinde toplamıştır. Giyimine ve gösterişe önem verir. Yeni model bir otomobil ve bir köpek ister. Hiçbir işi yoktur ve sorumluluk da üstlenmez. Amacı iyi bir evlilik yapmak ve gösterişli yaşamını sürdürmek ister. Kendinden başkasının duygularını dikkate almaz. Bekleme odasında, Kadri'nin dişinin ağrıdığını söylemesiyle ilgilenmez hatta duymamış gibidir. Önce Avrupa tarzı satılık yemek

takımından bahseder, daha sonra ayna, şapka ve makyaj malzemelerinin ortaya çıkmasıyla ilgisi bunlar üzerine yoğunlaşır.

...

Kadri- Dişim ağrıyacak galiba!

Sevil- Kusura bakma şekerim ama gelen çiçeklerin içinde en güzeli annemin karanfilleri.

Kadri- Aksi gibi de yarın cumartesi!

Sevil- Akkavak Sokak nerede biliyor musun?

Kadri- Bizim dışı cumartesi pazar dağa gider...

Sevil- Birden aklıma geldi Akkavak Sokak'ta satılık bir Avrupa yemek takımı varmış.

Kadri- Diş ağrısı tam sırasını buldu.

Sevil- Gazetede ilânını okudum.

Kadri- İki gün sürerse...

Sevil- Nedir o iki gün süren?

Kadri- Af edersin dişim ağrıyor da...

Sevil- Akkavak Sokak'la diş ağrısının ilgisi ne anlayamadım?

Kadri- Dişimin ağrısına dalmıştım...

Sevil- Herhalde o kadar önemli bir ağrı değildir. Önemli olsa nikâh saatini beklemezdi! Buradan çıkınca bir aspirin alırsın geçer!

Kadri- Akkavak Sokak mı dedin?

Sevil- Günaydın! Allah için ne de güzel anlaşıyoruz! (Cumalı, 2004: 758,759).

...

Yaşı

Oyunda Sevil'in yaşı belirtilmez. Ancak Sevil, liseyi bitirip çabucak evlenme kararı aldığını söyler. Bu bakımdan henüz on sekiz on dokuz yaşlarında olduğu anlaşılmaktadır.

...

Sevil- Liseyi bitirirken bizim sınıfta hiç evlenmeyeceğim diyen bir ben vardım, oysa arkadaşlarım içinde ilk ben evleniyorum! Bütün arkadaşlarım nasıl olup da bu kadar çabuk karar değiştirdiğime şaşıyorlar! Kabahat hep senin!

Kadri- Pişman mısın?

Sevil- Henüz pişman değilim ama ileride olabilirim!

Kadri –Olmayabilirsin de!

Sevil- Bana kalsa yine de bu kadar çabuk evlenmezdim ama o kadar çok ısrar ettin ki... (Cumalı, 2004: 770, 771).

...

Eğitim Durumu

Sevil, lise mezunudur. Liseyi bitirdikten sonra evlenmeye karar vermiştir. Lise mezunu olsa da iyi eğitim almış bir genç kız sayılmaz. Düşünceleri kendi üzerine kuruludur, başka bir şeyle ilgilenmez.

Kimlikleri

a. Sosyal Açıdan Kadın Kimliği

Sevil, toplumsal yozlaşmayı bazı özellikleriyle üzerinde toplamış olan bir genç kızdır. Şımarık ve bencil yetiştirilmiştir. Bu yüzden sorumluluk bilinci taşımaz. Evlendikten sonra aile hayatı içinde eş olarak üzerine düşen görevleri yerine getirmez. Erkeğin nasıl olması gerektiği hakkında konuşur ancak kadının sorumluluklarından bahsetmez.

b. Kültürel Açıdan Kadın Kimliği

Boşanma sahnesinin yer aldığı ve olayın duruşma salonunda geçtiği üçüncü bölümde Sevil'in tanıdığı olan kadın, onun çok iyi şartlarda, bolluk içinde yetiştiğinden bahseder.

...

I. Tanık- Sevil bolluk içinde el üstünde büyümüştür. Evlâdım! Lüks içinde, saltanat içinde, zenginlik içinde yüzerek yetişmiştir! Babası, dededen zengindi. Ailelerindeki mal, İstanbul'da kimsede yoktu! Sultanhamamı'nı bilirsiniz?

Yargıç- Bilirim?

I. Tanık- Sultanhamamı'nın girişinde, ya ikinci ya üçüncü han onundu...

Yargıç- Ne oldu?

I. Tanık- Sattı, yedi! Vezneciler'i bilirsiniz?

Yargıç- Bilirim?

I.Tanık- Vezneciler'de Abdülmecid'in İbrikçibaşısı Kulaksız Vehbi Paşa'nın konağı büyükbabasından babasına geçmişti...

Yargıç- Ne oldu?

I. Tanık- Sattı yedi! Kanlıca'yı bilirsiniz?

Yargıç- Bilirim?

I.Tanık- Kanlıca vapur iskelesinden çıkınca sağdan üçüncü, Serasker Topal Rüştü Paşa'nın yalısı babsınındı.

Yargıç- Duruyor mu?

I.Tanık- Sattı yedi!

Yargıç- Sonuç?

I.Tanık- O ne zenginlikti beyefendi! O ne görkemli göz kamaştırıcı saltanattı! Aşçılar, uşaklar, hizmetçiler, halayıklar... Sevilciğim, dadılar, Fransız, İngiliz mürebbiyeler elinde büyüdü. Daha İstanbul'da kimsenin otomobili yokken onların üç otomobili vardı. Babası daha saydığım gibi üç han dört konak sattı yedi. Sağlığında kızının bir dediğini iki etmedi... (Cumalı, 2004: 811, 812).

...

Sevil, varlıklı aile içinde yetişmiş, iyi eğitilememiş genç kızdır. Şımarık ve bencildir. Sevil, çevre koşullarının sonucu olarak ortaya çıkmıştır. Eğitilerek doğru olanı görebilecektir. Sevil'in eğitimi evlilik hayatında başlamıştır. Duruşma esnasında, Kadri'yle evlilikleri boyunca yaşadıkları mutlu anlar, onların kararlarını değiştirmesine yol açar.

Sevil'in müzik seçimleri de onun yaşadığı çağın kültürüne aşina olduğunu yansıtabilecek şekilde verilmiştir. Radyonun yere düşmesiyle pop kültüre ait bir şarkı çalar, yargıç bu şarkıyı bilmediğini söyler. Arkasından çalan Dede Efendi'ye ait Rast şarkıya ise eşlik eder. Sevil ve Kadri, ikinci şarkıyla ilgili konuşmazlar.

...

(Kadri'nin kasetçaları düşer, düğmesi açılır.)

Şarkı- Her yerde kar var... (Kadri düğmeyi kapatır.)

Yargıç –Anlaşıldı, anlaşıldı. Ne diyor şarkı?

Kadri- Adamo'nun...

Sevil- (Kadri'nin yerine karşılık verir.) Her yerde kar var...

Yargıç- Benim bildiğim her yerde kar yok ama her evde hır var! (Yazıcıya)
Sizin evde yok mu?

...

Yargıç- ... Açın bakalım şu radyoyu, ne çalıyor? (Kadri kasetçaları açar, Dede Efendi'nin rast şarkısı duyulur. Yargıç mırıldanarak şarkıya katılır.) (Cumalı, 2004: 819, 820).

...

c. Psikolojik Açıdan Kadın Kimliği

Şımarık ve bencil olan Sevil, her fırsatta kendiyle ilgili övücü sözler duymak ister. İsteklerinin gerçekleştirilmesiyle mutlu olur. Sorumluluk duygusu taşımaz, ancak erkek olarak eşinin ona karşı ve evliliklerine karşı sorumluluklarını bilmesi gerektiğini düşünür. Erkeğin görevlerinden biri onun isteklerini yerine getirmek veya getiriyor gibi görünmektir.

...

Sevil- Korkaksın korkak! Erkek olan duvarları deler, sevgilisi için dağları düz eder.

Kadri –O sinemada, filmlerde...

Sevil- Hayatta olduğu gibi olmaktan kolay ne var? Anlaşıldı, senden iyi koca olmaz! (Ojesiyle çorabının kaçığını durdurur.)

Kadri- Camları kırmadım diye mi?

Sevil- Önce şunu aklına koy; kocalar hiçbir zaman hayır demez, olmaz demez.

Kadri- Ya ne der?

Sevil- Olur der, peki der, hemen der...

Kadri- Camları da kırar, öyle mi?

Sevil- Kırmasa bile kırarım der!

Kadri- Sonra?

Sevil- Sonra kadının dediği yerine gelmiş olur, vazgeçer, dileğini geri alır.

Kadri- Erkeklik bu mu?

Sevil- Anladın değil mi?

Kadri- Anlar gibi oluyorum!

Sevil- Öyleyse, hadi koş bir çift çorap al gel bana!

Kadri- Hemen canım, şimdi!

Sevil- Teşekkür ederim Kadroşum! Çok incesin! Az bekle, belki bir çaresini bulurum, boşuna yorulma! (Cumalı, 2004: 766).

...

Sevil, çatışma hâlinde olduğu eşiyle zıtlaşarak oyuna canlılık katar. Kadri, Sevil'in kahvaltı hazırlamadığı, annesine veya ablasına gidip sekizden önce dönmediğini söyler.

d. Cinsiyet Açısından Kadın Kimliği

Sevil'in cümlelerinden evli ve bekâr kadınların farklı davranışlarla kendini gösterdiği anlaşılır. Kadının evli olması durumunda eşinin ona karşı tutumu da değişecektir. Nişanlı olmak hatta evliliğin hemen öncesinde olmak bile, erkeğin

davranışlarına sınır koyacaktır. Evlilik kurumu içerisinde kadının yeri Sevil için, geleneksel toplum anlayışının dışındadır. Nikâhtan hemen önce söyledikleriyle, evliliğin erkeğin kadını baskıladığı, kendi hükümdarlık alanını kurduğu bir kurum olmadığını hatırlatır.

...

Sevil- Belli! Daha şimdiden başladın, öyle mi? Daha yarım saat sabredemedin! Unutma henüz karın değilim!

Kadri- Şimdiden başlayan sensin! Sen de henüz kocan olmadığını unutma! (Konuşmaları tam bir kavga durumuna dönüşür, birbirine karışır.)

Sevil- Bana şimdiden karınmışım gibi kabalık edemezsin!

Kadri- Ne sanıyorsun? Bana şimdiden gem vurup yedeğinde çekeceğini mi?

Sevil- Karın olmakla esirin olacak değilim, bunu kafana koy! (Cumalı, 2004: 755).

...

Aile hayatı içerisinde Sevil, Kadri'ye göre eş olarak sorumluluklarını yerine getirmemektedir. Sabahları kahvaltısını kendisi hazırlamakta, Sevil ise uyumaktadır. Her gün akşam annesine veya ablasına gider, bu yüzden Kadri, anahtarı olmadığı için eve sekizden sonra gelir. Anahtar yaptırmaz çünkü eve geldiğinde kendisini karısının karşılamasını ister.

Eğitim

Sevil Okatan, İş Karar Vermekte oyunundaki Oya'ya benzer özellikleriyle öne çıkar. Lise mezunu olduğu duyurulan genç kadın, eğitilidir ve zengin bir aileye mensuptur ancak şımarık yetişmiş olan genç kız, düşünmeden hareket eder ve konuşur. Dikkatle devamlı kendi üzerinde olmasını isteyen genç kadın, etrafında olup biten kendi dışındaki durumların farkında değildir.

Liseyi bitiren genç kız hemen evlenme kararı almıştır. Eğitimine devam etmeyi düşünmez. Genç kızın hayatını devam ettirmeye dair endişeleri yoktur. Zengin bir aileye mensup olan genç mız, evlendikten sonra da benzer hayat şartları içinde yaşamak istediğini belli edecek şekilde davranır.

2.24.2.2. I. Tanık

Oyundaki diğer kadın, tiplemedir. Elli yaşlarını geçmiştir. Sevil ve Kadri'nin nikâhlarında yakında dördüncü kez evleneceğini söyler. Nikâh memuru, kadının son eşini de öldüreceğini söyler. Ona göre, evlilikte önce erkek ölür kadın ise ancak evde öldürebileceği veya çürüğe çıkarabileceği biri kalmadığında ölecektir.

I. Tanık, Sevil ve Kadri'nin boşanma davalarına şahit olarak geldiğinde nikâh memurunun söylediği gibi dördüncü kocası da ölmüştür. Kadın ölen eşlerinden kalan kolye, yüzük, küpe çeşitli hatırları üzerinde taşır.

2.25. Devetabanı

2.25.1. Konusu

Devetabanı, Necati Cumalı Devetabanı adlı oyunda yayılma hastalığı denilen ve tıp biliminin iyileştirebileceği hastalıkların dışında olan bir sorunu sahneye koyar. 1983 yılında kaleme almış olduğu eserini daha sonra iki kere düzeltmiştir. Eser, 1986 yılında İzmir Devlet Tiyatrosu'nda sahnelenir. İki perde yedi tablodan oluşan eserin, bir de önsözü vardır. Necati Cumalı, önsözde Cumalı, devetabanı bitkisiyle somutlaştırdığı yayılma hastalığının ortak yaşam alanını nasıl daralttığını ifade eder. Yayılma hastalarıyla hemen her gün bir arada yaşadığımızı söyleyerek, komşulardan aile fertlerine kadar, çevremizdeki insanların varlık alanımızı kısıtladıklarını söyler. “Yayılma hastalığı içgüdüsel bir güdüden kaynaklanıyor. Sonunda ortak yaşamı dayanılmaz duruma getiren boyutlara ulaşıyor. Doğada daha açık gözlemek olası bu hastalığı, bitkiler dünyasında daha arsız, kökleri daha derine ulaşanlar, aralarında üredikleri öbür bitkilerin yok olmasına vardiıyorlar yayılmalarını. Ayrikotları, sarmaşıkgiller bu türlü bitkiler örneğin.” (Cumalı, 2004: 824).

Yazar, oyunda insanın kendisine ait alanının başkaları tarafından işgal edilmesine eleştiri getirir. İnsanın özgürlüğüne, birey olarak yaşama hakkına müdahale eden bu hastalık oyunda temel sorun olarak ele alınmıştır. Oyunda bu davranışlardan kaynaklanan durumlar komedi yoluyla izleyiciye aktarılmıştır.

Yazar, önsözde eserin konusu ile ilgili şu açıklamalara da yer vermiştir: Oyunumda doğa ile toplumda yan yana yansıtmaya çalıştım bu hastalığı. Devetabanı geliştikçe kendisini yetiştirenlerin yaşama alanlarını daraltan, kısıtlayan bir bitki. Sahnede, doğada olan bu köklü eğilimin simgesi olarak yer alıyor. Kitapları, plâkları arasında okuyarak, yazarak, müzik dinleyerek gürültüsüz patırtısız bir yaşam süreceği bir eve kavuşmak için yıllarca didinen İlder Tezcan'ın bu düşü gerçekleşince, yayılma hastası yakınları arasında başına gelenleri oyun ilerledikçe sahnede izleyeceksiniz! (Cumalı, 2004: 824).

Oyunun asıl kişisi İlder Tezcan, otuz sekiz yaşında, gazetecidir. Uzun yıllar kirada yaşamış olan İlder, bir ev almanın hayaliyle yaşamıştır. Onun hayalini kurduğu ev, gürültüden uzakta, istediklerini yaparak yani romanını yazarak ve okuyarak zamanını geçireceği bir yerdir. Oysa daha ilk andan itibaren başka insanların dâhil oldukları bir mekâna dönüşür. Arkadaşı Serdar, İlder'e ev hediyesi olarak bir devetabanı bitkisi getirir. Serdar'ın daha ilk tabloda müdahaleleri ile oyunun gelişimi izleyiciye sezdirilir. İkinci tabloda Serdar'ın eve Güzin'i davet etmesiyle İlder ve Güzin tanışır. Oyun, ikinci bölümden itibaren, izleyiciyi bir yıl sonrasına götüren ve Güzin'le İlder'in evlenmeleri ile seyreden olaylara sahne olur. Güzin'in başlardaki küçük müdahaleleri evlilikle birlikte İlder'in hayatını kuşatmıştır. Temizlik bağımlısı olan Güzin, İlder'e istediği huzurlu ortamı veremez. Onun için çaba sarf ettiğini söylese de devetabanı bitkisi gibi yayılarak İlder'in hayatını sarmıştır. Aylardır romanında ilerleme gösteremeyen İlder, baldızı Güliz'in de cesaretlendirmesiyle yalnız kalıp kitabını tamamlamak için Bolu'ya bir dağ oteline gider. Bu zaman zarfında Güzin de kardeşinin söylediklerine hak vererek kendini kontrol etmeye başlar. Oyunun sonunda aradan otuz dört gün geçmiştir ve İlder, romanını tamamlayarak evine döner. Bu dönüş de İlder'in eşyaları, oyunun başında kendisinin düşündüğü şekilde yerleştirilmiştir. Devetabanı da sararmaktadır.

2.25.2. Oyunun Kadın Kişileri

2.25.2.1. Güzin Subaşı

İlter'in karısı olarak sahnede yer alan Güzin, ilk bölümün ikinci tablosunda oyuna dâhil olur. İlter'in yeni taşındığı eve Serdar tarafından davet edilir. Serdar, evlidir ancak Güzin'le evlilik dışı münasebet kurmayı planlar. Fakat Güzin, İlter'le ve evle ilgilenir. Oyunun ikinci bölümünde İlter ve Güzin evlenmişlerdir. İlk bölümdeki olayların üzerinden bir yıl geçmiştir. Temizliğe fazlaca düşkün olan Güzin, bu sebepten İlter'in çalışma ortamını dağıtmıştır. Elektrik süpürgesi sesinden kafasını toparlayamayan ve sürekli yer değiştirmek zorunda kalan İlter, romanını ilerletemez. Bununla birlikte Güzin'in yakınları ziyaret gelirler ve İlter'in yaşam alanı iyice daraltılır. Aynı süreçte salona koymayı istemediği halde Serdar'ın ısrarıyla salonun ortasında bulunan devetabanı bitkisi de büyümekte ve evi daraltmaktadır.

Güzin, oyunda devetabanı bitkisini temsil eden tiplerden biridir. Evlenerek yerleştiği evde zamanla her alanda hâkimiyet kurmuştur. Çalışma odası olarak kullanılacak alanlarda bile İlter, kendi başına kalamaz. Güzin eve yakınlarını davet eder, böylece her yandan İlter'in yaşam alanını kuşatmış gibidir. Oyunu sonunda hem İlter'in evden gitmesi hem de kardeşinin tavsiyeleriyle yayılmacı huyundan vazgeçecektir.

Fiziksel Özellikleri

Oldukça güzel ve etkileyici bir kadın olan Güzin, oyunun başında Serdar'ın, güzelliğiyle ilgili övgü dolu sözleriyle tanıtılır.

...

Serdar- Böylesi ilk kez başıma geliyor! İlk kez böyle tutuldum! Çıtı pıtı, şeker mi şeker! (Cumalı, 2004: 837).

...

Serdar- ... (Dışarıyı dinler.) Geliyor. (Pencereye yaklaşır, perdeyi ucundan aralar.) Evet, geliyor! Allah'ım bu ne güzellik! Afet! (... Elini kalbine götürür.) Durmazsa iyi! (Cumalı, 2004: 848).

İlerleyen sahnelerde Güzin'le tanışan İlder, onun güzelliğinden etkilenecek ve evlenmeyi istemediği halde bir yıla kalmadan Güzin'le evlenecektir.

Ruhsal Özellikleri

Güzin'in ruhsal özellikleri oyunda derinlemesine verilmemiştir. Canlı ve sevecen tavırlarıyla dikkat çeker. İlder'le olan çekişmeleri sırasında inatçılık gibi özellikleri İlder aracılığıyla izleyiciye yansıtılır. Temizliğe hastalık sayılabilecek kadar düşkündür. Songül Taş, Güzin'in eşarbi, eldiveni ve önlüğü ile belirginleştiğini belirtir. (Taş, 2001: 274). Ancak oyunun sonunda hatalarının farkına vararak bu özelliklerinden uzaklaşır.

Yaşı

Güzin, yirmi beş yaşındadır. Güzin'in yaşı, başlangıç kısmında verilmiştir. Oyunda Güzin'in yaşıyla ilgili başka bilgi verilmez.

Eğitim Durumu

Güzin, Fransız Filolojisi mezunudur. Serdar'la aralarında geçen konuşmadan edebiyattan ve müzikten söz etmeyi sevdiği anlaşılır. İlder'in kitaplığında gördüğü Lolita'yı okuduğunu ve çok sevdiğini söyler, kitabın konusundan bahseder. Mimari ve iç dekorasyonla ilgilenir.

...

Güzin- Önemi yok! Müzikten, edebiyattan söz edecek bir dost kazanacağım.

Serdar- (İğneli) Yalnız müzikten edebiyattan mı? Mimarlıktan, iç dekorasyondan...

Güzin- İyi söyledin! Mimarlıktan, iç dekorasyondan...

Serdar- Evini yerleştirmesine yardımcı olursun!

Güzin- Tabii olurum! Neden olmayayım? Hem de seve seve! Ne de olsa bu işlerden bir erkekten daha iyi anlarım...

Serdar- Yalnız bu işlerden mi? Romandan da!

Güzin- Unuttun galiba, Fransız filolojisini bitirdim! (Cumalı, 2004: 860).

...

Kimlikleri

a. Sosyal Açıdan Kadın Kimliği

Güzin, oyunda tip olarak öne çıkan kişilerden biridir. Güzelliği ve titiz olmasıyla belirginleşir. Eğitimlidir ancak çalışan bir kadın değildir. Oyunun başında evli olan Serdar'la arkadaşlık eder. İlder'in evini görmesiyle evlenme düşüncesi belirginleşir. Güzin, evlilik hayatı içerisinde ev kadını olarak belirginleşir. Temizliğe ve düzene aşırı bağlılığıyla ön plana çıkar. Devamlı olarak evi süpürür, tozları alır. Bu sebeple İlder'in çalışma alanını daraltır. Oyunun başında Serdar'la yaptığı konuşmalarda temizliğe düşkünlüğü belirginleşir.

...

Güzin- ... Bu evin bu dağınık hâli beni üzüyor! Bu masa burada âdeta atılmış kalmış! Tam mutfağın kapısına karşı... (Yemek masasının sandalyelerini yanlara çeker.) Hadi ne duruyorsun? Yardım etsene!

Serdar- (Kararsız) Yani şimdi ev mi yerleştireceğiz?

Güzin- Hayret!

Serdar- Nedir hayret olan?

Güzin- Senin hiç böyle biri olduğunu düşünmezdim!

Serdar- Ne gibi?

Güzin- Bu evin bu karışıklığı seni hiç mi rahatsız etmiyor yani?

Serdar- Niye etsin?

Güzin- Birbirimize hiç benzemiyoruz öyleyse! Dağınıklık dehşetli iter beni! Havamı bozar! Dört bir yan böyle dağınık iken değil sevişmek, konuşmak bile içimden gelmez! Hadi tut bir işe yara! (Cumalı, 2004: 853).

...

b. Kültürel Açıdan Kadın Kimliği

Güzin, iyi eğitilmiş bir kadındır. Edebiyattan, müzikten anlar; dekorasyonla ilgilenir. İlder'in yazmakta olduğu romanla gerçekten ilgilenmiştir. Onunla evlendikten sonra farkında olmadan İlder'in çalışma düzenini bozar, ancak onun romanını bitirmesini ister, İlder'i destekler. Aile kurumu içinde eş olarak görevlerini yerine getirir. Güzin, Prof. Dr. Sevda Şener'in orta halli ve koruyucu kadın tipi başlığı altında değerlendirdiği tipin bazı özelliklerini taşır. Bu değerlendirmeye göre yapmacıksızdır, ev kadınlığı görevlerinin sorumluluğunu taşır. Kocasına karşı sadıktır. Sıkıntılara göğüs gerer. Ev işlerinde temiz ve çalışkandır. (Şener, 1972: 67).

c. Psikolojik Açıdan Kadın Kimliği

Güzin, ayrıntılı çizilmiş bir oyun kişisi değildir. Onun psikolojik yapısı da belirgin olarak yansıtılmamıştır. Oyunun başında Serdar'la arkadaşlık yapsa da İlder'le evlenir. Onu görmeden hakkında olumlu ifadeler kullanır. Güzin'i en başta İlder'in almış olduğu yeni ev etkiler.

...

Güzin- ... Arkadaşın okumayı seviyor olmalı?

Serdar- Mesleği! Ayrıca zaman da ayırabiliyor!

Güzin- Tabii, en başta şiiri?

Serdar- Lisedeyken yazmaya çalışırdı...

Güzin- Sonra?

Serdar- Şair olmadığını anladı, bıraktı.

Güzin- Senin şiirden falan hoşlandığını sanmıyorum! (Serçe parmağının ucunu kitaplığın rafından geçirir. Parmağına bakar.) Bu evde önemli bir şey eksik!

Serdar- Neymiş o?

Güzin- Kadın! (Parmağının ucunu siler.) Raflar toz içinde! Bir toz bezi bulabilir misin bana? Bekâr değil mi? (Cumalı, 2004: 855).

...

Güzin'in aşka ve sevgiye bakışı da Serdar'la yaptığı konuşmalarda belirginleşir. Serdar, evlidir, Güzin de bunu bilir, onunla görüşür ancak İlter'e dair gördükleriyle Serdar'a aralarında bir şey olmadığını söyler.

...

Güzin- Anladığım kadarıyla sadece beni istiyorsun! Sevmek bu değil!

Serdar- İstemek sevmektir!

Güzin- Yanılıyorsun!

Serdar- Sevmek de istemek!

Güzin- Hayır!

Serdar- Evet!

Güzin- Bu senin anladığın sevgi, benim değil!

Serdar- Seninkisi başka türlü mü?

Güzin- Sevmek, birlikte olmaktan hoşlanmak, mutluluk duymak, sevdiği insanı mutlu etmeye çalışmaktır. (Cumalı, 2004: 858).

...

Güzin'in İlder'e karşı ilgisi ve evlilik arzusu, onu tanımadan belirginleşir, evini görmüştür, kitapları, plâkları da Güzin'i etkiler. İlder ise daha yeni tanıştıkları anda Güzin'in güzelliğinden etkilenir. İlder'i evliliğe yönlendiren Güzin'dir. Güzin'in İlder'i tanıdığı gün verdiği karar onunla evlenmek olacaktır. İlder'i etkilemek için, ona yardım edebileceğini söyler, yemeğini hazırlar. Serdar'ın getirdiği devetabanını yerinden oynatarak eve daha ilk günden hâkim olduğunun mesajını verir. Serdar, kıskançlığın da etkisiyle Güzin'in devetabanından daha tehlikeli olduğunu söyler, bu konuda İlder'i uyaracaktır, ancak Güzin de kararını vermiştir, Serdar'a ait olmadığını söyler. İlder'i de çoktan etkisi altına almıştır.

...

Güzin- İlder senin aklınla iş göreceksin değil herhalde!

Serdar- Devetabanı ne kadar yer kaplayabilir ki! Sen çok daha tehlikelisin! Bir evi tek başına kaplayabilirsin! Eşiğinden bahçe duvarına kadar!

Güzin- Kötü mü olur? Düzenine girer, evin yüzü güler.

Serdar- İlder'e de bütün evde ayakkabılarını koyacak yer kalmaz. İlder'i uyaracağım! (Cumalı, 2004: 870).

...

Güzin- Ben senin ne şapkanım ne de şemsiyen! Bunu öğrendiğine göre (Kapıyı aralar) çıkıp gidebilirsin!

...

Güzin- (Kapıyı aralar) Gideceksen hemen git, yoksa bir daha bu eve ayak atamazsın!

Serdar- (Kapıyı örter) Sen mi bu eve sokmayacaksın beni?

Güzin- (Kapıyı aralar) Hayır, İlder!

Serdar- (Kapıyı örter) İlder'i uyarmak görevim!

Güzin- Geç kaldın! (Kapıdan çekilir, kollarını göğsünde kavuşturur, Alaylı bir gülüşle, kısa bir an Serdar'ı süzdükten sonra.) İlder kararını verdi bile!

Serdar- Yani?

Güzin- Benimle evlenecek! (Cumalı, 2004: 870).

...

Serdar'ın kadınlar hakkında yaptığı değerlendirme bu bakımdan doğru çıkar. Evlenmek istemeyen İlder, Güzin'i tanıdıktan birkaç ay sonra onunla evlenir.

...

Serdar- Evin tam bir aşk yuvası azizim! Bulunmaz bir aşk yuvası! Böyle bir evde âşık olursan pek iğne yutmuş gibi olmazsın! Kaç yaşındasın, otuz yedi?

İlder- Otuz sekiz!

Serdar- Ev sahibi olmak için erken, evlenmek için geç! Evlenmeye niyetin varsa elini çabuk tut!

İlder- Hiç öyle bir niyetim yok! (Yerdeki tablolarından birini alır.)

Serdar- Unutma, evlenme kararını kadın verir, erkek değil!

İlder- Yani?

Serdar- Böyle bir evin varken kadınların elinden kolay kolay kurtulamazsın!

İlder- Ben ha! Ben! (Tabloyu asar.) Ben romancıyım paşam! Romancı! Sanatımla evliyim! ...

Serdar- Görürüz!

İlter- Hiçbir kadın beni yazı masamdan koparamaz!

Serdar- Böyle senin gibi atıp tutarken kaç romancı kendini yazı masası yerine nikâh masası başında bulmuştur! Evlen de görürsün! Karın, evin dört bir yanına el koyar. Çalışmak için kala kala bahçedeki kümes kalır sana! Tabii o da karın tavuk meraklısı değilse!

İlter- Nasıl olsa evlenecek değilim!

Serdar- Evleneceksin!

İlter- Hayır, evlenmeyeceğim!

Serdar- Evet, evleneceksin! Olmadı!

İlter- Olmayan ne?

...

Serdar- Evet, görüşeceğiz! Hele o akıllı, anlayışlı denilen kadınlardan biri çıksın karşına! Roman konularını hayran hayran dinler numarasını yapsın, koruyucu melek rolü oynasın, evlenmek için yalvaracaksın!

...

Serdar- Ben de görüşeceğiz dedim! Kadınlar önce ev delisidir oğlum, kaş, göz, boy pos sonra gelir! Akıllı bir kadın bu devirde kiralık bir ev bulanı bile elinden kaçırmaz, değil böyle köşk sahibi olanı! (Cumalı, 2004: 833, 834, 835).

...

d. Cinsiyet Açısından Kadın Kimliği

Güzin'in kadın olarak aile kurumundaki yeri toplumun normlarına uygun olarak şekillenmiştir. Ev işi yapar, kocasını çalışmalarında destekler ve kocası evi terk

ettiğinde onun dönüşünü bekler. Oyunun ikinci bölümünden itibaren eş kimliğiyle sahnede yer alır. Oyunun ilk bölümünde ise, gerçek sevginin birlikte olmaktan hoşlanmak ve sevdiği insanı mutlu etmeye çalışmak olduğunu söyler.

Eğitim

Güzin Subaşı, eğitilmiş bir genç kızdır. Üniversitede Filoloji okumuştur. Edebiyat ve müzikten konuşmayı sever. Serbest yaşayan Güzin, İlder'in arkadaşı Serdar ile görüşür. İlder'in hayat düzenine şahit olunca onuna evlenmeyi düşünür, Güzin, evleneceği erkeği kendisi seçmiştir. Güzin'in çevresel eğitimi, İş Karar Vermekte oyununun kadın kişisi Oya ile Gel Evlenelim Yürü Boşanalım oyunundaki Sevil Okatan'ın eğitimine benzer. Güzin, diğer oyun kişilerinden farklı olarak üniversite mezunudur. Ancak oyunun başında hayatı algılayışı ve evliliğe bakışı Oya ve Sevil'e benzer, evlendikten sonra ev işleriyle meşgul olan Güzin, temizlik konusunda hassas olduğundan İlder'in alanına fazlaca müdahale eder. Çalışmayı düşünmez, aile hayatı içinde kadının yerinin ev olduğu algısına sahiptir. Oyunun sonlarında Güzin'in iyi eğitim almış olması onun yaşananları doğru değerlendirmesine ve İlder'e olan müdahalesini azaltmasına imkân verir. Güzin, İlder'in kitabını bitirebilmek için evden ayrılmasını dahi olağan karşılar.

2.25.2.2. Güliz Subaşı

Güzin'in kız kardeşidir. On sekiz yaşında canlı ve hareketli bir genç kızdır. Özgürce hareket etmeyi sever. Davranışları ve konuşmalarıyla onun hareketliliğine canlılık katar. Babası Rize'ye gitmiştir bu yüzden babaannesi ve ablasıyla birlikte yaşar. Ablasının evlenmesiyle babaannesiyle birlikte onların yanına gelir ve İlder'in evine yerleşirler. Ona karşı tahammülsüzdür. Ablasıyla konuşmaları oyuna renk katar. Kedisi ve kitara hocasıyla bütünleşmiş gibidir.

Serdar'ı güzelliğiyle etkilemiştir, iki defa Serdar'la buluşacağını söyleyerek onu atlatır. Yabancı kelimeler ve argo tabirler kullanır. Güliz de ablası gibi İlder'in yaşam alanında yayılma hastalığını netleştiren oyun kişilerindendir. Ancak Güzin'in hatalarını fark etmesinde ve değişmesinde söyledikleriyle etkili olacaktır. İlder'in evden gitme sebebini de bilir ve ona hak verir.

2.25.2.3. Müzeyyen Subaşı

Güzin ve Güliz'in babaanneleridir. Kulakları ağır işittiği için söylenenleri genellikle yanlış anlar ve konuşmalarıyla güldürü unsurunu besler. Güliz'le birlikte bir süre İlder'in evine yerleşir. İlder'in yaşam alanını daraltan oyun kişilerindedir. İlder'in gitmesi Güliz ve babaannenin gitme kararlarının hemen öncesinde gerçekleşir. Evine dönmek istediğini söyleyen Müzeyyen hem sıkılmıştır hem de Güzin'in gelen gidenle yorulduğunu düşünür.

2.26. Kuyu

2.26.1. Konusu

Necati Cumalı'nın Kuyu adlı oyunu, Susuz Yaz oyununda olduğu gibi su sorunu üzerine şekillenmiştir. Anadolu insanının çektiği su sıkıntısı, iki oyunda da kişiler arası çatışmayı temel alarak sahneye konur. 1988 yılında kaleme alınan oyun, Necati Cumalı'nın sahnelenmemiş oyunlarından. İstanbul Devlet Tiyatroları tarafından aynı yıl sahnelenmesi planlanmış ancak sahneye konulamamıştır.

Necati Cumalı, Raik Alınçık'a yazdığı mektupta oyunu için şu ifadeleri kullanır: "Kuyu" bir bakıma "Susuz Yaz"a ek. Susuz Anadolu'nun su sorununu bir başka açıdan ele aldım. "Bozkırda Bir Atlı"da topladığım şiirlerim arasında yer alan "Göç" te yansıttığım daha önemli bir sorunla birleştirerek işledim. Bugün Türkiye ikili bir göç yaşıyor. Bir yandan yurdun zenginlikleri, seçkin beyinleri kopup dışarıya giderken bir yandan, ekmeğini yurt dışında aramak zorunda kalan emekçi kesimi, dışından tırnağından keserek biriktirdikleriyle sılasını doldurmaya yurda dönmeye çalışıyor. Kuyu'da Almanya'da çalışan Ceyhan, biriktirebildiği parayla, susuzluktan ot bitmeyen, tek yeşil yaprak görmemiş köyünü suya kavuşturmak için çalışır. (Cumalı, 1992: 54).

Oyunda Susuz Yaz'dan farklı olarak suyu kendi tekeline alıp, köye hâkim olmayı planlayan köylü Hasan Kocabaş'ın aksine Ceyhan Atik, su bulmak için kuyu açar ve suyu tüm köyü kalkındırmak için kullanmayı ister. Kuyu'da Ceyhan'ın karşısına çıkacak olan unsur köyün muhtarıdır. Muhtar, devletten aldığı yetkileri

eğitimsiz köylüler üzerinde kötüye kullanır. Ceyhan'ın su bulmasıyla köyün ve köylünün üzerindeki hâkimiyetini kaybedeceğini bildiğinden onu engellemek için her türlü yola başvurur. Muhtarın Ceyhan'ı engellemeye çalışmasındaki önemli etkenlerden biri, oğlu Cafer'le evlendirmeyi düşündüğü Sevdican'dır. Sevdican ve Ceyhan'ı ayırmanın yollarından biri Ceyhan'ın tekrar Almanya'ya dönmesidir. Muhtar bu sebepten Ceyhan'ın kuyu açma çabasının önüne geçmeye çalışır. Necati Cumalı'nın su sorunu ele aldığı her iki oyununda da kişiler arası çatışma mülkiyet sorunu üzerine temellenir.

Necati Cumalı, iki bölüm dört tabloda oluşan oyunun her tablosuna konusuna göre başlık vermiştir. İlk bölümün tabloları Yas ve Kuyu; ikinci bölümün tabloları ise Düğün ve Su adıyla kaleme alınmıştır. İlk bölümün ilk tablosunda annesinin ölümü üzerine Almanya'dan dönen Ceyhan Atik'in su bulmak için köyde kalmaya karar verdiğini açıkladığı bölümdür. Muhtar ve oğlu, onu bu kararından caydırmak isteseler de Ceyhan kararlıdır. İkinci tablo, arkadaşı Kadir'le birlikte Ceyhan'ın beş aydır kuyu açma çalışmaları yaptığı izleyiciye duyurulur. Kadir ve eşi Selime de su çıkacağından ümitsizdir, Kadir para kazanmak için ovaya inip çalışması gerektiğini söyler. Ceyhan'ı ruhsatsız silah bulundurmaktan tutuklamak için bahçesindeki ortancaların dibine silah saklayan muhtar ve oğlu jandarmayla Ceyhan'ın evine gelirler. Onlardan önce Sevdican, jandarmaların gelmekte olduğunu Ceyhan'a söyleyip onu uyarmıştır. Sevdican'ın çıkmasıyla sahneye gelen Zühre Yenge, bahçedeki tabancayı bulur ve belindeki kesesine saklar. İkinci bölümün Düğün başlıklı tablosunda Sevdican ve Ceyhan'ın evlenmek için Antakya'ya gittiği duyurulur. Nikâh kutlamaları muhtarın bahçelerine et atması ve köpekleri peşinden sürüklemesiyle bozulur.

Oyunun son tablosunda su bulmak için Zühre Yenge, Sevdican ve Ceyhan'ın çalışmaları devam etmektedir. Çalışmaları yine muhtarın gelmesiyle bölünür. Muhtar, vali ve milletvekilleri geleceği için kuyudan çıkardıkları toprakları kaldırmalarını söyler. Aylardır çalışmalarına rağmen hem suyun çıkmaması hem de muhtarın müdahaleleriyle bunalmış olan Ceyhan, çabalasa da umudunu yitirmektedir. O sırada ziyaretlerine gelen Sait, kuyuya bakar ve kuyudan su çıkmış olduğunu görür. Ceyhan ve Sevdican'ın konuşmalarıyla bahçelerinin ve köyün suyla birlikte nasıl değişeceği

izleyicinin hayalinde de şekillenir. Su çıktığını duyan köyüler “Su! Su!” sesleriyle Ceyhan’ın bahçesine doğru gelmektedirler. Oyun, tecrübenin ve aklın simgesi olan Zühre Yenge’nin dualarıyla sonlanır.

2.26.2. Oyunun Kadın Kişileri

2.26.2.1. Zühre Çakır

Zühre Çakır, oyunun en önemli kadın kişisidir. Oyunun asıl kişisi olarak öne çıkan Ceyhan Atık’in yengesidir. Kişilere ve olaylara dair sağduyulu ve akılcı konuşmalarıyla diğer tipler arasından sıvrılır. Zühre, Susuz Yaz’daki Esmâ Ölmez’e benzer özellikler gösterir. Tıpkı Esmâ gibi düşündüklerini sakınmadan söyler. Muhtar’ın karşısında durur. Ceyhan’a inancı tamdır, herkesin umutlarının tükenmeye yüz tuttuğu anlarda bile o, inancıyla belirginleşir. Suyun çıkacağından şüphe etmez. Suyun gelmesiyle birlikte köyde meydana gelecek değişikliklerden bahseder, ileri görüşlüdür.

Zühre Çakır, Prof. Dr. Sevda Şener’in, “Çağdaş Türk Tiyatrosunda İnsan” isimli eserinde “Yaşlı Köylü Kadını” alt başlığıyla değerlendirilen kişilerin özelliklerine sahiptir. Sevda Şener, bu kadınlar için, “yaşı ilerlemiş, yılların tecrübesini taşıyan, dayanıklı, gözü pek; yeni bir atılıma öncülük edebilecek, kötülüğe karşı sözünü sakınmayan” ifadelerini kullanır. Yine, Prof. Dr. Sevda Şener’in Susuz Yaz’ın Esmâ Ölmez’i için yaptığı şu değerlendirme, Kuyu’nun Zühre Çakır’ını da yansıtacak niteliktedir. “Yaşlı köylü kadın tipi, seyircinin ezilmiş cinste özlediği direnmeyi gösterdiği için hoş giden masalımsı bir kahramandır.” (Şener, 1972: 98).

Fiziksel Özellikleri

Zühre Çakır, oyunda fiziksel özellikleriyle belirmese de, gençliğinde güzel olduğu Selime tarafından dile getirilir.

...

Selim- Giy de Ceyhan’ın gönlü olsun! Ceyhan oğlun sayılır. Dayısının emanetisin! (Zühre pardösüyü giyer.) Tastamam uydu! Sanırsın ölçmüş dikmişler!

Sevdican- Çok da yakıştı!

Selime- Zühre Abla'ya ne giyse yakışır. Ben bacak kadarken büyüssem de ona benzesem diye can atardım! (Cumalı, 2004: 944).

...

Ruhsal Özellikleri

Çalışkan, dayanıklı ve inançlı yönleriyle öne çıkan Zühre, davranış ve konuşmalarıyla oyunun seyrini değiştiren özellikler gösterir. Ceyhan'ın su bulma hayaliyle umutlanan Zühre, ona, destek olur. Hayallerine ulaşması için yılmamasını söyler. Gençlere ve özellikle çocukların inancına bağlanmak gerektiğini, çocuk umudunu barındırmak gerektiğini düşünür.

...

Sait- Ceyhan abi, su çıkacak derse çıkar!

Zühre- Çocuk o! Bütün umutları yüreğinde, sağ! Tek umudunun acısını tatmamış daha! Gençler, yaşlılara sorup iş göreyim derlerse niyetlendikleriyle kalır! Çocuğun dediğini dinle sen! (Cumalı, 2004: 932).

...

Zühre, inançlıdır ve inancını korumasını bilir. Muhtar'ın yaklaşımından ötürü yaşanabilecekleri tahmin eder, insanların davranışlarının altında yatan sebepleri tahmin eder, özellikle muhtar konusunda dikkatli davranır. Bu bakımdan sağduyulu ve temkinlidir. Ceyhan'ı uyarır.

...

Zühre- Ceyhan'ım, muhtarın her zamanki oyunu bu! Seni kışkırtıyor, öfkeni körüklüyor, tuzağa düşme! (Cumalı, 2004: 943).

...

Yaşı

Zühre'nin elli yaşını aşmış olduğu kişilerin tanıtıldığı bölümde belirtilir. Tecrübesi ve inancıyla yaşını yansıtan kadın tipidir.

Eğitim Durumu

Okul görmediğini, eğitimi olmadığını ifade eden Zühre, toplumsal eğitimle yetişmiş ve tecrübe ettikleri üzerine düşünerek kendi algısını oluşturmuş bir kadındır. Okul görmemiştir ancak eğitilmiş gibidir. Olaylar arasındaki bağlantılardan yola çıkarak doğru tespitler yapar.

...

Zühre-Ben sizler kadar okul görmedim! Ama ömrüm hep gördüğümü, duyduğumu düşünmekle geçti. Bu köy yerinde bol bol düşünecek vaktim oldu. Sonunda şuna inandım ki, bugün insanların, doktorların, bilginlerin çözemedikleri daha bir yığın giz var!

Selime- Sözü neye bağlıyorsun?

Zühre- Sevdican'ın rüyasına! Burada hepimizin içine doğanlara! İnsanlar yalnız gözleriyle görmez, yürekleriyle de görür!

...

Zühre- Benim çocukluğumda, radyo, uçak, elektrik daha bir yığın icat yoktu. Kim var etti bunları? Altmışıma geldim bunları gördüm, bir altmış yıl daha yaşasam kim bilir neler görürüm... (Cumalı, 2004: 936).

Kimlikleri

a. Sosyal Açıdan Kadın Kimliği

Zühre'nin toplumsal anlamda yeri, oyunun diğer kadın kişilerinden farklıdır. Yaşı ve tecrübesi gereği yol gösterici konumundadır. Eğitilmiş olmasa da kişilere ve yaşananlara dair sözleri ve yönlendirmeleriyle çevresindekileri etkiler. Köyde devletin

temsilcisi olarak kendince düzen kurmuş olan muhtarın karşısında durur. Eğitimli olmayan Zühre, muhtarın oyunlarına karşı akli ve sağduyusu ile ön plana çıkar. Hukuki anlamda haklarını bilmesede tecrübelerine dayanarak doğru ve yanlış görür. Ceyhan'ın evine silah saklayıp jandarmayla birlikte eve gelen muhtar ve jandarma başçavuşu Zühre'nin konuşmasına fırsat vermezler, başçavuşun Zühre'ye hitabı da cinsiyetçi bakışını yansıtacak şekildedir. Ancak Zühre, baskılanmaz.

...

Başçavuş- Başka silahın yok mu?

Ceyhan- Yok!

Başçavuş- Tabancan?

Ceyhan- Yok!

Başçavuş- Yalan söylersen suçun daha da ağırlaşır! Doğru mu söylüyorsun?

Ceyhan- Silah sevmem!

Başçavuş- Tabancan varmış?

Ceyhan- Tabancam yok!

Zühre- Yalanı da sevmez!

Başçavuş- (Zühre'ye) Sen sus! (Ceyhan'a) Elinde görmüşler?

Ceyhan- Kimmiş o gören?

Başçavuş- İhbar eden.

Ceyhan- Kim o?

Başçavuş- Adını veremeyiz! (Cafer'in gözü avludaki çiçek tenekelerindedir. Yavaş yavaş tenekelere yaklaşır.)

Muhtar- İhbar edenin adı gizli tutulur!

Ceyhan- Hem de görmüş? Elimde görmüş!

Başçavuş- Evet, oturmuş yağıyor, temizliyormuşsun!

Ceyhan- Yalan söylüyor!

Başçavuş- Biz bu ihbarı değerlendirmek zorundayız!

Ceyhan- Buyurun değerlendirin!

Zühre- İftira!

Başçavuş- Kadın, söz dinle, sus!

Zühre- Niye susayım? Benim tanıklığının değeri yok mu? Elin yalancısının sözüne itibar ediliyor da benim neden edilmiyor? Ben bu eve yıllardır her gün girer çıkarım, bu evde tabanca olsa ilk ben görürüm!

Başçavuş- Gerekirse seni de dinleriz!

Zühre- Şimdiden dinlesen olmaz mı?

Başçavuş- Diyeceğin ne?

Zühre- Ceyhan benim elimde büyüdü. Delikanlı oldu, bir gün olsun babasının çiftesine bile el sürdüğünü görmedim. Bu evde bir silah var, o da çifte! Bütün köyün bildiği çifte!

Başçavuş- Anlaşıldı. Bunları ifadene başvurursak yine söylersin! (Ceyhan'a)
Demek tabancam yok diyorsun? (Cumalı, 2004: 961, 962).

...

Cafer'in davranışlarından silahı bahçeye onun saklamış olduğunu anlayan Zühre, Cafer'in kendini ele vermesi için onu yüreklendirir.

...

Cafer- Başefendi, (bakışları çiçek tenekelerinde) avludan başlasan? (Eli kendiliğinden çiçek tenekelerine doğru uzanır.)

Başçavuş- Niye?

Muhtar- (Cafer'e) Sen sus hele! (Başçavuşa) Başefendi sen bildiğin gibi yap...

Cafer- (Muhtara) Bir bildiğim var ki söylüyorum!

Zühre- Aferin Cafer, sen bildiğin neyse söyle, saklama!

Cafer- Ev dört duvar kapalı yer, her ne varsa içinde kalır, uçup gitmez. Avlu öyle mi? Açık! Tabanca avludaysa, başefendi içerdeyken bakarsın biri tüydürüverir!

Zühre- Aferin Cafer!

Başçavuş- Jandarma avluda kalacak!

Muhtar- Cafer oğlum, sus diyorum sana! Başefendi işini senden iyi bilir.

Zühre- Muhtar niye önlüyorsun oğlanı? Hani bıraksan tabancayı kendi eliyle koymuş gibi buluvorecek! (Cumalı, 2004: 962).

...

b. Kültürel Açıdan Kadın Kimliği

Zühre, içinde yaşadığı toplumda kadın olarak üzerine düşenleri yerine getirmiş bir kadındır. Çalışkandır. Köy hayatı içinde kadının üzerine düşen görevler hiç bitmez, Zühre de aile hayatı içinde hep çalışmıştır.

...

Sevdican- Zühre Yengeciğim, çok beklettik mi seni? Dur şu elimdekilerden kurtulayım... Nasılsın? Yalnız sıkılmadın ya? Benim biricik Zühre Yengeciğim!

Zühre- Ne diye sıkılacakmışım? Gazeteyi sökmeye çalıştım, arkası yarını dinledim! Bugün de yakalanmadılar!

Sevdican- Biz de yakalanmadık!

Zühre- Ben ömrümde canımın sıkıldığını bilmem! Canım sıkılacak hiç boş vaktim olmadı! (Cumalı, 2004: 972).

...

Zühre, kadının toplumsal hayatın ortaya koyduğu şartlara uygun hareket etmesi gerektiği düşüncesinde değildir. Sevdican ve Ceyhan'ın evlenmesinin ardından Sevdican elini öpmek istediğinde, önce elini öptürmez. Sevdican'ın ısrarıyla elini öptürür. Sevdican'ın pantolon giymesini de hoş karşılar.

Zühre'nin eğitimi toplumsaldır, halk hikâyelerinden örnekler verir. Su bulmak için aylardır yılmadan kuyu açmaya çalışan Ceyhan'ı, Ferhat ile Şirin Hikâyesindeki Ferhat'a benzetir. O masaldır, Ceyhan ise gerçek kahramandır. Bilgece örnekleriyle olayları somutlaştırır. İnsanın sevdiğinden ayrılıp sevmediğiyle evlenmesini bile isteye cana kıymak olarak nitelendirir.

c. Psikolojik Açıdan Kadın Kimliği

Zühre'nin belirgin olarak ortaya çıkan özellikleri cesareti ve aklıdır. Yaşananlara tecrübelerine dayanarak yorum getirir, davranışları da bu doğrultuda şekillenir. Bunun yanında düşündüklerini söyler, korkusuzdur. Sevdican ve Ceyhan'a arka çıkar. İncanı yitirmez, su bulununca köylünün de Ceyhan'a arka çıkacağını bilir.

Sevdican ve Ceyhan'ın nikâhlarından sonra kutlama yaptıkları sırada muhtar, bahçelerine et attırır ve köpekleri peşinden sürükler. Ceyhan'ın öfkeyle yanlış bir şey yapmasından çekinen Zühre, eti alır, bahçenin dışına atar, böylece köpekler de dağılır. Zühre'nin ikinci bölümün ilk tablosunu sona erdiren cümlesi önemlidir.

...

Zühre- (Eti tutan eli, attığından beri havada kalmıştır.) Aşağılık herif, elimi de kirlettirdi bana! (Cumalı, 2004: 980).

(Karanlık)

d. Cinsiyet Açısından Kadın Kimliği

Zühre, kadını baskılayan toplumsal anlayışların karşısında bir tavır sergiler. Bunu da cümleleri ve davranışlarıyla ortaya koyar. Ona göre kadının aile hayatı içinde yapması gereken görevleri vardır, evle ilgili işleri kadın yerine getirir, erkek ev işi yapmaz ancak bununla birlikte kadın, evleneceği erkeği seçmekte özgür olmalıdır. Haklı ve haksız olanların ortaya çıkarılmasında kadına da söz verilmelidir.

...

Zühre- Sen erkeksin, bırak ev işini Sevdican görsün, otur da anlat! (Cumalı, 2004: 977).

...

2.26.2.2. Sevdican Ceylan

Ceyhan'ın sevgilisi olan Sevdican henüz on sekiz yaşındadır. Oldukça güzel olan Sevdican'ın güzelliğini belirtmek için Zühre ve Selime, kuğu, ceylan gibi hayvanlara benzetme yaparlar. Yaşına göre kararlı ve gözü pek davranışlarıyla dikkat çeker. Ceyhan'la evlenmek isteyen Sevdican'ı, muhtar da oğluna istemiştir. Bu sebeple muhtar, Sevdican'ın Ceyhan'ın evine gelmesine laf eder, ancak Sevdican, dışardan birinin kendine müdahalesine izin vermez.

...

Muhtar- Hep buradasınız Maşallah! (Sevdican'a) Sen de buradasın. Yalnız mı geldin?

Sevdican- (Zühre'yi, ötekileri işaretle) Gelenleri görmüyor musun?

Muhtar- Öyle değil, annen ya da baban yok mu diye soruyorum?

Sevdican- Olsalardı görürdün! (Cumalı, 2004: 937).

...

Muhtar- Burası artık Hadiye Abla'nın evi değil, Ceyhan'ın evi! Hadiye Abla yalnızdı, yoklar hatırını sorardın, doğru! Bundan sonra bu eve yanında annen, baban olmadan gelmen yanlış!

Sevdican- Nedenmiş o?

Muhtar- Bu ev bekâr evi! Sen gelinlik kızsın, sübyan değilsin! Herkes ne der? Dillere mi düşeceksin? Kalkıp evine dönsen iyi olur!

Sevdican- Madem çocuk değilim dedin, ona ben karar veririm! (Cumalı, 2004: 943).

...

Sevdican, ortaokulu bitirmiştir. Kadının, okumasının bile ona akıl danışmaya sebep olmayacağını düşünen muhtar, alay yoluyla Zühre'ye Sevdican'a akıl danışmasını söyler. Sevdican'ın eğitimi bu cümleyle anlaşılır.

...

Sevdican- Zühre Yenge üsteleme, Ceyhan ne yapacağını bilir!

Muhtar- Sen en iyisi üç günlük gelinini dinle! O kasabada ortaokul okudu, sana akıl hocalığı eder... (Cumalı, 2004: 987).

...

Sevdican, aile kurumu içinde kadın ve erkeğin sorumluluklarının farklı olduğu görüşüne katılır ve buna göre hareket eder, ancak bunun dışında edilgin konumda bir kadın tipi değildir. Sevdican, Zühre Yenge gibi, Necati Cumalı'nın toplumsal gelişme açısından kadının yerinin ve bu bakımdan kadının güçlü olup haksızlıkların karşısında durmasının önemli olduğu fikrinin hayat bulduğu kadınlardan biridir. Ceyhan'ın

getirdiği kot ceket ve pantolonu, hiç çıkarmayacağını söyler, böylece herkes Ceyhan'a olan sevgisini bilecektir. Anne ve babası rızasız olsalar da Ceyhan'la evlenir.

2.26.2.3. Selime ksz

Selime, Ceyhan'ın arkadaşı Kadir'in karısıdır. Yirmi iki yaşında olan Selime de diğer kadın kişiler gibi, güçlü yanlarıyla belirir. Muhtara karşı Ceyhan ve Sevdican'ın yanında yer alır. Ceyhan'ı su bulma düşüncesinden önce Sevdican konusunda acele etmesi için uyarır. Muhtara ve oğluna güvenmez. İki çocuğu olan Selime, Kadir'in işini boşlayıp kuyunun açılmasına yardım etmesine bir süre sonra karşı çıkar. Kuyudan su çıkacağından mitsizdir, Kadir, Ceyhan gibi değildir, sorumlulukları vardır. Evlidir ve iki çocuğu vardır, onları düşünmesi gerekir.

Selime, Ceyhan'ın planlarını gerçekleştirmesi için muhtarlığa aday olması gerektiğini söyler. Selime ve Kadir, her durumda Ceyhan ile Sevdican'ın yanında duran oyun kişileri olarak belirginleşirler.

Eğitim

Oyunda yer alan kadın kişilerin tamamı köy ortamında yetişmiş eğitimsiz kimselerdir. Bu kadınlar çevresel eğitimden geçmişlerdir ancak mücadele eden, erkeğin gerisinde duran ancak erkeğin mücadelesine destek veren kadınlar olarak karşımıza çıkarlar. Bu kadınlardan Zühre hem yaşının verdiği tecrübe hem de yaratılışı gereği güçlü bir kadın olmasıyla ön plana çıkar. Oyundaki erkekleri de yönlendiren bir etkiye sahiptir. Zühre de diğer oyun kişisi olan kadınlar da aile haaytı içinde kadının görev ve sorumluluklarının erkeğin rahatını temin etmek olduğunu düşünür ve bunu dile getirirler. bu çevresel eğitimin bir yansımasıdır.

Sevdican, köylü genç kız tipini karşılasa da Nalınlar'daki Seher ve Ezik Otlar'daki Gülsüm gibi aile baskısına boyun eğmez nitekim Sevdican'ın ailesi Seher'in veya Gülsüm'n ailesi gibi değillerdir. Ceyhan'la evlenmelerine razı olmadıkları oyunda duyurulur ancak Sevdican üzerinde bir baskı kurmadıkları izleyiciye hissettirir.

2.27. Yalnız Ölü

2.27.1. Konusu

Necati Cumalı'nın ölümünden sonra yayımlanmış oyunlarından biri olan Yalnız Ölü, 1990 yılında kaleme alınmıştır. Eser, iki bölüm ve dört tablodan oluşur. Her bölümde iki tablo vardır. Devlet Tiyatroları tarafından 1992 yılında sahneye konulmasına karar verilen oyun, hiç sahnelenememiştir. Yazar, oyunu ile ilgili olarak Raik Almaçık'a yazdığı mektupta şu ifadeleri kullanmıştır: "Yalnız Ölü" de miras sorununu yeni bir açıdan ele aldım: Kendi servetini kendi edinmiş, bekâr çocuksuz olarak ölen maden mühendisinin yasal mirasçıları ne dereceye kadar kalan mirastan pay almayı hak etmişlerdir? (Cumalı, 1992: 54). Oyunun konusu, manevi değerler ile maddi çıkarların çatışması üzerine temellendirilir. Oyun kişilerinden birinin ölümü üzerine gelişen vakada, yıllardır görüşmedikleri ölünün mirasından pay almak için ölüm haberini duyar duymaz evine gelen çıkarıcı insanlar ile gerçek bir sevgiyle ölüye bağlı olan ve onun anısını yaşatmaktan başka amaç gütmeyen yakınlarının yaşadıkları, beş günlük bir zaman diliminde sahnelenir. Prof. Dr. Sevda Şener, Çağdaş Türk Tiyatrosunda Ahlâk Ekonomi Kültür Sorunları adlı çalışmasının "Maddesel Değerlerin Öncelik Kazanması" başlıklı bölümünde oyunlarımızda çıkar kaygısı ile dürüstlüğü, para ile namusun çatışmasına yer verildiğinden bahseder. Toplumda sevgi, fedakârlık, bağlılık da; kötülük, ikiyüzlülük, düzensizlik de bir arada yaşamaktadır. (Şener, 1971: 64). Oyunda ayrıca ölümün insanlar arasında fark gütmeyen bir olgu olduğu düşüncesi de işlenmiştir. Ölüm geldiği zaman geri kalan her şey saçma ve gereksiz bir hâl alır.

Altmış iki yaşındaki Kerem Balkan'ın yalnız yaşadığı evine yardımcısı Gülizar Sarıdal tarafından ölmüş olarak bulunmasıyla başlayan oyunda varlıklı ve bekâr olan Kerem Balkan'ın mirasından pay almak için eve gelen çıkarıcı akrabalar ile onu gerçekten seven dostları ve yeğeni arasında yaşananlar sahnelenir. Kerem Balkan'ın çocukluk arkadaşı Ülker Kilerci, sabah yürüyüşüne çıkmak için sözleştikleri için Kerem Balkan'ın evine gelir, ölüm haberini alması üzerine evin yardımcısı Gülizar ve Ülker, Kerem Balkan'la olan geçmişlerinden bahsederler. Böylece oyunda sadece adıyla yer alacak olan Kerem Balkan, izleyiciye tanıtılmaya başlanır. İlk tablonun

sonunda mahallenin manavı Durmuş Kaya da Kerem Balkan'ın yardımcılarından bahseder. İkinci tabloda oyuna Kerem Balkan'ın ölen kız kardeşi Nuran'ın avukat eşi Yalçın Balcı ile kardeşi Erkan Balkan, yeğeni Utku Duran ve şoförü Salih Elverdi dâhil olur. Kerem Balkan, kardeşi ile on yıldır; eniştesi ile yirmi yıldan daha fazla zamandır görüşmemiştir. Kerem Balkan'ın avukatı Özlem Gökçek ve sevgilisi Yeşim Meriçten'in gelmesi ile zaten Ülker ve Gülizar'ın orada bulunmasından rahatsız olan Erkan ve Yalçın, suçlayıcı konuşmalarıyla belirginleşirler. Davranışları ile de Kerem Balkan'ın mirasının peşinde oldukları izleyiciye gösterilir. Kerem Balkan'ı son defa görmek istemeyen de sadece ikisidir. İkinci tablo, Kerem Balkan'ın bir vasiyet bıraktığı ve toprağa verilmesinden üç gün sonra okunacağını bildirmesiyle sonlanır.

İkinci bölümdeki olaylar, Kerem Balkan'ın ölümünden beş gün sonrasında gerçekleşir. Kerem Balkan'ın vasiyetnamesi okunurken orada bulunmasını istediği herkes gelmiştir. Şoförü Salih, Erkan ve Yalçın'ın tavırlarından rahatsız olduğu için çağırıldığında geleceğini söyleyerek garaja iner. En son gelenler sırasıyla Ülker Kilerci ve Yeşim Meriçten'dir. Kerem Balkan'ın vasiyetnamesi okunurken orada bulunmasını istediği iki kişi daha vardır ancak onlar daha önce ölmüşlerdir. İlk tablo, vasiyetin okunmasına kadar geçen süreçte yaşanan çatışmalara sahne olur. Çatışmanın tarafları Erkan ve Yalçın ile diğerleridir. Çıkarıcı özellikleriyle belirginleşen bu kişiler, mirası kaybedebilecek olmanın korkusunu duyarlar, bu yüzden diğer kişilere karşı saldırı konumundadırlar. İkinci tabloda çay servisi yapıldıktan sonra vasiyetin okunmasına geçilir. Vasiyeti okuyan avukat Özlem'dir ancak seslendiren Kerem Balkan'dır. Oyunun bu bölümü fantastik bir ortamda geçiyor gibidir. Kerem Balkan, bu anda odada bulunan diğer kişilerden farksızdır, sanki ölmemiştir. Doğrudan adı geçen kişilere hitap eder ve onlara sorduğu sorulara cevaplar alır, vasiyetin okunması, Kerem Balkan'la diğer kişiler arasında karşılıklı konuşma şeklinde devam eder. Kerem Balkan için ölümün korkulacak bir yanı yoktur, ölüme direnmenin, ölümsüz olabilmenin yolu, insanın yaşarken dünyaya kattıklarından geçer. Bu sebeple emeklerinin yok olmaması için kurduğu madeni vakıflaştırmıştır. Kendi gibi yeğeni Utku da o madende aylıklı olarak yöneticilik yapacaktır. Çalışanların tüm hakları aynı şekilde devam edecektir. Evinin eşyaları ve çalışanlarıyla birlikte sanki kendisi hayattaymış gibi korunmasını ister ve bunun kontrolünü arkadaşı Ülker'e devreder.

Kerem Balkan, vasiyetinde kişisel duygu ve düşüncelerinin etkili olmadığını belirtmiş ve herhangi birine borcu varsa ve ispat edilirse alacaklının hakkının kendisine verileceğini söylemiştir.

Vasiyetin okunmasının ardından mirastan pay bekleyen Yalçın, herhangi bir şey alamayacağını anlayınca Kerem'den alacağı olduğunu söyler, ancak kız kardeşinin eczanesinin onun ölümü üzerine Yalçın'da kaldığının hatırlatılması üzerine Yalçın, Erkan'ı hak talebi konusunda kıskırtır. Kerem Balkan'ın, Erkan'a benzin istasyonu açmış olduğu ve dava açılarak vasiyetnamenin değiştirilemeyeceği söylenir. Erkan ve Yalçın öfkeli vaziyette evi terk ederler. Kalanların her biri kendilerinde Kerem'den bir şeyler taşımaktadır. Kerem Balkan ölmüştür ancak sevdikleriyle kurduğu düzenin devam ettirileceği bir vasiyet bırakmıştır.

2.27.2. Oyunun Kadın Kişileri

Oyunda yer alan kadın kahramanların hiçbiri derinliği olan kişiler değildir. Oyunun asıl kişisi olan Kerem Balkan'ı belirginleştirmek için çizilmişlerdir. Her biri Kerem Balkan'ın hayatına değdikleri noktada ele alınır ve oyun kişisi olarak değer kazanırlar. Oyundaki tüm kadınlar, olumlu nitelikleriyle öne çıkarlar. Kerem Balkan'a koşulsuz bir sevgiyle bağlıdırlar, her biri, kendilerinde Kerem Balkan'dan bir parça bulunduğuna inanır.

2.27.2.1. Ülker Kilerci

Kerem Balkan'ın çok yakın arkadaşı olan Ülker Kilerci, konuşmalarıyla Kerem Balkan'ı izleyiciye tanıtır. Diğer oyun kişileri de aynı görevi üstlenmiş olsalar da onu en uzun zamandır tanıyan Ülker'dir. Oldukça güzel bir kadındır, Kerem Balkan'ın yardımcısı Gülizar, onun isterse hâlâ evlenebilecek kadar güzel olduğunu söyler.

Ülker, Kerem Balkan'la elli beş yıldır birbirlerini tanıdıklarından bahseder. Komşu çocukları olan Ülker ve Kerem birlikte büyümüşlerdir. Ülker Kilerci, Kerem Balkan'a kalpten bağlıdır. Onu her zaman sevdiğini hala sevmekte olduğunu söyler. Kerem'in ölümüyle yapayalnız kaldığını düşünen Ülker, ömrünün kalan yıllarını

onunla paylaşmaya razıdır, hatta daha önce ölmüş olmayı ister. Ancak yaşananlar değiştirilemeyecektir.

Ülker Kilerci, kızı doğum yaptığı için Londra'ya torununu görmeye gitmiştir, ancak döndüğü günün ertesi sabahı Kerem Balkan'ın ölüm haberini alınca pişmanlık duyar. Ülker, insanlar arasındaki ilişkilerin zorunluluklarla şekillenmemesi gerektiğini inanır, gittiği yerde yabancı gibidir. Torununu görmeye gitmiştir ancak aralarında yeri olmadığını söyler. Ülker'e göre, İnsan davranışları gerekçelere bağlı olarak gelişmemelidir. Ülker pişmandır çünkü kalmış olsaydım Kerem'e yardımcı olabilirdim diye düşünür.

Ülker Kilerci, iki çocuğu olmasına rağmen yalnız yaşamaktadır. Kocasını öldüğünde kırk yedi yaşında olan Ülker, çocuklarını büyütmüş oğlu Amerika'ya okumaya gittikten sonra evlenip orada kalmış, kızı da evlendikten sonra Londra'ya yerleşmiştir. Çocuklarını ve torunlarını kendisi giderse görebildiğinden bahseder. Oğlunun çocukları Türkçe dahi bilmez. Onların hayatlarında yeri olmadığından bahseder. Kerem Balkan'la ise yıllarca görüşmedikleri halde karşılaştıkları her seferde yeni ayrılmış gibilerdir. Ülker, insanların birbirlerine olan yakınlıklarını karşılıklı tutumlarının belirlediğinden bahseder. Bazen insana en uzak kişiler çocukları bile olabiliyordur.

Ülker Kilerci, Kerem Balkan'la aralarındaki sevginin büyüklüğü anlatırken kırk yıl boyunca çeşitli zamanlarda karşılaşmış olsalar da bazı olumsuz durumlar sebebiyle evlenemediklerinden bahseder. Kerem Balkan'la olan dostluklarını beraber çıktıkları uzun bir yolculuğa benzetir. Zaman zaman yol ayrımlarına geldikleri olsa da sonunda yolları birbirine çıkmıştır. Ülker on yedi yaşındayken babası ölmüştür, bu yüzden öğretmen yardımcısı olarak çalışmak zorunda kaldığından bahseder, çok dikkat çekici olduğu için isteyeni de çok olmuştur, bu kısmetlerden biriyle on dokuz yaşındayken evlenir. Ülker, bu evliliği yaparak çok rahat bir yaşama kavuşmuştur, Ülker'in evlilik kararı çaresizlikten verilmiş olsa da tek çıkış yolunun evlenmek olmadığı açıktır. Kerem Balkan'ın vermiş olduğu karara karşı çıkmaması evlenmesindeki etkenlerden biridir. Ülker, Prof. Dr. Sevda Şener'in duygusal genç kız tipi ve çaresiz genç kız tipi başlıkları altında değerlendirdiği oyun kişilerine benzer bazı özelliklere sahiptir.

Ancak ikisini de tam anlamıyla karşılamaz. Babasının ölümüyle evin geçimine katkıda bulunmak zorunda kalması, oyunda bahsedilmese de öğretmen yardımcısı olarak çalışmasından değerlendirilebileceği üzere eğitimini tamamlayamamış olması onu çaresiz genç kız tipine yaklaştırır. Ekonomik koşulların ve toplumsal hayatın baskısıyla evlilik kararı alması da onu duygulu genç kız tipine yaklaştırır.

...

Ülker- (Duygulu) Kırk yıllık, kırk yıldan da uzun bir yolculuk bu! Kırk yıl içinde değişik aralıklarla değişik yol ayrımlarında karşılaştık. Bazen düşünürdüm, o karşılaşmalarımızdan birinde evlenelim desek, nereye kadar yürütürdük, yürütebilirdik bu işi? Sonu nasıl gelirdi yürür müydü? Bugünkü kadar sever miydik, sevebilir miydik birbirimizi? (Cumalı, 2004: 1008).

...

Ülker Kilerci, Kerem Balkan'ın sevgilisi olan Yeşim Meriçten'i sevdiğinden bahseder, bu kadını kıskanmamaktadır, çünkü Yeşim, Kerem Balkan'ı mutlu etmiştir. Kerem'i bıraktığı için hayatı boyunca pişmanlık duyan Ülker, Yeşim'in onu mutlu etmesiyle pişmanlıklarını unutmuş gibidir. Ülker Kilerci, bu sözleriyle gerçek sevgiyi tarif etmiştir. Sevdiği kişinin mutluluğuyla mutlu olan gerçekten sevmiştir. Ülker Kilerci, sevginin karşılıklı olduğundan bahseder, ona göre herkes, sevildiği kadar sever bu yüzden kimse bir başkasının yerini dolduramayacaktır. Kıskançlık gibi duyguların sevgiden kaynaklandığına inanmaz.

2.27.2.2. Gülizar Sarıdal

Kerem Balkan'ın ev işlerindeki yardımcısı olan Gülizar Sarıdal, Bitlisli'dir. Kerem Balkan, Bitlis'te mühendis olarak çalıştığı yıllarda Gülizar'ı yanına almıştır. Gülizar o zamanlar on dokuz yaşındadır. Kerem Balkan'ın yanında işe başladığında doğru düzgün bir eğitimi yoktur. Üç yıl ilkokulda bir yıl da akşam sanat kursunda eğitim görmüştür. Gülizar, o yıllardaki durumunu yaban olarak yorumlar. Kerem'in yanında yaşamaya başladıktan sonra, onun yardımıyla eğitilmiş olduğunu söyler.

Türkçe konuşmayı dahi doğru düzgün beceremezken şimdi diğer oyun kişilerinin de belirttiği gibi İstanbullu olmuştur.

Gülizar, Kerem Balkan'ın yanına girdiğinde on dokuz yaşında olduğunu ve onun yanında yirmi altı yılı bitirdiğini söyler. Buna göre kırk beş kırk altı yaşlarında olması gerekir. Oyunun başında kişilerin tanıtıldığı kısımda Gülizar'ın, kırk üç yaşında olduğu belirtilir yazarın, Gülizar'ın yaşını hesaplarırken hata yaptığı anlaşılır.

Gençliğinde oldukça güzel olduğundan bahseden Gülizar, Kerem Balkan'a âşık olduğunu söyler. Gülizar, çok genç yaşta Kerem'in yanına gelmiştir ve yetiştiği toplumda erkek ön planda yer alır, bu sebeple bir erkeğe kapılıp gitmek kadının edilgen konumda yer aldığı toplumlarda daha kolaydır. Ancak Kerem Balkan, ona her zaman abi gibi, baba gibi davranmıştır. Daha sonra da evlendirmiştir. Yalçın ve Erkan, Gülizar'ın oğlunun Kerem'den olduğu söylentilerinden bahsederler, oysa Gülizar'ın Ülker'e anlattıklarından Kerem'le arasında abi kardeş ilişkisi olduğu duyurulur.

Gülizar gibi töre unsurunun baskın olduğu ve kadınların söz sahibi olmadan yetiştikleri bir toplumdan çıkmış olan genç kızın seçim yapma şansı da yoktur. Babaları başlık denilen para karşılığı kızlarını satılığa çıkarır. Gülizar, Prof. Dr. Seveda Şener'in Çağdaş Türk Tiyatrosunda İnsan isimli çalışmasında yer alan çaresiz genç kız ve köylü kızı tiplerini karşılar. Güçsüz ve çaresiz olan bu kızlar, erkek egemen toplumlarda baskılanan tiplerdir. Baba veya abi baskısı altında tutulur, çalıştırılır, hırpalanır. Hatta Gülizar'ın yaşadığı gibi satılığa çıkarılır. Genç kız bu durumlara direnemez. Eğitimden mahrum bırakılmıştır. Erkekler tarafından sömürülür. Bitlis'te genç kızların mahkûm edildiği hayatı anlatırken Gülizar'dan bunun örneklerini iştiriz.

...

Gülizar- Bizim oralarda, Doğu'da kolaydır bu işler! Nikâh aranmaz. Başlığını ödeyen beğendiği kızı alır, evine kapar. Bir iki yıl sonra gönlü geçince babasının evine geri gönderirse, babası sevinir bile!.. Yeniden başlık parası alır. Başkasına satar kızını! Bazı bekâr doktorlar, mühendisler, subaylar öyle yaparlardı! Doğu'da görevleri sona erince babalarının yanına gönderirlerdi evlerine aldıkları kızları. Bazıları da...

Ülker- Göndermez miydi?

Gülizar- Evet. Nikâhlarıydı. Çok güzel olur bizim oranın kızları. Kaşlı gözlü, sağlıklı. Çoklukla da akıllı çıkarlar, erkeği hoş tutmasını, gönlünü etmesini bilirler. İyi şeyleri çabuk görür kaparlar. Kopamazlardı öylelerinden evlenirlerdi... (Cumalı, 2004: 1018, 1019).

...

2.27.2.3. Yeşim Meriçten

Otuz beş yaşında olan Yeşim Meriçten ile Kerem Balkan sevgilidirler. On bir yıl önce bir müzayedede tanışmışlardır. Yeşim Meriçten, kapıdan girdiği andan itibaren Kerem Balkan'dan etkilendiğini söyler. Güçlü ve aydın bir kadın olan Yeşim, Prof. Dr. Sevda Şener'in aydın genç kız tipini karşılayan tarafları göze çarpar. Bilgili ve gözü pektir. Güzel ve erdemli olan Yeşim, oyunda olgun davranışları ile ön plana çıkmıştır. Erkan ve Yalçın'ın olumsuz tavırları karşısında soğukkanlıdır. Kerem'in kardeşi Erkan, Yeşim'e öfke duyar. Aralarındaki yaş farkından dolayı ilişkilerini onaylamadığını belirtir. Abisinin ölümünü de buna bağlar. Her ikisi de miras konusunda endişelendikleri için de Yeşim'e saldırırlar. İkinci bölümde vasiyet okunmadan önce Yeşim, Erkan'ın tavırlarının gerçek sebeplerini herkesin içindeyken Erkan'ın yüzüne vurur.

...

Yeşim- (Ülker'e) Bir gece kulübünde geldi buldu bizi! Rastlantıymış gibi geldi, sürtündü, masamıza oturdu! Gerçekte bir süredir izliyordu ikimizi! O akşam da izlemiş, o kulüpte olduğumuzu bile bile geldi sokuldu! Az sonra beni dansa kaldırma istedi. Kerem kalk dediği için kalktım... (Erkan'a) Anlatayım mı daha?

Erkan- Ne var dansa kaldırımsam?

Yeşim- Dans ederken söylediklerin, yaklaşman?

Erkan- Yalan!

Yeşim- (Salondakilere) Telefon numaramı sordu, randevu vermeye kalktı! Görür görmez kollarına bırakacağımı sandı kendimi! Kerem'in elinden alacağını sandı! (Erkan'a döner) Aptal!

Erkan- Yalan, hepsi yalan! (Cumalı, 2004: 1056).

...

2.27.2.4. Özlem Gökçek

Kerem Balkan'ın avukatı aynı zamanda kuzenidir. Prof. Dr. Sevda Şener'in avukat tipi olarak değerlendirdiği tipten karşıtıdır. Sevda Şener'in avukat tipi olarak ele aldığı tipten Yalnız Ölü oyununda Yalçın Balcı karşılar. Düzenici ve fırsattır. Özlem Gökçek ise, dürüst ve ahlâklıdır. Görevinin gereğini yapar, olaylara müdahale etmez.

Eğitim

Oyunda Kerem Balkan'ın evdeki yardımcısı Gülizar Sarıdalgençlik yıllarından beri Kerem Balkan'ın yanında çalışan eğitimsiz, Doğulu bir kadındır. Zaman içerisinde kendini yetiştirmiş, eğitimsiz de olsa içinde yaşadığı çevre ve Kerem Balkan'ın etkisiyle sağduyulu bir kadın olmuştur. Olayları ve geçmişi değerlendirirken doğru tespitler yapar. Doğu'da yaşayan ve orali olan kadınların eğitimden mahrum bırakılmaları ve kadınlara, genç kızlara alınıp satılacak bir mal gözüyle bakıldığını dile getirir. Kerem Balkan'ın yanında yetiştiği için şanslı olan kadınlardandır. Baba evinden çıktıktan sonra baskılanmamıştır. Hayatını kazanan güçlü bir kadın olarak çizilir.

Kerem Balkan'ın yakın arkadaşı Ülker Kilerci babasının ölümü üzerine on yedi yaşında öğretmen yardımcısı olarak çalışmaya başlamış iki yıl sonra da rahat bir hayata kavuşmak için evlenmiştir. Eğitim almış olan bu kadın, hayat şartlarının etkisiyle sevdiği adamdan uzaklaşmak zorunda kalır. Kadının hayatını devam ettirmede erkeğe ihtiyaç duyduğu anlayışına Ülker Kilerci'nin gençliğinde sahip olduğu bu durumdan anlaşılır ancak zaman içinde kadın, başkalarına ihtiyaç duymadan kendi hayatını devam ettirebileceğini anlamıştır.

Yeşim Meriçten ve Özlem Gökçek ise iyi, eğitilmiş aydın kadınlardır. Kerem Balkan'ın ölümünden sonra bu kadınlar birbirlerine destek olurlar. Güçlü ve mücadeleci yanlarıyla öne çıkarlar. Baskılanmayan bu kadınlar, gerektiği yerde doğruları dile getirmekten çekinmezler.

2.28. Kristof Kolomb'un Yumurtası

2.28.1. Konusu

Yazarın 1953 yılında kaleme aldığı oyun, tek perdelik bir komedidir. Bir miras davası nedeniyle avukat Selman Hakgüder'e gelen Hidayet Tanrıverdi, küçük kardeşinin ölümü üzerine mallarının eşine kalmasını istemez ve bunun için dava açar. Hidayet Tanrıverdi, senelerce kardeşinin bakımını üstlendiğini söylemektedir. Babalarının ölümünden sonra kardeşini koruyup kolladığından bahseder, oysaki onun hayatına müdahale etmiş, evlenmesine dahi karışmıştır. Şimdi mirasın bir yabancı kadına kalmasını istemediğinden dava açar. Ancak avukata da davayı kazandığı takdirde para ödeyeceğini söyler.

Oyunda insanların çıkarlarına düşkünlükleri, karşılıksız iş yapmamaları komedi tarzında sergilenir. Oyundaki tüm kişiler kendi menfaatleri uğruna bir araya gelmişlerdir. Oyunda Songül Taş'ın değerlendirmesiyle, yazar, tarihi bir telmihten hareketle çözümlenmesinin kolay olduğuna hükmedilen bir güçlüğün zekice ve kurnazca gayet basit bir şekilde halledilmesini oyunlaştırır. Oyun, biçim olarak taşlayıcı yönü kuvvetli bir komedidir. (Taş, 2001: 62,63).

Oyun kişilerinin tamamı erkektir.

Uyarlama Bir Oyun

2.29. Çalığışu

2.29.1. Konusu

Necati Cumalı, Reşat Nuri Güntekin'in Çalığışu adlı romanını, roman kahramanı Feride'nin toplumun özlediği kadın algısını üstlenmesi bakımından

sahneye taşımıştır. Prof. Dr. İnci Enginün, sahnelenmesini sağlamak amacıyla dil ve yapısı eskimiş olan eserlerin yeniden işlendiğini ifade eder ve Necati Cumalı'nın da Çalığışu'nu bu amaçla yeniden sahneye uyarlamıştır. (Enginün, 2009: 157). Güçlü kadın karakterlerinin en önemlilerinden olan Feride, yeni Türk devletinde kadından beklenen tüm davranış kalıplarıyla şekillenmiştir. Aydın, dirençli ve mücadelecidir. Reşat Nuri Güntekin, Romandan Piyes Çıkarmak başlıkları altında kaleme aldığı yazılarında, eski bir romandan yeni bir piyes çıkarmanın yeni bir piyes yazmaktan daha zor olduğunu ifade etmiştir. Kendisi Yaprak Dökümü adlı romanını oyunlaştırırken karşılaştığı güç durumlardan bahseder. (Yavuz, 1976: 112-131). Necati Cumalı, romanı oyunlaştırma sebebinin eserin ulus olma bilincine katkısından kaynaklandığını belirtir. İkinci bölümün ilk sayfalarından itibaren roman kişilerinin Anadolu insanları olduğundan bahseden Cumalı, oyunun başında yer verdiği önsözde roman için şu ifadeleri kullanır: Reşat Nuri Güntekin'in, fedakâr sütineleri, otel kalfaları, ilkel otel odaları, çileli göçmenleri, bozuk köy yolları, bakımsız okulları, unutulmuş köyleri, boş inançlara gömülmüş köylüleri, hastalıklı köy çocukları, silah sesleriyle dolu köy geceleri, ebeleri, hocaları, çapkın subayları, aşka susamış öğretmenleri, bağ âlemleri, savaşların yaktığı ümitleriyle uçsuz bucaksız bir Anadolu tablosu çizer. Çalığışu, bu bakımdan, Feride ile Kâmran'ın arasında inişli yokuşlu bir gönül yakınlığı romanı olmaktan çıkar. Erenköy- Bursa- Zeyniler- Çanakkale- İzmir- Kuşadası- Tekirdağ yolu boyunca akıp giden bir “Anadolu destanı” anlamı kazanır. (Cumalı, 2004: 370). Çalığışu gibi kitaplar bir ulusu ulus eden, birleştiren bir anlam taşır. Yunus'un Karacaoğlan'ın şiirleri neyse Çalığışu da bizim için odur. Çalığışu bizi biz eden kitapların başında yer alır. Çalığışu'nu böyle bir kitap olarak gördüğüm için oyunlaştırmak istedim. (Cumalı, 2004: 372).

Oyundaki olayların seyri, romana uygun olarak devam ettirilir. Anne ve babasız büyüyen Feride, kadının kendi hayatını kazanabilmesi için eğitilmesinin önemli olduğunu düşünen ileri görüşlü subay babası tarafından yatılı Fransız okuluna yerleştirilir. Teyzesinin oğlu Kamuran'la aralarında gelişen ilişki, Feride'nin okulunun bitmesiyle evliliğe dönüşecektir ancak evliliklerinden dört gün önce eve gelen yabancı bir kadın, Feride'ye Kamuran'ın yurt dışında bulunduğu süreçte arkadaşı ile ilişki kurduğunu, onunla evlenmeyi düşündüğünü anlatır. Bunun üzerine evi terk eden

Feride on yıldan daha uzun bir süre Anadolu'da öğretmenlik yapar. Bu sıralarda tanıdığı Nizamettin Albay'la sözde bir evlilik yapmıştır. Babası yaşındaki albayın amacı Feride'yi korumaktır. Nizamettin Bey, ölmeden önce Feride'ye Kamuran'a iletmesi için bir mektup bırakır. Mektubun zarfına, Feride'nin anı defterini de koyar. Feride, Nizamettin Bey'e verdiği sözü yerine getirmek için zarfı Kamuran'a getirir. Teyzelerinin kızı Müjgân, Feride'nin kendine bıraktığı zarfı söz verdiği hâlde, Feride gitmeden Kamuran'a verir böylece Kamuran, Feride'nin gitmesine engel olur. Perde mutlu sona kapanır.

Oyun 1962 yılında İstanbul Belediyesi Şehir Tiyatroları tarafından sahnelenmiştir. Mahir Canova'ya ithafen yazılmış olan oyun, Canova tarafından da çeşitli aralıklarla sahnelenir.

2.29.2. Oyunun Kadın Kişisi

2.29.2.1. Feride

Oyunun başkışisi Feride'nin dışında oyunda yer alan diğer kişiler, belli aralıklarla Feride'nin hayatına giren kimselerdir. Oyunun anlatıcısı olarak görünen Müjgân'ın Feride'nin hatıra defteriyle sahneye gelmesiyle birlikte oyuna başlanır. Müjgân çeşitli bölümlerde araya girerek olayların seyri hakkında bilgiler verir. üçüncü bölümün dokuzuncu tablosunda Feride'nin hatıra defteri sona erer, bundan sonra yaşananlar yine Müjgân'ın anlatımıyla sahneye taşınır.

Feride, yazarın ve Türk toplumunun özlediği kadındır. Eğitimli, aydın, kararlı ve güçlüdür. Milleti için fedakârlıktan kaçınmaz. Halkı eğitici yönü öğretmenlik mesleğinden kaynaklanmaktadır. Hareketli ve korkusuz yapısıyla çocukluğundan itibaren yaşlıları arasından sıyrılan Feride, son derece güzel bir genç kız olarak yetişmiştir. On dört yıllık bir vaka zamanının yansıtıldığı oyunda Feride'nin Fransız Mektebi'nden mezun olması ve Kamrân'la evlenmelerinden birkaç gün önce evi terk ederek Anadolu'da on yıl boyunca öğretmenlik yapması sahnelenir. Oyunda yer alan olaylar Feride'nin yaşı hakkında da bilgi verici niteliktedir. Fransız Mektebi'nden mezun olan Feride, çeşitli okullarda Fransızca muallimliği de yapar. Cahil, bâtil inançların etkisi altında yaşayan Anadolu insanına yol gösterir. Analık elinde eziyet

gören Munise'yi evlat edinerek ona annelik yapar. Savaş esnasında hastaneye çevrilen okulunda hemşirelik yapar. Feride her bakımdan olumlu özellikleriyle sahneye taşınmıştır. Eserde Feride'nin şahsında aydınTürk kadını çizilmiştir.

Eğitim

Feride, Türk toplumunun yıllardır beklediği, hayal ettiği kadını karşılar. İyi bir eğitim almış olan Feride'nin yetişmesinde subay olan babasının ileri görüşlü olması önemlidir. Annesiz kalmış olan Feride'nin yanında olamayacağı için onun ileride kendi hayatını kazanabilecek, kendi hayatına yön verebilecek şekilde yetişmesini ister. Bu bakımdan kızını yatılı bir Fransız Mektebi'ne yerleştirir. Feride, her bakımdan kendi toplumu içinde yer alan ve kendisinin sahip olduğu şartlarda yaşayan kızlardan farklıdır. Almış olduğu eğitimin etkisiyle, sevdiği hâlde kendini aldatmış olan nişanlısını affetmez ve bu hata üzerine evliliğini kurmayan Feride, Anadolu'ya geçerek yıllarca orada öğretmenlik yapar. Öğrenciler yetiştirir. Yeni bir toplumun kurulma sürecinde bir eğitimci olarak görev alırken savaş sırasında hastaneye dönüştürülen okullarda hemşirelik yapar. Yanlış itikatlara bağlanmış Anadolu insanını yetiştirmeye çalışan Feride, ahlâki bakımdan yozlaşmış kimselerle de mücadele eder.

SONUÇ

Necati Cumalı, Songül Taş'la yaptığı görüşmede kendi neslini Cumhuriyet devrinin geçiş döneminde yer alan “ deredeki taşlar” olarak değerlendirir. Kendi kuşağı, üzerine basanı öbür tarafa geçiren bir nesildir. Bu sebeple aydın olarak Cumalı'nın ve onun kuşağının görevlerinden biri Cumhuriyet devrimlerini halka öğretmektir. Kadının toplumu şekillendirmedeki rolünü bilen yazar, oyunlarında özellikle kadın karakterlere yer vermiştir. Kendini ulus olma sürecinin şairi olarak niteleyen Cumalı, ulus olma yolunda kadının yerini görmüş ve kadınların eğitilmesinin toplumu şekillendireceğini düşünmüştür. Mustafa Kemâl Atatürk'ün daha güçlü bir millet olmak için Türk kadınının her konuda yükseltilmesi gerektiği fikrinden hareketle kadının, toplumun her biriminde var olmasını arzular. Eğitim almış olan kadın, hukukun üstünlüğüne inanır, sahip olduğu hakları bilir ve kullanır, inançları uğruna mücadele eder. Eğitim olanaklarına sahip olan kadın artık edilgen konumda değildir. Necati Cumalı, toplumun her kesiminden kadın tiplerine ve karakterlerine yer verdiği oyunlarda eğitim unsurunun kadının ve toplumun kaderine etkisini yansıtmıştır.

Necati Cumalı'nın oyunlarında ele aldığı kadın oyun kişileri, genel özellikleri bakımından değerlendirildiklerinde toplumsal tipleri karşılayan yönleriyle belirginleşen kadınlar olarak görünürler. Oyunlarındaki kadınların bazıları karakter veya karakter uzantısı kişiler olarak çizilmiş olsa da bu kadınlar, Cumhuriyet'in ilk yıllarında Türk toplumunun farklı kesimlerinde belli yönleriyle ön plana çıkarlar. Yazar, yarattığı bu kişiler aracılığıyla kadınların karşılaştığı sorunlara değinmiştir. Yazarın oyunlarında yer alan kadın kahramanlar aracılığıyla ortaya konan eleştiri, kadının töre, toplum ve erkek baskısı altında ezilmesi, sömürülmesi; eğitim olanaklarından mahrum bırakılması, iyi eğitilmiş, aydın kesimden kadınların dahi baskılanması, yanlış eğitim sebebiyle kendisini ve çevresini olumsuzluklara sürüklemesi, kadının yalnız cinsel kimliği üzerinden değerlendirilmesi, arzu edilen bir meta olarak görülmesine yöneliktir. Bunun yanı sıra yazar, oyunlarının bazılarında yer alan güçlü ve aydın kadınların aileden başlayarak toplumsal mutuluğu inşa edeceklerinin sinyallerini verir. Necati Cumalı oyunlarında her kesimden ve her

kültürden kadınlara yer vermiştir. Bu kadınlardan yola çıkarak Ulus olma sürecinde kadının toplumu şekillendirmedeki rolünü gören yazar, kadın eğitiminin üzerinde durulması gereken bir kavram olduğuna işaret eder.

Necati Cumalı'nın oyunlarında kadın kahramanlar önemli bir yere sahiptir. Başkişi olarak kadınları seçtiği oyunlarında çeşitli kadın tiplerine yer vermiş, kırsal kesimde veya kentte yaşayan bu kadınların sosyal kimliklerinin arka planda kalması, erkek egemen toplumda kadın algısının kadına yüklediği zorluklar seyirciye aktarılmaya çalışılmıştır. Kadınları ikinci planda sahneye taşıdığı oyunlarında ise, ataerkil düzende ve toplum içinde kadın algısına yer vermeye çalışmıştır. Bazı oyunlarında ikincil rolde olan kadınlar, çevresini şekillendirici yanlarıyla belirginleşirler. Kadınları çizerken sanatçı, onları yaş gruplarına, eğitim durumlarına, yaşadıkları çevreye, toplumsal bakış açısına, Cumhuriyet sonrasında toplumun kadın algısına ve kendisinin kadınlardan beklentisine göre şekillendirmiştir. İnceleme yapılırken çalışmanın yapısı bu şartlara uygun olarak oluşturulmaya çalışılmıştır.

Cumalı'nın oyunlarında kadın – erkek ilişkileri içinde yer alan kadınlar, Anadolu coğrafyasında çocuksuz olduğu için baskılanan; baba, eş, abi baskısına hatta kaynana ve kaynata baskısına maruz kalan kadınlar, güzellikleri sebebiyle arzu nesnesi olarak görülen kadınlar, eğitilmiş oldukları halde toplumsal baskıyla karşı karşıya bırakılan kentli kadınlar, aile hayatı içinde ikincil rolde olan, erkeğin eline bakan kadınlar Necati Cumalı'nın oyunlarında karşılaştığımız oyun kişileridir.

Sevda Şener'in sınıflandırılması içinde yer alan oyun kişileri olan kadınlar, çeşitli tipleri yansıtan özelliklere sahiptirler. Yazarın kırsal kesimde yetişmiş kadınları ele aldığı oyunlarında kadın, bütün zorluklara katlanmak zorundadır. Çevresel eğitimle sınırlandırılmış kadın ne bu eğitim algısının dışına çıkabilir, ne de kendini koruyacak yasalardan haberdardır.

Sevda Şener'in insan tiplerini ele aldığı Çağdaş Türk Tiyatrosunda İnsan başlıklı çalışmasında yer verdiği belirgin tipler olan kadın, genç kız ve köylü tipleri Necati Cumalı'nın oyunlarında karşımıza çıkar. Bu kadınların bazıları birden fazla tipi karşılayan özellikler de gösterirler. Necati Cumalı'nın oyunlarında benzer şartlar

altında yetişmiş kadın ve genç kız tipleri davranış biçimi olarak farklı nitelikler gösterebilmektedir. Benzer toplumsal şartlar içinde yetişmiş olan bu tiplerin benzer durumlarda kaderlerini belirleyecek farklı yollar seçmelerinde onların kişilik özellikleri ve çevrelerinin de etkisi söz konusudur. Ezik Otlar'ın Gülsüm İnce'si ve Nalınlar'ın Seher Akkuzulu'su birbirine benzer ortamlarda yetişmiş, çevresel eğitim almış, eğitilmiş genç kız tipleridir. Her ikisi de anne ve abisiyle yaşar ve çeşitli sebeplerden aileleri onları sevdiği gençlerle razı değildir. Evde anne ve abi baskısı altında olan bu genç kızlardan Seher Akkuzulu daha itaatkâr görünür, Gülsüm İnce ise abisine olmasa da annesine kararlı bir tavır sergiler ancak oyunların sonunda Seher amacına ulaşırken Gülsüm hem abisini kaybeder hem sevdiği genci kaybeder.

Oyunlarda yer alan eğitim almamış kadınların kaderlerini belirleyen genellikle töreler ve bu töreler neticesinde kadının aile içinde ve toplumda ikincil rolde kalmasıdır. Kadın kendi hakkında alınan kararlarda bile çoğu kez söz sahibi değildir. boş Beşik'te Fatma'nın, Ezik Otlar'da Gülsüm İnce'nin, Susuz Yaz'da Bahar'ın felâketlerine sebep olan erkek egemen toplumun kadın üzerinde kurduğu baskıdır. Mine ve Derya Gülü'nde ise güzelliğiyle dikkat çeken genç kızların eğitim haklarının ellerinden alınarak yaşça kendinden büyük erkeklerle evlendirilmeleri onların hayatını tamamen değiştirir. Bu genç kızlar kendi hayatları hakkında alınan kararlara müdahale edemez, kaçış yolu bulamazlar, dışarıdan gelecek yardıma muhtaçtırlar.

Mine ve Derya Gülü'ndeki Meryem'e benzer bir kadere mahkûm olan Bir Sabah Gülerek Uyan oyununun Suna Say'ı ise onlardan farklı olarak aydın bir çevrede yetişmiştir. Üniversitede okurken okulu bırakıp yaşça kendinden büyük bir adamla evlenen Suna Say da yine çevresel baskıya uğrayarak istemediği bir hayatı yaşamak zorunda kalacaktır. Diğerlerinden farklı olarak eğitilmiş olan Suna Say, kendi hayatını şekillendirememiş olsa da kızının eğitimini tamamlayarak kendi hayatına dair kararlarını kızının kendisinin almasını ister.

Eğitimsiz veya iyi eğitilmemiş genç kızların yer aldıkları oyunlarda temel olay evlilik üzerine kurgulanmıştır. Bu genç kızların yegâne kaygısı evlenmek ve aile kurmaktır. Aile yaşamı içinde kadına düşen görev ve sorumlulukları karşılayan bu genç kızlar, evlilikle birlikte eş veya anne olarak sorumluluklarını devam ettirirler.

Kaynana Ciğeri, Nalınlar, Ezik Otlar, Gömü, Kuyu gibi oyunlarda karşımıza çıkan bu genç kızların belirgin özellikleri sevdikleri gençlerle evlenmek istemeleridir. Evlilik hayatı içinde ikincil planda kalan oyun kişileri konumlarından rahatsızlık duymazlar. Ezik Otlar'da Gülsüm İnce ve Kuyu'da Sevdican zaman zaman baskıya karşı koyacak duruş sergilerler. Sevdican'ın ailesinin Ceyhan'la evliliklerini onaylamıyor gibi görünseler de Sevdican'a müdahale etmemeleri Sevdican ve Ceyhan'ın evlenmelerini kolaylaştırır. Ailesi tarafından baskılanan Gülsüm İnce için ise oyun felâketle sonuçlanacaktır. Bu oyunlarda yer alan genç kız tiplerinin hiçbiri kendi başlarına baskılara direnecek yapıda değildirler. Onların hayatlarını şekillendiren toplumsal şartlardır, geleneksel yaşam koşullarının etkisiyle öğrendikleri bu anlayışı reddetmezler. Onları yönlendiren dışardan bir etmen yoksa kanunlardan ve haklarından habersiz olarak yaşarlar.

Oyundaki kadın kahramanların kaderlerini belirleyen unsurlardan birisi de bu kadınların anneleridir. Bu kadınlar, çevresel eğitimden geçmişler ve toplumun belirlediği kuralları kabullenmişlerdir. Bu sebeple kadınların kaderini belirleyen hatta onları felâkete sürükleyen unsurlardan birisi kadınlardır. Kadın, toplumdaki yerini hemcinsleri aracılığıyla öğrenir, kabullenir. Boş Beşik ve Kaynana Ciğeri'nde genç kadınların eşlerinin anneleri; Susuz Yaz, Mine ve Derya Gülü'nde yer alan kadın kahramanların anneleri ve Ezik Otlar, Nalınlar oyunlarında yer alan genç kızların annelerinin erkek evlatlarına karşı koyamamaları bu oyundaki genç kızların kaderini belirleyen önemli bir etkidir.

Kaynana Ciğeri, Nalınlar, Ezik Otlar ve Vur Emri oyunlarında anneler, kız çocuklarına göstermedikleri müsmahayı erkek çocuklarına gösterir. Hatta bu erkek çocukların baskılarına maruz kalır, erkek çocuklarına karşı koymazlar. Onların kararlarına bağlı kalarak kız çocuklarının kaderini belirlerler.

Oyunlarda eğitimli ve aydın kadının kendisi gibi erkeklerle evlendiği durumlarda mutluluğu yakaladıkları görülür. Tehlikeli Güvercin, Masalar, Yürüyen Geceyi Dinle gibi oyunlarda aydın kadın, hayatını kendi şekillendirecek kararlar alır. Kendi gibi aydın ve saygı duyulacak erkeklerle evlenen bu kadınlar, ataerkil toplum

yapısında aile içinde zaman zaman eşlerinin gerisinde kalırlar ancak toplumsal yaşamda erkeğe eşit konumdadırlar.

Kadının eğitilmiş olduğu oyunlarda kadının evliliğe bakışı, haksızlıklar karşısında sergilediği tutum, kendi hayatını şekillendirme konusunda kararlı tavırlarıyla da dikkat çeker. Bu kadınların içinde Necati Cumalı'nın, Reşat Nuri Güntekin'in romanından uyarlayarak oluşturduğu Çalığışu'nun Feride'si özlenen cumhuriyet kadını her yönüyle yansıtmaya bakımından öne çıkar. İyi eğitilmiş olan Feride, henüz Cumhuriyet'in ilânından önce yalnız başına Anadolu'ya giderek öğretmenlik yapar. Sevdiği erkeğin kendisine ihanet etmiş olmasını affetmez. Öğretmen olan kadının görevi toplumu şekillendirmektir, her bakımdan topluma faydalı taraflarıyla dikkat çeken Feride, kadının toplumsal ortamda her noktada görev alabileceğini gösterir. Kadının iyi eğitim almış olması onu hem psikolojik bakımdan güçlü kılar, hem de kadının başarabileceklerini göstermiş olur.

Tehlikeli Güvercin ve Vatan Diye Diye oyunlarında Necati Cumalı, eğitilmiş kadının toplumu şekillendirmedeki rolüne dikkat çeker. Kadının iyi eğitim alması, zorluklar karşısında mücadeleci olması, aile hayatı ve toplum içinde erkeklerle eşit koşullara sahip olması nesilleri yetiştirecek olan kadının sahip olması gereken özelliklerdir çünkü toplumu şekillendirecek olan kadınlardır.

Aşk Duvarı, Zorla İspanyol gibi oyunlarında yabancı kadınların kendi toplumlarındaki konumlarını yansıtan Necati Cumalı, bu oyun kişisi olan kadınları rahat ve özgür tavırlarıyla çizmiştir. Bu kadınların üzerinde toplumsal baskı yoktur, yabancı bir topluma mensup olan erkeklerle ilişki kuran bu kadınları etkileyen erkekler, aydın ve donanımlıdır. Şiirden, sanattan konuşmaktan güncel olayları takip etmekten hoşlanan bu genç kızlar, hayatlarını kendi belirledikleri çizgide yaşarlar. Kadın – erkek ilişkilerine, toplumda kadının ve erkeğin konumuna bakışları kendileriyle aynı zaman diliminde yaşamış Türk kadınından farklıdır.

Necati Cumalı'nın oyunlarında kadınlara ve onların sorunlarına çokça yer vermesinin sebebi kadın sorunlarına kayıtsız kalamayıştır. Cumhuriyet'in ilânı ile toplumsal anlamda yapılan bazı inkılâplar kadının toplum içindeki yerini ve kadın

algısını değiştirmeye yönelik olmuştur. Atatürk döneminde kadın eğitimine yönelik yapılan devrimlerde amaç kadının eğitilmesiyle Türk toplumunun ağdaş bir toplum olma yolunda ilerlemesini sağlamaktır. Kadının aydın olduğu toplumların gelişimi daha hızlı olacaktır. Bu bakımdan Atatürk, Tefvik Fikret'in Elbet değil nasibi mezellet kadınlığın/ Elbet değil melekliğin mmidi zulm  şer/ Elbet sefil olursa kadın alçalır beşer... mısralarında dile getirdiği gibi kadının alalmasının toplumu felâkete srkleyeceğine inanır. Atatürk'n Türk kadını için söylediği, "Milletimiz güçlü bir millet olmaya azmetmiştir. Bunun gereklerinden biri de kadınlarımızın her konuda yükselmelerini sağlamaktır. Bundan dolayı kadınlarımız ilim ve fen sahibi olacaklar ve erkeklerin geçtikleri bütün ğretim basamaklarından geçeceklerdir." ifadesi, kadın eğitiminin toplumsal hayatta ne kadar önemi olduğunu ifade eder.

Sonuç olarak Necati Cumalı, kadınların eğitilmesinin onları sosyal hayat içine dâhil edeceğinin, toplumsal algıyı yeniden şekillendireceğinin, sosyal yaşantıyı olumlu olarak etkileyeceğinin altını çizmek istemiştir. Kadınların edilgen kalması, baskı ve zulme uğraması, toplumun onlara biçtiği kimliklere göre hayatlarını sürdürmeleri onları yıkıma götürecektir, bu bakımdan Cumalı, Cumhuriyet devrimleri ışığında kadının omuzlar üzerinde yükselmesini ister.

KAYNAKÇA

- Başbuğ, E. D. (2013). *Resmî İdeoloji Sahnedeki Kemalist İdeolojinin İnşasında Halkevleri Dönemi Tiyatro Oyunlarının Etkisi*. İstanbul: İletişim Yayıncılık.
- Buttanrı, M. (2008). Türk Edebiyatında Tiyatro: Cumhuriyet Devri. *Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi*, 203-243.
- Cumalı, N. (1990). *Yeşil Bir At Sirtında*. İstanbul: Can Yayınları.
- Cumalı, N. (2004). *Bütün Oyunlar: 1*. İstanbul: Cumhuriyet Kitapları.
- Cumalı, N. (2004). *Bütün Oyunları: 2*. İstanbul: Cumhuriyet Kitapları.
- Enginün, İ. (2009). *Cumhuriyet Dönemi Türk Edebiyatı*. (10. Baskı). İstanbul: Dergâh Yayınları.
- Hızlan, D. (1981). Necati Cumalı İle Söyleşi. *Gösteri*, 8.
- Işık, M., (2017), *Metin Erksan'ın Mülkiyet Üçlemesinde Kadın Temsili: "Yılanların Öcü – İrazca Ana", "Susuz Yaz – Bahar", "Kuyu – Fatma"*, İstanbul: Yitik Ülke Yayınları.
- Masdar Kara, F., (2017), *Sansür ve Mülkiyetin Karşısında Metin Erksan, Metin Erksan'ın Mülkiyet Üçlemesi'nde Kadın Temsili: "Yılanların Öcü – İrazca Ana", "Susuz Yaz – Bahar", "Kuyu – Fatma"*, İstanbul: Yitik Ülke Yayınları.
- Nutku, Ö. (2001). *Dram Sanatı Tiyatroya Giriş*. İstanbul: Kabalcı Yayınevi.
- Öz, P. T. (2017). *Sansür ve Mülkiyetin Karşısında Metin Erksan, Metin Erksan'ın Filmlerinde Mülkiyet Meselesi: "Yılanların Öcü", "Susuz Yaz", "Kuyu"*. İstanbul: Yitik Ülke Yayınları.
- Özaydınlık, K. (2014). Toplumsal Cinsiyet Temelinde Türkiye'de Kadın Ve Eğitim. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 93-112.
- Öztoprak, S. (1999). *Atatürk Dönemi Kadın Eğitimi*, İstanbul: Yıldız Teknik Üniversitesi.
- Sav, A. (1984). Mine. *Milliyet Sanat Dergisi*, 43.
- Sokullu, S. (1997). *Türk Tiyatrosunda Komedyanın Evrimi*. Ankara: T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Şener, S. (1971). *Çağdaş Türk Tiyatrosunda Ahlâk Ekonomi Kültür Sorunları (1923-1970)*. Ankara: Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih- Coğrafya Fakültesi Yayınları.

- Şener, S. (1972). *Çağdaş Türk Tiyatrosunda İnsan (1923- 1972)*. Ankara: Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih- Coğrafya Fakültesi Yayınları.
- Şener, S. (1990). Tiyatro Eserlerimizde Kadın İmajı. *Ankara Üniversitesi, Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi*, 468, 473.
- Taş, S. (2001). *Necati Cumalı ve Oyunları*. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Taş, S. (2016). Susuz Yaz Oyunu Üzerine Bir İnceleme. *Tiyatro Araştırmaları Dergisi*, 29, 41.
- Uyguner, M. (Eylül 1970). Cumalı'nın Tiyatro Yapıtları. *Türk Dili Dergisi*, 491-493.
- Yavuz, K. (1976). *Reşat Nuri Güntekin'in Tiyatro İle İlgili Makaleleri*. İstanbul: Kültür Bakanlığı.